

obseruatio artiũ miserit? Non ab exordio usq; ad ultimam uocem continuus quidam gemitus, & idem tristitiæ uultus seruabitur, si quidem uolet dolorem suum etiam in audientes transfundere? quem si usquam remisit, in animum iudicantium non reducet. Quod præcipuè declamantibus (neq; enim me pœnitent ad hoc quoq; opus meum, & curam susceptorum semel adolescentium respicere) custodiendum est, quo plures in schola finguntur affectus, quos nõ ut aduocati, sed ut passi subimus. Cum etiam hoc genus simulari litium soleat, cum ius mortis à senatu quidam, uel ob aliquam magnã infelicitatem, uel etiam pœnitentiam petunt: in quibus non solum non cantare, quod uitium peruasit, aut lasciuire, sed ne argumentari quidẽ nisi mistis, & quidẽ ita, ut in ipsa probatione magis emineant, affectibus decet. Nam qui intermittere in agẽdo dolorẽ potest, uidetur posse etiã deponere. Nescio tamen an huius (de quo loquimur) decoris custodia maximè circa eos, contra quos dicimus, examinãda sit. Nam sine dubio in omnibus statim accusationibus hoc agendũ est, ne ad eas libenter descendisse uideamur. Ideoq; mihi illud Cassij Seueri nõ mediocriter displicet, *Dij boni, uiuo: & quo me uiuere iuuat, Aspernatẽ reum uideo.* Non enim iusta ex causa uel necessaria uideri potest postulasse eum, sed quadã accusandi uoluptate. Præter hoc tamen, quod est commune, propriam moderationem quãdam causæ desiderant. Quapropter & qui curationem bonorum patris postulabit, doleat eius ualitudine: & quãlibet grauiã filio pater obiecturus, miserrimã sibi ostendat esse hanc ipsam necessitatem: nec hoc paucis modo uerbis, sed toto colore actionis, ut id eum nõ dicere modo, sed etiam uerè dicere appareat. Nec causanti pupillo sic tutor irascatur unquam, ut non remaneant amoris uestigia, & sacra quãdam patris eius memoria. Iam quo modo contra abdicantem patrem, querentem uxorem, agi causam oporteret, in libro, ut arbitror, septimo dixi. Quãdo etiam aduocati uoce uti

cap. de Qualitate.

K 5 decreet,

deceret, quartus liber, in quo pro cœmij præcepta sunt, cõtinet. Esse & in uerbis quod deceat, aut turpe sit, nenãni dubium est. Vnum iam igitur huic loco quod est sanè summæ difficultatis, adijciendum uidetur, quibus modis ea quæ sunt natura parum speciosa, quæq; non dicere, si utrumlibet esset liberũ, maluisse-
mus, non tamen sint indecora dicentibus. Quid asperiorcm habere frontem potest, aut quid aures hominum magis respuunt, quàm cum est filio filij ue aduocatis in matrẽ perorãdum? ali-
quando tamen necesse est, ut in causa Cluentij Habiti: sed non semper illa uia, qua contra Sasiã Cicero usus est: non quia non ille optimè, sed quia plurimũ refert, qua in re, & quomodo le-
dat. Itaq; illa cũ filij caput palam impugnaret, fortiter fuit re-
pellenda. Duo tamen quæ sola supererant, diuinè Cicero serua-
uit. Primum, ne obliuisceretur reuerentiæ quæ parëtibus debetur: deinde, ut repetitis altiis causis, diligentissimè ostenderet, quàm id quod erat in matrẽ dicturus, non oporteret modò fieri, sed etiã necesse esset. Primaq; hæc expositio fuit, quanquam ad presentem quæstionẽ nihil pertinebat. adeo in causa diffi-
cili atq; perplexa nihil prius intuendum credidit, quàm quid deceret. Fecit itaq; nomen parentis nõ filio inuidiosum, sed ipsi in quã dicebatur. Potest tamen aliquando mater & in re leuiore aut minus infesta cõtra filiũ stare: tum lenior atq; summissior decebit oratio. Nam & satisfaciendo, aut nostrã minuemus in-
uidiam, aut etiam in diuersum eam transferemus: & si grauiter dolere filiũ palam fuerit, credetur abesse ab eo culpa, fietq; ul-
tro miserabilis. Auertere quoq; in alios crimen decet, ut fraude aliquorum cõcita credatur: & omnia nos passuros, nihil aspe-
rè dicturos, testandum: ut etiam si non possimus non cõuitiari, nolle uideamur. Etiam siquid obijciẽdum erit, officium est pa-
troni, ut id filio inuito, sed fide cogente facere credatur. Ita poterit uterq; laudari. Quod de matre dixi, de utroq; parẽte accipiendũ est. Nam inter patres etiam filiosq; cum interuenisset

emane

emancipatio, litigatum scio. In alijs quoq; propinquitatibus custodendum est, ut inuiti, & necessarijs, & parçè iudicemur dixisse: magis autem aut minus, ut cuiq; personæ debetur reuerentia. Eadem pro libertis aduersus patronos obseruantia. Et ut semel plura complectar, nūquam decebit sic aduersus tales agere personas, quo modo contra nos agi ab hominibus conditionis eiusdem iniquo animo tulissemus. Præstatur hoc aliquando etiam dignitatibus, ut libertatis nostræ ratio reddatur, ne quis nos aut petulantes in lædendis his, aut etiam ambitiosos putet. Ita; Cicero quanquã erat in Cottam grauissimè dicturus, neq; aliter agi P. Oppij causa poterat, longa tamen præfatione excusauit officij sui necessitatem. Aliquando etiam inferioribus, præcipueq; adulescētulis parcere aut mederi decet. Utitur hac moderatione Cicero pro Cælio contra Atracinum, ut cum non inimicè corripere, sed penè patriè monere uideatur. Nam & iuuenis, & nobilis, & non iniusto dolore uenerat ad accusandū. Sed in ijs quidem, in quibus uel iudici, uel etiam assistētibus ratio nostræ moderationis probari debet, minor est labor: illic plus difficultatis, ubi ipsos contra quos dicimus, ueremur offendere. Duæ simul huiusmodi personæ Ciceroni pro Murena dicenti obstiterunt, M. Catonis, Seruiq; Sulpitij. quàm decenter tamen Sulpitio cum omnes concessisset uirtutes, scientiã petendi consulatus ademit? Quid enim aliud esset, quo se uictum homo nobilis, & iuris antistes magis ferret? Ut uerò rationē defensionis suæ reddidit, cum se studuisse petitioni Sulpitij contra honorem Murenæ, non idem debere accusationi contra caput, diceret? Quàm molli autem articulo tractauit Catonem, cuius naturam summe admiratus, non ipsius uitio, sed Stoicæ sectæ, quibusdam in rebus factam duriorē uideri uolebat? ut inter eos non forensē contentionem, sed studiosam disputationē crederes incidisse. Hæc est profecto ratio, & certissimum præceptorum genus, illius uiri obseruatio, ut cū aliquid detrudere salua

gratia

gratia uelis, concedas alia omnia : in hoc solo uel minus peritū
quàm in ceteris, adiecta, si poterit fieri, etiam causa cur ita sit:
uel paulo pertinaciorem, uel credulum, uel iratum, uel impul=
sum ab alijs. Hoc illis commune remedium est, si in tota actione
æqualiter appareat non honor modò, sed etiam charitas: præ=
terea causa sit nobis iusta sic dicendi: neq; id moderatè tantum
faciamus, sed etiam necessariò. Diuersum ab hoc, sed facilius, cū
hominum aut alio qui turpium, aut nobis inuisorum quædã fa=
cta laudanda sunt. Decet enim rem ipsam probare in qualicūq;
persona. Dixit Cicero pro Gabinio, & P. Vatiniò inimicissimis
antea sibi hominibus, & in quos orationes etiam scripserat.
Verùm causa iusta fit fatendo non se de ingenij fama, sed de fi=
de esse sollicitum. Difficilior ei ratio in iudicio Cluentiano fuit,
cum Scamandrum neesse haberet dicere nocentē, cuius egerat
causam. Verùm illud elegantissimè, cū eorū à quibus ipse pro=
ductus esset, preces, tum etiam adolescentiam suam excusat: de=
tracturus alio qui plus autoritatis, si in causa præsertim suspe=
cti, se eum esse, qui temere nocentes reos susciperet, fateretur.
Apud iudicem uerò, quod aut propter alienum commodum in
causa quam susceperimus, aut suum, ut persuadendi ardua ra=
tio, ita dicēdi expeditissima. Fiducia enim iustitiæ eius, nō cau=
sæ, nihil nos timere simulabimus. Ipse erit gloria inflandus, ut
tanto clarior futura sit fides ac religio in pronunciãdo, quan=
to minus uel offensæ uel utilitati suæ indulserit. Hoc modo &
apud eos à quibus appellatum erit, si fortè ad eosdem remitten=
tur, adiicienda ratio uel necessitatis alicuius, si id causæ cedit,
uel erroris, uel suspicionis. Tutissimū ergo pœnitentiæ cõfessio,
& satisfactio culpæ: perducendusq; omni modo iudex ad ire
pudorem. Accidit etiam nonnunquam, ut eandem causam, de
qua pronũciauit, cognoscat iterum: tum illud quidem commu=
ne, apud alium nos iudicem disputaturos de illius sententia non
fuisse: neq; enim emendari ab alio quàm ab ipso fas esse: cete=
rum

rùm ex causa, ut quæq; permittet, aut ignorata quædã, aut de-
 fuisse testes, aut (quod timidissimè, & si nihil aliud planè fue-
 rit, dicendum est) patronos* non satisfacisse. Succurret etiam, si * non suffe-
 apud alios iudices agetur: ut in secunda assertione, aut in cen-
 tumviralibus iudicijs duplicibus, parte uicta. Decentius erit,
 quoties contigerit seruare iudicum pudorem: de qua re latius Lib. 5. cap. 1.
 in probationum loco dictum est. Potest euenire, ut in alijs re-
 prehendenda sint, quæ ipsi fecerimus: ut objicit Tubero Liga-
 rio, quòd in Africa fuerit. Et ambitus quidam damnati, recupe-
 randæ dignitatis gratia reos eiusdem criminis detulerunt, ut in
 scholis luxuriantem patrem luxuriosus ipse iuuenis accusat. Id
 quàm decenter fieri possit, equidem nõ inuenio, nisi aliquid re-
 periat quod intersit, persona, ætas, tempus, causa, locus, ani-
 mus. Tubero iuuenem se patri hæsisse, illum à senatu missum nõ
 ad bellum, sed ad frumentum coëmendum ait, ut primum licue-
 rit, à partibus recessisse: Ligarium & perseuerasse, & non pro
 Cn. Pompeio, inter quem & Cæsarem dignitatis fuerit conten-
 tio, cum saluam uterq; Rempublicam uellet, sed pro Iuba atq;
 Afris inimicissimis populo Romano stetisse. Caterùm uel faci-
 limum est ibi alienam culpam accusare, ubi fateris tuam. Verùm
 id iam iudicis est, non actoris. Quòd si nulla contingit excusa-
 tio, sola colorem habet pœnitentia. Potest enim uideri satis
 emendatus, qui in odium eorum in quibus errauerat, ipse con-
 uersus est. Sunt enim quidam, qui hoc natura ipsa rei non inde-
 cens faciūt: ut cum pater ex meretrice natus, quòd amet mere-
 tricem in matrimonium, abdicat. Scholastica materia, sed non
 quæ non possit accidere. Hic igitur multa nõ deformiter dicit:
 uel quòd omnium sit uotum parentũ, ut honestiores quàm sint
 ipsi, liberos habeāt: nam & filia nata, meretrix eam mater pu-
 dicã esse uoluisset: uel quòd humilior ipse fuerit (licet enim hoc
 dicere) uel quòd non habuerit patrem qui moneret: quin eo mi-
 nus faciendum filio fuisse, ne renouaret domus pudorem, & ex-
 probra

probraret patri nuptias, matri prioris uitæ necessitatē: ne deniq; legem quandam suis quoq; subinde liberis daret: & credibilis erit etiã propria quædam in illa meretrice turpitudine, quã nunc hic pater ferre non possit. alia prætereo. Neque enim nunc declamamus, sed ostendimus nonnunquam posse ipsis incommodis dicentem bene uti. Illic maior æstus, ubi quis pudenda queritur, ut stuprum præcipuè in maribus: aut os prophænatum. Non dico si loquatur ipse (nam quid aliud ei quàm gemitus ac fletus & execratio uitæ cõueniat? ut iudex intelligat potius dolorem illum quàm audiat?) sed patrono quoq; per similes affectus eundem erit, quia hoc iniuriæ genus uerecūdius inest passis quàm ausis. Molliëda est in plerisq; alio colore asperitas orationis, ut Cicero de proscriptorum liberis fecit. Quid enim crudelius, quàm homines honestis parentibus ac maioribus natos à Republica summoueri? Itaq; durum id esse summus ille tractandorum animorum artifex confitetur: sed ita legibus

contineri Syllæ coherere statum ciuitatis affirmat, ut his solutis stare ipsa non possit. Affectus itaq; est, ut aliquid eorum quoq; causa uideretur facere, contra quos diceret. Illud etiã in iocis monui, quàm turpis esset fortunæ insectatio, & ne in totos ordines, aut gentes, aut populos petulantia incurreret. Sed interim fides patrociniij cogit quædam de uniuerso genere aliquorum hominum dicere, ut Libertinorum, uel Militũ, uel Publicanorum, uel similiter aliorum: in quibus omnibus commune remedium est, ut ea quæ lædunt, non libèter tractare uidearis: nec in omnia impetum facias, sed in id quod expugnandum est: & reprehẽdens, alia laude compenses. Si milites cupidos dicas esse, non mirum, quòd periculorum ac sanguinis maiora sibi deberi premia putent: eosdem petulantes & hoc fieri, quòd bellis magis quàm paci assueuerint. Libertinis detrahenda est autoritas: licet his testimonium reddere industriæ, per quam exierint de seruitute. Quod ad nationes exteras pertinet, Cicero

uariè

uariè detracturus Græcis testibus fidem, doctrinam his conce- Pro Flac.
dit ac literas: scq; eius gentis amatorem esse profitetur. Sardos Varenio,
contemnit, Allobrogas ut hosteis insectatur: quorum nihil tunc Fonteio.
cum diceretur, parum aptum, aut remotum à cura decoris fuit.
Verborum etiam moderatione detrahi solet, si qua est rei inui-
dia, si asperum dicas nimium seuerum, iniustum persuasione la-
bi, pertinacem, ultra modum tenacem esse propositi: plerunq;
uelut ipsos coneris ratione uincere, quod est mollissimū. Inde-
corum est super hæc omnia nimium: ideoq; etiam quod natura
rei satis aptum est, nisi modo quoq; temperetur, gratiam per-
dit. Cuius rei obseruatio iudicio magis quodam sentiri, quàm
præceptis tradi potest, quantum satis sit, & quantum recipiât
aures. Non habet hæc res mensuram, & quasi pondus: quia ut
in cibis, alia alijs magis complent. Adijciendum etiam breuiter
uidetur, quòd serè dicendi uirtutes diuersissimæ, non solùm suos
amatores habeant, sed ab eisdem sæpe laudentur. Nam Cicero In Orat.
quodam loco scribit id esse optimū, quod cum te facile credi-
deris consequi imitatione, non possis. Alio uerò, nō se id egisse,
ut ita diceret quomodo se quilibet posse cōfideret, sed quomo-
do nemo. Quod potest pugnare inter se uideri. Verum utrūq;
ac meritò, laudatur. Causa enim modoq; distat: quia simplicitas
illa, & uelut securitas in affectatæ orationis, mire tenues cau-
sas decet: maioribus illud admirabile dicendi genus magis con-
uenit. In utroq; eminent Cicero, ex quibus alterum imperiti se
posse consequi credent, neutrum qui intelligunt.

De Memoria.

CAP. II.

Memoriam quidam naturæ modò esse munus existimaue-
runt: estq; in ea non dubie plurimum: sed ipsa excolen-
do, sicut alia omnia, augetur: & totus de quo diximus, adhuc
inanis est labor, nisi cæteræ partes hoc uelut spiritu continen-
tur. Nam & omnis disciplina memoria constat, frustra q; doce-
mur, si quicquid audimus, præterfluat: & exemplorū, legum,
respons

Memoria quā
tus sit eloquen-
tiæ thesaurus,
docet. duplicē
constituit, na-
turalem, & ar-
tificiosam: &
utranq; accu-
rate persequi-
tur.

responsorum, dictorum, beneq; factorum uelut quasdam copias,
 quibus abundare, quasq; in promptu semper habere debet Ora-
 tor, eadē illa uis representat. Neq; immeritò thesaurus hic elo-
 quentiæ dicitur. Sed non firmè tantum cōtinere, uerum etiā ci-
 tō percipere, multa acturos oportet: nec quæ scripseris modò,
 iterata lectione complecti: sed in cogitatis quoq; rerum ac uer-
 borum contextū sequi, & quæ sint ab aduersa parte dicta, me-
 minisse, nec utiq; eo quo dicta sunt ordine refutare, sed oppor-
 tunis locis ponere. Quid? extemporalis oratio nō alio mihi ui-
 detur mentis uigore cōstare. Nam dum alia dicimus, quæ dictu-
 ri sumus, intuenda sunt. ita cum semper cogitatio ultra id quod
 est, longius quærit, quicquid interim reperit, quodammodo
 apud memoriam deponit, quod illa quasi media quædam ma-
 nus acceptum ab inuentione tradit elocutioni. Non arbitror au-
 tem mihi in hoc immorandum, quid sit quod memoriam faciat,
 quanquam pleriq; imprimi quædam uestigia nostro animo, quæ
 uelut in ceris annulorum signa seruentur, existimant. Neq; ero
 * abitu tam credulus, ut quasi* habitu tardio rem firmioremq; memoriā
 fieri putē. Eius autem quod ad animum pertinet, magis admi-
 rere naturam, subito res uetustas tanto ex interuallo repetitis
 reddere se & offerre, nec tantum requirentibus, sed etiā spon-
 te interim: nec uigilātibus, sed etiam quiete compositis magis:
 eoq; illa quoq; animalia, quæ carere intellectu uidemus, memi-
 nerunt. & agnoscunt, & quālibet longo itinere diducta, ad as-
 suetas sibi sedes reuertuntur. Quid? nō hæc uarietas mira est, ex-
 cidere proxima, uetera inherere? hesternorū immemores, acta
 pueritiæ recordari? Quid? quòd quædam requisita se occultāt, &
 eadē fortè succurrūt: nec manet semper memoria, sed aliquādo
 etiā redit? Nesciretur tamen quāta uis esset eius, quāta diuinitas
 illa, nisi in hoc lumen orandi uim extulisset. Non enim rerū mo-
 dō, sed etiā uerborum ordinem præstat: nec ea pauca contextit,
 sed durat propè in infinitū, & in longissimis actionibus prius
 audien

audiendi patiētia, quā memoria fides deficit. Quod & ipsum argumentum est, subesse artem aliquam, iuuariq; ratione naturam: cum ijdem docti facere illud, indocti & inexercitati non possimus. quanquam inuenio apud Platonem obstare memoriae, usum literarum: uidelicet quod illa quæ scriptis reposuimus, uelut custodire desinimus, & ipsa securitate dimittimus. Nec dubium est, quin plurimum in hac parte ualeat mentis intentio, & uelut acies luminum à prospectu rerum quas intuetur, non auersa. Vnde accidit, ut quæ per plures dies scribimus ediscendi causa, cogitatione ipsa contineat. Artem autem memoriae primus ostendisse dicitur Simonides: cuius uulgata fabula est, Cum pugili coronato carmen quale componi uictoribus solet, mercede pacta scripsisset, abnegata ei pecuniæ pars est, quod more Poëtis frequentissimo digressus, in laudes Castoris & Pollucis exierat: quapropter partem ab ijs petere, quorum facta celebrasset, iubebatur: & persoluerunt, ut traditum est. Nam cum esset grande conuiuium in honorem eiusdem uictoriae, atq; adhibitus ei cœnæ Simonides, nuncio est excitus, quod eum duo iuuenes equis aduecti desiderare maiorem in modum dicebantur. Et illos quidem non inuenit, fuisse tamē gratos erga se, exitu comperit. Nam uix eo limen egresso, triclinium illud supra conuiuas corruit, atq; ita contudit, ut non ora modò oppressorum, sed membra etiam omnia requirentes ad sepulturam propinqui, nulla nota possent discernere. Tum Simonides dicitur memor ordinis quo quisque discubuerat, corpora suis reddidisse. Est autem magna inter autores dissensio, Glaucone Carystio, an Leocrati, an Agatharcho, an Scopæ scriptum sit id carmen: & Pharsali fuerit hæc domus, ut ipse quodam loco significare Simonides uidetur, atq; Apollodorus, & Eratothesenes, & Euphorion, & Larisseus Eurypylus tradiderunt: an Granone, ut Apollas Callimachus, quem secutus Cicero hæc famam latius fudit. Scopam nobilem Thessalum perisse in eo

In Phædro &
Timæo.

de Orati.

L conuiuium

conuiuio constat, adijcitur sororis filius: putant & ortos ple-
rosq; ab illo Scopæ, qui maior ætate fuerit: quanquam mihi to-
tum de Tyndaridis fabulosum uidetur: neq; omnino huius rei
meminit usquam Poëta ipse, profectò non taciturus de tanta sua
gloria. Ex hoc Simonidis factò notatum uidetur, inuari memo-
riam signatis animo sedibus, idq; credere suo quisque experi-
mèto. Nam cum in loca aliqua post tempus reuersi sumus, non
ipsa agnoscimus tantum, sed etiam quæ in his fecerimus remini-
scimur, personæq; subeunt, nonnunquam tacitæ quoq; cogita-
tiones in mentem reuertuntur. Nata est igitur, ut in plerisque,
ars ab experimento. Loca discunt quàm maximè spatiosa, mul-
ta uarietate signata, domum fortè magnam, & in multos didu-
ctam recessus. In ea quicquid notabile est, animo diligenter affi-
gitur, ut sine cunctatione ac mora parteis eius omnes cogitatio
possit percurrere. Et primus hic labor est, non hære in occur-
su. Plus enim quàm firma debet esse memoria, quæ aliam memo-
riam adiuuet. Tum quæ scripserunt, uel cogitatione cõplectun-
tur, & alio signo quo moneantur, notant: quod esse uel ex re to-
ta potest, ut de nauigatione, militia: uel ex uerbo aliquo. Nam
etiam excidentes, unius admonitione uerbi in memoriam repo-
nuntur. Sit autem signum nauigationis, ut anchora: militia, ut
aliquid ex armis. Hæc itaq; digerunt, primū sensum uel locum
uestibulo quasi assignant, secundū atrio, tum impluuiâ circum-
eunt: nec cubiculis modò, aut exhedris, sed stratis etiam simili-
busq; per ordinē committunt. Hoc factò, cum est repetenda me-
moriam, incipiunt ab initio loca hæc recensere, & quod cuiq; cre-
diderunt, reposcunt, eorum imagine admonentur: ut quamlibet
multa sint quorum meminisse oporteat, sint singula connexa
quodam choro, ne errent coniungentes prioribus sequentia so-
lo ediscendi labore. Quod de domo dixi, & in operibus publi-
cis, & in itinere longo, ut urbium ambitu, & picturis fieri pos-
test. Etiam fingere sibi has imagines licet. Opus est ergo locis,
que

que

quæ uel finguntur, uel sumuntur: imaginibus, uel simulacris, quæ utiq; fingenda sunt. Imagines notæ sunt, quibus ea quæ e-
 discenda sunt, notamus: ut quomodo Cicero dicit, locis pro ce-
 ra, simulacris pro literis utamur. Illud quoq; ad uerbum pone-
 re, optimum fuerit. Locis est utendum multis, illustribus, expli-
 catis modicis interuallis: imaginibus* aliquid agentibus, acri-
 bus, insignitis, quæ occurrere, celeriterq; percutere animū pos-
 sint. Quo magis miror quomodo Metrodorus in x i i . signis
 per quæ Sol meat, trecenos & sexagenos inuenerit locos. Vanitas
 nimirum fuit atq; iactatio circa memoriam suam potius arte
 quam natura gloriantis. Equidem hæc ad quædā prodesse
 non negauerim, ut si rerum nomina multa per ordinem audita,
 reddenda sint. Nanq; in ijs quæ didicerunt locis reponunt res
 illas: mensam, ut hoc utar, in uestibulo, in atrio puluinum, & sic
 cætera: deinde relegentes, inueniūt ubi posuerint. Et forsitan in
 hoc sunt adiuti, qui auctione dimissa, quid cuiq; uendidissent, te
 stibus argentariorū tabulis reddiderūt. Quod præstitisse Hor-
 tensiū dicunt. Minus idem proderit in ediscēdis quæ orationis
 perpetuæ erunt. Nam & sensus non eandem imaginem quam
 res habent, cum alterum fingendū sit, & horum tamen utrunq;
 commonet. Sed cum sermonis alicuius habitu uerborum cōtex-
 tus eadem arte quomodo comprehendetur? Mitto quòd quæ-
 dam nullis simulacris significari possunt, ut certæ coniunctio-
 nes. habeamus enim sanè, ut qui notis scribunt, certas imagines
 omnium, & loca scilicet infinita, per quæ uerba, quæ sunt in
 quinq; contra Verrem secundæ actionis libris, explicentur, ut
 meminerimus etiam omnium quasi depositorum: non ne impe-
 diri quidem eorum quæ dicit decursum necesse est duplici me-
 moriæ cura? Nā quomodo poterūt copulata fluere, si propter
 singula uerba ad singulas formas respiciendū erit? Quare & Car-
 neades, & Sceptsius (de quo modò dixi) Metrodorus, quos Ci-
 cero dicit usos hac exercitatione, sibi habeant sua: nos simpli-

2. de Orat. &
in Partit.

* autem

Seneca lib. 1.
declam.

2. de Orat.

ciora tradamus. Si longior cōplectenda memoria fuerit oratio, proderit per partes ediscere (laborat enim maximè onere) & hæ partes non sint perexiguæ. alioqui ninis multæ erunt, & eam distinguunt atq; concident. Nec utiq; certum imperauerim modum, sed maximè ut quisq; finietur locus: nisi fortè tam sit numerosus, ut ipse quoq; diuidi debeat. Dãdi sunt certi quidam termini, ut contextum uerborum (qui est difficilimus) continuet crebra meditatio, partes deinceps ipsas repetitus ordo cōiungat. Non est inutile, quò facilius hæreant, aliquas apponere notas, quarum recordatio commoneat & quasi excitet memoriam. Nemo enim ferè tam infelix, ut quod cuiq; loco signũ destinauerit, nesciat: ut si erit tardus ad hoc, eo quoq; adhuc re medio utatur, ut ipsæ excitent notæ. Hinc est ex illa arte nõ inutile, attēdere signa ad eos qui exciderūt sensus: anchoram (ut supra posui) si de naue dicēdum esset: spiculũ, si de prælio. Multum enim signa faciunt, & ex alia memoria uenit alia, ut cum translatus annulus uel alligatus commoneat nos cur id fecerimus. Hæc magis adhuc adstringunt, quæ memoriam ab aliquo simili transferunt ad id quod continendũ est: ut in nominibus, si Fabius forte sit tenendus, referamus ad illũ cunctatorem, qui excidere non potest: aut ad aliquem amicum, qui idem uocetur. quod est facilius in apris, & ursis, & Nasone, aut Crispo, ut id memoriæ affigatur, unde sunt nomina. Origo quoq; aliquando declinatorum tenendi magis causa est, ut in Cicerone, Verrio, Aurelio, si debet inseri. Illud neminẽ non iuuabit, iisdem quibus scripserit ceris, ediscere. Sequitur enim uestigijs quibusdã memoriam, & uelut oculis intuetur, nõ paginas modò, sed uersus propè ipsos, qui tũ dicit similis legenti. Iam uerò si litura aut adiectio aliqua aut mutatio interueniat, signa sunt quædã quæ intuetes errare non possumus. Est ratio, ut illi de qua primũ locutus sum, arti nõ dissimilis: ita (si quid me experimenta docuerunt) & expeditior & potētior, ediscere tacitè. Nam id quoq; est, quod

est quod tum erat optimū, si non subirent uelut ociosum animū plerunq; aliæ cogitationes, propter quas excitandus est uoce, ut duplici motu iuuetur memoria, dicendi, & audiendi. Sed hæc uox sit modica, & magis murmur. Qui autem legente alio ediscit, in parte tardatur, quòd acrior est oculorum quàm aurium sensus: in parte iuuari potest, quòd cum semel aut bis audierit, continuo illi memoriam suam experiri licet, & cum legente contendere. Nam & alio qui id maximè faciendum est, ut nos subinde tentemus: quia continua lectio, & quæ magis, & quæ minus hærent, æqualiter transit. In experiendo teneas ne, & maior intentio est, & nihil superuacui temporis perit, quo etiam quæ tenemus, repeti solent: ita sola quæ exciderunt, retrahuntur, ut crebra reiteratione firmetur: quanquam solent hoc ipso maximè hæere, quòd exciderunt. Illud ediscendo scribendoq; commune est, utriq; plurimum conferre bonam ualitudinem, digestum cibum, animum cogitationibus alijs liberum. Verum & in his quæ scripsimus, complectendis, multum ualent, & in ijs quæ cogitamus, continendis, propè solæ (excepta, quæ potissima est, exercitatione) diuisio & compositio. Nam qui rectè diuiserit, nunquam poterit in rerum ordine errare. Certa sunt enim non solum in digerendis quæstionibus, sed etiam in exequendis, si modò rectè dicimus, prima ac secunda, & deinceps. cohæretq; omnis rerum copulatio, ut ei nihil nec subtrahi sine manifesto intellectu, nec inseri possit. An uerò Scauola in lusu duodecim scruporum, cum prior calculum promouisset, essetq; uictus, dum rus tendit, repetito totius certaminis ordine, quo dato errasset, recordatus redijt ad eum quicū luserat, isq; ita factum esse confessus est: minus idem ordo ualebit in oratione, præsertim totus nostro arbitrio cõstitutus, cum tantum ille ualeat alternus? Etiam quæ bene cõposita erunt, memoriam serie sua ducent. Nam sicut facilius uersus ediscimus, quàm prosam orationem: ita prosam uinctam, quàm dissolutam. Sic con-

tingit ut etiam quæ ex tempore uidebantur effusa, ad uerbum reperita reddantur. quod meæ quoque mediocritatem memoriæ sequebatur, si quando interuentus aliquorum, qui hunc honorem mererentur, iterare declamationis partem coëgisset. nec est mendacio locus, saluis qui interfuerunt. Si quis tamen uanam maximamq; à me artem memoriæ quærat, exercitatio est, & labor. multa ediscere, multa cogitare, & (si fieri potest) quotidie, potentissimum est. Nihil æque uel augetur cura, uel negligentia intercidit. Quare & pueri statim, ut præcepi, quamplurima ediscant: & quæcumq; ætas operam iuuandæ studio memoriæ dabit, deuoret initio tædiū illud & scripta & lecta sæpius reuoluendi, & quasi eundem cibum remandendi. Quod ipsum hoc fieri potest leuius, si pauca primum, & quæ tædiū non afferant, cœperimus ediscere: tū quotidie adijcere singulos uersus, quorum accessio labori sensum incrementi non afferat, in summam ad infinitum usq; perueniat: & poëtica prius, tum oratorum, nouissimè etiam solutiora numeris, & magis ab usu dicendi remota, qualia sunt iurisperitorū. Difficiliora enim debent esse quæ exercent, quò sit leuius ipsum illud in quod exercent: ut Athletæ ponderibus plumbeis assuefaciunt manus, quibus uacuis & nudis in certamine utendū est. Non omittam etiā, quod quotidianis experimentis deprehenditur, minimè fidelcm esse paulo tardioribus ingenijs recentem memoriā. Mirum dictu est, nec in promptu ratio, quantum nox interposita afferat firmitatis: siue quiescit labor ille, cuius sibi ipsa fatigatio obstabat, siue maturatur atq; concoquitur, seu firmissima eius pars est recordatio, quæ statim referri non poterant, cõtexitur postero die: confirmatq; memoriā idem illud tempus, quod esse in causa solet obliuionis. Etiam illa præuelox ferè citò effluit, & uelut præsentis officio functa nihil in posterum debeat, tanquam dimissa discedit. Nec est mirum magis hæere animo, quæ diutius affixa sint. Ex hac ingeniorum diuersitate nata dubitatio est,

*odium

tio est,

tio est, an ad uerbum sit ediscendum dicturis, an uim modò rerum atq; ordinem complecti satis sit: de quo sine dubio non potest in uniuersum pronuciari. Nam si memoria suffragatur, tempus nō desit, nulla me uelim syllaba effugiat: alioqui etiam scribere sit superuacuum. Idq; præcipuè à pueris obtinendum, atq; in hanc consuetudinem memoria exercitatione redigenda, ne nobis discamus ignoscere. Ideoq; & admoneri, & ad libellum respicere, uitiosum, quòd libertatem negligentia facit: nec quisquam se parum tenere iudicat, quod ne sibi excidat, non timet. Inde interruptus actionis impetus, & resistens ac salubrosa oratio, & qui dicit edisceti similis, etiam omnem bene scriptorū gratiam perdit uel hoc ipso, quòd scripsisse se confitetur. Memoria autem facit etiā prompti ingenij famā, ut illa quæ dicimus, non domo attulisse, sed ibi protinus sumpsisse uideamur: quod & Oratori & ipsi causæ plurimū confert. Nam & magis miratur, & minus timet iudex quæ non putat aduersus se præparata. Idq; in actionibus inter præcipua seruandum est, ut quædā etiam quæ optimè uinximus, uelut soluta enunciamus: & cogitantibus nōnunquam, & dubitantibus similes quæ rere uideamur quæ attulimus. Ergo quid sit optimū, neminem fugit. Si uerò aut memoria natura durior erit, aut non suffragabitur tēpus, etiam inutile erit ad omnia se uerba alligare, cum obliuio unius eorum cuiuslibet, aut deformem hæsitatiōē, aut etiam silentiū inducat. Tutiusq; multo, comprehensis animo rebus ipsis, libertatem sibi eloquendi relinquere. Nam & inuitus perdit quisq; id quod elegerat uerbū, nec facillè reponit aliud, dum id quod scripserat, querit. Sed ne hoc quidem infirmæ memoriæ remediū est, nisi in ijs qui sibi facultatē aliquam dicendi ex tempore parauerunt. Quòd sicui utrunq; defuerit, huic omittere totum omnino actionū laborem, ac siquid in literis ualet, ad scribendum potius suadebo conuertere. Sed hæc rara infelicitas erit. Cæterum quantū natura studioq; ualeat memoria, uel

Thucydides 1.
Plinius lib. 7.
Val. 8.
Plinius 7.
Val. 8.

Xenophon. in
Pædia.

Themistocles testis: quem unum intra annū optimē locutū esse Persice constat: uel Mithridates, cui duas & uiginti linguas, quot nationibus imperabat, traditur notas fuisse: uel Crassus ille diues, qui cum Asiæ præesset, quinque Græci sermonis differentias sic tenuit, ut qua quisque apud eum lingua postulasset, eadem sibi ius redditū ferret: uel Cyrus, quem omnium militū tenuisse creditū est nomina. Quin semel auditos quālibet multos uersus protinus dicitur reddidisse Theodectes. Dicebantur etiam esse nunc qui facerēt, sed mihi nunquā ut ipse interesset contigit: habenda tamen fides est uel in hoc, ut qui crediderit, et speret.

De Pronunciatione.

CAP. III.

Pronunciationis appellatio nem uim atque potestatem ostendit, & laudat. Eam partitur in uocem & gestum. De uocis qualitate & cura primum agit, deinde de motu & gestu corporis. De uocem & gestum accomodat causis & causarū partibus.
3. de Orat. & in Orat.

Pronunciatio à plerisque actio dicitur. sed prius nomen à uoce, sequens à gestu uidetur accipere. Namque actionem Cicero aliās quasi sermonem, aliās eloquentiam quandā corporis dicit. Idē tamen duas eius partes facit, quæ sunt eadem pronunciationis, uocem, atque motum. Quapropter utraque appellatione indifferēter uti licet. Habet autem res ipsa miram quandam in orationibus uim ac potestatem. Neque enim tam refert qualia sint quæ intra nosmetipsos composuimus, quam quo modo efferrantur: nam ita quisque ut audit, mouetur. Quare neque probatio ulla quæ modo uenit ab Oratore, tam firma est, ut non perdat uires suas, nisi adiuuetur asseueratione dicētis. Affectus omnes læguescant necesse est, nisi uoce, uultu, totius propè habitu corporis inardescant. Nam cum hæc omnia fecerimus, felices, tamen si nostrū illum ignē iudex conceperit: ne dum eum supini securi que moueamus, & ipse nostra oscitatione soluatur. Documento sunt uel scenici actores, qui & optimis poetarum tantum adiiciunt gratiæ, ut nos infinite magis eadem illa audita quam lecta delectent, & uilissimis etiam quibusdam impetrēt aures, ut quibus nullus est in bibliothecis locus, sit etiam frequens in theatris. Quod si in rebus quas fictas esse scimus, & inanes, tantum pronuntiatio potest, ut iram, lacrymas, sollicitudinē afferat, quanto plus

to plus ualeat necesse est ubi & credimus? Equidem uel medio-
 crem orationem commendatam uiribus actionis affirmauerim
 plus habituram esse momenti, quàm optimam eadem illa desti-
 tutam. Si quidem & Demosthenes quid esset in toto dicendi ope-
 re primum, interrogatus, pronuntiationi palmã dedit, eidemq;
 secundum ac tertiu locum, donec ab eo queri desineret: ut eam
 uideri possit non præcipuam, sed solã iudicasse. Idcoq; ipse tam
 diligenter apud Andronicũ Hypocriten studuit, at admiranti-
 bus eius orationẽ Rhodijs, non immerito Aeschines dixisse ui-
 deatur, Quid si ipsum audissetis? Et M. Cicero unam in dicẽdo
 actionem dominari putat. Hac Cn. Lentulũ plus opinionis con-
 secutum, quàm eloquẽtia tradit. Eadem C. Gracchũ in deflen-
 da fratris nece, totius populi Romani lacrymas concitasse: An-
 tonium & Crassum multũ ualuisse, plurimũ uerò Q. Horten-
 sium: cuius rei fides est, quòd eius scripta tantũ intra famã sunt,
 qui diu princeps oratorũ, aliquando æmulus Ciceronis existi-
 matus est, nouissimè quoad uixit secũdus: ut appareat placuisse
 aliquid eo dicente, quod legentes nõ inuenimus. Et hercle cum
 ualeant multũ uerba per se, & uox propriã uim adijciat rebus,
 & gestus motusq; significet aliquid, profectò perfectũ quiddã
 fieri, cum omnia coierint, necesse est. Sunt tamẽ qui rudẽ illam,
 & qualẽ impetus cuiusq; animi tulit, actionẽ iudicent fortiorẽ,
 & solam uiris dignã: sed non alij ferẽ, quàm qui etiam in dicen-
 do curã, & artem, & nitorem, & quicquid studio paratur, ut
 affectata, & parũ naturalia solent improbare, uel qui uerborũ
 atq; ipsius etiam soni rusticitate, ut L. Cottam dicit Cicero fecis-
 se, imitationẽ antiquitatis affectant. Verũ illi persuasionẽ sua
 fruuntur, qui hominibus, ut sint Oratores, satis putant nasci: no-
 stro labori dent ueniam, qui nihil credimus esse perfectum, nisi
 ubi natura cura iuuetur. In hoc igitur non cõtumaciter consen-
 tio, primas partes esse naturæ. Nam certè bene pronũciare non
 poterit, cui aut in scriptis memoria, aut in ijs quæ subito dicen-

3. de Orat. &
 in Bruto.

da erunt, *facilitas* prompta defuerit: nec si inemendabilia oris incōmoda obstabūt, corporis etiam potest esse aliqua tanta deformitas, ut nulla arte uincatur. Sed ne uox quidē nisi liberalis, actionem habere optimam potest. Bona enim firmaq; , ut uolumus, uti licet: mala uel imbecilla & inhihet multa, ut insurgere, **rasas* exclamare: & aliqua cogit, ut summittere, deflectere, & **raucas* fauces ac latus fatigatū deformi cantico reficere. Sed nos de eo nunc loquimur, cui non frustra præcipitur. Cum sit autem omnis actio, ut dixi, in duas diuisa partes, uocē, gestumq; : quorum alter oculos, altera aures mouet, per quos duos sensus omnino ad animū penetrat affectus, prius est de uoce dicere, cui etiam **actus* gestus accommodatur. In ea prima obseruatio est, qualentem habeas: secunda, quomodo utaris. Natura uocis spectatur quantitate & qualitate. Quantitas est simplicior. In summa enim grandis, aut exigua est: sed inter has extremitates mediæ sunt species, & ab ima ad summā, ac retrō, multi sunt gradus. Qualitas magis uaria est. Nam est & candida & fusca, & plena & exilis, & lenis & aspera, & contracta & fusa, & dura & flexibilis, & clara & obtusa. Spiritus etiam longior, breuiorq;. Nec causas cur quicq; eorū accidat, persequi, proposito operi necessariū est: eorum ne sit differentia in quibus aura illa concipitur, an eorū per quæ uelut organa meat, an ipsi propria natura, an prout mouetur, lateris pectoris uel firmitas, an capitatis etiam plus adiuet. Nā opus est omnibus, sicut nō oris modo suauitate, sed nariū quoq; , per quas quod superest uocis egreditur. Dulcis tamē esse debet, non exprobrās sonus. Utendi uoce, multiplex ratio. Nam præter illā differentiam, quæ est tripertita, **inflatas* acute, grauis, flexæ: tum intētis, tum remissis, tum **elatis*, tum inferioribus modis est opus, spatij quoq; lentioribus aut citatoribus: sed ijs ipsis media interiacēt multæ: & ut facies, quamquam ex paucissimis constat, infinitam habet differentiam: ita uox, etsi paucas quæ nominari possint, cōtinet species, propria cuiq; est:

& non

Et non hæc minus auribus, quàm oculis illa dignoscitur. Augentur autem, sicut omnium, ita uocis quoque bona, cura: et negligentia minuuntur. Sed cura non eadem Oratoribus, quæ phonsicis, cõuenit: tamẽ multa sunt utrisque cõmunia, firmitas corporis, ne ad spadonũ, et mulierum, et ægrorum exilitatem uox nostra tenuetur: quod ambulatio, unctio, ueneris abstinẽtia, facilis ciborum digestio, id est frugalitas, præstat. Præterea ut sint fauces integra, id est molles ac læues, quarum uitio et frangitur, et obsecratur, et exasperatur, et scinditur uox. Nam ut tibi eodẽ spiritu accepto, alium clausis, alium apertis foraminibus, alium non satis purgatæ, alium quassæ sonum reddunt: ita fauces tumentes strangulant uocẽ, obtusæ obscurant, rasæ exasperant, conuulsæ fractis sunt organis similes. Finditur etiã spiritus obiectu alicuius, sicut lapillo tenues aquæ, quarum fluxus etiã si ultra paulum coit, aliquid tamen caui relinquit post id ipsum quod offenderat. Humor quoque uocẽ ut nimius impedit, ita cõsumptus destituit. Nam et fatigatio corpora, non ad præsens modò tẽpus, sed etiam in futurum afficit. Sed ut cõmuniter et phonsicis et oratoribus necessaria est exercitatio, qua omnia conualescunt: ita curæ non idẽ genus. Nam neque certa tẽpora ad spatium dari possunt tot ciuilibus officijs occupato, nec præparare ab imis sonis uocẽ ad summos, nec semper à cõtentione concedere ^{*conquiescere} licet: cum pluribus iudicijs sæpe dicendũ sit. Ne ciborum quidem est eadem obseruatio. Non enim tam molli teneraque uoce, quàm forti ac durabili opus est: cum omnes illi etiã altissimos sonos leniant cantu oris, nobis pleraque asperè sint concitateque dicenda, et uigilande noctes, et fuligo lucubrationum bibendarum et in sudata ueste durandum. Quare uocem delicijs non molliamus, nec imbuatur ea consuetudine, quæ duratura non sit: sed exercitatio eius talis sit, qualis usus: nec silẽtio subsidat, sed firmetur consuetudine, qua difficultas omnis leuatur. Ediscere autem quo exercearis, erit optimum (nam ex tempore dicenti, auocatur

catur

catur cura uocis, ille qui ex rebus ipsis concipitur affectus) & ediscere quàm maximè uaria, quæ & clamorem, & disputationem, & sermonem, & flexus habeant, ut simul in omnia paremur. Hoc satis est: alio qui nitida illa & curata uox in solitum laborem recusabit, ut assueta gymnasijs & oleo corpora, quælibet sint in suis certaminibus speciosa atq; robusta, si militare
 *facesq; iter, *fuscesq; & uigilias imperes, deficiant, & quærant unctores suos, nudumq; sudorem. Illa tamè in hoc opere præcipi quis ferat, uitandos soles atq; uentos, & nubila etiam ac siccitates? Ita, si dicendum in Sole, aut uentoso, humido, calido uè die fuerit, reos defereremus. Nam crudum quidem, aut saturum, aut ebrium, aut eiecto modò uomitu, quæ cauenda quidam monèt, declamare neminem, qui sit mentis compos, puto. Illud non sine causa est ab omnibus præceptum, ut parcatur maximè uoci in illo à pueritia in adolescentiam transitu, quia naturaliter impeditur, non, ut arbitror, propter calorem, quod quidam putauerunt (nam est maior in alijs) sed propter humorem potius. Nam hoc ætas illa turgescit. Itaq; nares etiã, ac pectus, eo tempore tument, atque omnia uelut germinant, tenera, & iniuriæ obnoxia. Sed ut ad propositum redeam, iam confirmatæ constitutæq; uocis genus exercitationis optimum duco, quod est operi similitimum, dicere quotidie sicut agimus. Nanque hoc modo non uox tantùm confirmatur & latus, sed etiam corporis decens, & accomodatus orationi motus componitur. Non alia est autem ratio pronuntiationis, quàm ipsius orationis. Nam ut illa emendata, dilucida, ornata, apta esse debet: ita hæc quoq; emendata erit, id est uitio carebit, si fuerit os facile, explanatum, iucundum, urbanum: id est, in quo nulla neq; rusticitas, neq; peregrinitas resonet. Non enim sine causa dicitur, Barbarum, Græcum uè. Nam sonis homines, ut æra tinnitu dignoscimus. Ita fiet illud quod Ennius probat, cum dicit suauiloquenti ore Cethegum fuisse: non quod Cicero in ijs reprehendit, quos ait
 latrare,

latrare, non agere. Sunt enim multa uitia, de quibus dixi, cum in quadam primi libri parte puerorum ora formarem, opportunius ratus in ea etate facere illorum mentionem, in qua emendari possunt. Itaque sit ipsa uox primum (ut sic dicam) sana, id est, nullum eorum de quibus nunc dixi, patiatur in commodum: deinde non subsurda, rudis, immanis, dura, rigida, *uana, præpin-^{*uaria}guis, aut tenuis, inanis, acerba, pusilla, mollis, effœminata, spiritus nec breuis, nec parum durabilis, nec in receptu difficilis. Dilucida uerò erit pronuntiatio, primum, si uerba tota exegerit, quorum pars deuorari, pars destitui solet, plerisque extremas syllabas non proferentibus, dum priorum sono indulgent. Ut est autem necessaria uerborum explanatio, ita omnes computare & uelut annumerare literas, molestum, & odiosum. Nam & uocales frequentissimè coeunt, & consonantium quædam insequente uocali dissimulantur. utriusque exemplum posuimus,

Multum ille & terris. —

Vitatur etiam duriorum inter

se congressus, unde pellexit, & collegit, & quæ alio loco dicta sunt. Ideoque laudatur in Catulo suauis appellatio literarum. Secundum est, ut sit oratio distincta, id est, ut qui dicit, & incipiat ubi oportet, & desinat. Obseruandum etiam, quo loco sustinendus, & quasi suspendendus sermo sit, quam Græci ὑποσολῆν, uel ὑποσολῆν, uel ὑποσολῆν uocant: quo deponendus suspenditur:

Arma uirumque cano. —

quia illud uirum, ad sequentia pertinet: ut sit, uirum Troiæ qui primus ab oris. & hic iterum. Nam etiam si aliud est unde uenit, quam quò uenit, non distinguendum tamen, quia utrunque eodem uerbo continetur, uenit. tertio Italiam, quia interiectio est, fato profugus, & continuum sermonem qui faciebat, Italiam, Lauinaque diuidit: ob eandemque causam, quarto profugus, deinde Lauinaque uenit Littora: ubi iam erit distinctio, quia inde alius incipit sensus. Sed in ipsis etiam distinctionibus tem-
pus, aliàs breuius, aliàs longius dabimus. Interest enim, sermo-

Lib. 1. cap. 2.
& 9.

Aeneid. 7.
Cicero in Bruto.

Aeneid. 1.

nenne

nem finiat, an sensum. Itaq; illam distinctionem Littora, protinus altero spiritus initio insequar. cum illuc uenero,

—Atq; altæ mœnia Romæ: deponā, & morabor, & nouū
 rursus exordiū faciā. Sunt aliquando & sine respiratione quæ
 Philip. 2. dam moræ etiā in periodis: ut in illa, In cœtu uerò populi Ro-
 mani, negociū publicum gerēs, magister equitum, & c. Multa
 habent mēbra. Sensus enim sunt alij atq; alij: & sicut una cir-
 cunctio est, ita paulū morandū in his interuallis, nō interrū-
 pendus est contextus: & econtrario spiritū interim recipere si-
 ne intellectu moræ necesse est: quo loco quasi surripiendus est:
 alioqui si inscitè recipiatur, non minus afferat obscuritatis,
 quàm uitiosa distinctio. Virtus autē distinguēdi fortasse sit par-
 ua, sine qua tamē esse nulla alia in agēdo potest. Ornata est pro-
 nunciatio, cui suffragatur uox facilis, magna, beata, flexibilis,
 firma, dulcis, durabilis, clara, pura, secās aëra, auribus sedens.
 Est enim quædam ad auditum accommodata, nō magnitudine,
 sed proprietate ad hoc uelut tractabilis, utiq; habens omnes in
 se, qui desiderantur, sonos intentionesq; & toto (ut aiunt) or-
 gano instructa. Cui aderit lateris firmitas, spiritus quum spatio
 pertinax, tum labori non facile cessurus. Neq; grauissimus, ut in
 musica, sonus, nec acutissimus orationibus cōuenit. Nam & hic
 parum clarus, nimiumq; plenus, nullum afferre animis motum
 potest: & ille prætenuis, & immodicæ claritatis, cū est ultra ue-
 rum, tum neq; pronuntiatione flecti, neq; diutius intentionem
 ferre potest. Nam uox, ut nerui, quo remissior, hoc & grauior
 & plenior: quo tensior, hoc tenuis & acuta magis est. Sic ima-
 uim nō habet, summa rūpi periclitatur. Medijs igitur utendum
 sonis: hiq; cum augenda intentio est, excitandi: cum summitten-
 da, sunt tēperandi. Nam prima est obseruatio rectè pronūcian-
 di, equalitas, ne sermo subsultet imparibus spatijs ac sonis, mi-
 scens longa breuibus, grauia acutis, elata summissis: & in æqua-
 litate horum omnium, sicut pedū, claudicet sermo. Secunda, ua-
 rietas

rietas est, quæ solum est pronuntiatio. Ac ne quis pugnare inter se putet æqualitatem & uarietatem, cum illi uirtuti contrarium sit uitium inæqualitas: huic, qui dicitur *μωοειδής*, quasi quidam unus* aspectus. Ars porro uariandi cum gratiã præbet, ac renouat aures, tum dicentem ipsa laboris mutatione reficit. ut standi, ambulandi, sedendi, iacēdi uices sunt, nihilq; horum pati unū diu possumus. Illud uero maximū (sed id paulò post tractabimus) quod secundū rationem rerū de quibus dicimus, animorumq; habitus, conformanda uox est, ne ab oratione discordet. Vitemus igitur illā quæ Græce *μωοτονία* uocatur, una quædam spiritus ac soni intentio, non solum ne dicamus omnia clamose, quod insanū est: aut intra loquendi modū, quod motu caret: aut summissio murmure, quo etiam debilitatur omnis intentio: sed ut in iisdē partibus, iisdemq; affectibus, sint tamē quædam non ita magnæ uocis declinationes, prout aut uerborū dignitas aut sententi arū natura, aut depositio, aut inceptio, aut trāsitus postulat: ut qui singulis pinxerūt coloribus, alia tamen eminentiora, alia reductiora fecerunt, sine quo ne mēbris quidem suas lineas dedissent. Proponamus enim nobis illud Ciceronis in oratione nobilissima pro Milone principiū, non ne ad singulas penè distinctiones, quamuis in eadē facie, tamen quasi uultus mutantus est? Et si ueeor Iudices, ne turpe sit pro fortissimo uiro dicere incipientē timere. Etiam si est toto proposito contractū atq; summissum, quia & exordiū est, & solliciti exordiū: tamen fuerit necesse est aliquid plenius & erectius, dum dicit, Pro fortissimo uiro, quàm cum, Et si ueeor: &, Turpe sit: &, Timere. Iam secunda respiratio increscat oportet, & naturali quodam conatu, quo minus pauide dicimus quæ sequuntur, & quo magnitudo animi Milonis ostēditur, Minimeq; deceat, cū T. Annius ipse magis de Reipublicæ salute, quàm de sua perturbetur. De inde quasi obiurgatio sui est, Me ad eius causam, parem animi magnitudinē afferre non posse. Tum inuidiosiora, Tamen hæc noui

Pro Milone.

noui

noui iudicij noua forma terret oculos. Illa uerò iam penè aperta
 tis (ut aiunt) iubijs, Qui quocunq; inciderunt, ueterem cōsuetu-
 dinem fori, & pristinum morem iudiciorū requirunt. Nam se-
 quens latū etiam atq; fūsum est. Non enim corona confessus ue-
 ster cinctus est, ut solebat. Quod notaui, ut appareret non solū
 in mēbris causæ, sed etiam in articulis esse aliquā pronuncian-
 di uarietatē: sine qua nihil nec minus nec maius est. Vox autē ul-
 tra uires urgenda nō est. Nam & suffocata sepe, & maiore ni-
 su minus clara est, & interim elisa in illum sonum erumpit, cui
 Græci κλωσὸν nomē ab immaturo gallorū cantu dederūt. Nec
 uolubilitate nimia confundenda quæ dicimus, qua & distinctio
 perit, & affectus, & nonnunquā etiam uerba aliqua sui parte
 fraudantur. Cui contrariū est uitium nimie tarditatis. Nam &
 difficultatē inueniendi fatetur, & segnitia soluit animos, & in
 quo est aliquid, tēporibus præfinitis aquā perdit. Promptū sit
 os, non præceps: moderatū, non lentum. Spiritus quoq; nec cre-
 bro receptus concidat sentētiā: nec eousq; trahatur, donec de-
 ficiat. Nam & deformis est consumpti illius sonus, & respira-
 tio sub aqua diu pressi similis, & receptus longior, & non op-
 portunus: ut qui fiat non ubi uolumus, sed ubi necesse est. Qua-
 re longiorem dicturis periodum, colligendus est spiritus: ita ta-
 men, ut id neq; diu, neq; cum sono faciamus, neque omnino ut
 manifestum sit: reliquis partibus optimè inter iuncturas sermo
 nis reuocabitur. Exercendus autem est, ut sit quàm logissimus:
 quod Demosthenes ut efficeret, scandens in aduersum conti-
 nuabat quàm posset plurimos uersus. Idem quo facilius uerba
 ore libero exprimeret, calculos lingua uoluēs dicere domi sole-
 bat. Est interim & longus, & plenus, & clarus satis spiritus,
 non tamen firmæ intentionis, ideoq; tremulus: ut corpora quæ
 aspectu integra, neruis parū sustinentur. Id ἑσπυρῶν Græci uo-
 cant. Sunt qui spiritum cum stridore per raritatem dentiū non
 recipiunt, sed resorbēt. Sunt qui crebro anhelitu, & introrsum
 etiam

De Orat. 1.

etiam clare sonante, imitentur iumenta onere & iugo laborantia. Quod affectant quoq; tanquam inuentionis copia urgeantur, maiorq; uis eloquentiæ ingruat, quam quæ emitti faucibus possit. Est & alijs concursus oris, & cum uerbis suis colluctatio. Iam tussire, & expuere crebro, & ab imo pulmone pituitã trochleis adducere, & oris humore proximos spargere, & maiorem partem spiritus in eloquendo per nares effundere, etiam si non utiq; uocis sunt uitia, quia tamen propter uocẽ accidunt, potissimum huic loco subiiciantur. Sed quodcunq; ex his uitia magis tulerim, quam quo nunc maximè laboratur in causis omnibus, scholisq; cantandi: quod inutilius sit, an fœdus, nescio. Quid enim minus Oratori conuenit, quam modulatio scenica, & nonnunquam ebriorum aut comessantium licentiæ similis? Quid uerò mouendis affectibus contrarium magis, quam cum dolendum, irascendum, indignandum, commiserandum sit, non solum ab ijs affectibus, in quos inducendus est iudex, recedere, sed ipsam fori sanctitatem ludorum talarium licentia soluere? Nam Cicero illos ex Lycia & Caria Rhetores penè cantare in epilogis dixit. Nos etiam cantandi seueriorem paulò modũ excessimus. Quisquam ne, non dico de homicidio, sacrilegio, parricidio, sed de calculis certè atq; rationibus, quisquã deniq; (ut semel finiam) in lite cantat? Quod si omnino recipiendũ est, nihil causæ est cur nõ illam uocis modulationem fidibus ac tibijs, immo mehercule, quod est huic deformitati propius, cymbalis adiuuenus. Facimus tamen hoc libèter: Nam nec cuiquam sunt iniucunda, quæ cantat ipse: & laboris in hoc, quam in agèdo, minus est. Et sunt quidam qui secundum alia uitæ uitia, etiã hac ubiq; audiendi quod aures mulceat, uoluptate ducantur. Quid ergo? non & Cicero dicit esse aliquem in oratione cantum obscuriorem? Et hoc quodam naturali uitio uenit. Ostendam non multo post, ubi, & quatenus recipiendus sit hic flexus, & cantus quidem, sed (quod pleriq; intelligere nolūt) obscurior. Iam

In Orat.

*cantat ipsi

In Orat.

M enina

enim tempus est dicendi, quæ sit apta pronuntiatio. Quæ certè ea est, quæ ijs de quibus dicimus, accommodatur: quod quidem maxima ex parte præstant ipsi motus animorum, sonatq; uox ut feritur. Sed cum sint alij ueri affectus, alij ficti & imitati: ueri naturaliter erumpunt, ut dolentium, irascentium, indignantium: sed carent arte, ideoq; non sunt disciplinæ traditione formandi. Contrà qui effinguntur imitatione, artem habent: sed hi carent natura, ideoq; in his primum est bene affici, & concipere imagines rerum, & tanquam ueris moueri: sic uelut media uox, quem habitum à nobis acceperit, hunc iudicum animis dabit. Est enim mentis index, & uelut exemplar, ac totidem, quot illa, mutationes habet. Itaque letis in rebus plena, simplex, & ipsa quodam modo hilaris fluit: at in certamine erecta totis uiribus, & uelut omnibus neruis intèditur. Atrox in ira, & aspera ac densa, & respiratione crebra. Neq; enim potest esse longus spiritus, cum immoderatè effunditur. Paululum in inuidia faciendâ lentior, quia non ferè ad hanc nisi inferiores consurgunt: at in blandiendo, satendo, satisfaciendo, rogando, lenis & summissa. Suadentium, & monentium, & pollicentium, & consolantium grauis, in metu & uerecundia cōtracta, adhortationibus fortis, disputationibus teres, miseratione flexa & flebilis, & cōsultò quasi obscurior: at in egressionibus fusa, & securæ claritatis, in expositione ac sermonibus recta, & inter acutum sonum & grauem media. Attollitur autè concitatis affectibus, compositis descendit, pro utriusq; rei modo altius uel inferius. Quid autem quisq; in dicendo postulet locus, paulù differam, ut de gestu prius dicam: qui & ipse uoci cōsentit, &

Cic. in Part. animo cum ea simul paret. Is quantum habeat in Oratore momenti, satis uel ex eo patet quod pleraq; etiam citra uerba significat. Quippe non manus solum, sed nutus etiam declarant nostram uoluntatem, & in mutis pro sermone sunt: & saluatio frequenter sine uoce intelligitur atq; afficit, & ex uultu ingressu

gressuq; perspicitur habitus animorum: & animalium quoq; sermone carentium, ira, letitia, adulatio, & oculis, & quibusdam alijs corporis signis deprehenditur. Nec mirum si ista, quæ tamen in aliquo posita sunt motu, tantum in animis ualent, quum pictura tacens opus, & habitus semper eiusdem, sic in intimos penetret affectus, ut ipsam uim dicendi nonnunquam superare uideatur. Contra si gestus ac uultus ab oratione dissentiant, tristitia dicamus hilares, affirmemus aliqua renuentes: non autoritas modo uerbis, sed etiam fides desit. Decor quoq; à gestu atq; à motu uenit. Ideoq; Demosthenes grande quoddam speculum intuens, componere actionem solebat. Adeo quamuis fulgor ille sinistras imagines reddat, suis demum oculis credidit quod efficeret. Præcipuum uerò in actione, sicut in corpore ipso, Causa est, cum ad illum de quo dixi decorem: tum etiam ad significationem decoris illa sunt, ut sit primo rectum, & secundum naturam. Nam & deiecto humilitas, & supino arrogantia, & in latus inclinato languor, & præduro ac rigente barbaria quædam mentis ostenditur. Tum accipiat aptos ex ipsa actione motus, ut cum gestu concordet, & manibus ac lateribus obsequatur. Aspectus enim semper eodem uertitur quò gestus, exceptis quæ aut dånare, aut non cõcedere, aut à nobis remouere oportebit: ut idẽ illud uultu uideamur auersari, manu repellere:

-Dij talem terris auertite pestem.

¶

Aeneid. 3.

-Haud equidem tali me dignor honore.

Aeneid. 1.

Significat uerò plurimis modis. Nam præter annuendi, renuendi, confirmandiq; motus, sunt & uerecundie, & dubitationis, & admirationis, & indignationis noti & communes omnibus. Solo tamen eo facere gestum scenici quoq; doctores uitiosum putauerunt. Etiam frequens eius nutus nõ caret uitio: adeo iactare id, & comas excutientem rotare, phanaticum est. Dominatur autem maximè uultus. Hoc supplices, hoc minaces, hoc blandi, hoc tristes, hoc hilares, hoc erecti, hoc summissi sumus:

M 2

hoc

hoc pendent homines, hunc intuentur, hunc spectant etiã antea quam dicamus; hoc quosdã amamus, hoc odimus, hoc plurima intelligimus: hic est sæpe pro omnibus uerbis. Ita que in ijs quæ ad scenam cõponuntur fabulis, artifices pronuntiandi à personis quoq; affectus mutuãtur: ut sit Niobe in tragœdia tristis, atrox Medea, attonitus Ajax, truculentus Hercules. In comœdijs uerò præter aliam obseruationem, qua scrui, lenones, parasiti, rustici, milites, uetula, meretricula, ancilla, senes austeri ac mites, iuuenes seueri ac luxuriosi, matrona, puella, inter se discernuntur: pater ille cuius præcipuæ partes sunt, quia interim concitatus, interim lenis est: altero erecto, altero composito est supercilio. atq; id ostendere maximè Latinis actoribus moris est, quod cum ijs quas agunt partibus cõgruat. Sed in ipso uultu plurimum ualèt Oculi, per quos maximè animus emanat, ut citra motum quoq; & hilaritate enitescant, & tristitia quoddam nubilum ducant. Quinetiam lacrymas his natura mentis indices dedit: quæ aut erumpunt dolore, aut letitia manant. Motu uero intenti, remissi, superbi, torui, mites, asperi fiunt; quæ ut actus poposcerit fingentur. Rigidi uerò & extenti, aut languidi & torpentes, aut stupentes, aut lasciuui & mobiles, aut nantes, & quadam uoluptate suffusi, aut limi, & (ut sic dicam) uenerici, aut poscentes aliquid, pollicentes uel nonnunquam esse debebunt. Nam opertos compressos uel eos in dicendo, quis nisi planè rudis & stultus habeat? Et ad hæc omnia exprimenda, in Palpebris etiam & in Genis est quoddam deseruiens his ministerium. Multum & Supercilijs agitur. Nam & oculos formãt aliquatenus, & fronti imperant. His cõtrahitur, attollitur, demittitur, ut nulla res in ea plus ualeat. Sanguis ille, qui mentis habitu mouetur, & cum infirma uerecundia cutẽ accipit, effunditur in ruborem: cum metu refugit, abit omnis, & pallore frigescit: temperatus medium quoddã serenum efficit. Vitium in Supercilijs, si aut immota omnino, aut nimium mobilia, aut in-

equal

æqualitate (ut modo de persona comica dixeram) dissident, aut contra id quod dicimus finguntur. Etenim cōtractis tristitia, diductis hilaritas, renūsis pudor ostenditur. Annuendi quoq; renuendi uē ratione demittuntur, aut alleuantur. Naribus labrisq; non serē quicquam decenter ostendimus, tametsi derisus, cōtemptus, fastidium significari solet. Nam & corrugare nares (ut Horatius ait) & inflare, & mouere, & digito inquieta-
 re, & impulsu subito spiritum excutere, & diducere sæpius, & plana manu resupinare, indecorum est: cum emunctio etiā frequentior non sine causa reprehendatur. Labra & porriguntur male, & scinduntur, & adstringuntur, & diducuntur, & dētes nudant, & in latus ac penē ad aurē trahuntur, & uelut quodam fastidio replicantur, & pendent, & uocem tantum altera parte dimittunt. Lambere quoq; ea & mordere, deforme est: cū etiam in* efferēdis uerbis modicus eorū esse debeat motus. Ore * efficiendis enim magis quā labris loquendum est. Ceruicē rectā oportet esse, non rigidā aut supinā. Collum diuersa quidem, sed pari deformitate & contrahitur, & tēditur: sed tenso subest & labor, tenuaturq; uox ac fatigatur. Affixum pectori mentū, minus clarā, & quasi latiorē presso gutture facit. Humerorū rarō decēs alleuatio atq; cōtractio est. Breuiatur enim ceruix, & gestum quendam humilē atq; seruilē, & quasi fraudulentum facit, cum se in habitum adulationis, admirationis, metus, fingūt. Brachij moderata proiectio renūsis humeris, atq; explicitibus se in proferenda manu digitis, continuos & decurrentes locos maximē decet. At cū speciosius quid uberiusq; dicendum est, ut illud, Saxa atq; solitudines uoci respondēt, ex patia
 tur in latus, & ipsa quodammodo se cum gestu fundit oratio. Manus uero, sine quibus trunca esset actio ac debilis, uix dici potest quot motus habeant, cum penē ipsam uerborum copiam persequantur. Nam cæteræ partes loquentē adiuuāt, hæc (prope est ut dicam) ipsæ loquuntur. An non his poscimus: pollice-

nur? uocamus? dimittimus? minamur? supplicamus? abominamur? timemus? interrogamus? negamus? gaudium, tristiā, dubitationem, confessionem, pœnitentiam, modum, copiam, numerum, tempus, ostendimus? Non eadem concitant? supplicāt? inhibent? probant? admirantur? uerecundantur? Non in demonstrandis locis atq; personis, aduerbiorum atq; pronominū obtinēt uicem? ut in tanta per omnes gentes nationesq; linguæ diuersitate hic mihi omnium hominum cōmunis sermo uideatur. Et ij quidem de quibus sum locutus, cum ipsis uocibus naturaliter exeunt gestus: Alij sunt qui res imitatione significant: ut si ægrum tētantis uenas medici similitudine, aut citharæ dum formati ad modum percutientis neruos manibus ostendas. quod genus quàm longissimè in actione est fugiendū. Abesse enim plurimum à saltatore debet Orator, ut sit gestus ad sensus magis, quàm ad uerba accommodatus: quod etiam histrionibus paulo grauioribus facere moris fuit. Ergo ut ad se manum referre, cū de se ipso loquatur, & in eum quem demonstrat, intendere, & aliqua his similia permiserim: ita non effingere status quosdā, & quicquid dicet, ostendere. Neq; id in manibus solum, sed in omni gestu ac uoce seruandum est. Non enim aut in illa periodo, Stetit soleatus Prætor populi Romani, inclinatio in cūbentis in mulierculam Verris effingenda est: aut in illa, Cædebatur in medio foro Messana: motus laterū, qualis esse ad uerbera solet, torquendus: aut uox qualis dolore exprimitur, cruenda: cū mihi Comædi quoq; pœsimè facere uideantur, qui etiā si iuuenem agant, cum tamen in expositione aut senis sermo, ut in Hydræ prologo: aut mulieris, ut in Georgo, incidit, tremula uel effœminata uoce pronunciant. Adeo in illis quoq; est aliqua uitiosa imitatio, quorum ars omnis constat imitatione. Est autem gestus ille maximè communis, quo medius digitus in pollicem contrahitur explicitis tribus, & principijs utilis cum leni in utranq; partē motu modice prolatus, simul capite atq; hume-

ris

ris sensim ad id quò manus feratur obsecundantibus: & in nar-
 rando certus, sed tum paulò productior: & in exprobrādo &
 arguendo acer atq; instans. Longius enim partibus his & libe-
 rius exeritur. Vitiosè uerò idem sinistrū quasi humerum petēs
 in latus agi solet: quanquā adhuc peius aliqui transuersum bra-
 chium proferunt, & cubito pronunciant. Duo quoq; medij sub
 pollicē ueniunt, & est hic adhuc priore gestus instantior, prin-
 cipio & narrationi non accommodatus. At cum tres cōtracti
 pollice premuntur, tum digitus ille, quo usum optime Crassum
 Cicero dicit, explicari solet. Is in exprobrando & indicando . de Orat.
 (unde ei nomen est) ualeat: & alleuata ac spectante humerū ma-
 nu paulum inclinatus affirmat: uersus in terram, & quasi pro-
 nus urget: aliquādo pro numero est. Idē summo articulo utrin-
 que leniter apprehenso, duobus modice curuatis, minus tamen
 minimo aptus ad disputandum est. Acrius tamen argumentari ui-
 dentur, qui medium articulum potius tenent: tanto contractio-
 ribus ultimis digitis, quanto priores descenderunt. Est & illæ
 uerecundiæ actioni aptissimus, quo quatuor primis leuiter in
 summum coëuntibus digitis, nō procul ab ore aut pectore fer-
 tur ad nos manus, & deinde prona ac paululum prolata laxa-
 tur. Hoc modo cœpisse Demosthenem credo in illo pro Ctesi-
 phonte timido summissōq; principio: sic formatā Ciceronis ma-
 num, cum diceret, Si quid est in me ingenij iudices, quod sentio Pro Arch.
 quàm sit exiguum. Eadē aliquatenus liberius deorsum specta-
 ntibus digitis colligitur in os, & fusius paulo in diuersa resolu-
 tur, ut quodāmodo sermonem ipsum proferre uideatur. Binos
 interim digitos distinguimus, sed non inserto pollice: paulum
 tamen inferioribus intrā spectantibus, sed ne illis quidem tensis
 qui suprā sunt. Duo interim extremi palmā circa ima pollicis
 premunt, ipse prioribus ad medios articulos iungitur: interim
 quartus obliquè reponitur: interim quatuor remissis magis
 quàm tensis, pollice intus inclinato, habilem in latus demon-
 strando

strando aut distinguendo quæ dicimus, manū facimus, cum supi-
na in sinistrū latus, prona in alterum fertur. Sunt & illi breues
fouentium gestus, cum manus leuiter pandata, qualis uouentiū est, paruis
interuallis, & sub assentiētibus humeris mouetur: maximè apti
parcè & quasi timidè loquentibus. Est admirationi conueniēs
ille gestus, quo manus modicè supinata, ac per singulos à mini-
mo collecta digitos, redeunte flexu simul explicatur atq; con-
uertitur. Nec uno modo interrogantes gestum cōponimus: ple-
runq; tamen uertentes manū, ut cūq; composita est. Pollici pro-
ximus digitus, mediumq; quæ dexter est, unguem pollici summo
suo iungens, remissis cæteris, est & approbantibus, & narran-
tibus, & distinguētib; decorus. Cui non dissimilis, sed com-
pressis tribus digitis, quo nunc Græci plurimum utuntur etiam
utraq; manu, quoties enthymemata sua gestu uelut cornu tun-
dunt cæsim. Manus lenior promittit & assentatur, citatior hor-
tatur, interim laudat. Est & ille ugens orationē gestus uulga-
ris magis quàm ex arte, qui cōtrahit alterno celeriq; motu, &
explicat manum. Est & illa caua, & rara, & supra humeri al-
titudinē elata cū quodā motu uelut hortatrix manus, à peregrini-
nis scholis iam propè recepta. Tremula, scenica est. Digitos, cū
summi coierunt, ad os referre, cur quibusdā displicuerit, nescio.
Nam id & leuiter admirantes, & interim subita indignatione
uelut pauescentes, & deprecantes, facimus. Quin compressam
etiā manum in signū poenitentiae uel iræ pectori admouemus,
ubi uox uel inter dentes expressa nō dedecet, Quid nūc agam?
quid faciā? Auerso pollice demonstrare aliquid, receptū magis
puto, quàm Oratori decorū. Sed cum omnis motus sex partes
habeat, septimusq; sit ille qui in se redit orbis, uitiosa est una
circunuersio, reliqui ante nos, & dextra leuāq;, & sursum &
deorsum aliquid ostendunt, in posteriora gestus nō dirigitur.
Interim tamen uelut reijci solent. Optimè autē manus à sinistra
parte incipit, in dextra deponitur: sed ut deponi, non ut ferire
uidea

uideatur: quanquã & in fine interim cadit, ut cito tamẽ redeat: & nonnunquã resilit uel negantibus nobis, uel admirantibus. Hic ueteres artifices illud rectè adiecerunt, ut manus cum sensu & inciperet, & deponeretur. Alioqui enim aut ante uocẽ erit gestus, aut post uocẽ: quod est utrunq; de forme. In illo lapsi nimia subtilitate sunt, quòd interuallum motus tria uerba esse uoluerunt: quod nec obseruatur, nec fieri potest: sed illi quasi mensuram tarditatis celeritatisq; aliquã esse uoluerunt, nec immeritò, ne aut diu ociosa esset manus, aut (quod multi faciũt) actionem continuo motu conciderent. Aliud est quod & fit frequẽtius, & magis fallit. Sunt quædam latentes sermonis percussiones, & quasi aliqui pedes, ad quos plurimorũ gestus cadit: ut sit unus motus, Nouum crimen: alter, C. Cæsar: tertius, Et ante hanc diem: quartus, Inauditũ: deinde, Propinquus meus: & Ad te Quintus Tubero detulit. Vnde id quoq; fluit uitium, ut iuuenes cum scribunt, *gestu præmodulati cogitationem sic cõponant, quomodo casura manus est. Inde & illud uitium, ut gestus qui in fine dexter esse debet, in sinistra frequẽter desinat. Melius illud, cum sint in sermone omnia breuia quædã membra, ad quæ, si necesse sit, recipere spiritum liceat, ad hæc gestũ disponere, ut puta, Nouum crimen C. Cæsar, habet per se finẽ quendã suum, quia sequitur cõiunctio: deinde, Et ante hanc diẽ inauditum, satis circũscriptum est. Ad hæc commodanda manus est, idq; dum eruperit prima & cõposita actio. At ubi iam calor eã concitauerit, etiã gestus cũ ipsa orationis celeritate crebrescet. Alijs locis citata, alijs pressa cõueniet pronũciatio. Illa trãscurrimus, congerimus, festinamus: hac instamus, inculcamus, insigimus. Plus autẽ affectus habet lentiora: ideoq; Roscius citatior, Aesopus grauior fuit: quòd ille comœdias, hic tragœdias egit. Eadem motus quoq; obseruatio est. Itaq; in fabulis, iuuenũ, senum, militum, matronarum grauior ingressus est: serui, ancillæ, parasiti, piscatores citatius mouentur. Tolle autem manũ arti-

Pro Ligat.

*gestus præmodulati cogitatione

Pro Milone.
3. de Orat.

fices supra oculos, demitti infra pectus uctant: adeo à capite cā petere, aut ad inum uētre deducere, uitiosum habetur. At sinistra intra humerum promouere, ultra non decet. Sed cum auersantes in laeuam partem uelut propellenus manū, sinister humerus proferendus, ut cum capite ad dextram ferente cōsentiat. Manus sinistra nūquam sola rectē gestum facit: dextra se frequenter accommodat, siue in digitos argumenta digerimus, siue auersis in sinistrū palmis abominamur, siue obijcimus aduersas, siue in latus utrunq; distendimus, siue satisficientes, aut supplicantes. Diuersi sunt autem hī gestus, siue summittimus, siue adorantes attollimus, siue aliqua demonstrationi aut inuocationi protendimus, Vos Albani tumuli atq; luci. Aut Gracchanum illud, Quò me miser conferam? quò uertam? in Capitolium ne? at fratris sanguine redūdat. an domum? matrem ne ut miseram lamētantemq; uideam & abiectam? Plus enim affectus in his iunctæ exhibēt manus. In rebus paruis, tristibus, mitibus, breues: magnis, latis, atrocibus, extensiores sunt. Vitia quoque earum subiicienda sunt, quæ quidem accidere etiam exercitatis actoribus solent. Nam gestum poculum poscentis, aut uerbera minātis, aut numerum quingentorum pollice flexo efficientis, quæ sunt à quibusdam scriptoribus notata, ne in rusticis quidē uidi. At ut brachio exerto introspectatur latus, ut manum alius ultra sinum proferre non audeat, alius in quātum patet longitudo protendat, aut ad tectum erigat, aut repetito ultra laeuum humerum gestu ita in tergum flagellet, ut consistere post eū parum tutum sit, aut sinistrū ducat orbem, aut temere sparsa manu in proximos offendat, aut cubitum utrunq; in diuersum latus uentilet, sepe scio euenire. Solet esse & pigra, & trepida, & secanti similis: interim uncis etiam digitis aut à capite deijciatur, aut eadem manus supinata in superiora iactetur. Fit & ille habitus, qui esse in statuis pacificator solet, qui inclinato in humerum dextrum capite, brachio ab aure prætenso, manū in-

festo

festo pollice extendit: qui quidem maximè placet ijs, qui se di-
 cere sublata manu iactant. Adijcias licet eos qui sententias vibra-
 tis digitis iaculantur, aut manu sublata denunciant, aut (quod
 per se interim recipiendum est) quoties aliquid ipsis placuit, in-
 ungues eriguntur. sed uitiosum id faciunt aut digito quāto plu-
 rimum possunt erecto, aut etiā duobus, aut utraq; manu ad mo-
 dum aliquid portantium composita. His accedunt uitia nō na-
 turæ, sed trepidationis, cum ore cōcurrente rixari, si memoria
 fefellerit, aut cogitatio non suffragetur, quasi faucibus aliquid
 obliterit insonare, in aduersum tergere nares, obambulare ser-
 mone imperfecto, resistere subito, & laudē poscere silētio: quæ
 omnia persequi propè infinitum est. Sua enim cuiq; sunt uitia.
 Pectus ac uenter ne proijciantur, obseruandum. Pandant enim
 posteriora, & est odiosa omnis supinitas. Latera cū gestu con-
 sentiant. Facit enim aliquid & totius corporis motus: adeo ut
 Cicero plus illo agi, quā manibus ipsis putet. Ita enim dicit in
 Oratore, Nullæ argutiæ digitorū, non ad numerū articulus ca-
 dens, trunco magis toto se ipse moderās, & uirili laterū flexio-
 ne. Femur ferire, quod Athenis primus fecisse creditur Cleon,
 & usitatum est, & indignantes decet, & excitat auditorē. Id q;
 in Callidio Cicero desiderat: Non frons, inquit, percussa, nō se- In Bruto.
 nur, pedum (quod minimū est) nulla supplōsio: quanquā (si li-
 licet) de fronte dissentio. Nam & complodere manus, scenicum
 est, et pectus cædere. Illud quoq; rarò decebit, caua manu sum-
 mis digitis pectus appetere, siquādo nosmetipsos alloquimur,
 cohortantes, obiurgātes, miserantes: quod siquādo fiet, togam
 quoq; inde remouere non decebit. In pedibus obseruantur sta-
 tus & incessus. Prolato dextro stare, & eandem manum ac pe-
 dem proferre, deforme est. In dextrū incumbere interim datur,
 sed æquo pectore: qui tamen comicus magis quā oratorius ge-
 stus est. Male etiā in sinistrum pedum insistentium dexter aut
 attollitur, aut summis digitis suspenditur. Varicare supra mo-
 dum,

dum, & in stando deforme est, & accedete motu propè obscœnum. Prokursio opportuna, breuis, modcrata, rara: cõuenit etiã & ambulatio quædam propter immodicas laudationũ moras:

In Orat. quãquam Cicero rarum incessum, neq; ita longum probat. Discurrere uero, & quod Donitius Apher de Sura Manilio dixit, satagere, ineptissimũ: urbanẽq; Flavius Virginius interrogauit de quodã suo antisophiste, quot millia passuũ declamasset. Præcipi & illud scio, ne ambulantes auertamur à iudicibus, sed sint obliqui pedes ad concilium nobis respicientibus. Id fieri iudicijs priuatis non potest. Verum & breuiora sint spatia, nec auersi diu simus: interim tamen recedere sensim datur. Quisdam & resiliunt, quod est planè ridiculum. Pedis suppletio ut

9. de Orat. loco est opportuna, ut ait Cicero, in cõtentionibus aut incipientibus, aut finiendis: ita crebra & inepti est hominis, & desinit iudicem in se cõuertere. Est & illa indecora, in dextrũ ac læuum latus uacillatio, alternis pedibus insistētium. Longissimè fugiẽ-

In Bruto. da mollis actio, qualem in Tityo Cicero dicit fuisse, unde etiam saltationis quoddã genus Tityus sit appellatum. Reprehẽdenda est illa frequens & concitata in utranq; partẽ nutatio, quam in Curione patre irrisit & Iunius, quærens quis in lintre loqueretur: & C. Sicinius: nam cũ asidente collega, qui erat propter ualitudinẽ & deligatus, & plurimis medicamentis propter do-

In Bruto. lorẽ artuum delibutus, multũ se Curio ex more iactasset, Nunquam, inquit, Octaui, collegæ tuo gratiã referes: qui nisi fuisset istic, hodie te muscæ comedissent. Iactantur & humeri, quod uitium Demosthenes ita dicitur emendasse, ut cum in angusto quodã pulpito stans diceret, hasta humero dependens immineret: ut si calore dicendi uitare id excidisset, offensione illa cõmoneretur. Ambulantem loqui ita demum oportet in causis publicis, in quibus multi sunt iudices, si quod dicimus, quasi singulis inculcare peculiariter uelimus. Illud uero non ferendũ, quod quidã reiecta in humerũ toga, cum dextra sinũ usq; ad lumbos reduxe

reduxerunt, sinistra gestum facientes spatiantur, & fabulatur:
 cum etiã læuam restringere prolata lōgius dextra sit odiosum.
 Vnde moncor, ut ne id quidem transeã ineptissimè fieri, cum in-
 ter moras laudationũ, aut in aurem alicuius loquũtur, aut cum
 sodalibus iocantur, aut nonnunquã ad librarios suos ita respi-
 ciunt, ut sportulã dictare uideantur. Inclinari ad iudicẽ cum do-
 ceas, utiq; si id de quo loquaris, sit obscurius, decet. Incumbere
 aduocato aduersis subsellijs sedenti, cõtumeliosum est. Reclina-
 ri etiam ad suos, & manibus sustineri, nisi planè iusta fatigatio
 est, delicatũ: sicut palàm moneri, excidentis: aut legere. Nã in
 his omnibus & uis illa dicẽdi soluitur, & frigescit affectus, &
 iudex parũ sibi præstari reuerentiã credit. Transire in diuersa
 subsellia, parum uerecundũ est. Nam & Cassius Scuerus urba-
 nè aduersus hoc facientes, lineã poposcit. Et si aliquando con-
 citatè itur, nunquã non frigidè reditur. Multa ex ijs quæ præ-
 cipimus, mutari necesse est ab ijs qui dicũt apud tribunalia. Nã
 & uultus erectior, ut eum apud quẽ dicitur, spectet: & gestus,
 ut ad eundẽ tendens elatior sit, necesse est: & alia quæ occurre-
 re etiam me tacente omnibus possunt. Itemq; ab ijs qui sedentes
 agũt. Nam & ferè fit hoc in rebus minoribus: & ijdem impetus
 actionis esse non possunt, & quedã uitia fiunt necessaria. Nam
 & dexter pes à læua iudicis sedētis proferendus est, & ex alte-
 ra parte multi gestus necesse est in sinistrũ eant, ut ad iudicem
 spectent. Equidem plerosq; & ad singulas sententiarũ clausu-
 las uideo assurgentes sibi, & nõnullos subinde aliquid etiã spa-
 tiantes: quod an deceat, ipsi uiderint. cum id faciunt, nõ seden-
 tes agunt. Bibere, aut etiã esse inter agendum, quod multis mo-
 ris fuit, & est quibusdam, ab Oratore meo procul absit. Nã si
 quis aliter dicendi onera perferre non possit, non ita miserũ est
 non agere, potiusq; multo, quàm & operis & hominum con-
 temptũ fateri. Cultus non est proprius Oratoris aliquis, sed ma-
 gis in Oratore cõspicitur. Quare sit, ut in omnibus honestis de-
 bet

bet esse, splēdidus & uirilīs. Nam & toga, & calceus, & capil-
 lus, tam nimia cura, quā negligentia sunt reprehendenda. Est
 aliquid in amictu, quod ipsum aliquatenus temporū cōditione
 mutatū est. Nā ueteribus nulli sinus, perquā breues post illos
 fuerunt. Itaq; etiam gestu necesse est usos esse in principijs eos
 alio, quorū brachium, sicut Græcorum, ueste continebatur. Sed
 nos de presentibus loquimur. Cui latitudo ius non erit, ita cin-
 gatur, ut tunica prioribus oris infra genua paulū, posteriori-
 bus ad medios poplites usq; perueniāt. Nam infra mulierū est,
 supra centurionū. Vt purpura rectē descendant, leuis cura est.
 Notatur interim negligētia. Latū habentiū clauum modus est,
 ut sit paulum cinctis summissior. Ipsam togā rotundam esse, &
 apte casam uelim. Aliter enim multis modis fiet enormis. Pars
 eius prior medijs cruribus optimē terminatur, posterior eadem
 portione altius quā cinctura. Sinus decentissimus, si aliquāto
 supra imam togā fuerit, nunquam certē sit inferior. Ille qui sub
 humero dextro ad sinistrū obliquē ducitur, uelut balteus, nec
 strangulet, nec fluat. Pars togæ quæ postea imponitur, sit infe-
 rior: nam ita & sedet melius, & continetur. Subducenda etiam
 pars aliqua tunicae, ne ad lacertū in actu redeat: tū sinus iniiciē-
 dus humero, cuius extremā oram reiecisse non dedecet. Operiri
 autē humerū cum toto iugulo non oportet. Alioqui amictu fiet
 angustus: & dignitatem, quæ est in latitudine pectoris, perdet.
 Sinistrū brachium eousq; alleuandū est, ut quasi normalem illū
 angulum faciat. Super quod ora ex toga duplex æqualiter se-
 deat. Manus nō impleatur annulis, præcipuē medios articulos
 non transeuntibus: cuius erit habitus optimus, alleuato pollice,
 & digitis leuiter inflexis, nisi si libellū tenebit: quod non utiq;
 captandum est. Videtur enim fateri memoriæ diffidentiā, & ad
 multos gestus est impedimento. Togā ueteres ad calceos usq;
 dimittebant, ut Græci pallium. Idq; ut fiat, qui de gestu scripse-
 runt circa tēpora illa, Plotius Nigidiusq; præcipiūt. Quo ma-
 gis

gis miror Plinij Secūdi docti hominis, & in hoc utiq; libro penè etiam nimium curiosi, persuasionem, qui solitū id facere Ciceronem uelandarū uaricum gratia tradit: cū hoc amictus genus in statuis eorum quoq; qui post Ciceronē fuerūt, appareat. Palliolum, sicut fascias quibus crura uestiuntur, & focialia, & aurium ligamenta, sola excusare potest ualetudo. Sed hæc amictus obseruatio, dum incipimus: procedēte uero actu, iam penè ab initio narrationis sinus ab humero rectè uelut spēte delabitur: & cū ad argumēta ac locos uentū est, reijcere à sinistro togam, deijcere etiā si hæreat sinū, conueniet. Lenā à faucibus ac summo pectore abducere licet. Ardēt enim iā omnia. Et ut uox uehementior ac magis uaria est, sic amictus quoq; habet actum quendā uelut præliantē. Itaq; ut læuā inuoluere toga, & incingi, penè furiosum est, sinum uero in dextrū humerū ab imo reijcere, solutū ac delicatum, fiuntq; adhuc peius aliqua: ita cur laxiorē sinum sinistro brachio nō subijciamus? Habet enim acre quiddam atq; expeditum, & calori concitationiq; non inhabile. Cum uero magna pars est exhausta orationis, utiq; afflante fortuna penè omnia decēt, sudor ipse & fatigatio, & negligētior amictus, & soluta ac uelut labens undiq; toga. Quo magis miror hanc quoq; succurrisse Plinio curam, ut ita sudario frontem sicari iuberet, ne comæ turbarentur, quas componi post paulum, sicut dignum erat, graūiter & seuerè uetuit. Mihi uero illæ quoq; turbatæ præ se ferre aliquid affectus, & ipsa obliuione curæ huius commendari uidentur. At si incipientibus aut paulum progressis decidat toga, nō reponere eam, prorsus negligentis aut pigri, aut quomodo debeat amiciri, nescientis est. Hæc sunt uel illustramenta pronunciationis, uel uitia: quibus propositis, multa cogitare debet Orator. Primum, quid, apud quos, quibus præsentibus sit acturus. Nam ut dicere alia alijs, & apud alios magis conuenit: sic etiam facere. Neq; eadem in noce, gestu, incessu, apud Principem, Senatū, populum, magi-

strat

stratum, priuato, publico iudicio, postulatione, actione similiter decet. Quam differentiam subijcere sibi quisq; qui animum intenderit, potest, tum qua de re dicat, & efficere quid uelit. Rei quadruplex obseruatio est. Vna in tota causa. Sunt enim tristes, hilares, sollicitæ, securæ, grandes, pusillæ, ut uix unquam ita sollicitari partibus earum debeamus, ut non summæ meminerimus. Altera, quæ est in differentia partiû, ut in prooemio, narratione, argumentatione, epilogo. Tertia in sententijs ipsis, in
 * affectus quibus secundum res & * actus uariatur omnia. Quarta, in uerbis, quorum ut est uitiosa, si efficere omnia uelimus, imitatio: ita quibusdam, nisi sua natura redditur, uis omnis aufertur. Igitur in laudationibus (nisi si funebres erunt) gratiarum actione, exhortatione, similibusq; laeta & magnifica & sublimis est actio. Funebres conciones, consolationes, plerunque causæ reorum, tristes ac summissæ. In Senatu, conseruanda autoritas: apud populum, dignitas: in priuatis, modus. De partibus causæ, & sententijs, & uerbis, quæ sunt multiplicia, pluribus dicendû. Tria autem præstare debet pronuntiatio: conciliet, persuadeat, moueat: quibus natura cohæret, ut etiam delectet. Conciliatio ferè aut commendatione morum, qui nescio quo modo ex uoce etiã atq; actione perlucet: aut orationis suauitate constat. Persuadendi uis asseueratione, quæ interim plus ipsis probationibus ualet. An ista (inquit Callidio Cicero) si uera essent, sic à te dicerentur? & Tantum abest ut inflammares nostros animos,
 * stylo somnum isto loco uix tenebamus. Fiducia igitur appareat, & constantia, utiq; si autoritas subest. Mouendi autem ratio aut in representandis est, aut imitandis affectibus. Ergo cum iudex in priuatis, aut præco in publicis dicere causam iusserit, leniter consurgendum: tum in componenda toga, uel (si necesse erit) etiam ex integro iniicienda, duntaxat in iudicijs (apud principem enim & magistratus ac tribunalia non licebit) pauum est commorandum, ut & amictus sit decetior, & protinus aliquid

aliquid spatij ad cogitandum. Etiam cum ad iudicem nos con-
 uerterimus, & consultus * permiserit dicere, non protinus est * prætor
 erumpendum, sed danda breuis cogitationi mora. Mire enim permis-
 auditorum dicturi cura delectat, & iudex se ipse componit.
 Hoc præcipit Homerus Vlyssis exemplo, quem stetisse oculis Iliad. 7.
 in terram defixis, immotoq; sceptro, priusquam illam eloquen-
 tiæ procellam effunderet, dicit. In hac cunctatione sunt quæ-
 dam non indecentes, ut appellant scenici, moræ, caput mulce-
 re, manum intueri, infringere articulos, simulare conatum, su-
 spiratione sollicitudinem fateri, aut quod quenq; magis decet:
 eoq; diutius, si iudex nondum intēdit animum. Status sit rectus:
 æqui & diducti paululum pedes, uel procedens * minimo fini-
 ster: genua recta, sic tamen ut non extendantur. Humeri renissi, * minimo
momento
 uultus seuerus, non mœstus, nec stupens, nec languidus: brachia
 à latere modice remota: manus sinistra, qualem supra demon-
 strauit: dextra cum iam incipiendum erit, paululum prolata ul-
 tra sinum, gestu quàm modestissimo, uelut expectans quando
 incipiendum sit. Vitiosa enim sunt illa, intueri lacunaria, perfri-
 care faciem, & quasi improbam facere: tendere confidentia uul-
 tum, aut, quò sit magis toruus, supercilijs adstringere: capillos
 à fronte contra naturam retroagere, ut sit horror ille terribi-
 lis: tum, id quod Græci frequentissimè faciunt, crebro digito-
 rum labiorumq; motu commentari: clare excreare: pedem alte-
 rum longè proferre: partem togæ sinistra tenere: stare didu-
 ctum, uel rigidum, uel supinum, uel incuruum, uel humeris, ut lu-
 ctaturi solent, ad occipitium ductis. Proæmio frequentissimè le-
 nis conuenit pronuntiatio. Nihil est enim ad conciliandum gra-
 tius uerecundia. Non tamen semper. Nec enim uno modo dicun-
 tur exordia, ut docui. Plerunq; tamē & uox temperata, ac ge-
 stus modestus, & sedens humero toga, & laterū lenis in utrāq;
 partem motus, eòdem spectantibus oculis, decebit. Narratio ma-
 gis prolatam manum, amictum recidentem, gestum distinctum,

Pro Ligar.
Pro Cluent.

Act. 7.

uocem sermoni proximam, ac tantum apertiore, sonum simplicem frequentissime postulabit, in his duntaxat, Quintus igitur Ligarius cum esset adhuc nulla belli suspicio. & A. Cluentius Habitus pater huiusce. Aliud in eadem poscunt affectus uel cœcitati, Nubit genero socrus. uel flebiles, Constituitur in foro Laodiceæ spectaculum acerbum & miserum toti Asiæ prouinciæ. Maxime uaria & multiplex actio est probationum. Nam & proponere, partiri, interrogare, sermoni sunt proxima, & contradictionem sumere. Nam ea quoque diuersa propositio est. Sed hæc tamen aliquando irridentes, aliquando imitantes pronunciamus. Argumentatio plerumq; agilior, & acrior, & instantior, consentientem orationi postulat etiam gestum, id est fortem celeritatem. Instandum quibusdã in partibus, & densanda oratio. Egressiones fere lenes, & dulces, & remissæ, ut Raptus Proserpinæ, Siciliæ descriptio, Cn. Pompeij laus, Neq; est mirum, minus habere contentionis ea quæ sunt extra quaestionem. Mollior nonnunquam cum reprehensione diuersæ partis imitatio, Videbar uidere alios intrantes, alios autem exeuntes, quosdam ex uino uacillantes. Vbi non disidens à uoce permittitur gestus: quo fit in utranque partem tenera quædam, sed intra manus tamen, & sine motu laterum translatio. Accendendi Iudicis plures sunt gradus. Summus ille, & quo nullus est in Oratore acutior, Suscepto bello, Cæsar, gesto iam etiam ex parte magna. Prædixit enim, Quantũ potero uoce cõtendam, ut populus hæc Romanus exaudiat. Paulum inferior, & habens aliquid etiam iucunditatis, Quid enim tuus ille Tubero in acie Pharsalica gladius agebat? Plenius adhuc & lentius, ideoq; dulcius, In cœtu uero populi Romani negocium publicum gerens. Producenda omnia, trahendæq; tum uocales, aperiendæq; sunt fauces. Pleniore tamen hæc canali fluunt, Vos Albani tumuli atq; luci. Nam cantici quiddam habent, sensimq; resupina sunt, Saxa atq; solitudines uoci respondent. Tales sunt illæ
inclina

inclinaciones uocis, quas inuicē Demosthenes atq; Aeschines
 exprobrant, non ideo improbandæ. cum enim uterque alteri
 obijciat, palam est utrunq; fecisse: Nam neq; ille per Maratho-
 nis, & Platearum, & Salaminis propugnatores recto sono iu-
 rauit, nec hic Thebas sermone defleuit. Est his diuersa uox, &
 penè extra organum, cui Græci nomen amaritudinis dederūt,
 supra modum ac penè naturam uocis humanæ acerba. **Quin**
 compescitis uocem istam indicem stultitiæ, testem paucitatis?
 Sed id quod excedere modū dixi, in illa parte prima est, **Quin**
 compescitis. Epilogus si enumerationem rerum habet, deside-
 rat quandam concisorum continuationem: si ad concitandos
 iudices est accommodatus, aliquid ex ijs quæ suprâ dixi: si
 placandos, inclinatam quandam lenitatem: si misericordia com-
 mouendos, flexum uocis, & flebilem suauitatem, qua præcipuè
 franguntur animi, quæq; est maximè naturalis. Nam etiam or-
 bos uiduasq; uideas in ipsis funeribus canoro quodâ modo pro-
 clamantes. Hic etiam fusca illa uox, qualem Cicero fuisse in An-
 tonio dicit, mire facit. Habet enim in se quod imitemur. Du-
 plex est tamen miseratio: altera cum inuidia, qualis modò dicta
 de damnatione Philodami: altera cum deprecatione demissior.
 Quare etiam si est in illis quoq; cætus obscurior, In cœtu uero
 populi Romani. Non enim hæc rixatis modo dixit. & Vos Al-
 bani tumuli. Neq; enim quasi inclamaret aut testaretur locutus
 est: tamen infinito magis illa flexa & circumducta sunt, Me mi-
 serum, me infelicem. & Quid respondebo liberis meis? & Re-
 uocare tu me in patriâ potuisti Milo per hos, ego te in eadem
 patria per eosdem retinere nō potero? Et cum bona C. Rabirij
 uno sestertio addicit, O meum miserum acerbumq; præconiū.
 Illa quoq; mire facit in peroratione uelut deficientis dolore &
 fatione confessio: ut pro eodem Milone, Sed finis sit, neque
 enim præ lacrymis iam loqui possum. Quæ similem uerbis ha-
 bere debent etiam pronuntiationem. Possunt uideri alia quoq;

Pro Rabir. per
 ducl.

In Bruto, & de
 Orat. 1.

Act. 7.
 Pro Milone.

Lib. 7. huius partis atq; officij, reos excitare, pueros attollere, propin-
 quos producere, uestes laniare: sed suo loco dicta sunt. Et quia
 in partibus causa etiam alijs est uarietas, satis apparet accom-
 modandam sententijs ipsis prononciationem, sicut ostendimus.
 Sed uerbis quoq; quod nouissimè dixeram, non semper, sed ali-
 quando. An non hæc, Misellus & pauperculus, summissa atq;
 contracta: Fortis, & uehemens, & latro, erecta & concitata
 uoce dicèda sunt? Accedit enim uis & proprietates rebus tali ad-
 stipulatione: quæ nisi adsit, aliud uox, aliud animus ostendat.
 Quid? quòd eadem uerba mutata prononciatione indicant, affir-
 mant, exprobrant, negant, mirantur, indignantur, interro-
 gant, irrident, eleuant? Aliter enim dicitur,

Aeneid. 1.
 Eclog. 3.

Aeneid. 9. &
 1.

Tu mihi quodcumq; hoc regni. — &
 Cantando tu illum? — & Tu'ne ille Aeneas? — &
 — Meq; timoris Argue tu Drance. —

Et ne morer, intra se quisq; uel hoc, uel aliud quod uolet, per-
 omnes affectus uerset, uerū esse quod dicimus sciet. Vnum iam
 his adiiciendū est, cum præcipuè in actione spectetur decorum,
 sæpe aliud alios decere. Est enim latens quædam in hoc ratio,
 & inenarrabilis: & ut uerè dictum est, caput esse artis, decere
 quod facias: ita id neq; sine arte esse, neq; totum arte tradi po-
 test. in quibusdam uirtutes non habent gratiam, in quibusdam
 uitia ipsa delectant. Maximos actores comœdiarū Demetrium
 & Stratoclem placere diuersis uirtutibus uidimus. Sed illud mi-
 nus mirum, quòd alter deos, & iuuenes, & bonos patres, ser-
 uosq; & matronas, & graues anus optimè. alter acres senes,
 callidos seruos, parasitos, lenones, & omnia agitatoria melius.
 Fuit enim natura diuersa. Nam uox quoq; Demetrii iucundior,
 illius acrior erat. Annotanda magis proprietates, quæ transfer-
 ri non poterant, manus iactare, & dulces exclamationes thea-
 tri causa producere, & ingrediendo uentum concipere ueste,
 & nonnunquam dextro latere facere gestus: quod neminem
 alium

alium præter Demetrium decuit (nanq; in hæc omnia, statura
 & mira specie adiuuabatur) illum cursus, & agilitas, & uel pa-
 rum conueniens personæ risus, quem non ignarus rationis po-
 pulo dabat, & contracta etiam ceruicula. Quicquid horum al-
 ter fecisset, foedissimum uideretur. Quare norit se quisq;, nec
 tantum ex communibus præceptis, sed etiam ex natura sua ca-
 piat consilium formandæ actionis. Neq; illud tamen est nefas,
 ut aliquem uel omnia uel plura deceant. Huius quoq; loci clau-
 sula sit eadem necesse est, quæ cæterorum est, regnare maxi-
 mè modum. Non enim comœdum esse, sed Oratorè uolo. Qua-
 re nec in gestu persequemur omnes argutias, nec in loquendo
 distinctionibus, temporibus, *effectionibus molestè utemur: ut

* affectibus
 als, affectio=
 nibus

Terent. Eun.

Quid igitur faciam? non eam ne nunc quidem
 Cum accersor ultro? an potius ita me comparem,
 Non perpeti meretricum contumelias?

Hic enim dubitationis moras, uocis flexus, uarias manus, diuer-
 sos nutus actor adhibebit. Aliud oratio sapit, nec uult nimium
 esse condita. Actione enim constat, non imitatione. Quare non
 immeritò reprehenditur pronuntiatio uultuosa, & gesticula-
 tionibus molesta, & uocis mutationibus resultans. Nec inutili-
 ter ex Græcis ueteres transtulerunt, quod ab his sumptum Le-
 nas Popilius posuit, esse hanc *inociosam actionem. Optime igitur idè, qui omnia, Cicero præceperat, quæ supra ex O-
 ratore posui. Quibus similia in Bruto de M. Antonio

* iocosam

Hoc cap.

dicit. Sed iam recepta est actio paulo agitatio-
 etiam, & exigitur, & quibusdam parti-
 bus conuenit: ita tamen temperanda,
 ne dum actoris captamus ele-
 gantiam, perdamus uiri
 boni & grauis au-
 toritatem.

M. FAB. QVINTI
LIANI DE INSTITVTIONE
Oratoria Liber Duodecimus.

PROOEMIUM.

Difficillimam operis partem sibi superesse hac præfatione testatur: inquam dum à leuioribus initium duxerit, penè imprudens euectus sit. sed ne nunc quidem deficientem esse, quamuis nullos habeat quos sequatur, nisi Cicer, qui de optimo genere dicendi scripserit, se uero insuper de moribus Oratoris dicturum.

ENTVM est ad partem operis destinati longe grauissimam. Cuius equidem onus si tantum opinione prima concipere potuissem, quanto me premi ferens sentio, maturius consuluissem uires meas. Sed initio pudor omittendi quæ promiseram tenuit: mox quanquam per singulas quoque partis labor crederet, ne perderet quæ iam effecta erant, per omnes difficultates animo me sustentauit. Quare nunc quoque, licet maiori quam unquam mole premar, tamen prospicienti finem mihi constitutum est uel desistere potius, quam desperare. Fefellit autem quod initium à paruis ceperamus, mox uelut aura sollicitante prouecti longius, dum tantum nota illa, et plerisque artium scriptoribus tractata præcipimus, nec adhuc à littore procul uidebamur, et multos circa uelut ipsæ se uentis credere ausos habebamus. Iam cum eloquendi rationem nouissime repertam, paucissimisque tractatam ingressi sumus, rarus qui iam procul à portu recessisset, reperiebatur. Postquam uero nobis ille, quem instituebamus, Orator, à dicendi magistris dimissus, aut suo iam impetu fertur, aut maiora sibi auxilia ex ipsis sapientie penetralibus petit, quam in altum si mus ablatis, sentire cœpimus. Nunc cœlum undique, et undique portus. Vnum modo in illa immensa uastitate cernere uidemur M. Tullium, qui tamē ipse quamuis tanta atque instructa naue hoc mare ingressus, contrahit uela, inhihetque remos, et de ipso demum genere dicendi quo sit usus perfectus Orator, satis habet dicere. At nostra temeritas etiā mores ei conabitur dare, et assignabit officia. Ita nec antecedentem consequi possumus, et longius eundem est, ut res feret. Probabilis tamen cupiditas honestorum, et uel

Et uel tutioris * audaciæ est tentare quibus paratior uenia est. * audentiæ
 Non posse Oratorem esse nisi uirum
 bonum.

CAP. I.

Sit ergo nobis Orator quem instituimus, is qui à M. Cato- Ostendit Ora-
 Sine finitur, uir bonus dicendi peritus. Verùm id quod ille po- torem nisi bo-
 suit prius, etiam ipsa natura potius ac maius est, utiq; uir bo- num uirū esse
 nus, non eò tantum, quod si uis illa dicendi malitiam instruxe- non posse, ab
 rit, nihil sit publicis priuatisq; rebus perniciosius eloquentia: officio, arte, &
 sed nos quoq; ipsi, qui pro uirili parte conferre aliquid ad fa- facultate.
 cultatem dicendi conati sumus, pessime mereamur de rebus hu-
 manis, si latroni comparemus hæc arma, nõ militi. Quid de no-
 bis loquor? Rerum ipsa natura in eo quod præcipue indulgisse
 homini uidetur, quoq; nos à cæteris animalibus separasse, non
 parens, sed nouerca fuerit, si facultatem dicendi sociam scele-
 rum, aduersam innocentia, hostem ueritatis inuenit. Mutos eni-
 nim nasci, & egere omni ratione satius fuisset, quàm Prouiden-
 tiæ munera in mutuam perniciem conuertere. Longius ten-
 dit hoc iudicium meum. Neq; enim tantum id dico, cum qui sit
 Orator, uirum bonum esse oportere: sed ne futurum quidem O-
 ratorem, nisi uirum bonum. Nam certè neq; intelligentiam con-
 cesseris ijs, qui proposita honestorum ac turpium uia, peiorem
 sequi malint: neq; prudentiam, qui in grauissimas frequenter le-
 gum, semper uero male conscientia pœnas à semetipsis impro-
 uiso rerum exitu inducantur. Quod si neminem malum esse, ni-
 si stultum eundem, non modò à sapientibus dicitur: sed uulgo
 quoq; semper est creditum, certè non fiet unquam stultus Ora-
 tor. Adde quod ne studio quidem operis pulcherrimi uacare
 mens, nisi omnibus uitij libera, potest. Primum, quod in eodem
 pectore nullum est honestorum turpiumq; consortium: & co-
 gitare optima simul ac deterrima, non magis est unius animi,
 quàm eiusdem hominis bonum esse ac malum. Tum illa quoq;
 ex causa, quod mentem tantæ rei intentam uacare omnibus alijs

etiam culpa carentibus curis oportet. Ita demum enim libera, ac tota, nulla distringente atq; aliò ducente causa, spectabit id agrorum solum ad quod accingitur. Quòd si corporum nimia cura, & sollicitior rei familiaris diligentia, & uenandi uoluptas, & dati spectaculis dies, multum studijs auferunt (huic enim rei perit tempus quodcunq; alteri datur) quid putamus facturas, cupiditatem, auaritiam, inuidiam? quarum impotentissimæ cogitationes somnos etiam ipsos, & illa per quietem uisa perturbant. Nihil est enim tam occupatum, tam multiforme, tot ac tam uarijs affectibus concisum atq; laceratum, quàm mala mens. Nam & cum insidiatur, spe, curis, labore distringitur: & iam cum sceleris compos fuerit, sollicitudine, pœnitentia, pœnarum omnium expectatione torquetur. Quis inter hæc literis, aut ulli bonæ arti locus? Non hercle magis quàm frugibus in terra sentibus ac rubis occupata. Agè, non ad perferendos studiorum labores necessaria frugalitas? Quid igitur ex libidine ac luxuria spei? Non præcipuè acuit ad cupiditatem literarum, amor laudis? Num igitur malis esse laudè curæ putamus? Iam hoc quis non uidet, maximam partem orationis in tractatu æqui boniq; consistere? Dicit ne de his secundum debitam rerum dignitatem malus atq; iniquus? Deniq; ut maximam partem quæstionis eximan, demus, id quod nullo modo fieri potest, idem ingenij, studij, doctrinæ, pessimo atq; optimo uiro, uter melior dicitur Orator? Nimirum qui homo quoq; melior. Non igitur unquam malus idem homo, & perfectus Orator. Non enim perfectum est quicquam, quo melius est aliud. Sed ne more Socraticorum nobismetipsis respõsum finxisse uideamur, sit aliquis adeo contra ueritatem obstinatus, ut audeat dicere, eodem ingenio, studio, doctrina præditum, nihilo deteriore futurum Oratorem malum uirum, quàm bonum. Conuincamus huius quoq; amentiam. Nam hoc certè nemo dubitabit, omnem Oratorem id agere, ut iudici quæ proposita fuerint, uera & honesta ui

sta uideantur. Vtrum igitur hoc facilius bonus uir persuadebit,
 an malus? Bonus quidē: & dicet sepius uera atq; honesta. Sed
 etiam siquādo aliquo ductus officio (quod accidere, ut mox do-
 cebimus, potest) falso hæc affirmare conabitur, maiore cum fi-
 de necesse est audiatur. At malis hominibus ex contemptu opi-
 nionis, & ignorantia recti, nonnunquam excidit ipsa simula-
 tio. Inde immodestè proponunt, sine pudore affirmant. Sequi-
 tur in ijs quæ certū est effici non posse, deformis pertinacia, &
 irritus labor. Nam sicut in uita, ita in causis quoq; spes impro-
 bas habent. Frequenter autem accidit, ut his etiam uera dicen-
 tibus fides desit, uideaturq; talis aduocatus, malæ causæ argu-
 mentum. Nunc de ijs dicendum est, quæ mihi quasi conspiratio-
 ne quadam uulgi reclamari uidentur. Orator ergo Demosthe-
 nes non fuit? atqui malum accepimus. Non Cicero? atqui huius
 quoq; mores multi reprehenderunt. Quid agam? magna re-
 sponsi inuidia subeunda, mitigāda sunt prius aures. Mihi enim
 nec Demosthenes tam graui morum dignus uidetur inuidia, ut
 omnia quæ in eum ab inimicis congesta sunt credam, cum &
 pulcherrima eius in republica consilia, & finem uitæ clarum
 legam. Nec M. Tullio defuisse uideo in ulla parte cuius optimi
 uoluntatem. testimonio est actus nobilissimè consulatus: inte-
 gerrimè provincia administrata: & repudiatus Vigintiuirat-
 us: & ciuilibus bellis, quæ in ætatem eius grauissima inciderūt,
 neq; spe neque metu declinatus animus, quo minus optimis se
 partibus, id est reipublicæ, iungeret. Parum fortis uidetur qui-
 busdam: quibus optimè respondit ipse: non se timidum in susci-
 piendis, sed in prouidendis periculis: quod probauit morte quoq;
 ipsa, quam præstantissimo suscepit animo. Quod si defuit his ui-
 ris summa uirtus, sic quærentibus an Oratores fuerint, respon-
 debo, quomodo Stoici si interrogentur an sapiens Zeno, an
 Cleanthes, an Chrysisippus: respondeant, magnos quidem illos
 ac uenerabiles, non tamen id quod natura hominis summum ha-

bet, consecutos. Nam & Pythagoras, non sapientem se, ut qui ante eum fuerunt, sed studiosum sapientiæ uocari uoluit. Ego tamen secundum communem loquendi consuetudinem sæpe dixi, dicamq; perfectum Oratorem esse Ciceronem, ut amicos & bonos & prudentissimos uiros dicimus uulgo, quorum nihil nisi perfecte sapienti datur. Sed cum proprie, & ad legem ipsam ueritatis loquendum erit, eum quæram Oratorem, quem & ille quærebat. Quanquam enim stetisse eum in fastigio eloquentiæ fateor, ac uix quid adijci potuerit inuenio, fortasse inuenturus quod adhuc abscissurum putem fuisse (nam ferè sic docti iudicauerunt, plurimum in eo uirtutum, non nihil fuisse uitiorum: & se ipse multa ex illa iuuenili abundantia coërcuisse testatur) tamen quando nec sapientis sibi nomen, minimè sui contemptor, asseruit, & melius dicere certè data longiore uita, & ætate ad componendum securiore potuisset, non malignè crediderim defuisse ei summam illam, ad quam nemo propius accessit. Et licet bat, si aliud sentirem, fortius id & liberius defendere. An uerò M. Antonius neminem à se uisum eloquentem, quod tanto minus erat, professus est, ipse etiam M. Tullius quærit adhuc eum, & tantum imaginatur ac fingit: ego non audeam dicere, aliquid in hac quæ superest æternitate inueniri posse, eo quod fuerit, perfectius? Transco illos, qui Ciceroni ac Demostheni ne in eloquentia quidè satis tribuunt: quanquã neq; ipsi Ciceroni Demosthenes uideatur satis esse perfectus, quem dormire interim dicit: nec Cicero Bruto Caluoq; , qui certè compositionem illius etiam apud ipsum reprehendunt: nec Asinio utriq; , qui uitæ orationis eius etiam inimicè pluribus locis insequuntur. Concedamus sanè (quod minimè natura patitur) repertum esse aliquem malum uirum summè disertum: nibilo tamen minus Oratorem eum negabo. Nam nec omnibus qui fuerint manu prompti, uiri fortis nomen cōcesserim, quia sine uirtute intelligi non potest fortitudo. An ei qui ad defendendas causas aduocatur,

non est

3. De Orat.

non est opus fide, quam nec cupiditas corrumpat, nec gratia auertat, nec metus frangat, sed proditorem, transfugam, prauaricatore[m] donabimus Oratoris illo sacro nomine? Quod si mendocribus etiam patronis conuenit hæc quæ uulgò dicitur bonitas, cur non Orator ille qui nondum fuit, sed potest esse, tam sit moribus quàm dicendi uirtute perfectus? non enim forensem quandam instituimus operam, nec mercenariam uocem, nec (ut superioribus uerbis parcamus) non inutilem sanè litium aduocatum, quem deniq; causidicum uulgò uocant: sed uirum cum ingenij natura præstantem, tum uero tot pulcherrimas artes penitus mente complexum, datum tandem rebus humanis, qualem nulla antea uetustas cognouerit, singularem, perfectumq; undiq;, optima sentientem, optimeq; dicentem. In hoc quota pars erit quod aut innocentes tuebitur, aut improborum scelera compeſcet, aut in pecuniarijs quæſtionibus ueritati contra calumniam aderit? Summus ille quidem in his quoq; operibus fuerit, sed in maioribus clarius elucebit, cum regenda senatus consilia, & popularis error ad meliora ducendus. An non talem quendam uidetur finxisse Vergilius, quem in seditione uulgi iam faces & saxa iaculantis, moderatorcm dedit?

Aeneid. 5.

Tum pietate grauem ac meritis si forte uirum quem

Conspexere, silent, arrectisq; auribus adstant.

Habemus igitur ante omnia uirum bonum: post hæc adiecit dicendi peritum,

Ille regit dictis animos, & pectora mulcet.

Quid? non in bellis quoq; idem ille uir quem instituimus, si sit ad prælium miles cohortandus, ex medijs sapientiæ præceptis orationem trahet? Nam quomodo pugnam ineuntibus tot simul metus laboris, doloris, postremo mortis ipsius exciderint, nisi in eorum locum pietas, & fortitudo, & honesti præsens imago successerit? Quæ certè melius persuadebit alijs, qui prius persuaserit sibi. Prodit enim se, quamlibet custodiatur, si mulatio:

mulatio: nec unquam tanta fuerit eloquendi facultas, ut non titubet ac hæreat, quoties ab animo uerba dissentiunt. Vir autem malus aliud dicat necesse est quam sentiat. Bonos nunquam honestus sermo deficiet, nunquam rerum optimarum (nam iidem etiam prudentes erunt) inuentio: quæ etiam si lenocinijs destituta sit, satis tamen natura sua ornatur: nec quicquam nõ diserte, quod honestè dicitur. Quare iuuentus, immò omnis ætas, (neq; enim rectæ uoluntati seruum est tempus ullum) totis mētibus huc tēdamus, in hoc elaboremus: forsitan & cōsummare contingat. Nam si natura non prohibet & esse uirum bonū, & esse dicendi peritum, cur non aliquis etiā unus utrunq; cōsequi possit? cur autem nõ se quisq; speret fore illū aliquem? Ad quod si uires ingenij non suffecerint, tamen ad quæ usq; modum processerimus, meliores erimus ex utroq;. Hoc certè prorsus eximatur animo, rerum pulcherrimam eloquentiam cum uitijs mētis posse misceri. Facultas dicendi si in malos incidit, & ipsa iudicanda est malum. peiores enim illos facit, quibus cōtingit. Videor mihi audire quosdam (nec enim deerunt unquam qui diserti esse quàm boni malint) illa dicentes, Quid ergo tantum est artis in eloquentia? cur tu de coloribus, & difficultium causarum defensione, nonnihil etiam de confesso loquutus es, nisi aliquando uis & facultas dicendi expugnat ipsam ueritatem? Bonus enim uir non agit nisi bonas causas: eas porrò etiam sine doctrina satis per se tuetur ueritas ipsa. Quibus ego, cum de meo primum opere respondero, etiam pro boni uiri officio, si quando eum ad defensionem nocētium ratio duxerit, satisfaciam. Pertractare enim quo modo aut pro falsis, aut etiam pro iniustis aliquādo dicatur, non est inutile, uel propter hoc solum, ut ea facilius & deprehendamus, & refellamus: quemadmodum remedia melius adhibebit, cui nota quæ nocent fuerint. Neq; enim Academici cum in utranq; disserunt partem, non secundū alteram uiuunt. Neq; Carneades ille, qui Romæ audiente Cēsorio Catone non

minori

minoribus uiribus contra iustitiam dicitur differuisse, quam pri-
 die pro iustitia dixerat, iniustus ipse uir fuit. Verum & uirtus
 quid sit, aduersa ei malitia detegit: & æquitas fit ex iniqui cõ-
 templatione manifestior: & plurima cõtrarijs probantur. De-
 bent ergo Oratori sic esse aduersariorũ nota consilia, ut hostiũ
 imperatori. Verum & illud, quod prima propositione durũ ui-
 detur, potest afferre ratio, ut uir bonus in defensione causæ ue-
 lit auferre aliquãdo iudici ueritatẽ. Quod si quis à me proponi
 mirabitur (quanquã non est hæc mea propriè sententiã, sed eo-
 rum quos grauissimos sapientiæ magistros ætas uetus credidit)
 sic iudicet, pleraq; esse quæ nõ tam factis, quam causis eorum,
 uel honesta fiant, uel turpia. Nam si hominẽ occidere, sæpe uir-
 tus: liberos necare, nonnunquã pulcherrimũ est. asperiora quæ-
 dam adhuc dictu, si cõmunis utilitas exegerit, facere cõceditur.
 Ne hoc quidem nudũ est intuẽdum, qualem causam uir bonus,
 sed etiam quare, & qua mente defendat. Ac primũ concedãt ni-
 hi omnes oportet, quod Stoicorũ quoq; asperrimi confitentur,
 facturũ aliquando bonum uirũ, ut mendacium dicat, & quidem
 nonnunquã leuioribus causis: ut in pueris ægrotantibus, utilita-
 tis eorũ gratia multa fingimus, multa nõ facturũ promittimus:
 nedũ si ab homine occidẽdo grassator auertendus sit, aut hostis
 pro salute patriæ fallẽdus: ut hoc quod aliã in seruis quoq; re-
 prehendendũ est, sit aliã in ipso sapiente laudandũ. Id si cõsti-
 terit, multa iam uideo posse euenire, propter quæ Orator bene
 suscipiat tale causæ genus, quale remota ratione honesta nõ sus-
 cepisset. Nec hoc dico, quia seueriores sequi placet leges pro
 patre, fratre, amico, periclitantibus: tamen si nõ mediocris hesita-
 tio est, hinc iustitiæ proposita imagine, inde pietatis, nihil du-
 bij relinquamus. Sit aliquis insidiatus tyranno, atq; ob id reus:
 utrum ne saluũ eum nollet is qui à nobis finitur Orator? an si
 tuẽdũ suscepit, nõ tam falsis defendet, quam qui apud iudices
 malã causam tuetur? Quid si quædã benefacta dãnaturus est iu-
 dex, ni

dex, nisi ea non esse facta conuicerimus? non uel hoc modo ser-
 uabit Orator nō innocētem modo, sed etiam laudabilē ciuem?
 Quid si quædā iusta natura, sed conditione temporū inutilia ci-
 uitati sciemus: non ne utemur arte dicēdi, bona quidem, sed ma-
 lis artibus similima? Ad hoc, nemo dubitabit, quin si nocentes
 mutari in bonā mentem aliquo modo possint, sicut posse inter-
 dum conceditur, saluos esse eos magis è republica sit, quàm pu-
 niri. Si liqueat igitur Oratori, futurū bonum uirū, cui uera ob-
 iicientur, non id aget, ut saluus sit? Da nunc ut crimine manife-
 sto prematur dux bonus, & sine quo uincere honeste ciuitas nō
 possit: non ne ei cōmunis utilitas Oratorē aduocabit? Certe Fa-
 britius Cornelium Rufinū, alioqui & malum ciuem, & sibi ini-
 micum, tamen quia utilē sciebat ducem, imminente bello palām
 consulem suffragio suo fecit: atq; id mirantibus quibusdam re-
 spondit, A' ciue se spoliari malle, quàm ab hoste uenire. Ita hic
 si fuisset Orator, non defendisset eundem Rufinum uel manifesti
 peculatus reum? Multa dici possunt similia, sed uel unum ex his
 quodlibet sufficit. Non enim hoc agimus, ut istud illi, quem for-
 manus, uiro sit sepe faciendum: sed ut si talis coegerit ratio, sit
 tamen uera finitio, Oratorem esse uirum bonum dicendi peri-
 tum. Præcipere uerò ac discere quomodo etiam probatione dif-
 ficilia tractentur, necesse est: Nam frequēter etiam optimæ cau-
 sæ similes sunt malis, & innocens reus multis uerisimilibus pre-
 mitur: quo fit, ut eadem actionis ratione defendendus sit, qua si
 nocens esset. Iam innumerabilia sunt bonis causis malisq; com-
 munita, testes, literæ, suspiciones, opiniones. Non aliter autem
 uerisimilia quàm uera & cōfirmantur, & reselluntur. Quapro-

*manente
 honestate

pter ut res feret, flectetur oratio* manente honesta uoluntate.
 Cognoscenda esse Oratori quibus mores for-
 mentur.

CAP. II.

Philosophiæ
 cognitionē o-
 mnem Orato-

Quando igitur Orator est uir bonus, is autem citra uirtu-
 tem intelligi nō potest, uirtus etiam si quosdam impetus
 a natu

In natura sumit, tamē perficiēda doctrina est: mores ante omnia Oratori studijs erunt excolendi, atq; omnis honesti iustiq; disciplina pertractāda: sine qua nemo nec uir bonus esse, nec dicendi peritus potest. Nisi forte accedamus ijs, qui natura constare mores, & nihil adiuuari disciplina putant: scilicet ut ea quidem, quæ manu fiunt, atq; eorū etiam contemptissima cōsueantur egere doctoribus: uirtutem uero, qua nihil homini quo ad deos immortales propius accederet, datū est, obuiā & illaboratam, tantū quia nati sumus, habeamus. Abstīnēs erit, qui id ipsum quid sit abstinentia ignorarit? Et fortis, qui metus doloris, mortis, superstitionis, nulla ratione purgauerit? Et iustus, qui æqui boniq; tractatum, qui leges, quæ natura sunt omnibus datæ, quæq; propriæ populis & gētibus cōstitutæ nō cruditione aliquo sermone tractauerit? O quam istud parū putant, quibus tam facile uidetur. Sed hoc trāseo, de quo neminē, qui literas uel primis, ut aiūt, labris degustarit, dubitaturū puto: ad illud sequēs reuertar, ne dicēdi quidē satis peritū fore, qui non & naturæ uim omnem penitus perspexerit, & mores præceptis ac ratione formarit. Neq; enim frustra in tertio de Oratore libro L. Crassus cuncta quæ de æquo, iusto, uero, bono, deq; ijs quæ sunt contrā posita, dicuntur, propria esse Oratoris affirmat: ac philosophos cū ea dicēdi uiribus tuētur, uti Rhetorū armis, nō suis. Idē tamen cōsitetur ea iam esse à philosophia petenda, uidelicet quia magis hæc illi uidetur in possessione earum rerum fuisse. Hinc etiā illud est, quod Cicero pluribus libris & epistolis testatur, dicēdi facultatē ex intimis sapiētiae fontibus fluere: ideoq; aliquandiu præceptores eosdē fuisse morū atq; dicendi. Quapropter hæc exhortatio mea non eō pertinet, ut esse Oratorem philosophum uelim, quando non alia uitæ secta longius à ciuilibus officijs, atq; ab omni munere Oratoris recessit. Nā quis philosophorū aut in iudicijs frequēs, aut clarus in concionibus fuit? Quis deniq; in ipsa, quam maximē pleriq; eorū ui-

tandam

ri & ad uiuendum & dicendum necessariā esse ostēdit, sed inter tres eius partes Morale potissimum: eamq; ab optimo quoq; petendā, neq; uni factæ esse additū oportere. Exempla item illustrium doctorum factorumq; cognoscenda.

tandam præcipiūt, rei publicæ administratione uersatus est? At qui ego illum quem instituo, Romanum quædam uelim esse sapientem, qui nō secretis disputationibus, sed rerū experimentis atq; operibus uerè ciuilem uirū exhibeat. Sed quia deserta ab ijs qui se ad eloquentiā contulerunt, studia sapientiæ, non iam in actu suo, atque in hac fori luce uersantur, sed in porticis & gymnasia primū, mox in conuentus scholarum recesserunt, id quod est Oratori necessariū, nec à dicendi præceptoribus traditur, ab ijs petere nimirū necesse est, apud quos remāsit. Euoluendi penitus autores qui de uirtute præcipiūt, ut Oratoris uita cum scientia diuinarū rerū sit humanarumq; cōiuncta. Quæ ipsæ quanto maiores ac pulchriores uiderentur, si illas ij docerent, qui etiā eloqui præstantissimè possunt? Utinamq; sit tēpus unquam, quo perfectus aliquis (qualem optamus) Orator hanc partē superbo nomine, & uitijs quorundā bona eius corrumpentiū inuisam, uendicet sibi, ac uelut rebus repetitis in corpus eloquentiæ abducat. Quæ quidē cum sit in tres diuisa partes, naturalem, moralē, rationalem, quæ tandem nō est cum Oratoris opere coniuncta? Nam ut ordinem retro agamus, de ultima illa, quæ tota uersatur in uerbis, nemo dubitauerit, si & proprietates uocis cuiusq; nosse, & ambigua aperire, & perplexa discernere, & de falsis iudicare, & colligere ac resoluerere quæ uelis, Oratoris est: quanquā ea non tam est minutè atq; concisè in actionibus utendū, quam in disputationibus: quia non docere modò, sed mouere etiam ac delectare audientes debet Orator: ad quod impetu quoq; & uiribus ac decore est opus: ut uis æmniū maior est altis ripis, multoq; gurgitis tractu fluētium, quam tenuis aquæ, & obiectu lapillorum resultantis. Et ut palestrici doctores illos quos * numeros uocant, non idcirco discipulis tradūt, ut his omnibus ij qui didicerūt, in ipso luctandi certamine utantur (plus enim pōdere, & firmitate, & spiritu agitur) sed ut subsit copia illa, ex qua unum aut alterum, cuius se occa

* Numeros, id est, demensos numero ac spatii corporum motus.

se occasio dederit, efficiant: ita hæc pars Dialectica, siue illam dicere malimus disputatricem, ut est utilis sæpe, & finitionibus, & comprehensionibus, & separandis quæ sunt differentia, & resoluenda ambiguitate, & distinguendo, diuidendo, illiciendo, implicando: ita si totum sibi uendicauerit in foro certamen, obstabit melioribus, & sectas ad tenuitatem suam uires ipsa subtilitate cõsumet. Itaq; reperias quosdam in disputando mire calidos: cum ab illa uerò cauillatione discesserint, non magis sufficere in aliquo grauiore actu, quàm parua quædam animalia, quæ in angustijs mobilia, campo deprehenduntur. Iam quidẽ pars illa moralis, quæ dicitur Ethice, certè tota Oratori est accommodata. Nam in tanta causarum (ut superioribus libris diximus) uarietate, cum alia coniectura quærantur, alia finitionibus concludantur, alia iure summoueantur, uel transferantur, alia colligantur, uel ipsa inter se cõcurrant, uel in diuersum ambiguitate ducantur, nulla ferè dici potest, cuius non parte in aliqua tractatus æqui & boni reperiãtur. Plerasq; uerò esse quis nescit, quæ totæ in sola qualitate cõsistant? In cõsilijs uerò quæ ratio suadendi est ab honesti quæstione seposita? Quid illa etiã pars tertia, quæ laudandi ac uituperandi officijs continetur? Nempe in tractatu recti prauiq; uersatur. An de iustitia, fortitudine, abstinentia, tẽperantia, pietate, non plurima dicet Orator? Sed ille uir bonus, qui hæc nõ uocibus tantum sibi nota atq; nominibus, auriũ tenuis in usum linguæ perceperit, sed qui uirtutes ipsas mente complexus, ita sentiet, nec in cogitando ita laborabit, sed quod sciet, uerè dicet. Cum sit autem omnis generalis quæstio speciali potẽtior, quia uniuerso partes continentur, nõn utiq; accedit parti quod uniuersum est: profectò nemo dubitabit generales quæstiones in illo maxime studiorum more uersatas. Iam uerò cum sint multa proprijs breuibusq; comprehensionibus finienda, unde etiam status causarum dicitur finitiuus, non ne ad id quoq; instrui ab ijs, qui plus in hoc studi-

O

deder

dederunt, oportet? Quid, nō quæstio iuris omnis, aut uerborum proprietate, aut æqui disputatione, aut uoluntatis coniectura continetur? quorum pars ad rationalem, pars ad moralem tractatum redundat. Ergo natura permixta est omnibus istis oratio, quæ quidem oratio est uerè. Nam ignara quidē huiusce doctrinæ loquacitas erret necesse est, ut quæ uel nullos uel falsos duces habeat. Pars uerò naturalis, cum est ad exercitationem dicendi tanto ceteris uberior, quanto maiore spiritu de diuinis rebus quàm humanis loquendum est, tum illam etiam moralem, sine qua nulla esse (ut docuimus) oratio potest, totam cōplectitur. Nam si regitur prouidentia mundus, administranda certè bonis uiris erit Respublica. Si diuina nostris animis origo, tendendum ad uirtutem: nec uoluptatibus terreni corporis seruiendum. An hoc non frequenter tractabit Orator? Iam de Augurū responsis, religionēq; omni, de quibus maxima sepe in senatu consilia uersata sunt, non erit ei differendum, si quidem (ut nobis placet) futurus est uir idem ciuilis? Quæ deniq; intelligi saltem potest eloquentia hominis optima nesciētis? Hæc si ratio-

In Orator. &
Brut.

nem manifesta non essent, exemplis tamen crederemus. Si quidem & Periclem, cuius eloquentiæ etiam si nulla ad nos monimenta uenerunt, uim tamen quandam incredibilem cum historici, tum etiam liberrimum genus hominum comici ueteres tradūt, Anaxagoræ Physici constat auditorem fuisse, & Demosthenē principem omnium Græciæ Oratorum dedisse operā Platoni. Nam

In Orat.

Ibidem.

M. Tullius non tantum se debere scholis Rhetorum, quantum Academiæ spatijs frequēter ipse testatus est. Neq; se tanta in eo unquam sudisset ubertas, si ingenium suum concepto fori, non ipsius rerum naturæ finibus terminasset. Verum ex hoc alia mihi quæstio exoritur, quæ secta conferre plurimum eloquentiæ possit, quanquam ea non inter multas potest esse contentio. Nam Epicurus in primis nos à se ipse dimittit, qui fugere omnē disciplinam nauigatione quàm uelocissima iubet. Neque uerò

Arist.

Aristippus summum in uoluptate corporis bonum ponens, ad hūc nos laborem adhortetur. Pyrrho quidē, quas in hoc opere partes habere potest, cui iudices esse apud quos uerba faciat, & reum pro quo loquatur, & senatum in quo sit dicenda sententia, non liquebit? Academiam quidam utilissimam credunt, quod mos in utranq; partem differendi, ad exercitationē forensium causarum proximē accedat. Adijciunt loco probationis, quod ea præstantissimos in eloquentia uiros ediderit. Peripatetici studio quoq; se quodam Oratorio iactant. Nam thesēis dicere exercitationis gratia ferē præceptoribus suis desuisse concedant necesse est: ita nullos aut probare acrius, aut concludere subtilius contendunt. Sed hæc inter ipsos, qui uelut sacramento rogati, uel etiam superstitione constricti, nefas ducunt à suscepta semel persuasionē discedere. Oratori uerò nihil est necesse in cuiusquam iurare leges. Maius enim est opus atq; præstantius, ad quod ipse tendit, & cuius est uelut candidatus, si quidem est futurus cum uitæ, tum etiam eloquentiæ laude perfectus. Quare in exemplum bene dicendi facundissimum quēq; proponet sibi ad imitandum: moribus uerò formandis quā honestissima præcepta, rectissimamq; ad uirtutem uiam deliget. Exercitatione quidem utetur omni, sed tamen erit plurimus in maximis quibusq;, ac natura pulcherrimis. Nam quæ potest materia reperiri ad grauius copiosēq; dicendum magis abundās, quā de uirtute, de republica, de prouidentia, de origine animorum, de amicitia? Hæc sunt quibus mens pariter atq; oratio insurgant, uerē bona, quæ mitigent metus, coërceant cupiditates, eximant nos opinionibus uulgi, animumq; cœlestem. Neq; ea solūm quæ talibus disciplinis continentur, sed magis etiam quæ sunt tradita antiquitus, dicta ac facta præclare, & nosse, & animo semper agitare conueniet. Quæ profectò nusquā plura maioraq;, quā in nostræ ciuitatis monumentis reperientur. An fortitudinem, fidem, iustitiam, continentiam, frugalitatem,

contemptum doloris ac mortis, melius alij docebunt, quam Fabritij, Curij, Reguli, Decij, Mutij, alijq; innumerabiles? Quantum enim Græci præceptis ualent, tantum Romani (quod est maius) exemplis. Tantumq; non cognatis id è rebus admoneri sciet, qui non modo proximum tempus, lucemq; præsentem inueniri satis credat, sed omnem posteritatis memoriam, spatium uitæ honestæ, & curriculum laudis existimet. Hinc mihi ille iustitia haustus bibat, hinc sumptam libertatem in causis atque consilijs præstet. Neq; erit perfectus Orator, nisi qui honestè dicere & sciet, & audebit.

Necessariam iuris ciuilibus Oratori esse
Scientiam.

CAP. III.

Necessariam Orat. iuris scientiã, eãq; promptam & paratã in omni disputatione cõcedit: neq; difficilem esse, cû paucis rebꝯ & præceptis, & bona parte in bonorũ uirorũ sensu constet.

Iuris quoq; ciuilibus necessaria huic uiro scientia est, & morũ ac religionum eius Reipublicæ quam capeisset. Nam qualis esse suasor in consilijs publicis priuatis uè poterit, tot rerum quibus præcipuè ciuitas continetur, ignarus? Quo autem modo patronum se causarum non falsò dixerit, qui quod est in causis potentissimũ, sit ab altero petiturus: penè non dissimilis ijs, qui poëtarum scripta pronunciant. Nam quodammodo mandata perferet, & ea quæ sibi à iudice credi postulaturus est, aliena fide dicet, & ipse litigantium auxiliator, egebit auxilio. Quod ut fieri nonnunquam minore incõmodo possit, cum domi præcepta & composita, sicut & cætera quæ in causa sunt, in discendo cognita ad iudicem perferet: quid fiet in ijs quæstionibus quæ subito inter ipsas actiones nasci solent? non deformiter respectet? & inter subsellia minores aduocatos interroget? Potest autem satis diligenter accipere quæ tum audiet, cum ei dicenda sunt? aut fortiter affirmare, aut ingenuè pro suis dicere? Possit in actionibus: quid fiet in altercatione, ubi occurrendum continuo, nec libera ad discendum mora est? Quid si forte peritus iuris ille non adierit? Quid si quis non satis in ea re doctus, falsum aliquid subiecerit? Hoc enim est maximum ignorantie malum,

malum, quod credit eum scire, qui moneat. Neq; ego sum nostri moris ignarus, oblitus ue eorum qui uelut ad arculas sedent, & tela agentibus subministrant: neq; idem Græcos quoq; nescio factitare, unde nomen his Pragmaticorū datum est. Sed loquor de Oratore, qui nō clamorē modō suum causis, sed omnia quæ profutura sunt, debet. Ita q; eum nec inutilem si ad horam forte constiterit, neq; in testationibus faciēdis esse imperitum uelim. Quis enim potius preparabit ea, quæ cū aget, esse in causa uelut? Nisi forte imperatorem quis idoneum credit in prælijs quidem strenuum & fortem, & omnium quæ pugna poscit, artificem: sed nec delectus agere, nec copias contrahere atq; instruere, nec prospicere cōmeatus, nec locum capere castris scientē. prius est enim certē parare bella, quā gerere. At qui similis huic sit aduocatus, si plura quæ ad uincendum ualent, alijs reliquerit: cum præsertim hoc, quod est maximē necessarium, non tam sit arduum, quā procul intuentibus fortasse uideatur. Nanq; omne ius quod est certum, aut scripto, aut moribus constat. Dubium, æquitatis regula examinandum est. Quæ scripta sunt, aut posita in more ciuitatis, nullam habent difficultatem: cognitionis sunt enim, non inuentionis. at quæ consultorum responsis explicantur, aut in uerborum interpretatione sunt posita, aut in recti prauiq; discrimine. Vini cuiusq; uocis intelligere, aut commune prudētium est, aut proprium Oratoris: æquitas optimo cuiq; notissima est. Nos porrō & bonum uirum, & prudētem in primis Oratorem putamus: qui cum se ad id quod est optimum natura, direxerit, nō magnopere commouebitur, si quis ab eo cōsultus dissentiat, cum ipsis illis diuersas inter se opiniones tueri concessum sit. Sed etiā si nosse quid quisq; senserit uolet, lectione opus est, qua nihil est in studijs minus laboriosum. Quod si pleriq; desperata facultate agendi, ad discendū ius declinauerunt, quā id scire facile est Oratori, quod discūt qui sua quoq; cōfessione Oratores esse non possunt? Verūm &

Arculas telorū intelligit. Vnde illud Verg. Suffice tela mihi.
Craffius 1. de Orat.

M. Cato cum in dicendo præstantissimus, tum iuris fuit idem peritissimus. Et Scaeuolæ Seruioq; Sulpitio concessa est etiam fæcundia uirtus. Et M. Tullius non modò inter agendum nunquã est destitutus scientia iuris, sed etiam componere aliqua de eo cœperat: ut appareat posse Oratorem non discendo tantum iuri uacare, sed etiam docendo. Verum ea quæ de moribus excõlendis, studioq; iuris præcipimus, ne quis eò credat reprehendenda, quòd multos cognouimus, qui tædio laboris, quem ferrententibus ad eloquentiam necesse est, confugerint ad hæc diuerticula desidia: quorum alij se ad album ac rubricas transtulerunt, & formularij, uel, ut Cicero ait, legulei quidam esse mauerunt: tanquam utiliora eligentes ea, quorum solam facilitatẽ sequebantur: alij pigritia arrogantis, qui subito fronte cõficta, immissaq; barba, ueluti despexisset Oratoria præcepta, paulum aliquid sederunt in scholis philosophorũ, ut deinde in publico tristes, domi dissoluti, captarent autoritatem cõtemptu cæterorũ. Philosophia enim simulari potest, eloquẽtia nõ potest.

Necessariam Oratori cognitionem historiarum.

CAP. IIII.

IN primis uerò abundare debet Orator exemplorum copia, cum ueterum, tum etiam nouorum: adeo, ut nõ ea modò quæ conscripta sunt historijs, aut sermonibus uelut per manus tradita, quæq; quotidie aguntur, debeat nosse: uerum ne ea quidẽ quæ sunt à clarioribus poëtis ficta, negligere. Nam illa quidem priora, aut testimoniorum, aut etiam iudicatorum obtinet locum. Sed hæc quoq; aut uetustatis fide tuta sunt, aut ab hominibus magnis præceptorum loco ficta creduntur. Sciat ergo quam plurima: unde etiã senibus autoritas maior est, quòd plura nosse & uidisse creduntur: quod Homerus frequentissimè testatur. Sed non est expectanda ultima ætas, cum studia præstet, ut quantum ad cognitionem pertinet rerum, etiam præteritis seculis uixisse uideamur.

Que

Quæ sint Oratoris instrumenta. CAP. V.

Hæc sunt quæ me redditurum promiseram, instrumenta nõ
 artis, ut quidam putauerunt, sed ipsius Oratoris. Hæc arma
 habere ad manum, horum scientia debet esse succinctus, acce-
 dente uerborum figurarumq; facili copia, & inuentionis ratio-
 ne, & disponendi usu, & memoria firmitate, & actionis gratia.
 Sed plurimum ex his ualet animi præstantia, quam nec metus
 frangat, nec acclamatio terreat, nec audientium autoritas ultra
 debitam reuerentiam tardet. Nam ut abominanda sunt contra-
 ria his uitia, confidentiæ, temeritatis, improbitatis arrogantia,
 ita citra constantiam, fiduciam, fortitudinem, nihil ars, nihil stu-
 diũ, nihil profectus ipse profuerit: ut si des arma timidis & im-
 bellibus. Inuitus mehercule dico, quoniã & aliter accipi potest,
 ipsam uerecundiam, uitium quidem, sed amabile, & quæ uirtu-
 tes faciliñe generet, esse interim aduersam, multisq; in causa
 fuisse, ut bona ingenij studijq; in lucem non prolata, situ quodã
 secreti consumerentur. Sciat autẽ, si quis hæc forte minus adhuc
 peritus distinguendi uim cuiusq; uerbi, leget, non probitatem à
 me reprehendi, sed uerecundiam, quæ est timor quidam reducẽs
 animum ab ijs quæ faciendæ sunt: unde cõfusio, & cœpti pœni-
 tentia, & subitum silentium. Quis porro dubitet uitij adscri-
 bere affectum, propter quem facere honestè pudet? Neque ego
 rursus nolo eum qui sit dicturus, & sollicitum surgere, & colo-
 re mutari, & periculum intelligere: quæ si non accident, etiam
 simulanda erunt: sed intellectus hic sit operis, non metus: mo-
 ueamurq; non concidamus. Optima est autem emẽdatio uere-
 cundiæ, fiducia: & quamlibet imbecilla frons, magna conscien-
 tia sustinetur. Sunt & naturalia, ut supra dixi, quæ tamen &
 cura iuuantur, instrumenta, uox, latus, decor: quæ quidem tantũ
 ualent, ut frequenter famam ingenij faciant. Habuit Oratores
 ætas nostra copiosiores: sed cum diceret, eminere inter æquales
 Trachallus uidebatur: ea corporis sublimitas erat, is ardor

oculorum, frontis autoritas, gestus præstantia, uox quidē, non ut Cicero desiderat, penè tragædorum, sed super omnes, quos ego quidem audicrim, tragædos. Certè cum in Basilica Iulia diceret primò tribunali, quatuor autē iudicia, ut moris est, cogèrentur, atq; omnia clamoribus fremèrent, & auditum eum, & intellectum, & quod agentibus cæteris contumeliosum fuit, laudatum quoq; ex quatuor tribunalibus memini. Sed hoc uotum est, & rara felicitas: quæ si non adsit, sanè sufficiat ab ijs quibus quis dicit, audiri. Talis esse debet Orator, & hæc scire.

Quod sit incipiendi causas agere
tempus.

CAP. VI.

Mature incipiendū esse causas agere, idq; a facilioribus teniendum.

AGendi autem initium sine dubio secundum uires cuiusque sumendum est: neq; ego annos desiniam, cum Demosthenem puerum admodum actiones pupillares habuisse manifestū sit: Caluus, Cæsar, Pollio multum ante quæstoriam omnes ætatem grauißima iudicia susceperint: Prætextatos egisse quosdā sit traditum: Cæsar Augustus duodecim natus annos auiā pro Rostris laudauerit. Modus mihi uidetur quidam tenendus, ut neq; præpropere distringatur immatura frons, & quicquid est illud adhuc acerbum, proferatur. Nam inde & contèptus operis innascitur, & fundamenta iaciuntur impudentiæ, & (quod est ubiq; perniciosissimum) præuenit uires fiducia. Nec rursus differendum est tyrocinium in senectutem. Nam quotidie metus crescit, maiusq; fit semper quod ausuri sumus: & dum delibèramus quando incipiendum sit, incipere iam seruum est. Quare fructum studiorum uiridem, & adhuc dulcē promi decet, dum & uenia & spes est, & paratus fauor, & audere non dedecet: & si quid desit operi, supplet ætas: & si qua sunt dicta iuueniliter, pro indole accipiuntur: ut totus ille Ciceronis pro Sexto Roscio locus, Quid enim tam cōmune, quàm spiritus uiuis, terra mortuis, mare fluctuantibus, littus eiectis? Quæ cū sex & uiginti natus annos summis audientium clamoribus dixerit, deferbuisse

Afconius apud Gel. septē & uiginti numerat.

ferbuisse tempore, & annis liquata iam senior idem fatetur. Et hercule quantumlibet secreta studia contulerint, est tamen proprius quidam fori profectus: alia lux, alia ueri discriminis facies: plusq; si se pares, usus sine doctrina, quàm citra usum doctrina ualeat. Ideoq; nonnulli scnes in schola facti stupent nouitate, cum in iudicia uenerunt, & omnia suis exercitationibus similia desiderant. At illic & iudex tacet, & aduersarius obstrepit, & nihil temere dictum perit: & siquid tibi ipse sumas, probandum est: & laboratam congestamq; dierum ac noctium studio actione aqua deficit: & omissio magna semper standi tumore, in quibusdam causis loquendum est, quod illi disertis minime sciunt. Itaq; nonnullos reperiatis, qui sibi eloquentiores uideantur, quàm ut causas agant. Cæterum illum quem iuuenem, tenerisq; adhuc uiribus nitentem in forum deduximus, & incipere à quàm maximè facili ac fauorabili causa uelim, ut catuli ferarum molliore præda saginantur: & non utiq; ab hoc initio continuare operam, & ingenio adhuc alendo callum inducere, sed iam scientem quid sit pugna, & in quam rem studendū sit, refici atq; renouari. Sic & tyrocinij metū, dum facilius est audere, transierit, nec audendi facilitatem usq; ad contemptū operis adduxerit. Vsus est & hac ratione M. Tullius: & cum iam clarum meruisset inter patronos qui tum erant, nomen, in Asiā nauigauit, seq; & alijs sine dubio eloquentiæ ac sapientiæ magistris, sed præcipuè tamen Apollonio Moloni, quem Romæ quoque audierat, Rhodi rursus formandum, ac uelut recoquendum dedit. Tum dignum operæ precium uenit, cum inter se congruunt præcepta & experimenta.

Quæ in suscipiendis causis Oratori obseruanda sint.

CAP. VII.

Cum satis in omne certamē uirium fecerit, prima ei cura in suscipiendis causis erit: in quibus defendere quidem reos profectò, quàm facere, uir bonus malet: nō tamē ita nomē ipsum

Defendere & accusare honestius.

O 5 accusa

accusatoris horrebit, ut nullo neq; publico neq; priuato ducti possit officio, ut aliquem ad reddendam rationem uita uocet. Nam & leges ipsae nihil ualent, nisi actoris idonea uoce munita: & si poenas scelerum expetere fas non est, propè est ut scelera ipsa permessa sint: & licentiam malis dari, certè cõtra bonos est. Quare neq; sociorũ querelas, nec amici uel propinqui necem, nec erupturas in Rempublicam conspirationes inultas patietur Orator: non poenae nocentium cupidus, sed emendandi uitia, corrigēdiq; mores. Nam qui ratione traduci ad meliora non possunt, solo metu cõtinentur. Itaq; ut accusatoriam uitam uiuere, & ad deferendos reos præmio duci, proximam latrocinio est: ita pestem intestinam propulsare, cum propugnatoribus patriæ comparandum. Ideoq; principes in Republica uiri non detrectauerunt hanc officij partem: creditiq; sunt etiã clari iuuenes obsidem Reipublicæ dare malorum ciuium accusationem, quia nec odisse improbos, nec simultates prouocare, nisi ex fiducia bonæ mentis uidebãtur. Idq; cum ab Hortensio, Lucullis, Sulpitio, Cicerone, Cæsare, plurimis alijs, tũ ab utroque Catone factum est: quorum alter appellatus est Sapiens: alter nisi creditur fuisse, uix scio cui reliquerit huius nominis locum. Nanq; defendet omnis Orator, idemq; portam illum eloquentiæ suæ salutarem, non etiam piratis patefaciet, duceturq; in aduocationem maximè causa. Quoniã tamen omnes qui non improbè litigabunt, quorum certè bona pars est, sustinere non potest unus, aliquid etiam commendantium personis dabit, & ipsorum qui iudicio decernent, ut optimi cuiusq; uoluntate moueatur. nanq; hos & amicissimos habebit uir bonus. Summouendum uerò est utrunq; ambitus genus: uel potentibus contra humiles uenditandi operam suam, uel illud etiam iactantius, minores utiq; contra dignitatē attollendi. Non enim fortuna causas uel iustas uel improbas facit. Neq; uerò pudor obstet, quominus susceptam, cum melior uideretur, litem, cognita interdiscep

*disceptandum iniquitate, dimittat, cum prius litigatori dixerit *dicendum
 uerum. Nam & in hoc maximum, si æqui iudices sumus, beneficium est, ut non fallamus uana spe litigantem. Neq; est dignus opera patroni, qui non utitur consilio. Et certè non conuenit ei quem Oratorem esse uolumus, iniusta tueri scientem. Nam si ex illis quas supra diximus causis falsum tuebitur, erit tamè honestum quod ipse faciet. Gratis ne ei semper agendum sit, tractari potest. Quod ex prima statim fronte dijudicare, imprudentium est. Nam quis ignorat, quin id longè sit honestissimū, ac liberalibus disciplinis, & illo quem exigimus animo dignissimum, non uendere operam, nec elcuare tanti beneficij auctoritatem? cum pleraq; hoc ipso possint uideri uilia, quòd precium habent. Cæcis hoc, ut aiunt, satis clarum est: nec quisquam qui sufficientia sibi (modica autem hæc sunt) possidebit, hunc questum sine crimine sordium fecerit. At si res familiaris amplius aliquid ad usus necessarios exiget, secundum omnes sapientium leges patietur sibi gratiam referri: cum & Socrati collatum sit ad uictum: & Zeno, Cleanthes, Chrysippus mercedes à discipulis acceptauerint. Neq; enim uideo quæ iustior acquirèdi ratio, quàm ex honestissimo labore, & ab ijs de quibus optimè meruerint, quiq; si nihil inuicem præstent, indigni fuerint defensione. Quod quidem non iustum modò, sed necessarium etiã est, cum hæc ipsa opera, tempusq; omne alienis negotijs datū, facultatem aliter acquirendi recidant. Sed tum quoq; tenendus est modus: ac plurimum refert, & à quo accipiat, & quantum, & quousq;. Paciscendi quidem ille piraticus mos, & imponentium periculis precia, procul abominanda negotiatio, etiam à mediocriter improbis aberit: cū præsertim bonos homines bonasq; causas tuenti non sit metuendus ingratus: qui si futurus, malo tamen ille peccet. Nihil ergo acquirere uolet Orator ultra quàm satis erit, ac ne pauper quidem tanquam mercedè accipiet, sed mutua beneuolentiã utetur, cum sciat se tanto plus præsti

Xenophon me
 morabiliũ 1.

præstitisse: quia nec uenire hoc beneficium oportet, nec perire. Deniq; ut gratus sit, ad eum magis pertinet, qui debet.

Quæ in discendis causis Oratori obseruanda sint.

CAP. VIII.

Causam quam dicturus est, oratori diligenter cognoscendam esse præcipit, quod nonnulli negligentia, alij ambitione leuius curant.

Proxima discendæ causæ ratio: quod est Oratoris fundamentum. Neq; enim quisquam tam ingenio tenui reperitur, qui cum omnia quæ sunt in causa, diligenter cognouerit, ad docendum certè iudicè non sufficiat. Sed eius rei paucissimis cura est. Nam ut taceam de negligentibus, quorum nihil refert ubi liti cardo uertatur, dum sint quæ uel extra causam, ex personis ac communi tractatu locorum occasionem clamandi largiantur: aliquos & ambitio peruertit, qui partim tanquam occupati, semperq; aliud habentes quod antè agendum sit, pridie ad se uenire litigatorè, aut eodem matutino iubent, nonnunquã etiã inter ipsa subsellia didicisse se gloriantur: partim iactantia ingenij, ut res citò accepisse uideãtur, tenere se & intelligere penè priusquam audiant mentiti, cum multa & disertè, summisq; clamoribus, quæ neq; ad iudicem, neq; ad litigatorè pertineãt, decantauerunt, bene sudantes beneq; comitati per forum reducuntur. Ne illas quidem tulerim delicias eorũ, qui doceri amicos suos iubent: quanquam minus mali est, si illi saltem rectè discant, rectèq; doceãt. Sed quis discet tam bene, quàm patronus? Quomodo autem sequester ille, & media litiũ manus, & quidam interpres impendet æquo animo laborem in alienas actiones, cũ dicturus ipse non sit? Pessimæ uerò consuetudinis, libellis esse contentum, quos componit aut litigator, qui cõfugit ad patronum, quia liti ipse non sufficit: aut aliquis ex eo genere aduocatorũ, qui se non posse agere confitentur: deinde faciunt id quod est in agendo difficilimum. Nam qui iudicare quid dicendum, quid dissimulandum, quid declinandum, imitandum, fingendum etiam sit, potest, cur non sit Orator, quandò quod difficilius est facit? Hi porrò non tantum nocerèt, si omnia scriberent

berent uti gesta sunt. Nunc consilium & colores adiiciunt, & aliqua peiora ueris, quæ pleriq; cum acceperunt, immutare nefas habet, & uelut themata in scholis posita custodiunt. Deinde deprehenduntur, & causam quam discere ex suis litigatoribus noluerunt, ab aduersarijs discunt. Liberum igitur demum ante omnia ijs quorum negotium erit, tempus, ac locum: exhortemurq; ultro, ut omnia quãlibet uerbosè, & unde uolent repetito tempore exponant. Non enim tam obest audire superuacua, quàm ignorare necessaria. Frequenter autem & uulnus & remedium in ijs Orator inueniet, quæ litigatori in neutram partem habere momentum uidebantur. Nec tanta sit acturo memoriæ fiducia, ut subscribere audita pigeat. Nec semel audisse sit satis: cogendus eadem iterum ac sæpius dicere litigator: nõ solum quia effugere aliqua prima expositione potuerunt, præsertim hominem (quod sæpe euenit) imperitum, sed etiã ut sciamus an eadem dicat. Plurimi enim mentiuntur, & tanquam non doceant causam, sed agant, non ut cum patrono, sed ut cum iudice loquuntur. Quapropter nunquam satis credendum est, sed agendum omnibus modis, & turbadus, & euocadus. Nam ut medicis non apparentia modò uitia curanda sunt, sed etiam inuenienda quæ latent, sæpe ea ipsis qui sanandi sunt, occulētibus: ita aduocatus plura quàm ostenduntur, aspiciat. Nam cum satis in audiendo patientiæ impenderit, in aliam rursus ei personam transeundum est, agendusq; aduersarius, proponendum quicquid omnino excogitari contra potest, quicquid recipit in eiusmodi disceptatione natura. Interrogandus quàm infestissime, ac premendus. Nam dum omnia querimus, aliquãdo ad uerum, ubi minimè expectauimus, peruenimus. In summa, optimus est in discendo patronus incredulus. Promittit enim litigator omnia, testem populum, paratissimas cõsignationes, ipsum deniq; aduersarium quædam non negaturum. Ideoq; opus est intueri omne litis instrumentum: quod uidere non est satis: per-

legend

legendum erit. Nam frequentissimè aut non sunt omnino quæ promittebantur, aut minus continent: aut cum alio aliquo notituro permista sunt: aut nimia sunt, & fidem hoc ipso detractura, quòd non habent modum. Deniq; linum ruptum, aut turbata cera, aut sine agnitione signa frequenter inuenies: quæ nisi domi excusseris, in foro inopinata decipient: plusq; nocebunt destituta, quàm non promissa nocuissent. Multa etiam quæ litigator nihil ad causam pertinere crediderit, patronus eruet:

Lib. 5. cap. 10.

modò per omnes quos tradidimus argumentorum locos eat: quos ut circumspectare in agendo, & attentare singulos minime conuenit, propter quas diximus causas: ita etiam in discendo rimari necessarium est, quæ personæ, quæ tempora, quæ loca, instituta, instrumenta, cæteraq; ex quibus non tantum illud quod est artificiale probatiõis genus colligi possit, sed qui metuendi testes, quomodo sint refellendi. Nam plurimum refert, inuidia reus, an odio, an contemptu laboret: quorum serè pars prima superiores, proxima pares, tertia humiliores premit. Sic causam perscrutatus, propositis ante oculos omnibus quæ pro sint noceant ue, tertiam deinde personam induat iudicis, singatq; apud se agi causam, & quod ipsum mouisset de eadem re pronunciaturũ, id potentissimum apud quencunq; agetur, excitemet: & sic cum rarò fallat euentus, aut culpa iudicis erit.

Quæ seruanda in agendis causis Oratori sint.

CAP. IX.

Oratorè ante agendũ cautũ, non ambitiosum esse oportere monet. nullã causam quã tenuis tenuè repudiandã: plures tamẽ q̃ agere possit, nõ suscipiendas.

* impositæ asperi colles, expugnandæ ciuitates, quamlibet præcisiss* posita montibus, aut operũ mole difficiles: ita oratio gaudebit quicquid

Quæ sint in agendo seruanda, toto serè opere executi sumus, pauca tamen propria huius loci, quæ non tam dicendi arte, quàm officijs agendi cõtinentur, attingã. Ante omnia, ne, quod plerisq; accidit, ab utilitate eum causæ præsentis cupido laudis abducatur. Nam ut gerentibus bella, non semper exercitus per plana & amœna ducendus est, sed ad eundi plerunq; asperi colles, expugnandæ ciuitates, quamlibet præcisiss* posita montibus, aut operũ mole difficiles: ita oratio gaudebit quicquid

dem

dem occasione latius decurrendi, & æquo congressa campo, totas vires populariter explicabit: at si iuris anfractus, aut eruenda ueritatis latebras adire cogetur, nõ obsequitabit, nec illis uibrantibus concitatisq; sententijs, uelut missilibus utetur: sed operibus, & cuniculis, & insidijs, & occultis artibus rem geret. Quae omnia non, dum fiunt, laudantur, sed cum facta sunt: unde etiam minus cupidus opinionis, plus fructus uenit. Nam cum illa dicendi uitiosa iactatio inter plausores suos detonuit, resurgit uerae uirtutis fortior fama: nec iudices à quo sint moti dissimulant, & doctis creditur, nec est orationis uera laus, nisi cum finita est. Veteribus quidem etiam dissimulare eloquentiam fuit moris: idq; M. Antonius præcipit, quò plus dicentibus fidei, minusq; suspectæ aduocatorum insidiæ forent. Sed illa dissimulari quæ tum erat, potuit: nondum enim tantum dicendi lumen accesserat, ut etiam per obstantia erumperet. Quare artes quidè & consilia lateant, & quicquid si deprehenditur perit. Hactenus eloquentia secretum habet. Verborum quidem delectus, grauitas sententiarum, figurarum elegantia, aut non sunt, aut apparent. sed uel propter hoc ipsum ostentanda nõ sunt, quòd apparent. aut si unum è duobus eligendum, causa laudetur potius quàm patronus. Finem tamè hunc præstabit Orator, ut uideatur optimam causam optimè egisse. Illud certum erit, neminem peius agere, quàm qui displicente causa placet. necesse est enim extra causam sit quod placet. Nec illo fastidio laborabit Orator, non agendi causas minores, tanquam infra eum sint, aut detractura sit opinioni minus liberalis materia. Nam & suscipiendi ratio iustissima est officium, & optandum etiam ut amici quàm minimas lites habeant: & abunde dixit bene, quisquis rei satisfecit. At quidam etiam si forte susceperint negotia paulum ad dicendum tenuiora, extrinsecus adductis ea rebus circumliniunt: ac si defecerint alia, conuictijs implent uacua causarum: si contingit, ueris: si minus, fictis: modo sit materia ingenij,

genij, mereaturq; clamorem dum dicitur. Quod ego adeo longe puto ab Oratore perfecto, ut eum ne uera quidem obiecturum, nisi id causa exigit, credã. Ea est enim prorsus canina, ut ait Appius, Eloquentia, censuram maledicendi subire: quod facientibus, etiam malè audiendi præsumenda patientia est. Nam & in ipsos fit impetus frequenter qui egerunt, & certè patroni petulãtiã litigator luit. Sed hæc minora sunt ipso illo uitio animi, quo maledicus à malefico non distat, nisi occasione. Turpis uoluptas, & inhumana, & nulli audientium bono grata: à litigatoribus quidem frequenter exigitur, qui ultionem malūt, quam defensionem. Sed neq; alia multa ad arbitrium eorum facienda sunt. Hoc quidem quis hominum liberi modò sanguinis sustineat, petulans esse ad alterius arbitrium? Atqui etiam in aduocatos partis aduersæ libenter nonnulli inuehuntur: quod nisi si forte meruerūt, & inhumanum est respectu communium officiorum, & cum ipsi qui dicit, inutile (nam idem iuris responsuris datur) tum causæ contrarium, quia planè & aduersarij fiunt, & inimici: & quantulumcunq; his uirium est, cõtumelia augetur. Super omnia perit illa quæ plurimū Oratori & autoritatis & fidei affert, modestia, si à uiro bono in rabulã latratoremq; conuertitur, compositus nõ ad animum iudicis, sed ad stomachum litigatoris. Frequenter etiam species libertatis deducere ad temeritatem solet, non causis modò, sed ipsis quoque qui dixerūt, periculosam. Nec immeritò Pericles solebat optare, ne quod sibi uerbum in mentem ueniret, quo populus offenderetur. Sed quod ille de populo, id ego de omnibus sentio, qui tantundem possunt nocere. Nam quæ fortia dum dicuntur uidebantur, stulta cum læserunt uocantur. Nunc quia uarium ferè propositum agentium fuit, & quorundam cura tarditatis, quorundam facilitas temeritatis crimine laborauit, quem credam fore in hoc Oratoris modum, tradere non alienum uidetur. Asferet ad dicendum curæ semper quantum plurimum poterit.

Neq;

Neq; enim solùm negligentis, sed & mali, & in suscepta causa perfidi ac proditoris est, peius agere, quàm possit. Ideoq; ne suscipiendæ quidem sunt causæ plures, quàm quibus suffecturum se sciat. Dicit scripta quàm res patietur plurima: & ut Demosthenes ait, si cõtinget, & sculpta. Sed hoc aut primæ actiones, aut quæ in publicis iudicijs post interiectos dies dantur, permiserint: at cum protinus respondendum est, omnia parari non possunt, adeò, ut paulo minus promptis etiam noceat scripsisse, si alia ex diuerso quàm opinati fuerunt, occurrerint. Inuiti enim recedunt à præparatis, & tota actione respiciunt, requiruntq; num aliquid ex illis interuallis, atq; ex tempore dicendis inseri possit. quod si fiat, non cohæret, nec commissuris modò, ut in opere male iuncto hiantibus, sed ipsa coloris inæqualitate detegitur. Ita nec liber est impetus, nec cura contexti, & utrunq; alteri obstat. Illa enim quæ scripta sunt, retinent animum, nõ sequuntur. Itaq; in his actionibus omni, ut agricole dicunt, pede standum est. Nam cum in propositione ac refutatione causa consistat, quæ nostræ partis sunt, scripta esse possunt: quæ etiam responsurum aduersarium certum est (est enim aliquando certum) pari cura refelluntur. Ad alia unum paratum afferre possumus, ut causam bene nouerimus: alterum ibi sumere, ut dicentem aduersarium diligenter audiamus. Licet tamen præcogitare plura, & animum ad omnes casus componere: idq; est tutius stylo, quo facilius & omittitur cogitatio, & transfertur. Sed siue in respondendo fuerit subito dicendum, siue quæ alia ita exegerit ratio, nunquam oppressum se ac deprehensum credet Orator, cui disciplina & studium & exercitatio dederit vires etiam facilitatis: quemq; armatum semper, ac uelut in procinctu stantem, non magis unquam in causis oratio, quàm in rebus quotidianis ac domesticis sermo deficiet, nec se unquam propter hoc oneri subtrahet, modò sit causæ dicendæ tempus: nam cætera semper sciet.

De Genere dicendi.

CAP. X.

Varia esse dicendi genera, aliūque alio delectari: atq; ex tribus præcipuis, optimū facit quod Atticū uocabant. Lib. 2, cap. 15.

Pictores clari, de quibus Plinius lib. 35. ca. vit. 19. *Id est, iudicandi, quasi artem intelligant.

Superest ut dicam de genere orationis. Hic erat propositus **S**à nobis in diuisione prima locus tertius: nam ita promiserā, me de arte, de artifice, de opere dicturum. Cum sit autem Rhetorices atq; Oratoris opus oratio, pluresq; eius formæ, sicut ostendam, in omnibus his & ars est, & artifex: plurimum tamen inuicem differūt: nec solū specie, ut signū signo, & tabula tabula, & actione actio, sed genere ipso, ut à Græcis Tuscanicæ statuæ, & Asianus eloquens Attico. Suos autem, hæc operum genera quæ dico, ut autores, sic etiam amatores habent: atque ideo nondum est perfectus Orator, ac nescio an ars ulla, non solū quia aliud in alio magis eminet, sed quòd non una omnibus forma placuit, partim conditione uel temporum uel locorum, partim iudicio cuiusq; atq; proposito. Primi, quorum quidem opera non uetustatis modò gratia uisenda sunt, clari pictores fuisse dicuntur Polygnotus atq; Aglaophon, quorum simplex color tam sui studiosos adhuc habet, ut illa propè rudia, ac uelut futuræ mox artis primordia, maximis qui post eos extiterunt autoribus præferantur, proprio quodam* intelligendi (ut mea fert opinio) ambitu. Post Zeufis atq; Parrhasius non multum etate distantes (circa Peloponnesia ambo tēpora. nam cū Parrhasio sermo Socratis apud Xenophontē inuenitur) plurimum arti addiderunt. Quorum prior luminum umbrarumq; inuenisse rationem, secundus examinasse subtilius lineas traditur. Nam Zeufis plus membris corporū dedit, id amplius atq; angustius ratur, atq; (ut existimant) Homerum secutus, cui ualidissima quæq; forma etiam in foeminis placet. Ille uerò ita circumscripsit omnia, ut cum legumlatorem uocent, quia Deorum atq; Heroū effigies, quales ab eo sunt traditæ, ceteri tanquam ita necesse sit sequuntur. Floruit autem circa Philippum, & usq; ad successores Alexandri, pictura præcipuè, sed diuersis uirtutibus. Nam cura Protogenes, ratione Pamphilus ac Melanthius,

lanthius, facilitate Antiphilus, concipiendis uisionibus (quas
 περρασις uocant) Theon Samius, ingenio & gratia, quam ipse
 in se maximè iactat, Apelles est præstantissimus. Euphranorem
 admirandum facit, quòd cæteris optimis studijs inter præci-
 puos, & pingendi fingendiq; idem mirus artifex fuit. Similis in
 statuis differentia. Nam duriora, & Tuscanicis proxima Calon
 atq; Egeſias, iam minus rigida Calamis, molliora adhuc supra-
 dictis Myron fecit. Diligentia ac decor in Polycleto supra cæ-
 teros: cui quanquam à plerisq; tribuitur palma, tamen ne nihil
 detrahatur, deesse pondus putant. Nam ut humanæ formæ de-
 corem addiderit supra uerum, ita non expleuisse decorum auto-
 ritatem uidetur. Quin ætatem quoq; grauiorem dicitur refugif-
 se, nihil ausus ultra læues genas. At quæ Polycleto defuerunt,
 Phidiæ atq; Alcameni dantur, Phidias tamen dijs quàm homini-
 bus efficiendis melior artifex traditur: in ebore uerò longè ci-
 tra æmulū, uel si nihil nisi Mineruam Athenis, aut Olympium
 in Elide Iouem fecisset: cuius pulchritudo adiecisse aliquid æ-
 tiam receptæ religioni uidetur: adeò maestas operis deum æ-
 quauit. * Ad ueritatem Lysippum & Praxitelem accessisse opti-
 mè affirmant. Nam Demetrius tanquam nimius in ea reprehē-
 ditur, & fuit similitudinis quàm pulchritudinis amantior. In
 oratione uerò si species intueri uelis, totidem penè reperiās in-
 geniorum, quot corporum formas. Sed fuere quædam genera di-
 cendi conditione temporum horridiora, alioqui magnam iam
 uim ingenij præ se ferentia. Hinc sunt Lælij, Africani, Catones,
 Gracchiq; quos tu licet Polygnotos uel Calonas appelles. Me-
 diam illam formam teneant L. Crassus, Q. Hortensius. Tum de-
 inde efflorescat non multum inter se distantium tempore Orato-
 rum ingens prouentus. Hinc uim Cæsaris, indolem Cælij, subti-
 litatem Callidij, grauitatem Bruti, acumen Sulpitij, acerbitatem
 Cassij, diligentiam Pollionis, dignitatē Messalæ, sanctitatē Cal-
 ui reperimus. In his etiam quos ipsi uidimus, copiam Senecæ, ui-

* Id est uerarū
 rerum formas
 expressisse.

Horū omnium
 genera dicen-
 di explicat. Cæ-
 cer. lib. de cla-
 Orat.

res Africani, maturitatem Afri, iucunditatem Crispi, sonum Tra-
 challi, elegantiam Secundi. At M. Tullium non illum habemus
 Euphranorem circa plurium artium species præstantem, sed in
 omnibus quæ in quoq; laudantur, eminentissimum. Quem tamen
 & suorum homines temporum incessere audebant ut tumidio-
 rem, & Asianũ, & redundantem, & in repetitionibus nimium,
 & in salibus aliquando frigidum, & in compositione fractum,
 exultantem, ac penè (quod procul absit) uiro molliorem. Postea
 uerò quàm triumvirali proscriptione consumptus est, passim
 qui oderant, qui inuidebant, qui æmulabantur, adulatores etiã
 præsentis potentia, non responsurum inuasert. Ille tamẽ qui
 ieiunus à quibusdam atq; aridus habebatur, non aliter ab ipsis
 inimicis malè audire, quàm nimis floribus & ingenij affluentia
 potuit. Falsum utrunq; sed tamen illa mentiendi propior occa-
 sio. Præcipuè uerò presserunt eum, qui uideri Atticorum imita-
 tores concupiebant. Hæc manus quasi quibusdam sacris initia-
 ta, ut alienigenam, & uirum superstitiosum, deuinctumq; illis
 legibus insequeretur. Vnde nũc quoq; aridi, & exucci, & ex-
 angues. Hi sunt enim qui suæ imbecillitati, sanitatis appellatio-
 nem, quæ est maximè contraria, obtendant: qui quia clariorem
 uim eloquentiæ uelut solem ferre non possunt, umbra magni no-
 minis delitescunt. quibus quia multa, & pluribus locis Cicero
 ipse respondit, tutior mihi de hoc differendi breuitas erit. Et an-
 tiqua quidem illa diuisio inter Asianos atq; Atticos fuit, cum
 hi presci & integri, contra inflati illi & inanes habrentur: &
 in his nihil superflueret, illis iudiciũ maximè ac modus deesset.
 Quod quidam, quorũ & Santra est, hoc putant accidisse, quòd
 paulatim sermone Græco in proximas Asiæ ciuitates influente,
 nondum satis periti loquendi, facundiam concupierint, ideoq;
 ea quæ proprie signari poterant, circuitu cœperint enunciare,
 ac deinde in eo perseuerarint. Mihi autem orationis differen-
 tiam fecisse, & dicentium, & audientium naturæ uidentur, quòd

Attici

In Bruto.

Attici limati quidem & emuncti nihil inane aut redundans ferant: Afiana gens tumidior alioqui & iactantior, uanior etiam dicendi gloria inflata est. Tertium mox, qui hæc diuidebant, adiecerunt genus, Rhodium: quod uelut medium esse, atque ex utroque mustum uolunt. Neque enim Atticè pressi, neque Asianè sunt abundantes, ut aliquid habere uideantur gentis, atque liquid auctoris. Aeschines enim, qui hunc exilio delegerat locum, intulit eò studia Athenarum, quæ uelut sata quædam cælo terraque degenerant, saporem illum Atticum peregrino miscuerunt. Lenti ergo quidem ac remissi, non sine potere tamen: neque fontibus puris, neque torrentibus turbidis, sed lenibus stagnis similes habentur. Nemo igitur dubitauerit longè esse optimum genus Atticorum. In quo ut est aliquid inter ipsos commune, id est iudicium acre, tersumque: ita ingeniorum plurimæ formæ. Quapropter mihi falli multum uidentur, qui solos esse Atticos credunt tenues, & lucidos, & significantes: sed quadam eloquentiæ frugalitate contentos, ac semper manum intra pallium continentes. Nam quis erit hic Atticus? Sit Lysias. *hunc enim amplectuntur amatores istius nominis modum. Non igitur iam usque ad Coccum & Antocidem remittentur? Interrogare tamen uelim an Isocrates Atticè dixerit. Nihil enim tam est Lysiae diuersum. Negabunt? At eius schola principes Oratorum dedit. Queratur similius aliquid. Hyperides Atticus? Certè. At plus indulget uoluptati. Transeo plurimos, Lycurgum, Aristogitona, & his priores Isæum, Antiphontem: quos ut homines inter se genere similes, differentes dixeris specie. Quid ille, cuius modo fecimus mentionem, Aeschines? non ne his latior, & audentior, & excelsior? Quid denique Demosthenes? non cunctos illos tenues & circumspectos, sublimitate, uel impetu, cultu, compositione superauit? non insurgit locis? non figuris gaudet? non translationibus nitet? non oratione ficta dat tacentibus uocem? non illud iusiurandum per cæsos in Marathone ac Salamine propu-

*Id est, adfricti nimium & pressi, atque adeo inornati.

In Orat. ex Aristoph.

gnatores Reipublicæ, satis manifestò docet præceptorem eius Platonè fuisse? Quem ipsum num Asianum appellabimus, plerunq; instinctis diuino spiritu uatibus comparandum? Quid Periclea? similem'ne credimus Lysiacæ gracilitati, quem fulminibus, & cœlesti fragori comparant comici, dum illi conuincuntur? Quid est igitur, quòd in ijs demū qui tenui uenula per calculos fluunt, Atticum saporem putēt? ibi demum thymū redolere dicāt? Quos ego existimo, si quod in his finibus uberius inuenerint solum, fertiliorem'ue segetem, negaturos Atticā esse, quòd plus quàm acceperit seminis reddat, quia hāc eius terræ fidem Menander eludit. Itaq; si quis nunc ad eas Demosthenis uirtutes, quas ille summus Orator habuit, tamē quæ defuisse ei, siue ipsius natura, siue lege ciuitatis uidentur, adiecerit, ut affectus concitatus moueat, audiam dicentem, non fecit hoc Demosthenes? & si quid exierit numeris aptius, fortasse nō possit, sed tamen si quid exierit, non erit Atticum? Melius de hoc nomine sentiant, credātq; Atticè dicere, esse optimè dicere. Atq; in hac tamen opinione perseuerātes, Græcos magis tulerim. Latina mihi facundia, ut inuentione, dispositione, cōsilio, cæterisq; huius generis artibus similis Græcæ, ac prorsus discipula eius uideatur: ita circa rationem eloquendi uix habere imitationis locum.

* sonus dulcior

Nanq; ipsis est statim* sonus dulcior, quando & iucundissimas ex Græcis u, & s, literas nō habemus, uocalem alterā, alteram consonantē, quibus nullæ apud eos dulcius spirāt: quas mutuari solemus, quoties illorū nominibus utimur. Quod cum contingit, nescio quomodo uelut hilarior protinus renidet oratio, ut in Zephyris Zophyrisq;: quæ si nostris literis scribantur, surdum quiddā, & barbarum efficient, & uelut in locū earū succedēt tristes, & horridæ, quibus Græcia caret. Nā & illa quæ sexta est nostrarū, penè nō humana uoce, uel omnino non uoce potius inter discrimina dentiū efflāda est, quæ etiā cū uocalem proximā accipit, quassa quodam modo, utiq; quoties aliquam consonan

consonantium frangit, multo fit horridior. Aeolicæ quoq; literæ, qua seruum ceruumq; dicimus, etiam si forma à nobis repudiata est, uis tamen nos ipsa persequitur. Duras & illas syllaba facit, quæ ad coniungendas demum subiectas sibi uocales est utilis, aliàs superuacua, ut equos ac equum scribimus, cum ipsæ etiam uocales duæ efficiant sonum, qualis apud Græcos nullus est, ideoq; scribi illorum literis non potest. Quid? quòd pleraq; nos illa quasi mugiente litera cludimus M, qua nullum Græce uerbum cadit? At illi u, iucundam, & in fine præcipuè quasi inuentem, illius loco ponunt, quæ est apud nos rarissima in clausulis. Quid? quòd syllabæ nostræ in B, literam, & D, innituntur? adeo asperè, ut pleriq; non antiquissimorū quidem, sed tamè ueterum, mollire tentauerint, non solum a uersa pro aduersis dicendo: sed & in præpositione B, literæ absonam & ipsam *S, Abs. subiiciendo. Sed accentus quoq; cum rigore quodam, tum similitudine ipsa minus suaues habemus: quia ultima syllaba nec acuta unquam excitatur, nec flexa circunducitur, sed in grauem, uel duas graues cadit semper. Itaq; tanto est sermo Græcus Latino iucundior, ut nostri poëtæ quoties dulce carmen esse uoluerunt, illorū id nominibus exornēt. His illa potentiora, quòd res plurimæ carent appellationibus, ut eas necesse sit transferre, aut circumire: etiam in ijs quæ denominata sunt summa paupertas in eadem nos frequentissimè reuoluit: at illis non uerborum modò, sed linguarum etiam inter se differētium copia est. Quare qui à Latinis exigit illā gratiā sermonis Attici, det mihi in loquendo eandem iucunditatē, & parem copiam. Quod si negatū est, sententias aptabimus ijs uocibus quas habemus, nec rerum nimiam tenuitatem, ut non dicā pinguioribus, fortioribus certè uerbis miscebimus, ne uirtus utraq; pereat ipsa confusione. Nam quo minus adiuuat sermo, rerum inuētione pugnandum est. Sensus sublimes uarij; eruantur. Permouendi omnes affectus erunt. Oratio translationum nitore illuminanda. Non

Vt in hoc ipso
frangit.

*S, Abs.
*F

possumus esse tam graciles? Simus fortiores. Subtilitate uincimur? ualeamus pondere. Proprietatis penes illos est certior copia? uincamus ingenio. Græcorum etiam minora suos portus habent, nos plerunq; maioribus uelis moueamur: ualidior spiritus finis nostros tēdat. Non tamē alto semper feremur. nam & lititora interim sequēda sunt. Illis facilis per quælibet uada accessus, ego aliquid nō multo tamē altius, in quo mea cymba nō confidat, inueniam. Neq; enim si tenuiora hæc ac pressiora Græci melius, in eoq; uincimur solo, & ideo in comœdijs non contentimur, prorsus tamen non omittēda pars hæc orationis, sed exigenda ut optimè possumus: possumus autem rerū & modo & iudicio esse similes: uerborū gratia quam in ipsis non habemus, extrinsecus cōdienda est. An non in priuatis & acutus, & non asper, & nō indistinctus, & nō supra modū elatus M. Tullius? non in M. Callidio insignis hæc uirtus? non Scipio, Lælius, Cato, in eloquendo uelut Attici Romanorū fuerunt? Cui porro nō satis est, quo melius esse nihil potest? Ad hoc quidam nullā esse naturalem putant eloquētiam, nisi quæ sit quotidiano sermone similima, quo cum amicis, coniugibus, liberis, seruis loquimur, contenti promere animi uoluntatē, nihilq; accersiti & elaborati requirentes: quicquid huc sit adiectum, id esse affectationis, & ambitiosæ in loquendo iactantiæ, remotum à ueritate, fictumq; ipsorum gratia uerborum, quibus solum à natura sit officium attributum, seruire sensibus: sicut athletarum corpora etiam si ualidiora fiāt exercitatione, & lege quadam ciborum, non tamen esse naturalia, atq; ab illa specie quæ sit concessa hominibus, abhorrere. Quid enim, inquit, attinet circuitu res ostēdere, & translationibus, id est, aut pluribus aut alienis uerbis, cum sua cuiq; sint assignata nomina? Deniq; antiquissimum quenq; maxime secundum naturam dixisse cōtendunt, mox poetis similiores extitisse, etiam si parcius, simili tamen ratione falsa & impropria uirtutes ducentes. Qua in disputatione nonnihil ue

hil ue

hil ueri est, ideoq; non tam procul, quam fit à quibusdam, recedendum à proprijs atq; communibus. Siquis tamen (ut in illo loco dixi compositionis) ad necessaria, quibus nihil minus est, aliquid melius adiecerit, non erit hac calumnia reprehendendus. Nam mihi aliam quandam uidetur habere naturam sermo uulgaris, aliam uiri eloquentis oratio: cui si res indicare modò satis esset, nihil ultra uerborum proprietatē elaboraret: sed cum debeat delectare, mouere, in plurimas animum audiētis species impellere, utetur ijs quoq; adiutorijs, quæ ab eadem sunt nobis concessa natura. Nam & lacertos exercitatione constringere, & augere uires, & colorē trahere, naturale est. Ideoq; in omnibus gentibus alius alio facundior habetur, & eloquendo dulcis magis. Quod si nō eueniret, omnes pares essent, & idem omnes deceret. At loquuntur, & seruant personarū discrimen: ita quisq; plus efficit dicendo, hoc magis secundū naturæ eloquentiam dicit. Quapropter ne illis quidem nimium repugno, quæ dandum putant non nihil esse temporibus, atq; auribus, nitidius aliquid atq; affectatius postulantijs. Itaq; non solum ad priores Catonem Gracchosq;, sed ne ad hos quidem Oratorem alligandum puto. Atq; id fecisse M. Tullium uideo, ut cum omnia utilitati, tum partem quandā delectationi daret, cum & ipsam se rem agere diceret (agebat autem maximè) litigatoris. Nam hoc ipso proderat, quod placebat. Ad cuius uoluptates nihil equidem quod addi possit inuenio, * nisi ut sensus nos quidem ^{*ne si sensus} dicamus plures. Neq; enim fieri potest salua tractatione cause, & dicendi autoritate, si crebra hæc lumina & continua fuerint, ut non inuicem offecerint. Sed ne hætenus cedentem ne mo insequatur ultra, do tempori, ne crassa toga sit, non serica: ne intonsum caput, non in gradus atq; annulos totum cōptum: cum in eo qui se non ad luxuriam ac libidinem referat, eadem speciosiora quoq; sint, quæ honestiora. Caterum hoc quod uulgo sententias uocamus (ueteribus præcipueq; Græcis in usu

Cicero in
Bruto.

non fuit, apud Ciceronem inuenio) dum rem contineant, & copia non redundet, & ad uictoria spectent, quis utile neget? Feriunt animum, & uno ictu frequenter impellunt, & ipsa breuitate magis haerent, & dictione persuadent. Ac sunt qui haec excitatoria lumina etiam si dicere permittant, à componendis tamen orationibus excludenda arbitrentur. Quocirca mihi ne hic quidem locus intactus est omittendus, quod plures eruditorum aliam esse dicendi rationem, aliam scribendi putauerunt: ideoq; in agendo clarissimos quosdam nihil posteritati mansurisq; mox literis reliquisse, ut Periclem, & Demadem: rursus alios ad componendum optimos, actionibus idoneos non fuisse, ut Isocratem: praeterea in agendo plus impetus posse plerumq; & petitas uel paulo licentius uoluptates. Commouendos enim esse, docendosq; animos imperitorum. At quod libris dedicatur, & in exemplum editur, tersum ac limatum, & ad legem ac regulam compositum esse oportere, quia ueniat in manus doctorum, & iudices artis habeat artifices. Quin illi subtiles, ut similes, ac multi persuaserunt magistri, *περὸς ἑρμῆα* dicendo, & *εὐθύμῳ* scribendo esse altius tradiderunt. Mihi unum atq; idem uidetur bene dicere, ac bene scribere: neq; aliud esse oratio scripta, quam monumentum actionis habitæ. Itaq; nullas non (ut opinor) debet habere uirtutes, non dico, nulla uitia. Nam imperitis placere aliquando quæ uitiosa sunt, scio. Quo different igitur? Quod, si mihi des concilium iudicum sapientum, perquam multa recidam ex orationibus non Ciceronis modo, sed etiam eius qui est strictior multo, Demosthenis. Neq; enim affectus omnino mouendi erunt, nec aures delectatione mulcendæ, cum etiam procemia superuacua esse apud tales, Aristoteles existimet. Non enim trahentur his illi sapientes: propriè & significanter rem indicare, probatione colligere, satis est. Cum uero iudex detur aut populus, aut ex populo, laturi q; sententiam indocti sepius, atq; interim rustici, omnia quæ ad obtinen

obtinendum quod intendimus, prodesse credemus, adhibenda sunt: eaq; etiã cum dicimus, promenda, & cum scribimus, ut doceamus quomodo dici oporteat. An Demosthenem malle sic egisse ut scripsit, aut Ciceronem? aut eos præstantissimos Oratores alio quam scriptis cognoscimus? Melius egerunt igitur, an peius? Nam si peius, sic potius oportuit dici ut scripserunt. Si melius, sic oportuit scribi ut dixerunt. Quid ergo? Semper sic aget Orator ut scribit? Si licebit, semper: quod si impediãt breuitate tempora à iudice data, multum ex eo quod potuit dici, recidetur: editio habebit omnia. Quæ autem secundum naturam iudicantium dicta sunt, non ita posteris tradentur, ne uideantur propositi fuisse, non temporis. Nam id quoq; plurimum refert, quo modo iudex audire uelit: atque ei uultus sæpe ipse reatus est dicentis, ut Cicero præcepit. Ideoq; instandum ijs quæ placere intellexeris, resiliendum ab ijs quæ non recipiẽtur. Sermo ipse qui facile iudicẽ doceat, optandus. Nec id mirũ sit, cum etiam testiũ personis aliqua mutẽtur. Prudenter enim, qui cum interrogasset rusticũ testem, an Amphiona nosset, negante eo, detraxit aspirationem, breuiauitq; secũdam eius nominis syllabam, & ille eum sic optimẽ norat. Huiusmodi casus efficiunt, ut aliquando dicatur aliter quàm scribitur, cum dicere quomodo scribendũ est non licet. Altera est diuisio, quæ in tres & ipsa discedit, qua discerni posse etiam rectẽ dicendi genera inter se uidentur. Namq; unum subtile, quod ἰχϋδὸν uocant. Alterũ grande atq; robustum, quod cõstituunt ἀβδὸν. Tertium alij medium ex duobus, alij floridum, namq; id αὐδουδὸν appellant, addiderũt. quorum tamen ea ferẽ ratio est, ut primum docendi, secundum mouendi, tertium illud utrocunq; nomine delectandi, siue aliud interconciliandi præstare uideatur officium. In docendo autem acumen, in interconciliando lenitas, in mouẽdo grauitas uideatur. Itaq; illo subtili præcipue ratio narrandi probandiq; consistet: sed quod etiã detractis cæteris uirtutibus suo genere plenum

num sit. Medius hic modus, & translationibus crebrior, & figuris erit iucundior, egressionibus amœnus, cõpositione aptus, sententijs dulcis, lenior tamen, ut annis lucidus quidam, & uidentibus utrinq; syluis inumbratus. At ille qui saxa deuoluat, & pontem indignetur, & ripas sibi faciat, multus & torrens iudicem uel nitentẽ contrà feret, cogetq; ire quã rapit. Hic Ora

Pro Cælio. tor & defunctos excitabit, ut Appiũ Cæcum: apud hunc & patria ipsa exclamabit, aliquemq; (ut apud Ciceronem in oratione contra Catilinam in Senatu) alloquetur. Hic & amplificationibus extollet orationem, & ui superlationum quoq; eriget.

Philip. 2. Quæ charybdis tam uorax? & Oceanus mediusfidius ipse. Nota sunt enim iam studiosis hæc lumina. Hic deos ipsos in cõgressum propè suum sermonemq; deducet, Vos enim Albani tumuli atq; luci: uos, inquam, Albanorum obruta aræ sacrorum populi Romani sociæ & æquales. Hic iram, hic misericordiã inspirabit, hic dicet, Te uidit, & fleuit, & appellauit. & per omnes affectus tractatur. Hinc itaq; illuc sequetur, nec doceri desiderabit. Quare si ex tribus his generibus necessario sit eligendum unum, quis dubitet hoc præferre omnibus, & ualidissimum alioqui, & maximis quibusq; causis accõmodatissimum?

Pro Milone. Nam & Homerus breuem quidem cum animi iucunditate, & propriam (id enim est non errare uerbis) & carentem superua cuius eloquentiã Menelao dedit, quæ sunt uirtutes generis illius primi. Et ex ore Nestoris dixit dulciore melle profluere sermonem: qua certe delectatione nihil fingi maius potest. Sed summam aggressus, ut in Ulysse, facundiam, magnitudinem illi iunxit, cui orationem niuibus hybernis, & copia uerborum, atq; impetu, parem tribuit. Cum hoc igitur nemo mortalium cõtendet: hunc ut deum homines intuebuntur. Hanc uim & celeritatem in Pericle miratur Eupolis, hanc fulminibus Aristophanes comparat: hæc est uera dicendi facultas. Sed neq; his tribus quæ si formis inclusa eloquentia est. Nam ut inter gracile, ualidũq;

Iliad. 7. Nam & Homerus breuem quidem cum animi iucunditate, & propriam (id enim est non errare uerbis) & carentem superua cuius eloquentiã Menelao dedit, quæ sunt uirtutes generis illius

Iliad. 2. primi. Et ex ore Nestoris dixit dulciore melle profluere sermonem: qua certe delectatione nihil fingi maius potest. Sed summam

Iliad. 7. aggressus, ut in Ulysse, facundiam, magnitudinem illi iunxit, cui orationem niuibus hybernis, & copia uerborum, atq; impetu, parem tribuit. Cum hoc igitur nemo mortalium cõtendet: hunc ut deum homines intuebuntur. Hanc uim & celeritatem in Pericle miratur Eupolis, hanc fulminibus Aristophanes

In Comœd.

Νέμολ.

Nebulis

comparat: hæc est uera dicendi facultas. Sed neq; his tribus quæ si formis inclusa eloquentia est. Nam ut inter gracile, ualidũq;

tertium

tertium aliquid cōstitutum est: ita horum interualla sunt. Atq; inter hæc ipsa mīstum quiddam ex duobus medium est eorum. Nam & subtili plenius aliquid atq; subtilius, & uehementi remissius atq; uehementius inuenitur: ut illud lene aut ascendit ad fortiora, aut ad tenuiora summittitur: ac sic propè innumerabiles species reperiuntur, quæ utiq; aliquo momento inter se differant: sicut quatuor generaliter uentos à totidem mundi cardinibus accepimus flare, cum interim plurimi medij eorum, uarietate regionum ac fluminum propriè deprehendantur. Eademq; musicis ratio est, qui cum in cithara quinque constituerunt sonos, plurima deinde uarietate complent spatia illa neruorum, atq; ijs quos interposuerunt, inserunt alios, ut pauci illi transitus multos gradus habeant. Plures igitur etiam eloquentiæ faciēs, sed stultissimum querere ad quam recturus se sit Orator: cum omnis species, quæ modò recta est, habeat usum, atque id ipsum omne sit Oratoris, quod uulgò genus dicendi uocāt. Vt tur enim ut res exiget, omnibus: nec pro causa modò, sed & pro partibus causæ. Nam ut non eodem modo pro reo capitæ, & in certamine hæreditatis, & de interdicitis ac sponsonibus, & de certa re credita dicet, sententiarum in Senatu, & concionum, & priuatorum consiliorum seruabit discrimina, uitam ex differentia personarum, locorum, temporumq; mutabit: ita in eadem oratione aliter conciliabit, non ex ijsdem partibus iram & misericordiam petet: alias ad docendū, alias ad mouendum adhibebit artes. Non unus color proœmij, narrationis, argumentorum, egressionis, perorationis, seruabitur. Dicet idem grauius, seuerè, acriter, uehementer, concitatè, copiosè, amare, comiter, remissè, subtiliter, blandè, leniter, dulciter, breuiter, urbanè: non ubiq; simul, sed ubicunq; par sibi fiet, tum id propter quod maximè repertus est usus orationis, ut dicat & utiliter, & ad efficiendū quod intendit, potenter: tum laudem quoq; nec doctorū modò, sed etiam uulgi consequetur. Falluntur enim

tur enim

*tur enim plurimum, qui uitiosum & corruptum dicendi genus, quod aut uerborum licentia resultat, aut puerilibus sententio-
 lis lasciuuit, aut immodico tumore turgescit, aut inanibus locis
 bacchatur, aut casuris, si leuiter excutiatur, flosculis nitet, aut
 præcipitia pro sublimibus habet, aut specie libertatis insanit,
 magis existimant populare atq; plausible. Quod quidem pla-
 cere multis, nec inficior, nec miror. Est enim iucundioris, ac fa-
 uorabilioris qualiscunq; eloquentiæ, & ducit animos naturali
 uoluptate uox omnis, neq; aliunde illi per fora atq; aggerè cir-
 culi. quod minus mirum est, quòd nulli non agentium parata uul-
 gi corona est. Vbi uero quid exquisitius dictum accidit auribus
 imperitorum, qualecunq; id, quod modo se ipsi posse desperèt,
 habet admirationem: neq; immerito: nam ne illud quidem facile
 est. Sed euanescent hæc atq; emoriuntur comparatione melio-
 rum: ut lana tincta fuco citra purpuram placet: at si contuleris
 etiam lacernæ, conspectu melioris obruatur, ut Ouidius ait. Si
 uerò iudicium his corruptis acrius adhibeas, ut buccinis pur-
 puram, iam illud quod sefellerat, exuat mentitum colorem, &
 quadam uix enarrabili fœditate pallefcet. Luceat igitur hæc
 citra solem, ut & quedam exigua animalia igniculi uidentur
 in tenebris. Deniq; mala multi probant, nemo improbat bona.
 Neq; uero omnia ista de quibus locuti sumus, Orator optime
 tantum, sed etiam facillimè faciet. Neq; enim uis summa dicen-
 di est admiratione digna, si infelix usq; ad ultimum sollicitudo
 persequitur, ac Oratorem macerat & coquit, ægre uerba uer-
 tentem, & perpendendis coagmentandisq; eis intabescentem.
 Nitidus ille, & sublimis, & locuples, circumfluëtibus undiq; elo-
 quentiæ copijs imperat. Desinit enim in aduersa niti, qui per-
 uenit in summum. Scandenti, circa ima labor est: ceterum quan-
 tum processeris, mollietur diues & latius solū. Et si hæc quoq;
 iam leuius suprema perseuerantibus studijs euaserit, inde fru-
 ctus illaborati offerūt sese, & omnia sponte proueniunt: quæ ta-
 men quo*

Lampridas
 Græci uocant,
 Horatius No-
 silucam, Cic.
 Nitedulam.

men quotidie nisi decerpantur, arescunt. Sed & copia habet modum, sine quo nihil nec laudabile, nec salutare est: & nitor ille cultum uirilem, & inuentio iudicium. Sic erūt magna, non nimia: sublimia, non abrupta: fortia, non temeraria: seuera, non tristia: grauia, non tarda: leta, non luxuriosa: iucunda, non dissoluta: plena, non tumida. Similis in cæteris ratio est. Tutissima ferè per medium uia: quia utriusq; ultimum, uitium est.

Quæ post finem studia.

CAP. XI.

His dicendi uirtutibus usus Orator in iudicijs, consilijs, concionibus, Senatu, in omni deniq; officio boni ciuis, finem quoq; dignum & optimo uiro, & opere sanctissimo faciet: non quia prodesse unquam satis sit, & illa mente atq; illa facultate prædito non conueniat operis pulcherrimi quàm longissimum tempus, sed quia decet hoc quoque prospicere, ne quid peius quàm fecerit, faciat. Neq; enim scientia modò constat Orator, quæ augetur annis, sed uoce, latere, firmitate: quibus fractis, aut imminutis etate seu ualetudine, cauèdum est ne quid in Oratore summo desideretur, ne intersistat fatigatus, ne quæ dicet, parum audiri sentiat, *ne se queratur priorem. Vidi ego longe *nec se queratur perire. alis, ne se querat priorem.

omnium quos mihi cognoscere contigit, summum Oratorem, Domitium Afrum, ualde senem, quotidie aliquid ex ea quam meruerat autoritate perdentem, cum agente illo, quem principem fuisse quondam fori non erat dubium, alij (quod indignum uidebatur) riderent, alij crubescerent: quæ occasio illis fuit dicendi, malle eum deficere quàm desinere. Neq; erant illa qualiacunq; mala, sed minora. Quare antequam in has etatis ueniat insidias, receptui canet, & in portum integra naue perueniet. Neq; enim minores eum cum id fecerit, studiorum fructus sequentur. Aut ille monumenta rerum posteris, aut, ut L. Crassus in libris Ciceronis destinabat, quærentibus tradet, aut eloquentiæ componet artem, aut pulcherrimis uitæ præceptis dignum os dabit. Frequentabunt eius domum optimi iuuenes mo

1. de Orat.

re ue

re ueterum, & ueram dicendi uiam uelut ex oraculo petent. Hos ille formabit quasi eloquentiæ parens, & ut uetus gubernator, littora & portus, & quæ tempestatum signa, quid secundis flatibus, quid aduersis ratis poscat, docebit: non humanitatis solum communi ductus officio, sed amore quodam operis. Nemo enim minui uelit id, in quo maximus fuit. Quid porro est honestius, quam docere quod optimè scias? Sic ad se Cælium deductū à patre Cicero profitetur. Sic Pansam, Hircium, Dolabellam in morem præceptoris exercuit, quotidie dicens, audiensq; . Ac nescio an eum tunc beatissimum credi oporteat fore, cum iam secretus & consecratus, liber inuidia, procul à contentionibus, famam in tuto collocarit, & sentiat uiuus eam, quæ post fata præstari magis solet ueneratione, & quid apud posteros futurus sit uidebit. Cōscius sum mihi, quantum mediocritate ualui, quæq; antea scierim, quæq; operis huiusce gratia potuerim inquirere, candidè me atq; simpliciter in notitiam eorum, si qui forte cognoscere uoluissent, protulisse. Atq; id uiro bono satis est docuisse, quod scierit. Vereor tamen, ne aut magna nimium uidear exigere, qui eundem uirum bonum esse, & dicendi peritum uelim: aut multa, qui tot artibus in pueritia discendis, morum quoq; præcepta, & scientiam iuris ciuilis, præter ea quæ de eloquentia tradebãtur, adiecerim, quiq; hæc operi nostro necessaria esse crediderim, uelut pondus rei perhorrescant, ac desperent ante experimentum. Sed hi primum renuncient sibi, quanta sit humani generis uis, quam potens efficiendi quæ uelit, cum maria transire, siderum cursus numerosq; cognoscere, mundum ipsum penè dimetiri, minores, sed difficiliores artes potuerint. Tum cogitent, quantam rē petant, quamq; nullus sit hoc proposito præmio labor recusandus. Quod si mēte cōceperint, huic quoq; parti facilius accedent, ut ipsum iter, neq; imperuium, neq; saltem durū putent. Nam id quod prius, quodq; maius est, ut boni uiri simus, uoluntate maxime constat: quam

Cic. Episto. Fa
mil. 9. & Sue
ton. de Rhet.
illust.

*ingenij

quam qui uera fide induerit, facile easdem quæ uirtutem docent artes accipiet. Neq; enim aut tam perplexa, aut tam numerosa sunt, quæ premunt, ut non paucorum admodum annorum intentione discantur. Longam enim facit operam, quod repugnans. Breuis est institutio uitæ honestæ beatæ que, si credas. Natura enim nos ad mentem optimam genuit: adeoq; discere meliora uolentibus promptum est, ut uerè intuenti mirum sit illud magis, malos esse tam multos. Nam ut aqua piscibus, ut sicca terrenis, circumfusis nobis spiritus uolucris conuenit: ita certè facilius esse oportebat, secundum naturam, quàm contra eam uiuere. Cetera uero etiam si ætatem nostram non spatium senectutis, sed tempore adolescentiæ metiamur, abunde multos ad discendum annos habent. Omnia enim breuiora red det ordo, et ratio, et modus. Sed culpa est in præceptoribus prima, libenter detinentibus puerum, partim cupiditate diutius exigendi mercedulas, partim ambitione, quò difficilius sit quod pollicentur, partim etiam inscitia tradendi, uel negligentia. Proxima in nobis, qui morari in eo quod nouimus, quàm discere quæ nondum scimus, melius putamus. Nam de nostris potissimum studijs dicam, quid attinet tam multis annis, quàm in more est plurimorum (ut de his à quibus magna in hoc pars ætatis absumitur, taceam) declamitare in schola, et tantum laboris in rebus falsis consumere, cum satis sit modico tempore imaginem ueri discriminis, et dicendi leges comperisse? Quod non dico, quia sit unquam omittenda dicendi exercitatio, sed quia non sit in una eius specie consensendum. Cognoscere enim, et præcepta uiuendi perdiscere, et in foro nos experiri potuimus, dum scholastici sumus. Dicendi ratio talis, ut non multos annos poscat. Quælibet enim ex ijs artibus quarum prius habui mentionem, in paucos libros contrahi solet. adeo infinito spatio ac traditione opus non est. Reliqua est, quæ uires cito facit, consuetudo. Rerum cognitio quotidie crescit, et tamen

Nota
contra præceptores

Q

multorum

multorū ad eas librorum necessaria lectio est. quibus aut rerum exempla ab historicis, aut dicendi ab Oratoribus petūtur. Philosophorum quoq; consultorumq; opiniones, sicuti alia, uelimus legere necessarium est. Quæ quidem possumus omnia: sed breue nobis tēpus nos facimus. Quatulum enim studijs impartimur? Alias horas uanus salutandi labor, alias datum fabulis ocium, alias spectacula, alias conuiuia trahunt. Adijce tot genera ludendi, & insanam corporis curam. Trahat inde peregrinatio, rura, calculorum anxie sollicitudines, multæ causæ libidinum, & uinum, & flagitiosus omni genere uoluptatū animus. Ne ea quidem tempora idonea, quæ supersunt. Quæ si omnia studijs impenderentur, iam nobis longa ætas, & abunde satis ad discendum spatia uiderentur: & diurna tantum computantibus tempora, & noctes, quarum bona pars omni somno longior est, adiuuarent. Nunc computamus annos, non quibus studiuimus, sed quibus uiximus. Nec uero si Geometra, & Græmatici, cæterorumq; artium professores omnem suam uitam, quælibet longa fuerit, in singulis artibus consumpserunt, sequitur ut plures quasdam uitas ad plura discenda desideremus. Neq; illi didicerunt hæc usque in senectutem, sed ea sola didicisse contenti fuerunt, ac tot annos in utendo, non in percipiendo exhauserunt. Cæterum ut de Homero taceam, in quo nullius non artis, aut perfectæ, aut certè non dubia uestigia reperiuntur: ut Eleum Hippiam transeam, qui non liberalium modo disciplinarū præ se scientiam tulit, sed uestè & annulum, crepidasq; quæ omnia manu sua fecerat, in usu habuit, atq; ita se præparauit. ne cuius alterius ope egeret, ne ue ullius rei: Gorgias quoque summæ senectutis, id quærcere auditores, de quo quisq; uellet, iubebat. Quæ tandem ars digna literis Platoni defuit? Quot seculis Aristoteles didicit, ut non solum quæ ad philosophos atq; Oratores pertinent, scientia complecteretur, sed animalium satorumq; naturas omnes perquireret? Illis enim hæc inueniendæ

3. de Orat. Cic.
1. & 3. de Orat.
& 2. de Finib.

inuenienda fuerunt, nobis cognoscenda sunt. Tot nos præceptoribus, tot exemplis instruxit antiquitas, ut possit uideri nulla sorte nascendi ætas felicior, quàm nostra, cui docendæ priores elaborauerunt. M. Censorius Cato, idem Orator, idem historiae conditor, idem iuris, idem rerum rusticarum peritissimus fuit: inter tot operas militiæ, tantas domi contentiones, rudi seculo literas Græcas ætate iam declinata didicit, ut esset hominibus documento, ea quoq; percipi posse, quæ senes concupiscent. Quàm multa, imò penè omnia tradidit Varro? Quod instrumentum dicendi M. Tullio defuit? Quid plura? cum etiam Cornelius Celsus mediocri uir ingenio, non solum de his omnibus conscripserit artibus, sed amplius rei militaris, & rusticæ etiã, & medicinæ præcepta reliquerit? dignus uel ipso proposito, ut eum scisse omnia illa credamus. At perficere tantum opus, arduum est, & nemo perfecit. Ante omnia sufficit ad exhortationem studiorum, non cadere in rerum naturam, ut quicquid non est factum, ne fieri quidem possit: cum omnia quæ magna sunt atque admirabilia, tempus aliquod, quo primum efficerentur, habuerint. Quantum enim Poësis ab Homero & Virgilio, tantum fastigium accepit eloquentia à Demosthene atq; Cicerone. Deniq; quicquid est optimum, antè non fuerat. Verum etiam si quis summa desperet (quod cur faciat, cui ingenium, ualetudo, facultas, præceptor, nõ deerunt?) tamè est (ut Cicero ait) pulchrum in secundis tertijsq; consistere. Neq; enim si quis Achillis gloriam in bellicis consequi nõ potest, Aiæcis aut Diomedis laudè aspernabitur: neq; qui Homeri, non Tyrtei. Quin immo si hanc cogitationè homines habuissent, ut nemo se meliorem fore eo qui optimus fuisset, arbitraretur, ij ipsi qui sunt optimi, non fuissent: neq; post Lucretium ac Macrum Vergilius, neq; post Crassum & Hortensium Cicero, sed nec alij postea uicerint. Verum ut transeundi spes non sit magna, tamen est dignitas subsequendi. An Pollio & Messala, qui iam Cice-

rone arcem tenente eloquentiæ agere cœperunt, parum in uita dignitatis habuerunt, parum ad posteros gloriæ tradiderunt: Alioqui pessimè de rebus humanis peductæ in summum artes mererentur, si quod optimum fuisset, defuisset. Adde quòd magnos modica quoq; eloquentia parit fructus: ac si quis hæc studia utilitate sola metiatur, penè illi perfectæ par est. Neq; erat difficile, uel ueteribus uel nouis exemplis palàm facere non aliunde maiores honores, opes, amicitias, laudem præsentem, futuram hominibus contigisse, si tamen dignum literis esset, ab opere pulcherrimo, cuius tractatus atq; ipsa possessio plenissimam studijs gratiam refert, hanc minorem exigere mercedem, more eorum, qui à se non uirtutes, sed uoluptatem, quæ fit ex uirtutibus, peti dicunt. Ipsam igitur orandi maiestatem, qua nihil dii immortales melius homini dederunt, & qua remota muta sunt omnia, & luce præsentis, & memoria posteritatis carent, toto animo petamus, nitamur que semper ad optima: quod facientes, aut euademus in summum, aut certè multos infra nos uidebimus.

Habes Marcelle Victori, quibus præcepta dicendi pro uirili parte adiuuari posse per nos uidebantur: quorum cognitio studiosis iuuenibus si non magnam utilitatem afferet, at certè, quod magis petimus, bonam uoluntatem.

M. FAB. QVINTILIANI ORA-
TORIARVM INSTITV-
TIONVM FINIS.

INDEX ALPHABETICVS IN DVODECIM

libros Institutionis Oratoriae.

A

A B præpositio sola in com positione	37	Acidit	299
Abdicationum actiones & fir mæ	342	Accius poëta tragicus	484
Ablatiuo casu Græci carent 35		Accij tragœdi responsum cur causas non ageret	261
Ablatiuo naturalis inest am= phibolia	351	Acisculum, pacisculum	296
Absoluta causa	338	Achillis hasta Pelias	384
Abstemijs quomodo in scri= bendo diuidendum	45	Acclamatione ac plausu ex= cepta Ciceronis oratio pro Cornelio	376
Abusio interdum necessaria 362. Plura in κατά χρισίς.	433	ἀκόλουθα, consequentia	234
Abusionis à translatione di= scrimen	396	Acor in cibus interim iucundus	
Academicae disputationes elo= quentiæ utilissimæ	578	Acris tibia	363
Accendendi iudicis ratio	362	Acumen in docendo adhibere oportet	603
Accētus Latinis minus suaues & difficiles quàm Græcis 30.31.602		Acumen in altercando	307
Accentuum regula apud Lati= nos, & uariatio	30.31	Accurate non callide uideri di cere conandum	177
Acetabula	396	Accusandi loci fortissimi	142
Accidentia claritatem oratio= ni adferunt	376	Accusandum inuite	521
Accius Nanius cotem ferro in= cidit		Accusare quàm defendere fa= cilius	254
		Accusarunt etiam uiri nobi= lissimi	586
		Accusatio defensionem præce= dit	120
		Q 3	Accu

I N D E X.

Accusatio mutua, quæ & ἀντι		bertas ac fiducia	280
κατηγορία	162.325	Actiones aduersariæ legendæ	
Accusatiōe ac defensione quæ		472	
constant, unum coniecturæ		Actiones pœnarie	342
genus habent	322	Actiones secundæ	168
Accusationibus mutuis rerum		Actiones Verrinæ libri uocen	
omnium ordo diuersus	312	tur	531
Accusatoris dictio animaduer		Actiua uox in patiendi uerbis,	
tenda	258	& contra	430
Accusatoris lacrymæ	277	Actor disertus sit	280
Accusatoris munus aliquando		Actor ipse affectibus mouea-	
capessendum	586	tur, ut alios moueat	286
Accusatorem conciliantia	275	Actor uires suas metiatur	
Accusatoria uita & delato-		280	
ria, latrocinio proxima	586	Actoris in causa quæ primo,	
Acuta, in omni uoce	31	medio, ac nouissimo loco po	
Acute syllabæ ratio apud La		nenda	314
tinios	ibidem	Actori & reo communia	274
Acuties interrogationum ad		Actus, intellectus	133
quid ualet	218	ἀκυρον, quod & improprium	
Actio clamosa fere est	254	362	
Actio dissimulata melius surre		Ad, quomodo scribendum	45
pit	177	Ad literam subijcere	407
Actio sollicita & diligens cen-		Ad uerbum an ediscendum	
tum uir alibus causis	177	535	
Actiōis incandescētia	559	ἀδρανόντα quæ dicantur	364
Actio indecora	517	Addictus an seruus sit	232.
Actio omnis in duas partes di-		336	
uisa	538	Additio & abiectio figuris	
Actiōnis quæstio	345	etiam annumerantur	433
Actiōnis uires	537	Adiectiōnis figuræ	433
Actiōnem facile mutantium li-		ab Adiunctis argumenta	234

Admirab

Admirabile causæ genus quod dicatur	174	refutari debeat, intuendum 258
Admirabilia ac magna quæ nunc sunt, ortum aliquando habuere	611	Aduersarij dicta ac facta occu- pandi ratio 276
Admirabilis ut sit oratio	360	Aduersarij dicta aut responsa seu cogitata quomodo an- teuertenda 261
Admirationis gestus	552	Aduersarij dicta ni refellas, si- dem apud iudicem habe- bunt 192
Admirationi interrogatio con- uenit	412	Aduersarij obiectum, nostræ causæ coniunctum ut effi- ciamus, artis est 258
Admirationē habet, quod ipse desperes, & imitari posse diffidas	606	Aduersarij persona quomodo tractanda 170
Adolescentiæ uenia petitur, amores defenduntur	284	Aduersarij propositione ali- quando utendum 318
Adolescentes, Quintilianus su- os putat	337	Aduersario ac nobis si quid sit commune, quomodo id tractandum 317
ἀδελφός, id est, grande & robustū dicendi genus	603	ex Aduersario argumentum ducere, multo iucundissimū 273
Aduersæ partis momenta non minus quàm nostræ cogitan- da	312	Aduersario aliquid minus in- terim dandum, ut maius di- mittat 308
Aduersæ partis patronus con- uictijs non est laceffendus	592	Aduersario obiecta, ne aut in iudicem conueniant, aut in nostrum litigatorem 293
Aduersarius errans, trahen- dus, & longissimè abducen- dus	308	Aduersario se submittens, uc- lut impotentiam exprobrat 285
Aduersarius stultus declama- toribus non est fingendus	261	
Aduersarij dictum quomodo		

I N D E X.

<i>Aduersariorum dicta quomodo referenda</i>	258	<i>Aenigma, allegoria obscurior</i>	399
<i>Aduersariorum obiecta quomodo tractanda</i>	307	<i>Aenigmatica, in ridiculorum genus ueniunt</i>	296
<i>Aduersarios & contumeliose & asperè licet excipere</i>	292	<i>Acolicum digamma</i>	23.47.
<i>Adulari huic, hunc</i>	429	<i>Aeolica lingua Latinae similitudo</i>	42
<i>Adulatio, oratio indecora</i>	517	<i>Aequalitas pronounciationis</i>	542
<i>Adultera omnis, etiam uenefica</i>	249	<i>Aequitas in fine causarum plerumque tractatur</i>	322
<i>Adulteræ signum, lauare cum uiris</i>	222	<i>Aequitate & uoluntate contra scriptum pugnandum</i>	346
<i>Adulterij causæ propriæ quid habent</i>	333	<i>Aerumnæ antiquum uocabulum</i>	369
<i>in Adulterio deprehensus, tardus uideri dictus</i>	301	<i>Aeschylus poëta tragicus</i>	479
<i>Aduocatus quàm litigator facilius agit</i>	175	<i>Aeschines Hypocrites orator an fuerit</i>	105
<i>Aduocatus uir bonus esse creditur</i>	169	<i>Aeschinis in Demosthenem locus</i>	276.537
<i>ex Aduocatis diuersæ partis, iudex non eligendus</i>	213	<i>Aeschines orator</i>	481.597
<i>Aedifico, improprie dicitur de equo aut naue fabricandis</i>	396	<i>Aeschinis exilium</i>	597
<i>Aemulatio inter paruulos excitanda</i>	11	<i>Aesopi fabulæ pueris primum tradendæ §1. Eius an hæc sint</i>	245
<i>Aemulatio laude excitatur</i>	17	<i>Aetas ad discendum longa</i>	65
<i>Aemulatio profectus in literis alit</i>	20	<i>Aetas nonnunquam argumeta præstat</i>	324
		<i>Aetas nostra multo felicior, quàm</i>	

I N D E X.

quàm antiquorum	611	Affectus etiam in narratione	
ab Aetate ut ducantur argumē		mouendi	197
ta	226	Affectus ex personis	276
Affectatio maxime cauenda		Affectus facto mouendi	278
468		Affectus non ubiq; locū habēt	
Affectatione nihil odiosius	43		125
Affectuum diuisio	282	Affectus nonnunquā in scriben	
Affectuum damnatio	211	do sequendi	497
Affectuum mouendorum diffi-		Affectus oratione tota spargen	
cultas 278. Summa 286		di	281
Affectuum numerū figuras nō		Affectus pessimi	227
sequi	406	Affectus philosophis uitia	
Affectuum species duæ	283	sunt	517
Affectus, actionis totius uelut		Affectus quando mouendi	
spiritus sunt	ibidem		206
Affectus, alij ueri, alij ficti		Affectus quò prosint	284
546		Affectus quando relinquendus	
Affectus Athenis mouere ueti-			275
tum	101.274	Affectus risu soluuntur	288
Affectus calor etiam imperitis		ab Affectibus cuiusq; ut ducan	
uerba extorquet	509	tur argumenta	227
Affectus ex parte accusatoris		Affectum continuum quædam	
275		materiæ desiderant	283
Affectus licitè aliquando mo-		Affectum moturi dictio qualis	
uentur	102	esse debeat	520
Affectus ne descendat	277	Afficiamur ipsi, ut alios affecti	
Affectus in periculis maximè		bus moueamus	286
uersantur	279	Affinguntur bene, licet falsa,	
Affectus medius	285	quæ fieri tamen solent	373
Affectus concitati & mitiores		Afranius poëta	485
411		Afri dictum	298.300.301

Q 5 Africanus

<i>Africanus prior tribuno pleb.</i>	20		
<i>cessit</i>	514	<i>Albutius Rhetor</i>	100
<i>Eius in dicendo uires</i>	595	<i>Albanus & Albensis ab Alba</i>	
<i>Africani oratores</i>	595	39	
<i>Agendi iterum apud eundem</i>		<i>Alcamenes statuarius</i>	595
<i>iudicem ratio</i>	524	<i>Alcæus poeta</i>	479
<i>Agentes, primum nostra con-</i>		<i>Alcibiades pudicitiam suam</i>	
<i>firmamus, tum aduersa resel-</i>		<i>Socrati, si libuisset, prosti-</i>	
<i>limus</i>	262	<i>tuebat</i>	384
<i>Ager, quod in eo aliquid agi-</i>		<i>Alcidamas Eleates</i>	118
<i>tur</i>	43	<i>ἀλλυγορία, quæ & inuersio</i>	
<i>Agere pro altero lege uetitum</i>	397		
100		<i>Paruis quoq; ingenijs seruit</i>	
<i>Aglaophon pictor</i>	594	398	
<i>Agnominatio</i>	439	<i>Allegoriæ usus</i>	399
<i>Agnon contra rhetoricam</i>		<i>ἐκ τῆς πρὸς Ἀλκίαν quomodo tra-</i>	
106		<i>ctanda</i>	235
<i>Agricolæ multa simul curant</i>		<i>Alexandrinæ deliciae</i>	15
64		<i>Alexander Macedo Aristote-</i>	
<i>Ai, diphthōgi, & æ, ratio</i>	46	<i>lis discipulus</i>	11
<i>Ajax truculentus</i>	548	<i>Alexātri Magni de arte uana</i>	
<i>Ajax, uox ambigua</i>	350	<i>iudicium</i>	112
<i>Aiacis clypeus illius magnitu-</i>		<i>Alia alijs locis proueniunt</i>	
<i>dinem arguit</i>	384	226	
<i>ἀνθρ. quid</i>	246	<i>Aliena iocis finguntur</i>	302
<i>Aiſo gemino iſcribi placuit</i>		<i>Aliena nemo diu plorat</i>	
<i>Ciceroni</i>	23	278	
<i>ἀισοποπόινον quid</i>	246	<i>Alienum nemo probus deside-</i>	
<i>ἀισολογία</i>	444	<i>ret</i>	247
<i>αἰτ' ἀδυσον status</i>	134	<i>Alieno labore nemo disertus</i>	
<i>ἀίτων & ἀίτια differunt</i>	163	355	
<i>Alacritatis signum in pueris</i>		<i>Alienis fauemus, nobis inuidi</i>	

I N D E X.

37		tulerunt	325
Aliud ex alio augetur	382	Ambulantium gestus	356
ἄλλοθεν τριπλαῖον	308	Ambulatio uoci confert	339
ἁλλοίωσις, quæ & mutatio	444	Amicitiae firmissimæ in scholis	
Altercationis cōsideratio	306	conciliantur	17
& deinde	320	Amicum potius quàm distū ne	
Amantes de forma non iudicāt		perdere uelimus	292
283		Amicos auersantes	170
Amarum in oratione	380	Amictus actus uelut praelians	
A mat fieri, pro solet	431	559	
Amatorium	336.349.380	Amictus mutatio	ibid.
Ambigui seu amphiboliæ con=		Amictus temporum conditione	
sideratio	350	mutatur	558
Ambiguitas, quæ & ἀμφιβολία		Amictum à matre traditum so	
136		licite custodire, Græcorum	
Ambiguitas in primis uitanda		adagium	269
351		Amor cæcus	283
Ambiguitas ioci occasio	301	Amoris prætextu inuidiæ fie=	
Ambiguitas pluribus modis ac		ri	284
cidit	350	ἀμφιβολία	136.142
Ambiguitate sententiæ eludere		Amphibolia uitiosa uerborum	
422		locatione fit subinde	450
Ambiguum ius & obscurum		Amphibolia urbanitatem præ	
differunt	353	stat	295
Ambitio, uirtutis causa	17	Amphiboliæ quæstio in quo	
Ambitiosi aduocati	388	uersetur	352
Ambitus duplex in causis agē		Amphiboliæ similitudo iungi=	
dis uitandus	386	tur	297
Ambitus quomodo refellendus		Amphiboliæ solutiones	351
181		Amphibrachys	458
Ambitus rei, ambitus alios de=		Amphictionum iudicium	
			240.

240.241		<i>Animalia magna parentum</i>	
<i>Amphimacrus</i>	458	<i>uiseribus diu continentur</i>	
<i>Amphiona qui nō nouerat, Amphiona noscebat</i>	603		
<i>Amplificationis consideratio</i>		<i>Etandus</i>	20
380		<i>Animi coniectura in omnia tē-</i>	
<i>Amplificatio, epilogi maxima</i>		<i>pōra cadit</i>	322.323
<i>pars</i>	281	<i>Animi cōiectura quomodo tra-</i>	
<i>An, aut, quomodo usurpentur</i>		<i>ctanda</i>	332
34		<i>Animi humani cœlestis origo</i>	
<i>An hoc sit, quæstio, tractata</i>		<i>creditur</i>	8
336		<i>ab Animi natura ut ducantur</i>	
<i>An sit, quid sit, quale sit, in re-</i>		<i>argumenta</i>	227
<i>bus omnibus quæri</i>	231	<i>Animi præstātia oratori neces-</i>	
ἀναγκασίον	428.445	<i>saria</i>	583
ἀνακτεφαλάωσις	272	<i>Animi pueriles minimum fati-</i>	
<i>Analogia an simili apponatur</i>		<i>gantur</i>	63
248		<i>Animi semper uera laus</i>	147
<i>Analogia maxime rationem</i>		<i>Animi uis</i>	528
<i>præstat</i>	37.38	<i>Animo de, quando quærendū</i>	
<i>Eius usus,</i>	<i>ibid.</i>	323	
<i>Non ubiq; locum habet</i>	39	<i>Animo præsentī altercatori-</i>	
<i>Quomodo inuenta</i>	39	<i>bus opus</i>	307
ἀναμνησις	428	<i>Animi etiam ad quædam robo-</i>	
<i>Anapestus</i>	458	<i>re duriores fiunt</i>	10
ἀνασκόβη, κατισκόβη	75	<i>Animorum motus, uocis sonū</i>	
ἀνασποφή, quæ & reuersio	32.	<i>efficiunt</i>	546
40E		<i>Animorum tam multæ, quàm</i>	
<i>Anaximenes orator</i>	124	<i>corporum formæ</i>	84
<i>Anchora, nauis signum</i>	532	<i>Animorum uitia</i>	148
<i>Andronicus Hypocrites</i>	537	<i>Anno quoto ætatis incipiendū</i>	
ἀνεπίφασις actio	177	<i>studere</i>	10
		<i>Annis</i>	

I N D E X.

<i>Annis viginti iuuetutē erudijt</i>	81		
<i>Quintilianus</i>	3	ἀντίφρασις	400
ἀνθηρὸν, id est, floridum dicendi		ἀντήρησις	428
<i>genus</i>	603	ἀντίσασις	340
ἀνθυποφορὰ	428.443	<i>Antocides orator</i>	397
ἀνοικνόνμητον	374	ἀντωνομασία	395
ἀνταπόδωσις <i>similitudinis</i>	378	<i>Antonius Rufus Grammaticus</i>	
ἀντανωκλασις	440	33	
ἀντίεκλημα	339	<i>Antonius Gniphō, grammati-</i>	
<i>ab Ante dictis factisq; ut du-</i>		<i>cus</i>	41
<i>cantur argumenta</i>	227	<i>Antonius orator</i>	97
<i>Antidotorum compositio ex di-</i>		<i>Artis dissimulator</i>	104
<i>uersis</i>	53	<i>Antonij uox fusca</i>	563
<i>Antigoni imago</i>	93	<i>Annulis ne impleatur manus</i>	
ἀντίθεσις quid sit	339	558	
ἀντίθετον	428.442	<i>Anxietas quærendi, iudicandi,</i>	
<i>Antigerio, uetustum</i>	43.69	<i>comparandi, quando adhi-</i>	
ἀνίκατηγορία, uelut duæ lites		<i>benda</i>	360
162.325		ἀπαγόρευσις	428
ἀνίληψις	338	ἀπάλαυσις	454
<i>Antimachus poëta</i>	477	<i>Appellatio aliud à uocabulo</i>	
ἀντιμεταβολή	443	25	
ἀντινομία	136.314	<i>Appellationes rebus homines</i>	
<i>Eius consideratio</i>	348	<i>primi dedere</i>	370
<i>Antipater Sidonius extem-</i>		<i>Apelles pictor</i>	93.595
<i>porale carmen edere pote-</i>		<i>Aper, κάπρος Græce</i>	39
<i>rat</i>	509	<i>Apertis in rebus non argumen-</i>	
<i>Antiphilus pictor</i>	595	<i>tandum</i>	251
<i>Antiphon orator omnium</i>		ἀφέλεια	379
<i>primus orationem scripsit</i>		ἀφοδος	443
118.597		<i>Aphricani ad Neronem dictū</i>	
<i>Antiqui qui, & cur legendi</i>	387		

Apicis

I N D E X.

<i>Apicis in scribendo apponēdi ratio</i>	44	<i>refert Aratus poēta</i>	319 477
<i>Apodixis quid sit</i>	224	<i>Aratrum pignori ne accipia-</i>	
<i>ἄποδῆξις ἡραμικῶν</i>	58.	<i>tur</i>	350
224		<i>Arboris generosioris statim</i>	
<i>Apollodorus Pergamenus</i>		<i>planta cum fructu est</i>	378
119		<i>Archidemus</i>	133
<i>Apollodorus iudicialibus solis</i>		<i>Archilochus poēta iambicus</i>	
<i>contentus fuit</i>	117	478	
<i>Apollodori definitio rhetori-</i>		<i>Archimedis industria in Syra-</i>	
<i>ces</i>	97	<i>cusarum obsidione</i>	60
<i>Apollodori</i>	117	<i>Architectonice</i>	114
<i>Apologatio</i>	246	<i>Areus rhetor</i>	100.119
<i>Apologorum gratia</i>	295	<i>Areopagitarum iudiciū de pue-</i>	
<i>Apolloniae Caesar Augustus li-</i>		<i>ro coturnicum oculos con-</i>	
<i>teras didicit</i>	119	<i>figente</i>	222
<i>Apollonius Molon</i>	119	<i>Argumentum</i>	72.223
<i>M. T. Ciceronis præceptor</i>		<i>Argumentorum consideratio</i>	
585		223. & deinde	
<i>Apollonius poēta</i>	477	<i>Argumenta a persona</i>	328
<i>ἀπόφασις</i>	418	<i>Argumenta aliud quàm argu-</i>	
<i>ἀποφθεγματικὸν serium</i>	305	<i>mentatio</i>	193
<i>ἀποφθῶν καὶ προληπτικὸν</i>	134	<i>Argumenta ex simili iure</i>	
<i>ἀποσιώπησις</i>	379.420.438	248	
<i>ἀποστροφὴ</i>	177.417.432	<i>Argumenta firmissima quo lo-</i>	
<i>Apposita seu epitheta duo uni</i>		<i>co ponenda</i>	252
<i>uerbo non ferè iunguntur</i>		<i>Argumenta in narratione ali-</i>	
397		<i>quando ponenda, argumen-</i>	
<i>ab Appositis argumenta</i>	236	<i>tandum nunquam</i>	197
<i>Apte dicendi consideratio</i>		<i>Argumenta leuia plura conge-</i>	
512		<i>renda</i>	206
<i>Apud quem dicas, plurimum</i>		<i>Argumenta quædam turba ua-</i>	
		<i>lent,</i>	

I N D E X.

lent, quæ diducta leuiora sunt	226. 252	Eius libri tres de Rhet. & Gryllus	105
Argumenta quo sermone tractanda	226	Aristoteles emulatoꝝ gloriae	
Argumenta ubi reperiantur		Isocratis	118
220		Aristotelis elementa decem	132
Argumenta unde petantur & deinde	226.	Aristotelis eruditio	610
Argumentorum genera	239	Aristotelis Rhetoricorum libri tres	105
Argumentorum loci	226	Aristogiton orator	597
Argumentorum loci omnes dictorum materiam præstant		Ariston Critolai Peripatetici discipulus Rhetor	98
298		Aristophanes comicus	479
Argumentorum numeri	467	grammaticus	10
Argumentorum ordo ac locus		Armorum terror	474
226		Arma, uirumq; cano	541
Argumentorum sparsio	220	ἀρμονία, dissimilium concordia	
Argumentorum usus	250	54	
Argumentis firmissimis insistendum, infirmiora congreganda sunt	250	Ars antè inuenta quàm docta	354
Argumentari, aliud quàm argumentum ponere	197	Ars, artifex, opus	95
Argumentationis pronunciatio	562	Ars circuncurrens	114
Argumentosum opus	224	Ars dicendi an occultanda	177. 201. 468
Aristarchus & Aristophanes poetarum iudices	477	Ars maxima, ne ars esse uideatur	60
Aristippus philosophus	579	Ars quæ efficit, omnia tradi non possunt	354
Aristoteles philosophus	482	Ars nulla ibi consummatur, unde ordiendum est	161
Aristotelis definitio rhetorices imperfecta	97	Ars quid præstet	355
		Ars summa, materia optima melior	

I N D E X.

melior	III	Artes nudæ succum ingenij bi-	
Ars uana	108	bunt	7
Artis caput, decere quod fa-		Artes reliquæ, nempe liberales	
cias	564	ac mathematicæ, quatenus	
Artis cognitio an necessaria		oratori necessaria	52.53
sit	89	Artes sine experientia parum	
Artis definitio	109	profunt	80.81
Ars dicēdi quibus constet	92.	Artium adiumenta ingenta &	
94		arcesita	7
Ars quæ consummat, à natura		Artium diuisio quomodo facta	
ortum habuisse	104	sit	110
Artis initium, obseruatio	120	Artium inuentiones	241
Artis ostentatio ueritati officit		Artium mediarum an sit rheto-	
445		rice	III
Artem decor semper comite-		Artium omnium oratori neces-	
tur	447	sariarum parandarum faci-	
Artem non esse rhetoricē, ob-		litas	608
iectiones	103. & seq.	Artium plurium scientia an o-	
Artem apparere affectamus		ratori necessaria	52
200		Artium scriptores antiquissi-	
Arte cur oratori opus	572	mi	117
Arte quod non traditur, inimi-		Artium scriptores diligentissi-	
tabile est	491	mi ab eloquentia longissimè	
Artes ad quid profint	242	abfuerunt	356
Artes ideo occultatur, ut artes		Artium propria uerba	363
sint	365	Artifex rhetorices	95
Artes in paucos libros posse		Artificialis probationis consi-	
contrahi	609	deratio	219. & deinde
Artes inutiles ingenio carenti		Artificiales probationes	210
bus	7	Articulos Latini non desiderāt	
Artes inuentoribus suis laudē		25	
afferunt	148	Aruspex quomodo in scriben-	
		do diui	

I N D E X.

do diuidendum	45	430		
ἀσκήματα	374	Assueuatio		25
ἀσκημάτων oratio	405	Absiduus ab asse dando		231
Asianum dicendi genus	597	Assumptiua causa		339
Asiani oratores	358	ἀσέσμος		339
As syllabam finalem nomina=		Astrologia		110
tiui in masculinis quidam in		ἀστρολογία	437.449	
a uertebant	35	Asuersa pro aduersa ueteres		
Asinius Pollio orator	170.	quidam dicebant	599	
487		Atalanta an uirgo sit, quæ cum		
Is Liniij patauinitatem nota=		iuuenibus per syluas uage=		
uit	361	tur	222	
Idē omnium horarum	305	ἀρεχμία	311	
Asinius uterque Ciceronis ui=		ἀρέχμοι probatio	310	
tia insectati	570	Athenæus	122.600	
Asinus albus dictus Iunius Bas		Athleta forma	367.540	
sus	297	Athletarum exercitatio pon=		
Aspasia Xenophontis uxor		deribus plumbeis gestandis		
247		534		
Aspera auditu uerba, rebus a=		Athletarum corpora non sunt		
trocibus conueniunt	368	naturalia	600	
Asperitas mollienda	526	Athenarum sapor, Atticifmos		
Asperis iambi cōueniunt	467	304		
Aspirandum ad summum elo=		Athenodorus Rhodius contra		
quentiæ gradum	611	Rhetoricam	106	
Aspirationis nota, & contra=		Atrocitas unde ducatur, ac au		
ria	23	gatur	275	
Aspirationis ratio tempori=		Atroci causa non iocandum		
bus uariata	29	293		
Assentatoribus iudex maxime		Atrocitate crimina defendi in		
fauet	149	dignum	184	
Assentio, Assentior, idem	28.	Attacinus Varro	482	

R

Attentio

I N D E X.

<i>Attentio & beneuolētia prin-</i>		<i>sed interim submittēda</i>	368
<i>cipijs postulanda</i>	176	<i>Augendæ orationis modi</i>	380.
<i>Atticum dicendi genus opti-</i>			381
<i>num</i>	397	<i>Augēdi cupiditas omnibus est</i>	
<i>Attice nimium loqui, uitiosum</i>		<i>insita</i>	402
<i>deprehenſum</i>	361	<i>Augustale, tabernaculum du-</i>	
<i>Attice dicere, optime dicere</i>		<i>cis</i>	362
	398	<i>Augusti congiariorum exigui</i>	
<i>Atticismos Græcorum</i>	304	<i>tas irriſa</i>	296
<i>Attici Romanorum Scipio,</i>		<i>Augusti dictum ad militē</i>	297
<i>Lælius, Cato</i>	600	<i>Augusti dictum de palma in</i>	
<i>Atticus orator</i>	119	<i>ara ſua enata</i>	300.302
<i>Attractio</i>	25	<i>Augusti epiſtolæ</i>	47
<i>Auaro tam deest quod habet,</i>		<i>Augusti facietè dicta</i>	297.
<i>quàm quod non habet</i>	386		302
<i>Audacter, an audaciter</i>	40	<i>Aulœdi ſiunt, qui citharœdi</i>	
<i>Audiendi ſitis</i>	291	<i>eſſe non poſſunt</i>	378
<i>Auditi libenter, facilius etiam</i>		<i>Aurata dicta, aurca nonnun-</i>	
<i>fidem merentur</i>	170	<i>quam dicuntur</i>	395
<i>Auditor intelligere gaudet</i>		<i>Aurifex</i>	421
	424	<i>Aurium iudicium</i>	497.463
<i>Auditor quomodo parandus</i>		<i>Autore ſuo neſciente ac no-</i>	
	169	<i>lente inuulgati libri</i>	4
<i>Auditorum frequentia extem-</i>		<i>Autores à Quintiliano qui re-</i>	
<i>poralis dicendi facultas ex-</i>		<i>ceſeantur</i>	476
<i>citatur</i>	309	<i>Autoribus de legendis opinio-</i>	
<i>Auditorum tria genera</i>	124	<i>nes</i>	476
<i>Auditu iucūdtor ſyllaba, quæ</i>		<i>Autoritas dicentis quantum</i>	
<i>plus habet ſpiritus</i>	368	<i>habeat momenti</i>	199
<i>Auerſo pollice demonſtrare</i>		<i>Autoritas etiam in cauſam ad</i>	
	332	<i>hibetur</i>	248
<i>Augenda non ſemper oratio,</i>		<i>Autoritas in conſilijs multum</i>	
		<i>ualet</i>	

I N D E X.

ualet	151	Bagoas, Megabyzus	253
Autoritas oratori neglecta esse non debet	384	Balare factum uerbum	37
Autoritas quomodo tuenda	278	Barbam parum decoram existimantes	252
Autoritas unde petenda	307	Barbarismus quomodo committitur	29
Autoritatis ratio	43	Bassus Aufidius	485
Autoritatis receptæ & notæ uerecundiæ uiri, dictorum	293	Beatitas, beatitudo	370
petulantiâ nõ laceffendi	293	Belena pro Helena	24
Autoritati non nimis fidendum	473	Bellum unde	24
Autorum enarratio & prælectio, grammatici muneris	48.81	Bene dicere, ac bene scribere, unum atq; idem esse	602
Autorum quædam insignia maximè ediscenda	83	Bene scribendo fit ut cito scribamus, non contrà	496
Autorum uirtutem inde cognoscimus, quòd imitari non possimus	302	Beneuolentia unde ducitur	169
Autorũ duo genera uitãda si		Beneuolentia & attentiõ principijs postulanda	173
Autumo tolerabile uocabulum	369	Bibaculus poëta	484
αὐλῆτος	351	Bibere aut esse inter agendum, indecorum	357
αἴλια	137	Biclinium	36
B		Biennio omnia serè loquuntur	
B, litera in aliarum locum data	24	pueri	64
ta	298	Bipennis quid, & unde	23
B, & d, literæ asperæ in fine syllabarum	399	Bis idem sæpius dicimus	302
B, in p f & h uersum	24	Bona dextra, mala sinistra	
Bacchius	458	tur	8
		Bona nemo improbat, mala multi probant	606
		R 2	Bonæ

I N D E X.

Bona fortuita mores nostros arguunt	147	Oratio pro Milone	143
Bona uitij corrupta	149	Brutorū etiam affectus signis quibusdam colliguntur	347
Bonorum spes non tam mouet, quàm malorum timor	155	Brutorum intellectus	528
Bonitate sua fidem orator fa- cit	285	Busyris ac Clytemnestræ lau- des	104
C			
Brachia oratoris in actione qualia sint	62.549	C, litera ad omnes uocales uim suam perfert	45
βραχῆος	544	C. Caius notat: J. inuersa Caia	47
βραχυλογία	379.437.445	C, litera scripta, nonnunquam G pronunciat	ibidem
Breuis syllaba	453	C & T, in g ac d molliūtur	61
In fine pro longa accipitur	460	Cacilius orator	119
Breues syllabæ celerem ac mo- bilem orationem reddunt	458	Cacilius poëta comicus	485
Breuium uerborū multorum contextus uitiosus	187	Cacophonon, orationis uitium	372
Breuitas ac copia quo constet	159.186.187. & deinde.	Cacozelia uicina hyperbole	402
Breuitas nimia, uitiosa	364	κακόηλον quid dicatur	375
Breuitas non sit inornata	187	κακοσύνηλον	375
Breuitatem obscuritas sequi- tur	379	Cædes hominis quomodo con- cipiatur	287
Breuitas Sallustiana uitanda	187	Cædi an deceat pueros	21
Bruges pro Phryges olim	24	Cælatura & sculptura	114
Bruta quoq; meminerunt	528	Cælestes motus etiam sonos ha- bere	44
Brutus Philosophus	488	Celibes unde dicti	42
Bruti in dicendo grauitas	595	Calius orator	487
Eius epistolæ	457	Celij asperitas	493
		Eius defensio	520

Indoles

I N D E X.

Indoles dicendi	595	Caius scriptū, Gaius pronun-	
Cæsar Augustus duodennis a-		ciatur	47
uiã p. Rostris laudauit	584	C. Sicinius orator	556
C. Cæsar oratorem uitupera-		C. Valgius orator	119
uit	149	Calamos statuarius	595
C. Cæsar orator quantus	487	Calceos ueteres non uedis qui	
C. Cæsar Latinam declinandi		dem, sed ems, Iunij Bassi	
rationem in Græcis nomini		dictorium	299
buss secutus	36	Calculos lingua uoluens domi	
C. Cæsar argutè dicta	299.	dicebat Demosth.	544
302		Callidius pro domo Ciceronis	
Cæsar candidatus	297	dixit	473
Cæsar de analogia libri	48	Eius in dicendo subtilitas	595
Cæsar dicendi uis	493	Calidum, an caldum	40
Cæsar gloria quo maior sit,		Calliditatis uitada suscipio	199
Gallorum ac Germanorum		Callinachus poëta	478
fortitudinem miramur	383	Calon statuarius	595
C. Cæsar prætexta cruëta	27	Calor cogitationis	495
Cæsar triumpho eborea op-		Calumniari in se quosdam	
pidata translata	297	dum scribunt	360
Cæsari regnum quomodo sua		Caluus orator	487. 584
deamus	156	Eius in dicendo sanctitas	595
Cæsius Bassus poëta	484	iudicium	493
C. Artorius Proculus	403	Calypsonem non dici	36
C. Carbo etiam in tabernacu-		Canali pleniore fluere	562
lo dicendo exercebatur	511	Candelabrum humile, pranso-	
C. Cæsiij dictum	302	rium erit	303
C. Græccus orator concionans		Canina eloquëtia uitanda	592
tonorio fistula utebatur	57	Cano, medium uerbum	396
Eius uis pronounciandi	537	Canopitæ	28
C. Lusius tribunus à milite cæ-		Cantandi uitium	545
sus	164	Cantus quid sit	28

I N D E X.

Cantum uocis, neruorum so-	Casius Seuerus	487
ciata concordia iuuat	Casij Seueri agendi formula	
242	Quintiliano improbata ib.	
Capsis unde compositum	36	
Caput intonsum ne sit, non in	Casij Seueri argutum dictum	
gradus comptum	601	280. 300. acre dictum 380
Caput quid significet	366	Casij Seueri asperitas 292
Caput oratoris ac oculi ne ab	Casij Seueri urbanum factum	
alia corporis inclinatione	557	
disideant	62	Casij in dicēdo acerbitas 393
Caput generale statum uocat	Castor ac Pollux grati dij	529
Theodorus, ut apud quod	Castorem media lōga quidam	
referantur omnia	129	efferrunt 35
Capita generalia, specialia	163	Casus sextus & septimus 26
Capitales causæ accuratum di-	Casu non iure colliduntur le-	
cendi genus exigunt	367	ges 348
Capitis gestus	547	à Casu quomodo ducantur ar-
Capitolini Iouis laudes	146	gumenta 230
Cariæ rhetores cantores	545	καταχρησις, quæ & abusus, ne-
Carmen, carminis obseruatio-		cessaria nonnunquam 396
ne prius	464	Catholica, uniuersalia, uel
Carmen quomodo legendū	48	perpetualia 93
Carmen extemporale quidam		Catilina malitiam suam præ-
dicere poterant	509	textu alio abdit 156
Carmen uitia quædam excu-		Catius philosophus 488
sat	29	Cato, eloquens senator 518
Carmina etiam oratori scri-		Catones oratores 595
benda	503	Catones sapientes 586
Carminibus scribendis infelix		Catonis iudicium de adultera
Cicero	516	249
Carneadis disputatio	572	Catonem ut tractet Cicero
Casnar	28	pro Muræna 523
Cassellionis festiuum dictū	301	Catullus 484
		Catullus

I N D E X.

Catullus & Lucullus, Cicero=	Causæ totius œconomia	354
nis quidem libri	139	Causæ debita tempora, conui-
Catuli in Philippum mordax	300	tius non impendenda
dictum	300	Causæ cum utilitate sepe deli-
Catulli locus	91	berandum de forma ac ge-
Caudinum iugum	150	nere agendi
Cauendi quam ictum inferen-		Causæ dicendæ ratio
di ratio prior	184	Causæ factorũ præstandæ
Causa, cassus, diuisiones	46	Causæ intellectus
Causa eadem diuerso ordine		Causæ non ab ultimo repeten-
tractata	312	dæ
Causa displicente placens actor		Causæ non plures suscipiendæ,
peissime agit	591	q̄ quibus par esse possis
Causa etiam optima ac clarissi-		Causæ nullæ similes
ma oratoris uiribus iuuan-		Causæ optimæ sepe malis si-
da	263	miles
Causa facti	164	Causæ simplices & coniunctæ
Causa iniqua dimittenda	587	143
Causa in agenda quæ sint ora-		Causæ totæ etiam familiariter
tori obseruanda	590	noscendæ
Causa ipsa in re præsentate con-		Causarum agendarum tempus
silium dat	354	quando incipiat
Causa omnis aut simplex est,		Causarum conditio, genus di-
aut coniuncta	162	cendi mutat
Causa prius, an persona tra-		Causarum genera quinque
ctetur	329	Causarũ inter se distantia
Causa tota iudici familiariter		Causarum paruorum ac priua-
cognoscenda	214	tarũ narrationis stylus qua-
Causæ cardo semper in oculis		lis esse debeat
habendus	307	Causarum status
Quomodo inuestigandus	313	Causarũ tria esse genera
Causæ definitio	128	Causarum tyrocinium

I N D E X.

<i>à Causis argumenta</i>	235	<i>ceronem</i>	279
<i>Causis à qualibus auspicandū oratori</i>	518	<i>Ceratinæ ac crocodilinæ quaestiones</i>	53
<i>Causis bonis malisq; communiâ</i>	574	<i>Ceres pro frumento</i>	394
<i>à Causis factorum uel futuro= rû quomodo ducantur argu= menta</i>	228	<i>Ceris scribendi ratio, pueris incommoda</i>	12
<i>Causis in suscipiendis orato= ri obseruanda</i>	585	<i>Earum inscribēdo usus</i>	499
<i>Causis omnibus quadripertita inest ratio</i>	141	<i>Cerno, uox ambigua</i>	350
<i>ex Causis probatio</i>	328	<i>Certa quæ habentur</i>	225
<i>Causas in etate prima u i ege rint</i>	584	<i>Certaminis armorû industria</i>	406
<i>Causas non omnes in omnibus personis ualere</i>	329	<i>Certaminum sacrorum cantus</i>	447
<i>Causas quibusdam in crimini= bus queri nihil attinet</i>	329	<i>Ceruicis in actione gestus</i>	61.
<i>Causidicus</i>	571		549
<i>Cedere expedit, ubi uinci ne= cesse est</i>	308	<i>Χαλινοπικη</i>	114
<i>Celeritatem scribendi consue= tudo facit</i>	495	<i>Χαλεποὶ uersus pueris pronun= ciandi</i>	14
<i>Celsus orator</i>	119. 467	<i>Chao geniti</i>	146
<i>Censura ueterum grāmatico= rum</i>	22	<i>Χαρακτηρισμὸς</i>	445
<i>Centumuiiri capitalia iudicia disceptant</i>	177	<i>Carisij orationes</i>	480
<i>Centumuirales causæ in duas hastas diuisæ</i>	211	<i>Chironomia, lex gestus oratori necessaria</i>	62
<i>Cepastorum fabula apud Ci=</i>		<i>Chorœus seu trochæus</i>	458
		<i>Χερῶδες</i>	52
		<i>Chriarum genera plura</i>	52
		<i>Χρόνος</i>	132
		<i>Chrysippus philosophus</i>	100
		<i>Chrysippus cædi pueros per= mittere</i>	21
		<i>Chrysippus nutrices sapien= tes optabat</i>	8
		<i>Chrysippus</i>	

I N D E X.

Chrysippus suum nutricibus carmē dabat	57	Cicero mirus representādarū rerum artifex	375
Chrysippi argutum dictum in Cæsarem	297	Cicero notatus in oratione pro Cluentio	206
Ciborū quorundā laudes	149	Cicero philosophus Platonis emulus	488
Ciceris grana optime in acum de longinquo inserens, eo le gumine honoratus	111	Cicero Platonis ac Xenophon tis libros aliquot uertit	501
Cicero a Demosthene desciuit	468	Cicero præcipuum eloquentiæ lumen	119
Cicero a quibusdam reprehen sus	454. 569	Cicero pro Gabinio & Vati nio causas egit	524
Cicero ac Demosthenes lecti plus proderunt quā præ ceptor declamans	81	Cicero quædam sua damnauit	128. 139. 443
Cicero Academiæ debere se fa tetur	578	Cicero sexagenarius Popiliā uirginem ducēs, irrisus	299
Cicero calūnia nō caruit	454	Cicero sibi ipse pugnat	165
Cicero circa compositionem maxime laborauit	449	Cicero tenebras iudicibus nō nunquam offundebat	106
Cicero de iure quædam compo nere cœperat	582	Cicero triumuirali proscrip tione consumptus	596
Cicero & Demosthenes legen di, & ut quisq; illis est pro ximus	475	Cicero uel unus ad omnium or nandi uirtutum exempla suf ficit	376. 493
Cicero Græcorum eminentissi mos est secutus	458	Cicero uir bonus fuit	569
Cicero in Asiam ad disciplinas parandas nauigauit	585	Cicero unde tantum eloquen tiæ sibi pararit	503
Cicero in rhetoricis Hermago ram sequitur	165	Ciceronis æmuli	596
Cicero in risu immodicus	288	Ciceronis artificium	256
		Ciceronis autographa Quin tiliani tempore adhuc exta bant	46

I N D E X.

<i>Ciceronis commentarij</i>	511	381. 382. 384. Item <i>pro</i>
<i>Ciceronis de Hortensio dictum</i>		<i>Archia locus</i> 377. In <i>Bruto</i>
303		352. 556. In <i>Catilinam</i> 179.
<i>Ciceronis de inuentione 1. lo-</i>		249. 381. 382. 412. 433. 436.
<i>cus</i>	247	437. <i>Pro Cecinna</i> 188. 200
<i>Ciceronis de uocalium concur-</i>		233. 237. 248. 334. 336. 438.
<i>su sententia</i>	451	<i>Pro Calio</i> 174. 184. 259.
<i>Ciceronis Demosthenisq; com-</i>		380. 421. <i>Pro Cluentio</i> 173.
<i>paratio</i>	486	180. 182. 183. 196. 197. 199.
<i>Ciceronis dictum in nuncio Va-</i>		200. 206. 208. 239. 246.
<i>tinij mortis</i>	298	259. 261. 294. 310. 373. 382
<i>Ciceronis dictum serium, Ha-</i>		419. 435. 441. 442. 456.
<i>beo quem fugiam, &c.</i>	305	522. <i>Pro Ligario</i> 174. 178.
<i>Ciceronis discipuli</i>	508	188. 197. 200. 237. 259. 264.
<i>Ciceronis iactantia</i>	515	305. 340. 379. 384. 386. 387.
<i>Eius defensio</i>	<i>ibidem</i>	392. 417. 553. <i>Pro Milone</i>
<i>Ciceronis in Accium dictum</i>		130. 143. 171. 184. 189. 199.
303		203. 207. 228. 229. 244.
<i>Ciceronis in Epistolis locus</i>		245. 264. 267. 277. 310.
305		317. 387. 413. 420. 432. 433.
<i>Ciceronis industria in causis</i>		436. 442. 563. <i>Pro Murena</i>
<i>agendis</i>	524	207. 238. 244. 246. 378.
<i>Ciceronis iocularis libellus</i>		398. 427. 434. 442. 523.
402		<i>Pro Oppio</i> 258. In <i>Philippi</i>
<i>Ciceronis ioci</i>	295. 298. 299.	<i>cis</i> 335. 401. 443. 449. In <i>Pi</i>
300. 301. 303. 305		<i>sonem</i> 369. <i>Pro Quintio, &</i>
<i>Ciceronis laus</i>	365. 486. 566.	<i>in Diuinatione in Quintum</i>
596. <i>Eiusq; uitia</i>	<i>ibid.</i>	<i>Cecilium</i> 208. <i>Pro Rabirio</i>
<i>Ciceronis libertus Tyro</i>	289	<i>perduellionis reo</i> 281. <i>Pro</i>
<i>Ciceronis locus notatus pro-</i>		<i>Rabirio Posthumo</i> 183. <i>Pro</i>
<i>pter numeros</i>	456	<i>Roscio</i> 420. In <i>Rullu</i> 385.
<i>Ciceronis in Antonium locus</i>		<i>Pro Scauro</i> 258. <i>Pro Sestio</i>

I N D E X.

417. Pro Sexto Roscio Ame- rino 180. 183. In Topicis	Cimber Germanū occidit 370
248. Pro Vareno 179. 258.	Cinnæ Smyrna nouem annis scripta 500
In Vatinium testē 214. 300.	Cincturæ ratio 558
301. 438. In Verrē 175. 180.	Circunlocutio 400
183. 197. 202. 235. 273. 281.	à Circunstantia argumēta 239
288. 296. 310. 375. 380.	Citharædorum industria mul- tiplex 63
384. 414. 417	Cito scribendo non fit ut bene scribamus, sed contrā 496
Ciceronis perfectio 611	Ciuica quàm torque Dolabel- lā donare Augustus maluit 300
Ciceronis præstantia in dicen- do 527	Ciuis me potius spoliet, quàm uendat hostis, Fabritij dictū 574
Ciceronis proœmia oratio= num similia non sunt 466	Clamosi indocti 308
Ciceronis profopœciæ 413	Claritas ac sublimitas uerborū materiæ modo æstimatur 368
Ciceronis scurrile dictum 295	Classis unde dicta 42
Ciceronis sententiam non pro= bat 118. 451.	Classibus distributi pueri certa bāt Quintiliani tēpore 17
Ciceronis sententiæ & con= ciones non minus quàm ac= cusationes ac defensiones e= loquentes 159	in Clausula seu fine orationis maxime dominatur numerus 455
Ciceronis similitudines 378	Clausula quid sit 387
Ciceronis uarices 559	Clausulæ pendentes 457
Ciceronis urbanè dictorum li= bri tres 289	Clausulæ uersuum, clausulis or= ationis nō conueniūt 457
Ciceroni plus est quod adimas quàm quod addas 570	Cleon orator primus Athenis femur percussit 555
Ciceroni uix audet Quintilia. refragari 333	
Ciceronem cuius Græcorum fortiter opposuerit Quinti- lianus 485	

Clientes

Cientes alij aliter defendendi	148	liorum exemptum	148
519		Cognomen solus homo liber	
Clitarchus historicus	481	habet	336
Clodij cædes quomodo com-		Collationis studiorum utilitas	
missa	317	162	
Cluentij Habiti causa	522	Collationem ab exemplo sepa-	
Clypeus Aiæcis	384	rat Cicero	242
Clytemnestra cur Agamemno		Collectio, qui & συλλογισμὸς	
nem occiderit	163	428	
Cn. Lentulus pronuntiatione		Collocationis ambiguitas	351
plus opinionis consecutus		Color unde dicatur	194
quàm eloquẽtia	537	Color deformibus dandus	156
Cneus scriptum, non ita pronũ		Colore eodem utraq; pars an-	
ciatur	47	utatur	195
Coaceruatio	437	Colores primi lanarum uix e-	
Coccus orator	597	luuntur	8
Cogitatio ac dictio non eundẽ		Colorum figura	406
habent ordinem	161	Colotes Teius pictor	93
Cogitatio nec tempore nec lo-		Columna ueteribus pro colu-	
co excluditur	505	mna scribebatur	47
Cogitatio secretum sibi ubiq;		Colli in actione gestus	549
faciat	499	Comarum turbatio	559
Cogitatio sensus plus afficit		Commentarij Ciceronis, & a-	
quàm fatigatio	64	liorum	511
Cogitationis calor	495	Comici Latini	485
Eius consideratio	505. &	Comici poëtæ	479
deinde.		Comitorum pronuntiatio	88
Cogitata ad uerbum in agẽdo		Comœdia antiqua	479
referentes	505	Comœdia quando legenda	
Cognita facillimẽ animi acci-		49	
piunt	377	Comœdiæ umbram uix læuem	
Cognomen M. è familia Man-		assequimur	485
		Comœd	

I N D E X.

Comœdiarum antiquarum elegantia	49	Cōparatio quādo dicitur	392
Comædo formandus tradendus orator pronūtiationis ergò	60	Comparatio similium nominū	38
Comædi in Oratore formando officium	60	Comparisonis ratio & species	237
Comœdiarum personæ	548	Comparisonis utilitas	75
Comitiōrum faciēs quādam turbulenta	398	Comparatione malorum, boni locum obtinet leuius	339
Conuitijs abstinendum	391	Comparatiuorum figuratus usus	431
Commonitio iudicis in media narratione	188	Comparatiuis argumenta	237
Commune qui prior dicit, contrariū facit	258	Comparatiuum causæ genus	162
Communia & contraria uitanda	299	Complexio, quæ & ὁμοῦλες	29
Communia generalia sunt	316	Complexionis ratio & deinde.	264. 265.
Communes loci à quibus primum tractati	118	Complosio manuum scenica	555
Cōmunes loci & proprii quātū momenti habeant	263	Compositio Ciceroni maxime elaborata	446
Communicatio	414	Compositio asperanda	450
Cōmunis sensus à consuetudine non abhorrendum	359	Compositio Græcos magis de cetero	37
Communibus exactis propria tractanda	317	Compositio lasciuia & uitiosa	450
Commotio quid sit	227	Compositio non delectat solum, sed etiam affectus mouet	447
Comparatio causarum quibus uijs ducatur	326	Compositio qualis esse debeat	463
Cōparatio figura nō est	427		
Cōparatio in cōtrouersijs	326		

Composit

I N D E X.

Compositionis consideratio 446.448	gumenta 227
Cōpositionis & diuisionis in ediscendo utilitas 533	Cōnexionis ratio 265. et dein. 133
Compositio ueteribus non de= fuit 448	Coniectores 322
Cōpositionis iūctura 449.451	Coniectura duplex 326
Cōpositionis orationis duplex obseruatio 464	Coniectura ex maiore confir= matur, & minore 236
Compositionis ordo 449	Coniectura inuestigantur & quantitas & qualitas 322
Cōpositionis summa 467	Coniectura unde dicta 133.
Compositioni omnia tria neces= saria 449	unde ducitur 327. & deind. Cōiectura probationes extrin= secus adductas frequenter habet 342
Compositiones nominum 36	Coniecturae ordo, uoluit, potu= it, fecit 327
Comprehendere unde 273	Coniecturales causæ 76
Conandi meliora ratio 491	Coniecturalis unus status qui= busdam ponebatur 133
Conatus summorum longius it 6	Confessio 413.419
Concertatiua, quæ & αὐτῶν ἴση ῥοπή 325.326	Confessionis simulatio 301
Concessio 419	Confessione in iudicijs nihil pe= ius 255
Conciliatoria lenitatem requi= runt 603	Confessum ius 348
Concionalis, quæ & declarati ua 123	Confirmatio unde est 220
Eius numeri 466.151	Confirmatio narrationem se= quitur 201
Cōciliatio quibus cōstet 560	Congiarium quid sit 296
Cōciliatus dicēdi genus in sua= sorijs exigit populus 367	Congressus non hominibus mo= do, sed animalibus quoq; na= turalis est 17
Conclusionis seu perorationis consideratio 273	Coniscare 369
à Conditione ut ducantur ar= gumenta	à Coniis

I N D E X.

à Coniugatis argumenta	236	Consuetudo celeritatem dat	
Coniunctorū ambiguitas	351	495	
Coniunctis in uerbis quid con-		Consuetudo, certissima loquen-	
siderandum	361	di magistra	37
Connexorum & consentientiū		Consuetudo, deinde natura	15
ratio semper habenda	332	Consuetudo dicendi ac scriben-	
Consecratis utendum	43	di	507
Consensio	419	Cōsuetudo discēdi exercēdiq;	
Consequentia, ἀκόλουθα	234	uires in literis facit	609
à Consequentibus quomodo		Consuetudo in reprehensibili-	
argumenta ducantur	234	bus non dicitur	44
Conscientia mille testes	249	Cōsuetudinis uis ac ratio	60
Consilium cum necessitate non		Consuetudine difficultas omnis	
est	153	leuatur	539
Consilium ex re sumitur	309	Consulere	42
Consilium in oratore præci-		Consul unde dictus	42
puum	92	Consules, olim Coss. scribeban-	
Consilium quid sit	309	tur	47
Eo in uita nihil prius	300	Consummatio, quæ & διαλλαγή	
Consilium scelera non habent		428	
329		Contemnenda aduersariorum	
Consilij momentum 309. &		quædam	257
deinde.		Contemptus abiectos ac humi-	
Consilio quid distet iudicium		les sequitur	170
309		Contextus orationis obscuri-	
Consilia in criminibus spectan-		tas	363
da	328	Continens pro contento	394
Consonantium commissura		Continens quid dicatur	164
451. dissimulatio	541	Continentia firmamenta defen-	
Cōspectū Afri fugitans, ab ipso		sionis	165
Afro uenuste irrisus	302	Contradictiones aduersariorū	
Constitutio in quo est	339	refellēde 260. & deind. quo	
		modo	

I N D E X.

modo ponendæ	261	Conuictio plus inuidia potest	
Contradiçiones declamatoriæ	284		
ne faciles sint	261	Conuiuia inter regalia, herom	
Contrarium efficere, artis est		um ac dcorum laudes ad ci-	
258		tharam canebantur	54
Contrarium est, quo aduersa=		Copia cū iudicio parāda	470
rius bene uti potest	258	unde paretur	501
Contrarij exemplum	243	Copiæ rerū cōsideratio	469.
ex Contrario argumenta	337	& deinde	
Contraria & communia uitam		Copiarum alia locuples, alia	
da	309	floribus leta	379
quomodo tractanda	307	Corax & Tifias artium scri=	
Contrariorum modi	247	ptores antiquissimi	118
à Contrarijs quomodo argu=		Corinthia, æra intelliguntur	
menta ducantur	234	362	
Controuersia ubi incipiat, con=		Cornelia Gracchorum mater	
siderandum	222	eloquens	9
Controuersia fictæ exemplum		Cornelius Celsus philosophus	
337		488. uide Celsus.	
Cōtrouersia unius plures que		Cornelius Ruffinus	574
stiones	129	Cornelius Seuerus poëta	483
Contumeliam facere Cicero		Cornelij Celsi de status consti=	
damnat	430	tutione opinio	130
Contumelijs etiam in ridiculis		Cornelij Celsi definitio rheto=	
locus	303	ricæ	98
Contumeliosum serium	304	Cornelij Celsi laus	611
Conuentus scholarum, sollicitu		Corneliorum nomen ac impea	
dini ac tenebris præferēdus		rium	227
16		Cornificius orator	119
Conuinciones, quas alij con=		Cornificij locus	438
iunctiones dicunt	24	Cornua ac tubæ in exercitu	
Conuitiandū aliquando	260	Romano	55
		Corpus	

I N D E X.

Corpus unum, incessus fra-	Credibilem fontes	225	
ctus, muliebris uestis, parū	Credibilem tria genera	225	
uiri signa	222	Crediti & depositi duæ quæ-	
Corporis dotes quomodo lau-	stiones sunt	338	
dandæ	147	Creticus pes	458
Corporis partium situs neces-	Crimen totum aliquando ex-		
tas	ponitur 258. quandoq; per		
Corporis totius motus	partes dissoluitur ibidem		
355	Criminis in aliū trāslatio	340	
Corpora teneriora flexibilio-	Criminis in alterum transfe-		
ra	rendi nō una est forma	324	
358	Criminis inuidia pro reo est		
Corporum sanorū habitus	antequam probetur	208	
359	Crimina quedam non solum		
Corporum species inde accipi-	disimilia sunt, sed aliquan-		
tur unde & uires	do etiam cōtraria	327	
359	Criminum congregatio, ac se-		
Correctio	paratio	316	
443	Criminum exaggeratio	419	
Corrigendi finē esse decet	500	Crispi in dicendo iucunditas	
500		596	
Corrigere Aeschylī fabulas	Crispi Passieni orationes	473	
posterioribus poētis per-	Critici Grammatici	22	
missum	479	Critolaus contra rhetoricen	
479		scripsit	
Coturnicum oculos configens	105	Critolai definitio rhetorices	
puer damnatus ab Arcopa-	98		
gitis	222	Cruditatis & ueneni ambigua	
222		signa	
Craasi dictum in Philippum	380	324	
380		Cubito pronunciantes	
Craasi diuitis memoria	536	551	
536		Cui, olim quoi scribebatur	
Cratinus poēta comicus	479	47	
479			
Credi quod cupias, ut solum			
super sit curandum, remotis			
alijs omnibus	317		
317			
Credibilis quī fiat narratio	188		
188			
Credibilia etiam ueris miscen-	225		
da	225		

I N D E X.

Culpa imminutio	340	593	
Culpam deprehensam pertinaciter tueri, culpa altera est			Curam praeseferentia, fidem amittunt 359
308			Curianum iudicium 347
Culpa nostra discentium	609		Curio pater, orator 356
Culpam ibi alienam facillime accusas, ubi fatearis tuam	325		Curiosus a diligente differt 374
Cultus effeminatus	60		Curiose non loquendum, sed Latine 361
Cultus magnificus auctoritate addit	ibidem		Cyclops Virgilianus 384
Cultus oratoris splendidus sit & uirilis	557		Cyclopi magnitudo quomodo ostensa 379
Cultus proprie quid dicatur	375		Cyri memoria 336
Cultus uictusque nitor citra reprehensionem	390		D
Cultu ac sententijs carentes, Atticos se putant	492		D, litera cum cognatio 24
Cum, quomodo scribendum	45		D, Latinis ueteribus multis in uerbis ultima 45
Cum hominibus notis loqui nos dicentes, quare cacophonon facimus.	372		Dactylus 453, 458
Cunctator dictus Fabius	363		Debilis memoriae consilium 332
Cunctationes actione ingressi	361		Debilitas inter optima inuenta non est 253
Cupido quid ita impigatur	76		Debitoris corpus olim discerpi permissum 142
Cura dicendi an dissimulanda			Decet ferè, quod prodest, & contra 313
177. dissimulanda	469		Decimi Laelii orationes 473
Cura odiosa est	370		Decipiendi ratio iocosa 301
Cura saepius deest quam natura	8		Declamandi nimis longum studiū arguit 609
Curae quantum plurimum poterit semper afferat orator	392		Declamandi ratio et utilitas 83
			Declamandi ratio apud Graecos quando primum extiterit 78
			Declamantes quomodo affectibus

I N D E X.

Etibus utantur	321	Dedocendi labor	gravior
Declamare nullia passuū	356	quàm docendi	70
Declamatio quid sit	185	Deductum carmen	363
Declamatio qualis esse debeat	84	Defendenda quæ sint	255
Declamationes quomodo tra-	141	Defendendi rationes optime	
ctadæ, earumq; utilitas	304	Defendere difficilius quàm ac-	
Declamationū eneruatio	252	cusare	254
Declamationum materiæ sint		Defendere quàm accusare ho-	
uerisimiles	87	nestius	385
Declamationum utilitas	303	Defensio coniuncta quæ dica-	
Declamatorum libertas	85	tur	314
Declamatio quàm oratio mi-		Defensio ex causis facti	339
nus uirium	491	Defensio ipsa facti in poenæ iu-	
Declamatoriū præceptū	261	dicio potentissima	338
Declamatorum uitia in falsis		Defensio ubi prima esse debet	
causis	424	325	
Declamatoribus maxime con-		Defensiois facti ratio	338.339
siderandum quid cuiq; con-		Defensionis non una lex	193
ueniat	157	Defensoris pars tota in refuta-	
Declamatio externorum	35	tione posita	233
Decor artem semper comite-		Defensoris partes in interro-	
tur	447	gando	216
Decorum ac expediens ubiq;		Deficere malle quàm desinere	
spectandum	93	607	
Decor ne sit affectatus	338	Deformibus color dandus	156
Decor uerborum	ibidem	Deformitati, humilitatis uitii	
Decorū aliud alios decet	364	proximum	373
Decrescere non debet oratio		Delatoris	286.379.428
449		Delatoria uita, latrocinio pro-	
Decretorum principum deui-		xima	386
tatio	211	Delectabilia oculis et auribus	

I N D E X.

meditantibus officiant	498	Demonstratiuum dicēdi genus	
Delectari etiam, non solum do-		ornatū omnē exponit	367.
ceri uolunt iudices	177	Eius numeri	466
Delectationis ergò figura 0=		Demosthenes ad clamosissimi	
rationi interseruntur	445	littoris fremitus quare me-	
Delectationi nonnihil etiam		ditabatur	499
dandum in dicendo	601	Demosthenes ad speculum ma-	
Delectatione capimur, admi-		gnum actiones suas compo-	
ratione auferimur	336	nebat	547
Delectus rerum ac uerborum		Demosthenes admodum puer	
habendus	495	causas egit	584
Deliberatiū animi diuersi	155	Demosthenes Ciceroni inte-	
Deliberatio quibus constet, e-		rim dormire uidetur	473.
iusq; consideratio	152. 155.		570
159		Demosthenes & Aeschines in	
Deliberatio cū iudicibus	414	eadem causa diuersum ordi-	
Deliberatiuus sermo ab affecta		nem secuti	312
tionē longissimè absit	159	Demosthenes & Cicero legen-	
Delicati aduocati	588	di, & ut quisq; illis est pro-	
Demades nihil scriptum reli-		ximus	475
quit	602.	Demosthenes & Cicero non	
Orator an idem		tam anxie uocalium concur-	
fuerit	105	sum uitabant.	451
Dementia iudicia	342	Demosthenes humerorū iacta-	
Demetrius, comœdiarū actor		tionem quomodo emenda-	
564		rit	556
Demetrius statuarius	595	Demosthenes in primis legen-	
Demetrii Phalerei uestis in di-		dus, ac ediscēdus potius	486
cendo	474	Demosthenes oratorum prin-	
Demonstratiui generis cōside-		ceps	481
ratio	145. per totū cap. 9.	Demosthenes Platonis audi-	
Demōstratiua ad scribendum		tor	578
maximè idonea	159		

Demosthenes

I N D E X.

Demosthenes uir bonus	569	tatē suadebat Themistocles	
Demosthenes urbanus, non di-	426		
cax	291	Depositi quæstio quomodo	
Demosthenis consiliū laudatū		tractanda	331
360. Eiusdē cōtra Aeschinē		Deprecatio in iudicijs rara,	
locus 208. 200. 264. cōtra		& quomodo tractāda	254
Midiam	269	Eius consideratio	340
Demosthenis cura de spiritu q̄		Deridere, ambitiosum gloriam	
lōgissimo sibi parādo	544	di genus	515
Demosthenis de pronuntiatio		Derisui risus affinis	292
ne iudicium	537	Desidiæ causis non indulgen-	
Demosthenis δεινότης	286	dum	499
Demosthenis eloquentia	409	Desinere dum desideremur,	
Demosthenis & Aeschinis in		honestissimum	91
ter se contrariæ actiones		Desperandum non est quod	
472. 563		fieri potest	54
Demosthenis fulmina	454	Desuescendis non immoran-	
Demosthenis laus	597	dum	160
Demosthenis Philippicæ	159	Desperatum sibi ac inimitabi-	
Demosthenis solitudo in me-		le, uulgus admiratur	606
ditando	499	Deteriora facilius est imitari	
Demostheni risus facultas de-		473	
fuit	288	Deteriora pertinacius herēt &	
Denunciati testis interrogan-		Detractionis figuræ	421. 438
di forma	214	Detrahēdiratio cū gratia	524
Deorum ac Heroum effigies à		Deus quid sit	332
quo optimè factæ	595	Διούριος	29
Deorum autoritas	249	Dialectica cauillatrix, ac ser-	
Eorundem laus	146	uilis, iudicijs inutilis	334
Deponenda quedam apud iu-		Dialectices materia	116
dicis memoriam	421	Dialecticæ oratio concisa	112
Deponendam apud deos ciui-		partes 577. uis	334

I N D E X.

Διαλέκτοι Græcorum	31	me, quale esse debet	285
Διαλλαγή	437	Dicendi genera uaria	372
Dialogi qui dicantur	415	Dicēdi horrorem ueterē, quā	
Dialogorum libertate oratori		nouā istam licentiam mal	
gestiendum	503	let Quintilianus	390
Διανοία	405	Dicendi media uia optima	
Δικαιολογία	445	187.334	
Διασκηδὴν	428	Dicendi peritus quæ nouerit	
Δικαιολογικός, quæ & infi-		oportet	575
cialis	134	Dicendi sagina	503
Dicacitas unde dicatur	291	Dicendi uarietas	502
Dicam faciam, dicem faciē scri		Dicendi uires	102
bebat Cato Censorius	47	Dicendi initium unde	120
Dicēda oratori maxime sunt,		Dicendi uis apud auditorem	
quibus ipse si iudex esset,		unum torpescit	16
potissimum moueretur	275	Dicendum pro facultate	496
Dicendi ac scribendi an ea-		Dicendum quotidie aliquid,	
dem sit ratio	602	& coram doctis	510
Dicendi color nimij sentētij		Dicētis ac orantis habitus	61
uelut maculis conspergitur		Dicere ipsum, ante omnia est	
389		in oratoris officio	469
Dicendi facilitas	469	Dicere ac facere docere debet	
Dicendi facultas si in malos in		præceptor	72
cidit, ipsa etiam malum iudi		Dicere quid sit	410
canda est	572	Dichoreus	460
Dicēdi facultate ad perniciem		Dicit ita quisque, ut uiuit	517
hominū abusi nonnulli	113	Dictandæ pueris materiæ	74
Dicendi facultate maxime ho-		Dicta quæ dicantur	290
mo à cæteris animalibus se-		Dictantium studium	497
paratur	103	Dictio ac cogitatio non eundē	
Dicendi genus triplex	603	habent ordinem	161
Dicendi genus in homine co-		Dicti pœnitentia	421
		Dictorum	

I N D E X.

Dictorū urbanorū diuisio	304	550.552	
Dictum quān amicum perde-			Digitorum ictus in numerorū
re, aut auctoritatem minue-			interuallis notandis
re, malimus	292		454.
Dicturus causam, quæ consi-			Dignitas est etiam optimos
derare debeat	176		subsequendi
			618
Dicturi cura, auditorum iudi-			Dignitas rei quò proffit
cem delectat	361		328
Dicuntur male false, quæ in			Dignitatis magnæ homines
plures competunt	293		quò litibus laceßendi
Didius Gallus ab Afro irrisus			523
298			Dijs quān hominibus fingentur
Didymus historicus polygra-			dis Phidias aptior
phos	31		595
Dies, deinde nox	449		Diligētia constat profectus
Dies nullus tam occupatus, ut			83
nihil discere possis	310		Diligentia nimia omnibus re-
Diē	443		spondendi
Diffrens quid dicatur	298	60	260
Difficilia pronuntiatiu pueris			Diligentia nimia orationem
proponenda, ut sermonem			corrumpit
melius forment	14.15		359
à Difficiliori argumētum	237		Dilucida sit pronuntiatio
Difficultas exercitatiōni uti-			542
lissima	302		Diluendum quid quo loco
Difficultas pulcherrimo cuiq;			313
operi proposita	495		Dion dux astronomiæ peritus
Digamma Aeolicum	23		60
Digestio uoci confert	339		Dion orator
Digitorum ad strepitum ora-			122
tio non descendit	454		Dionysius Corinthi
Digitorum gestus & usus			399
			Dionysius Halicarnaseus ora-
			tor
			119
			Diogenes Babylonius
			9
			Dis minime diues
			42
			Discentis animus quomodo
			tractandus
			6
			Disciplina seueritas
			68
			Discipuli quò sequuntur, du-
			xeris
			356
			Discipulorum instituendorum
			ratio
			356

I N D E X.

Discipulorum officium erga praeceptores	86	Disimilitudo urbanitatis cau= sam nonnūquā praestat	297
à Discipulis mercedē accipie= bant etiam philosophi	387	Disimilibus inesse simile	247
Discriminis sui ignorantia mi= serabilis	280	Disimulatio	413
Discursare & satagere ine= ptum	556	Dissipata	435
Disertissimus uir non conti= nuo etiā bonus orator	570	Dissolutio	437
Disertus alieno labore nemo	355	Distincta sit oratio	542
Disponendi praecepta	353	Distinctio, quae et παραδιαστολή	439.442.541
Dispositio quid	311	Distinctionum orationis con= sideratio	541.542
Dispositio ac inuentio, pru= dentis hominis	458	Distinguendi uirtus ibidem	
Dispositio in oratione necessa= ria	121	Diuersae partes tuendae decla= matoribus exercitationis	309
Dispositio modicae doctrinae uideri potest	365	Diuersarū legū cōsuetudo	348
Dispositio partium	355	Diuina testimonia	219.249
Dispositionis laus ac consi= deratio	311. & deinceps	Diuinatio, lis de accusatore constituendo	162
Disputatione omnia tria quae= runtur	141	Diuinationes	343
Disputatorum quorūdam calli= ditas	577	Diuisio & compositio ediscen= di studio utile s	533
Disimile exemplum quomodo fiat	244	Diuisio quid sit	312
Disimilitudo ad probationis ornatum nonnunquam assu= mitur	243	Diuisionis ac respirationis in= ter pronunciandum momen= tum	352
		Diuisionis ad probandum uti= litas	232
		Diuisionis in scribēdo ratio	45
		Diuisionē festinatio perdit	316
		Diuisione finitionem adiua= ri	232

Diuitie

I N D E X.

Diuitiæ morū experimentum faciunt	147	Domitius Marsus de urbanitate diligētissime scripsit	304
Diuitiæ sapientiam addidisse putatæ	303	Doryphoros militiæ ac palæstræ aptus	253
Docere quod optimè scias honestissimum est	608	Dualis numerus an apud Latinos	33
Dochimus pes clausulis aptus	461 ibid.	Dubium ius 349. æquitatis regula examinandum	381
Docilitas quomodo paretur	173	Dubium tutius fatearis aliquādo quā neges	250
Doctrina difficultatem ne faciat	497	Dubia de re non semper dicit orator	145
Doctrina sine prudentia	311	Dubia aliena quæ noceāt	330
Δογματικοὶ sermones	99	Dubia certa facta, firmissima sunt	250
Dolet nemo diu, nisi sua culpa	272	Dubia uerba in utrunq; infirma	330
Dolor litigatorū interdū ipsis patronis assumendus	274	Dubijs causis utile	341
Dolor semel cœptus, nusquam in agēdo in termittedus	521	Dubijs dubia nō probātur	250
Domi an in scholis melius puer erudiat	14	Dubitatio 414. cui parti assignanda	443
Domitiani nepotibus præfatus Quintilianus	167	Duces fidibus & tibijs cecinis se	54
Domitiano blādatur	146. 167	Ductare exercitus	372
Domitius Afer orator	487. 607.	Dum, dictionis uaria significatio	431
Eius orationes	473.	Duo interim aduersario proponenda, quorum utrumlibet male eligat	307
Virgilio dictū elegans	482.	Duplices leges	349
in dicēdo maturitas	596.	Dura, usu molliuntur	37.
lenitas	292.		
libri	214.		
simulatio falsa	302.		
uenustas, eiusq; urbane dictorum libri	294		
		370	

I N D E X.

<i>Duritas & asperitas metapho-</i>	662		
<i>rice homini tribuuntur</i>	391	ἰγκυκλοποιδεία	52
<i>Duriorum consonantium con-</i>		ἄκοια, signa nō necessaria	221
<i>gressus uitandus</i>	541	ἄκονος ratio	246
<i>Δυναμὶς</i>	96	ἄκότα quæ dicantur	225
<i>Δυικός, numerus dualis Græcis</i>		ἄρονα duplex ibid. & dein.	
39		ἄρονα quid sit	284
<i>Δυνατόν, quod & possibile</i>	153	ἦδη quomodo mores sunt	285
E		ἠθικὴ, moralis philosophia	
<i>E, & I, sonus promiscuus</i>	23.	283	
24		ἠθοσοπία	420.445
<i>E plenior, I angustior</i>	451	ἦθος, quid 285. & deinde.	
<i>Ei diphthongus Græca quibus</i>		ἠθικοί unde dicti	42
<i>casibus ac numeris addere-</i>		ἡμερον, mansuetum	153
<i>tur</i>	46	ἐκβάσις, id est, exitus	236
<i>Εκβάσις</i>	236	ἐκλεψις	32.393
<i>Ediscendi ratio 83. uarietas</i>		<i>Elegāter & lepidè dicta</i>	304
535. utilitas 539		<i>Elegiaci poëta</i>	483
<i>Ediscere tacitè, legendo, audiē-</i>		<i>Elegia post grauiā alia etiam</i>	
<i>do</i>	533	legenda	478
<i>Educatio mollis</i>	15	<i>Elegia pueris amouenda</i>	49
<i>ab Educatione ut ducantur ar-</i>		ἐλεγεπικῶν sermones	99
<i>gumenta</i>	226	<i>Elephanto assem dare</i>	297
<i>Efficiens ex effecto ostenditur</i>		<i>Elcuandi ioci ratio</i>	399
39		<i>Eliminare gradus, an satis La-</i>	
<i>ab Efficientibus & effectis ar-</i>		tinum	370
<i>gumenta</i>	235	<i>Elocutio difficilima</i>	357
<i>Egesias statuarius</i>	595	<i>Elocutio ubi spectatur</i>	361
ἰγκωμιαστικόν, ἐπιδεικτικόν	124	<i>Elocutionis tenera cutis</i>	252
<i>Egressio, quæ & excessus</i>	160	<i>Eloquendi obseruatio</i>	365
<i>Egressionis consideratio</i>	201	<i>Eloquens nemo, disertī multi</i>	
<i>Egressionēs quales esse dect</i>	358		

Eloquen

I N D E X.

Eloquentes ac sapientes iidem habebantur	4	Eloquentiæ corruptæ de causis liber Quintiliani	270
Eloquenter de una re uel sæpius dici potest	301	Eloquentiæ dissimulanda mos	391
Eloquentia à Demosthene ac Cicerone fastigium suum ac cepit	611	Eloquentiæ facies multiplex	605
Eloquentia animo constat	18	Eloquentiæ famam affectantes	318
Eloquentia consummata est	6	Eloquentiæ fiducia	516
Eloquentia etiam modica magnos fructus parit	512	Eloquentiæ genus aliud alios decet	517
Eloquentia, frequenter gaudet	19	Eloquentiæ iactatio, odiosa	514
Eloquentia latos fines habet	604	Eloquentiæ institor	367
Eloquentia laudis stimulis agitur	509	Eloquentiæ laus	102.
Eloquentia masculina, ac effœminata	253	Eloquentiæ locus apud sapientes non est	107
Eloquentia naturalis	600	Eloquentiæ mala	101. refelluntur ibidem
Eloquentia, oratoris propria	358	Eloquentiæ omni aliquid est commune	493
Eloquentia qualis esse cupit	269	Eloquentiæ thesaurus memoria	528.
Eloquentia, quæstu non æstimanda	65	Eloquentiæ ubertas	269. uirilitas 358. 359
Eloquentia sine admiratione nulla	366	Eloquentiæ uis in quo est	286
Eloquentia, summarum uirtutum una	113	Eloquentiæ ultra plus cõferat, natura'ne, an ars	110
Eloquentiæ bonis abusum	5	Eloquentiam à natura in perniciem non datam	567
Eloquentiæ comparandæ ratio	360. 469	Eloquentissimorum uirorum iudicium, pro ratione est	38
		Eloqui quid sit	358

Emanci

I N D E X.

Emancipare, uetustum uerbū modo tractanda	273
369	Enumeratio, quæ ἔνακτα=
Emendandi finis esse quidam	λαῶσις 273
debet 500	Entia, essentia 370
Emendate loquēdi ac scribēdi	ἐντέχνοι probationes 210
partes, grammaticorum	Enthymema qd significet 213.
sunt 48	et eius species 268. 386. 428
Emēdate loquēdi regula, pri=	ἐπαγωγῆς, quæ ἔ inductio 234
or grammaticæ pars 27	ἐπακλουθήσις, consequens 428
Emendationis consideratio	ἐπειάληψις 373
413. 500. ἔ deinde	ἐπίνοσδις, quæ ἔ regressio 434
Emendationis seueritas incom=	ἐπεξεργασία 379
moda 73	Ephorus Isocratis discipulus
ἔμφασις 411	85. historicus 481
Emphasis ad orationis ornatū	Epicœnum genus 25
referenda 363	Epicurus disciplinas omnes su=
Emphasis duæ species 379	git 106. 578
Emphasis etiā iter figuræ 421	Epicurus humanam deo formā
Empedocles poëta philoso=	tribuit 312
phiæ plenus 22. rhetoricen	Epicuri figuræ è summis cor=
inter primos tractauit 117	poribus fluentes 492
Emunctio narium frequētior,	ἐπιδεικτικὸν latius patet quàm
indecora 549	demonstratiuum 125
ἐναντιότης 428. 444	Epichirema 223. 428
ἐνάργεια, quæ ἔ euidētia 287.	Epichirema ἔ syllogismus dif=
375. an narrationi necessa=	ferunt 264
ria 190	Epichirematis partes 264. ἔ
ἐνέργεια 380	deinde
Enimuero 431	ἐπιδήγησις, id est, repetita narra=
Ennius uetustate sacer 483.	tio 200
Eius satyra 416	Epilogus compēdiosissimus se=
Enumeranda per capita, quo=	ptem primis libris à Quinti=
	liano

I N D E X.

liano traditorum 356. &	deinde	Erroris quoq; non uoluntatis soliue cause quæredæ	329
Epilogi maxima pars amplifi catio	281	Eruditio cum robore discendi crescit	356
Epilogi ac proœmij discrimen	172	Eruditorum cōsensus, consue= tudo sermonis	44
Epilogi momentum	274	ἰσχυραὶ ἀπομύμνη oratio	405
Epilogi pronūtiādi ratio	363	Esse uideatur, in clausula ponē tes quidā Ciceroniana uelut	
Epilogi leniores 281. eorū pe= ricula	279	dictione sibi placent	492
Epilogis magnum uerti discri men	276	Essentia, entia	94
Epilogis pluribus ubi utendū	281	Essentia, quæ & οὐσία	132
Epiphonema	387	ἠθικῶς	430
Epirhedium quod uerbum	37	Ethice, quæ & moralis philo= sophia	577
Epistolis familiaribus commo= dū bene ac cito scribēdi	12	Ethici autores oratoribus e= uoluendi	577
Epitheton interdum pro nomi ne ipso ponitur	395	Ethologiæ, grammaticorū of= ficij sunt	52
ἠπίθετον, quod & appositum	397. 404	Etymologia maxime rara in probando sine	336
Epitheti in prosa usus	397	Etymologia quid sit 41. Eius ratio	ibid.
Epithetorum proprietat	362	Etymologia rationem præstat	
Epitogium	36	37	
Equus quis decentior	367	Etymologiæ finitio	231
Equi definitio	332	Etymologiæ in definitionibus locus	38
Equi Troiani magnitudo	379	Euathlus magna summa rheto ricam didicit	118
Eratosthenes Græcus autor	10	ἠυκράτης	124
Eriphylus Rhodius	505	Euclates Socratis discip.	129
Error honestus	37		

Euentu

I N D E X.

Euentu finis non censetur rhe- torice	107	Exempla poëtica etiam causis utilia	245
Euerfionis urbis descriptio	376	Exempla præiudiciorum	211
Euidencia an narrationi neces- saria	190	Exemplorum ac rerum cogni- tio ex historijs petēda	474
Euidencia & illustratio, quæ & ἐνδειξις	287	Exemplorum confutatio	257
ἐυφραντισωτός	287	Exemplorum in consilij mo- mentum	155, 471
ἐυφωλία obseruanda	27	Exēplorum usus suasoria ma- xime conuenit	159
Euphorion	478	Exemplis abundare debet ora- tor	382
Euphranor pictor	595	Exercitatio ac cōsuetudo dicē- di ac scribēdi extemporale	507
Eupolis comicus	479	facultatē maxime parat	507
Euripides poëta tragicus	479	Exercitatio dicēdi cōtinua po- tentissimū dicēdi genus	105
ἐυρυθμία	56	Exercitatio rationi iungenda	496
ἐυρυθμίον uitandum	458	Exercitatione maxime alitur memoria	14
Ex præpositio in compositio- ne quomodo scribenda	45	ἐξεργασία	379
Exanimat uetus uerbum	370	ἐξεργασίον genus	124
Exantlare	43	Exhortatio	428
Exceptores tardi	497	ἐξῆς	469
Excerptorum quorundam ina- ne studium	491	Exordiū, quod & principii, & Græcis προοίμιον	168
Exclamant quidam in iudicijs	307	Exordij diuisio	174
Exclamatio	415, 445	Exordij ratio quomodo tractā- da	176
Excursio qualis esse debet	201	Exordiorum uitia	179
Excusatio facti	340	Expectare cuiuspiam mortē,	416
Exēplum Quintiliani in cau- sa agenda	319		
Exēplorum consideratio	242.		
& deinde			

I N D E X.

aut non expectare	440	patimur, nonnunquam com-	
Expectorare ueteres dicebant		petit	430.
370		Faciendi ratio circa quæ uer-	
Experimenta plus quàm præ-		satur	231.
cepta ualent	81	Facetiæ in narrando consistunt,	
Expositio circuncisa	187	dicacitas in iaciendo	291.
Expositio attendit	202	294	
Expositiones seu narrationes		Facies dicentis qualis esse de-	
falsæ	194	beat	62.
Exprobrans minus quàm potest		Facierum infinitæ differen-	
iocus, admodum gratus	302	tiæ	338.
Extemporalis dicendi facultas		Faciliori argumentum	237.
306. & dein. quomodo pa-		Facilitas dicendi	469.
retur 307. & dein. 309		Facilitas summi oratoris in di-	
Extemporalis dicendi facultas,		cendo	606.
memoria maxime constat	328	Factitiæ uoces	395.
Extemporalis quæ uideatur o-		Factum ne quid sit quæstio ci-	
ratio, plus gratiæ habet	178	tra accusationem	327.
Extra ad causam pertinent, tē-		Factum per se improbabile,	
pus, locus, habitus, &c. 172		quæ tueamur	339.
F		Facto risus conciliatur	292.
F, literæ usus	398	Factum ipsum aliquando sim-	
Fabij Maximi triumpo lignea		plicem quæstionem habet,	
oppida translata	297	aliquando duplicem	323.
Fabij Maximi dictum in Au-		Factum ne sit, iudicialium cau-	
gustum	296	sarum prima quæstio	329.
Fabritij nobile facinus ac di-		Factum prius negandum, tum	
ctum	374	reus defendendus	325.
Fabula	72	Facto solo controuerso unde	
Fabulæ Aesopice causis utiles		petantur argumenta	325.
245		Facto plurimum inest	343.
Faciendi modus etiam ijs quæ		Facto quod non defenditur,	
		iure	

<i>iure nitetur</i>	342	<i>Fatigatio ac sudor inter agen-</i>	
<i>Factorum ac uerborum in sce-</i>		<i>dum</i>	359
<i>leribus consideratio</i>	299	<i>Fatigatio scribendi diligentia</i>	
<i>Facultas paranda suum tēpus</i>		<i>obstat</i>	498
<i>habet</i>	73	<i>Fauces oratoris integræ sint</i>	
<i>à Facultate quomodo ducātur</i>			339
<i>argumenta</i>	230	<i>Fauor, Ciceroni nouū erat uo-</i>	
<i>Facundia alimenta</i>	303	<i>cabulum</i>	371
<i>Fallēdi ars dicta Athenæo rhe-</i>		<i>Fauorem conciliantia</i>	169.172
<i>torice</i>	99	<i>Fecerit'ne, questio quomodo</i>	
<i>Fallendi in hoc iudices, ne er-</i>		<i>tractetur</i>	330
<i>rent</i>	109	<i>Felicitatem fortiter ferre</i>	387
<i>Falsarum narrationum duplex</i>		<i>Femur ferire</i>	355
<i>genus</i>	194	<i>Ferrum oculis terrorem affert</i>	
<i>Falsū palā, negare sat est</i>	256		366
<i>Falsi causa quomodo tractā-</i>		<i>Ferrum pro gladio, etiam in</i>	
<i>da</i>	331	<i>prosa</i>	393
<i>Falsa excidere solent</i>	194	<i>Ferrum uencno armare, elegās</i>	
<i>Falsis non ita assuescendum,</i>		<i>metaphora</i>	392
<i>ut ad uera alligemus</i>	303	<i>Ferro speciosum nō fit, quod</i>	
<i>Famæ ac rumoris considera-</i>		<i>ita natum, monstrū esset</i>	233
<i>tio</i>	211	<i>Ferūcre media breui an dici</i>	
<i>Famæ formam Virgilius finxit</i>		<i>possit</i>	38
416		<i>Festinata maturitas, celerius oc-</i>	
<i>Famæ ultimus in periculis lo-</i>		<i>cidit</i>	272
<i>cus</i>	367	<i>Festinatio diuisionē perdit</i>	316
<i>Fasces populo submittere Pu-</i>		<i>Festinationis incōmoda</i>	13.74
<i>blicola instituit</i>	148	<i>Fibulatum, simbriatum</i>	370
<i>Fascie crurules</i>	359	<i>Fibula ferrea dictus quidam Iu-</i>	
<i>Fatigati iudices quomodo tra-</i>		<i>nus</i>	297
<i>ctandi</i>	171	<i>Fici surculū, è qua se uxor alte-</i>	
<i>Fatigatio</i>	339	<i>rius suspēderat, alter petis</i>	
			301

I N D E X.

Fictio etiam argumenta suppe ditat	237	Figura & uaria sunt, & rae	433
Fictum aperte, ridiculum	299	Figurae interdum necessario	
Ficta cito euanescent	277	excogitanda	301
Ficta & composita fidem a= mittunt	359	Figurae ne desae sint	423.429
Ficta siue nouata uerba	370.	Figurarum cum tropis conue= nientia	404
remedijs quibusdam pra= municenda	ibidem	Figurarum in compositione	464
Fides testibus uel fieri uel de= trahi debet oratione per= petua	215	Figurarum obseruatio	422
Fidei parandae cautela	308	Figurarum utilitas	429
Fidei comissu a quo pet.	140	Figuris etia in foro locu	423
Fiducia, arrogantiae opinione		Figuras multas prius sibi pro batae, postea Cic. damnauit	443
laborat	173	Figuras non esse tot, quot asse ctus	406
Fiducia in actionibus, iustitiae		Figuras qui scriptores tracta= uerint	443
iudicis uideatur, non cause	324	Figuris excludenda	428
nostrae		Figuris respodedi modus	426
Fiducia ne uires praueuiat	584	Figuris utedi ratio	426.445
Fiducia nusquam se nimium		Figurata oratio	405.429
efferat	176	Figurate controuersiae	406
Fiducia praeseferat orat.	262	Fimbriatum, fibulatum	370
Figura quid sit, & quot mo= dis accipiatur	403.404.	Fingendi et mentiendi cautela	
405			
Figura quaedam obtinetur, quae	194		
probari non possint	423	Fingendi rationes, uide proso popoaias	412.413
Figura admittere, aliud quam		Fingere aliena & sua	302
figuram esse	407	Fingere Graecis magis permis sum	370
Figurae, & sententiarum, & uerboru, et metis	405.406		

T Fingere

I N D E X.

Fingere quid uocet Quintilianus	237	Fluctus concionum, allegorici	398
Finis oratori præstandus	591	Fluctuum tempestates, bella	
Finite quæstiones	126	ciuilia	297
Finitionis consideratio & dein.	332	Fluminum magnorum nauigabiles fontes	378
Finitio causæ nostræ conuenientat	336	Focalia	359
Finitio certa	337	Fœminæ forma Homericæ, ualidissima, quæ & pulcherrima	594
Finitio cui statui subiiciatur	339	Forum iudiciale sub dio	503
Finitio recta quomodo optime constituenda	335	Fori proprius quidam est profectus	385
Finitio uitiosa, foro cauenda	335	Forma etiam persuadet	96
Finitionis confirmatio quam applicatio difficilior	335	Formæ puerorū lenociniū	252
Finitionis euersio	ibidem	Formæ fictæ	416
Finitioni subiecta	231	Formularij ac legulei	582
à Finitione quomodo argumēta ducantur	228. 231	Forte et robustū dicēdi genus ubi locum sibi uēdicet	603
Filij sui mortem præmaturam Quintilianus deplorat	270	Fortia quæ uidentur cum dictantur, stulta cum leserunt, uocantur	592
Firma in causis sæpius iterentur	308	Fortis optet quod uoluerit	316
Firmamentū, quod & σπένδιον,	164	Fortitudo sine uirtute intelligi non potest	570
Firmū fideliter à primis statim actionibus arripiendū	308	Fortuita bona mores nostros arguunt	147
Flavius rhetor	344	Fortuita interim ad ueniam faciunt, interim ad criminum probationem	228
Flavius Virginius orator	556	Fortuitorum laus in quo consistat	147
Fluatuatur, fluctuat, idem	430		

Fortuna

I N D E X.

Fortuna in scriptis quoq; & cogitatis locum habet	302	tus, an messe ac uitibus con-	
Fortuna nonnunquam culpa substituitur	340	situs	366
Fortunã frustra culpamus	272	Funebres laudationes	145
Fortunæ insectatio inhumana	292	Funis masculinum	38
Fortuna hominũ laudãda	147	Furori similia	343
à Fortuna ut ducantur argu- menta	226	Furti quæstio quomodo tra- ctanda	331
Fratres gemini, ineptũ, cum di- cẽdũ sit, gemini fratres	449	Futura etiam uelut oculis sub- ijciuntur	417
Frequentia gaudet optimus quisque præceptor	16.19	G	
Frigus interrogationum	218	G, ueteribus Latinis in multis dictionibus ultima	45
Frons dicentis multis generi- bus peccat	61	Galbæ lasciuiã ac ioci	297
Fructifera ne an amœna pul- chriora	366	Gallica multa uocabula Latini- nis recepta	35
Frugalitas studijs necessaria	498.568	Gallio pater orator	119.426
Frugalitas Sybaritis odiosa	149	Gallus poëta	483
Frugalitas uoci confert	339	Gallus uox ambigua	350
Frugi, non frugalis	40	Gemma in uitibus	391
Fugiens ne respexeris	299	Geminatio eiusdem uerbi	388.431
Fulgor armorum, & fulgor auri	474	Genarum gestus	548
Fulminum terror unde	366	Generale caput, statum Theo- dorus uocat	129
Fulminibus comparata, dicen- di quædam facultas	103	Generales quæstiones, infini- tæ: speciales, finitæ	127
Fundus qui cultior, florulen-		Genens	137
		Gentium totarum testimonia eleuata	214
		Genus ad probandum speci- em inualidum est	233
		Genus in species diuisum nihil habet	

I N D E X.

habet proprium	400	da, tertiæ & quartæ	262
Generis claritas ac turpitude		Glico Spiridion	279
147		Gloriari aperte tolerabilius,	
Generis dicendi consideratio		q̄ peruerse se iactare	315
493.512.594		Glosa, lingua secretior	13
Genere ab uniuersali ad extre-		Glossemata intelligenda	50
mam speciē quæredum	315	Γνώμα, quæ & sententiæ	385
Genere etiam in nominibus fi-		Gorgias alius à Leōtino	428
unt figuræ	429	Gorgias Leōtinus Empedoclis	
d Genere ut ducantur argu-		discip. 118. eius uiuacitas ibi.	
menta	226	Gorgias Platonicus 96. eius	
Genera causarum tria	123	de rhetorice disertatio dige-	
Geometria dialecticæ quàm		sta	ibidem
rhetoricæ similior	58	Gorgia de se fiducia	116.610
Geometria oratori necessaria		Gracchi oratores 595. eorum	
58		leges inuisæ 148. mater elo-	
Geometricæ diuisio	58	quens	9
ἁπλοῦς ἢ ἁπλοῦς ἢ ἁπλοῦς	ibidem	Graculi quia gregatim uolent	
Germanicus Augustus poëta		43	
483. ei blanditur	ibid.	Gradatio, quæ & κλίμαξ	437
in Germanos dictum, Caput		Gradus eliminat, an satis Lati-	
nescio ubi impositum	388	num	370
Gestus ac uultus dicentis ab		Græca lingua ut Latine nihil	
oratione ne dissideant	546	officiat	10
Gestus momentum in actione		Græcus sermo Latino iucundi-	
546.557		or	598.599
Gestus oratoris	60	d Græco auspicandum	10
Gestus ne uitio solocismus cõ-		Græca nomina quomodo apud	
mittatur	32	Latinos declinanda	35
Gladij cruëti in iudicium pro		Græci, rerum & uerborum	
lati metus fictus	280	& linguarum differentium	
Glaudiatorum manus secun-		copia abundât 31.501.600	
		Græci	

I N D E X.

Græci nominibus fingendis se lices	31.370	Grande dicēdi genus ubi com modum	504
Græci præceptis, Romani exē plis ualent	380	Gratis an semper agat orator	387
Græcorum fidem Cicero ele uat	327	Græua quædam per se, quæ dam faciēda	285
Græca nos mutuamur, cum no stra desunt, & illi quoque nostra	35	Græuitas risui commista	299
Græci in componendo Latinis feliciores	37	Gryllus Aristotelis	105
Græcas literas Cato senex di dicit	611	Gurdi qui dicantur	35
Grammaticæ, literatura	66	H	
Grammaticæ paupertas & u bertas	ibidem	H, aspirationis usus	29
Grammatices amor	50	Habitus à cæteris dissetiēs, pes simorū morū prætextus	5
Grammatices diuisio 21. Ea ante omnia imbuendus pu er	ibidem	Habitus in argumentum tra hitur	226
Grammaticæ exactor asperri mus in filio Cicero	48	Hannibal dirus	363
Grammaticæ iucunditas, utili tas ac necessitas	22.48	Hebetes, contra naturam	8
Grammatici molesti	454	Hendecasyllaba pueris amo uēda	49
Grammaticorum partes	22. 47	Hercules truculentus	548
51.66		Herculis laus excusanda quæ dam habet	146
Grammatici iudicium	47	Herculis personā aut cothura nos in infantibus aptare	279
Grammaticorum ueterum au toritas	22	Hære nunc, quod nunc heri	230.
Grammaticæ ac Latine loqui refert	41	H	
		Hermagoras rhetor	97.119.
		126.127.166	
		Herodotus historicus	480
		485. cōpositionis studiosus	
		448	
		Heroici carminis sublimitas	49

I N D E X.

Hesiodus primus fabularum au- tor 245. 477. Idem septen- nes aptos discēdo statuit 10	Homeri autoritas 611. eius laudes, ac operum aliquot deliberationes 476. 477
Hesternorum obliti, puerilium meminimus 528	Homo ceteris animantibus ra- tiōe ac oratiōe præstat 113
Hexametri finis male oratio= nem claudit 457	Homo quō deuoratur 394
Hilaria omnibus conueniunt 292	Homo, quia ab humo 42
Hinnire, uetustate autorita- tem meruit 37	Homini naturale est ingenio= so esse 8
Hippias Eleus iis. omnes ar- tes complexus 610	Homines primi rebus appella- tiones dedere 370
Hippocrates quædam sua re= tractauit 139	Hominum laus unde ducatur 136. & dein.
Historia seu historice 51. 72. carmen solutum 474. quo= modo oratori legenda ibid. eius lex 448. numeri 466	Hominum regundorum uis 10 ui tribuitur 146
Historia oratori legenda 78	Homonyma uerba interpre- tanda 363
ex Historijs etiam urbanitas petitur 303	Honestati subiecta 78. 154
Historici Græci licentiosi 75	Honestæ maxime discēda 49
Historici Latini Græcis non inferiores 485	Honestæ uerba turpibus potio ra 368
Historici scriptores 480. quo= rundâ ex his reprehētio 59	Honeste uiuendi ratio potior quam uel optime dicēdi 14
Histrionum affectus scrij 288	Honestorum ac turpium nullū esse consortium 567
Homerus cloquētiae culmē & columen 476. 610. Horatio dormitare interim uidetur 473	Honorificum serium 305
	Horatius poëta 49. 483
	Horatij locus 245. 291. 303. 375. 393. 397.
	Hortensij filia eloquens 9
	Hortensius à Cicerone secun- dus 537
	Hortensius

I N D E X.

Hortensius à Cicerone urbanè	Iambici poëte	145
irrisus 303	idiōths	137
Hortensij pro Verre patrocini- nium 473	Idiotis grati ioci	369
Humana forma à quo optime efficta 395	Igitur, ubi ponendum	32
Humani ingenij natura ac uis 6.63.606	Ignorantiæ excusatio	340
Humerorum in actione gestus 349.556	Illustrans illustrato clarius 377	
Humilia & sordida uitanda 361.373	Illustris oratio ut fiat	372
Hyperbaton 400.403.432. 444.450	Imagines in iudicio prolatae 278.279	
Hyperbole 401. quomodo fi- at, ibidē, & dein. an ampli- ficationi adscribenda 385	Imagines in memorandi arte 331	
Hyperides orator 96.481. 397. Eius pro Phryne mere trice actio 301	Imaginis rerum aut persona- rum in causa ratio 126	
Hypallage 444	Imbecillitas nōnunquam pro bitas uocatur 307	
I, & u, literæ affinitas 23	Imitamur libenter quibus fa- uemus 70	
Ii geminatum est aliquādo 23	Imitationis consideratio 490. & dein.	
I uocalis tam longa quā bre uis apud Latinos 46	Imitandi qui sint 475 & dein.	
Iactatio sui, uitiosa omnis 314	Imitatio arti subiecta 125	
Iaculari de quibus dicatur 362	Imitatio diuersæ partis cum reprehensione 362	
Iambus 458.468	Imitatio frequens in mores trā sit 60	
Iambi asperis cōueniunt 467	Imitatio memoriæ signum 19	
Iambum uersus heroicus non recipit 31	Imitatio morum alienorū 420	
	Imitatio quæ paruulis conueni at 19	
	Imitatio uitiosa 350	
	Imminutionis ratio 384	

I N D E X.

Immortales quidam geniti dij,		Incipiendum à primis	161
quidam facti	143	Incisum quid dicatur	449
Imminutio culpæ	340	Incommoda uitantis, quàm cõ	
Immunis quomodo scriben-		moda petentis, melior est	
dum	45	causa	339
Immutatio quid sit	32	Incrementum in amplificatio	
Imparia exempla ad exhorta-		ne	380
tionem maxime ualent	244	ab Incrementis argumenta	234
Imperator bello idoneus	581	Incumbere illi, in illum	429
Imperatori exercitus orato-		Index digitus	551
rem comparat	355.356	Indicium, quod & signũ	222
Imperatorum dictio	518	Indignationi interrogatio cõ-	
Imperiti iudicant	107.602	uenit	412
Impius pro parricida	395	Indocti cur uulgo ingenioso-	
Importuni ac clamosi in iudi-		res habeantur	90
cijs coërcendi	308	Indocti sepe iudicãt	107.602
Impossibile non reformidat		Inductio Socratica	242
Quintilianus	153	Indulgentia parentum	15
Impotentia exprobratio taci-		Infans omnibus membris ex-	
ta	284	pressus, maciem ac infirmi-	
Improbissimus quisque plura		tatem minatur	73
fingit	51	Infantia quomodo docenda	
Improbitas iudici inuisa	308	II	
Improprij uitium	362	Infantia in dicendo repreh-	
Imprudentibus nobis elapsa,		sio	260
si simulamus, uenusta cre-		Infantes nutricibus mutis tra-	
duntur	291	dit	471
Impudens actio, indecora	517	Inferiorum inuidia ac risus in	
Impudentia fortiter resisten-		superiores	515
dum	307	Inficialis status	134
Inartificiales probatiões	210	Inficiari quæ non possumus, le-	
Incessus fractus	222	nienda	175
		Infinitæ	

I N D E X.

<i>Infinite quæstiones quæ dicantur</i>	126	<i>Iniqua lis dimittenda</i>	387
<i>Infinutum uerbum pro nomine positum</i>	430	<i>Iniquorum etiam ratio noscenda</i>	156
<i>Infinitiuorum mediæ syllabæ, quantitatis ratio</i>	38	<i>ab Initio argumenta</i>	234
<i>Infirmitas corporis nonnũquã ad laudem confert</i>	147	<i>Initijs apti pedes</i>	462
<i>Ingenium aliud alio præstantius</i>	8	<i>Iniuriarum actio</i>	343
<i>Ingenium cui deest, artes ne sequantur</i>	7	<i>Innocēs reus sepe multis uerisimilibus premitur</i>	574
<i>Ingenium indomitum</i>	492	<i>Inopia peior in puero quã in copia</i>	73
<i>Ingenium humanum falsò accusatur</i>	8	<i>Inopinatum in ridiculis</i>	301
<i>Ingenium in numerato</i>	306	<i>Inopinata delectant</i>	399
<i>Ingenij humani uis</i>	63.606	<i>ex Inopinato sententiæ</i>	387
<i>Ingenio ueloci ac mobili alter caturis opus est</i>	307	<i>Inornatum id est, quod est improprium</i>	368.372
<i>Ingenia alenda</i>	356	<i>Inscitiæ rerum ac uerborum reprehensio</i>	260
<i>Ingenia præcocia</i>	19	<i>Insectandi ratio</i>	ibidem
<i>Ingenia puerilia quomodo dignoscantur ac tractentur</i>	17.65.84	<i>Insignia orationis</i>	409
<i>Ingeniorũ ductus sequendus</i>	84	<i>Insinuatio</i>	174. ea quando utendum 175
<i>Ingeniorum monumenta</i>	148	<i>Instandi ac urgendi uis interrogationibus quĩ fiat</i>	412
<i>Ingeniosum puerum in gloriam suam præceptor fouet</i>	17	<i>Instituta autoribus suis laudem afferunt</i>	148
<i>Ingrati actio</i>	344	<i>Institutiones perplexæ atque numerosæ in pueris terror</i>	355
<i>Inhonestæ ut suadeas</i>	155	<i>Instrumentum rhetorices</i>	116
<i>Iniquum petendum, ut æquum feras</i>	207	<i>Instrumenta in actione quædã bene dissimulantur</i>	308
		<i>Instrumenta naturalia</i>	583
		<i>Insulsiatatis reprehensio</i>	260

T § Intel

I N D E X.

Intellectu alio quàm uerba sonent, iocandi	301	Inuentioni iudicium quidam subiiciunt	121
Intellectu difficilia, uitã da	364	Inuētores rerū, pro rebus	394
Intelligētia ad rectam lectionē necessariã	48	Inuidere huic rei, hanc rē	429
Intentio scribentis ac meditantis cōtra incurfantia omnia affirmanda	498	Inuidia aduersarios, conuictiū nos inuisos facit	284
Intentio simplex quomodo tractanda	314.	Inuidia duplex	285
Intētionē	345	Inuidiæ detrahendæ ratio	527
Intercapedo	373	Inuidiæ incrementa	275
Interfationis distinctio	188	Inuitis nihil facile persuadetur	202
Interiectio, quæ & parenthesis	363	Inuocatio deorum utilis in actionibus	278
Interrogandi ratio unde optime discatur	215	Iocus quis dicatur	291
Interrogãdi sæpe discipuli	80	Iocorum eleuatio	299
Interrogatio qualis esse debet	218	Iocorum materia ex nomine sæpe depromitur	227
Interrogatiōes Socraticæ	218	Iocosa quædam non satis urbana	304
Interrogationes stultæ, stultiores responsionibus quibusdam fiunt	299	ἰωτακισμὸς	31
Interrogationum uis	411. 412	Ipsè dixit	516
Interruptio	420	Ira pudor iudici iniiciendus	524
Intro, intus	34	Iracundiæ mala ac incommoda	307
Inuenit nemo qui non iudicat	121	Ironia, ioci genus	298
Inuentio ac dispositio, prudentis hominis	358. 365	Ironia, quæ & illusio	284.
Inuentionis calor	495	Iseus orator	597
		ἰχθὺς, id est, subtile dicendi genus	603
		ἰχθὺς	31
		ἰσέχθλος	

I N D E X.

Ἰσοκράτης	442	me fauet	149
Isocrates Orator Gorgiae au-		Iudex differendus nonnunquam	
ditor 118. 481. 597. idem a=			208
ationibus ineptus	602	Iudex fallendus	205
Isocratis de discipulis iudiciū,		Iudex ne omnino nō possit in=	
ac sollicitudo 85. eiusdem Pa		telligere, curandum est	365
negyricus decēnio scriptus		Iudex ne proorsus ledatur	170
500. eiusdem praestantia &		Iudex quō cōciliāndus	161. 173
uiuacitas	118	Iudex reuerētiā postulat	176
Isocraticorū nimia cura	451	Iudex attentus ac docilis faciē	
Italica omnia pro Romanis		dus	171
habet Quintilianus	35	Iudex saepe arcesitur	197
Iterum apud eundem agendi		Iudex ut figuris credat	423
ratio	524	Iudicis animus explorāndus	603
Iucunda ut sit oratio	360	Iudicis animus tibi sumendus,	
Iucūditas ac uoluptas in cōsul		ut recte agas	424
tationē sola non uenit	154	Iudicis auocādi ratio	309
Iucunditas an expositioni ne=		Iudicis memoriæ firmissima	
cessaria	190	quæq; inculcanda	306
Iucūditas discētes allicit	117	Iudicis natura noscenda	202
Iucunditas praeceptores decet		Iudicis oculis mentis res osten	
73. 76		denda	375
Iudaicae legis autor	148	Iudicis optio aduersario non	
Iudex à miseratione auerten=		permittenda	213
dus, qua reus sit usurus	276	Iudicis preparandi partes	
Iudex à quo appellaueris, quo			175. 466
modo placandus, si ad ipsum		Iudicis uultus actori diligēter	
remittaris.	524	inspiciendus	308
Iudex ab oratore commotus,		Iudici nota, sint ne narranda	
iudicio commonstrat	283		183
Iudex artem reformidat	200	Iudici opinio domo allata, ex=	
Iudex assentatoribus suis maxi		cutienda	172

Iudici

I N D E X.

<i>Iudici ueritatem auferre oratori licet</i>	573.	<i>Iudicium nostrum non falli, sollicitudo arguat</i>	371
<i>Iudicem qualem esse uolumus, tales ipsi simus</i>	286	<i>Iudicium quomodo nobis auferatur</i>	472
<i>Iudices affectibus rapti, rem suam agi credunt</i>	283	<i>Iudicia hominum uelut argumenta sunt morum</i>	148
<i>Iudices alij aliud genus dicendi in patronis exigunt</i>	519	<i>Iudicia publica, et priuata</i>	162
<i>Iudices docendi quid rogantibus respondeant</i>	276	<i>Iudicijs aliorum componenda nobis orationes</i>	268
<i>Iudices interdum indocti</i>	602	<i>in Iudicijs præteritum tempus maxime ualet</i>	322
<i>Iudices quidam rerum suarum</i>	171	<i>in Iudicijs studio suo indulgetur, consilia secundum more res dantur</i>	151
<i>Iudices forte dantur quibusdam iudicijs</i>	162	<i>Iudicialis ad scribendum quomodo idonea</i>	159
<i>Iudices tristiores</i>	293	<i>Iudicialis & concionalis generis numeri</i>	466
<i>Iudicum animos quæ maxime alienant</i>	169	<i>Iudicialis generis partes quinque</i>	160
<i>Iudicium quorundam prauus ambitus</i>	171	<i>Iudicialium controuersiarum genera</i>	162
<i>Iudicium sæper miscenda laus</i>	149	<i>Iugerum</i>	59
<i>Iudicasse de causa se, nec aliter affuturum dicens, arrogans est</i>	516	<i>Iulius Africanus orator</i>	487
<i>Iudicatio ibi, ubi quaestio</i>	163.	<i>Iulius Secundus Florus, eloquentiæ Galliarum princeps, Quintiliani æqualis</i>	488. 496
	164	<i>Iunctura compositionis</i>	451
<i>Iudicatum nunquam satis est</i>	320	<i>Iunius Bassus contumeliosus</i>	297. eius dictorium 299
<i>Iudicatorum confutatio</i>	257	<i>Iupiter in foro iudicali</i>	278
<i>Iudicium à consilio quid distet</i>	309.	<i>Iupiter Olympius in Elide augustis</i>	
<i>an inuentioni subijciendum</i>	121. 592		

I N D E X.

<i>gustissimus</i>	395	<i>alicui adhaereat</i>	504
<i>Iurare graui uiro nõ licet</i>	427	<i>Iuuenum dictio qualis esse de=</i>	
<i>Iuriconsulti uerborum pro=</i>		<i>beat</i>	517
<i>prietatis studiosissimi</i>	269	<i>Iuuenalis</i>	484
<i>Iurisiurandi consideratio</i>	213	K	
<i>Ius obscurum & ambiguum</i>		<i>K, litera ratio</i>	45
<i>differant</i>	353	<i>Kappa in numero tantum ma=</i>	
<i>Ius triplex, sacrum, publicum,</i>		<i>net</i>	23
<i>priuatum</i>	37	<i>καίρὸς</i>	132
<i>Iuris ac facti quaestiones eodẽ</i>		<i>κακῶτεχνία quibusdã dicta rhe=</i>	
<i>ordine tractantur</i>	315	<i>torice</i>	99.11E
<i>Iuris diuisio</i>	581	<i>κατὰ χρησῖς, quæ & ab usio</i>	362
<i>Iuris ciuili sciẽtia oratori ne</i>		<i>καταπεπλασμένον</i>	61
<i>cessaria 580. & facilis</i>	581	<i>καθολικά</i>	93.386
<i>Iuris obscuritas</i>	346	<i>κλίμαξ, quæ & gradatio</i>	437
<i>Iuris quaestiones in quibus cõsi</i>		<i>κλῶσμός</i>	544
<i>stãt 578. earũ differẽtia</i>	315	<i>κρηλοσομία</i>	3E
<i>Iuris quaestiones leges præcur</i>		<i>κρηνισμός.</i>	375
<i>runt</i>	342	<i>κῶλα</i>	449
<i>Iuri quomodo occurrendum</i>		<i>κόμματα</i>	449
77		<i>κρινόμενον</i>	163
<i>Iuri si non fidimus, æquitate iu</i>		<i>κρίσις, id est iudicia & iudica=</i>	
<i>dex parandus</i>	322	<i>tiones causis etiã utilia</i>	248
<i>Iure de omni disputandũ sem=</i>		L	
<i>per</i>	320	<i>L, litera succedit s̄ litera</i>	61
<i>Iuridicialis status</i>	134	<i>Labor unus plus fatigat quã</i>	
<i>Iustitiæ coniuncta est rhetori=</i>		<i>uarius</i>	64
<i>ce</i>	99.100	<i>Laboris exhausti mensuram</i>	
<i>Iustum latè patet</i>	77	<i>nosse, & quid supersit etiã</i>	
<i>Iustum natura continetur, aut</i>		<i>uoluptati est</i>	208
<i>constitutione</i>	338	<i>Laboris iudicium pueris abest</i>	
<i>Iuuenis foro destinatus, oratori</i>	64		

Laborant

I N D E X.

Laborant fructus	391	Laticlavius	538
Laborantium fauor	169	Latina eloquentia, Græca di-	
Labrorum dicentis gestus	61.	scipula	10.598
549		Latina in Græcū uertenda, &	
Lacedæmone expulsa rhetori		contra	501
ca	101	Latina ratio magis sequēda	36
Lacedæmone literarū studiam		Latinam eloquentiam quomo	
nus, Athenis plus laudentur		do illustremus	599.600
149		Latinus sermo, Aeolicæ ratio-	
Lacedæmonij saltare discebant		ni similimus	42
62		Latinus sermo Græco inferior	
Lacedæmoniorū exercitus mu-		370.599	
ficis modis accēdebātur	55	Latinus sermo pluribus in usu	
Lacrymæ facillime inarescunt		est	10
278		Latine loquendum, non curio	
Lacrymæ mentis indices	548	se	361
Lacrymarum affectus uehemē-		Latine loqui, aliud quā m græ-	
tissimus	280	matice loqui	41
Lacrymarum modus	277	Latini aduersus se iniqui iudi-	
Lacrymas mouere ne tentes ni		ces in nominum fictionibus	
si summis ingenij uiribus		370.395	
præditus	280	Latini dicēdi præceptores quā	
Lacrymas alijs prouocaturus,		do primum cœperint	78
ipse lacrymetur	286	Latini ueteres plus ingenio q̄	
Lælij filia eloquens	9	arte ualuerunt	14
Lælij oratores	595	Laudari iuuenes appetūt	253
λαμβάνουσιν	31	Laudatio mutua	69
Lapidare, de quibus rebus di-		Laudationum actio	560
catur	362	Laudatiuum genus, quod &	
Lasciua hūilibus cōueniūt	292	demonstratiuum	124
Latrare quosdā, nō agere	541	Laureati postes	396
Latro declamator	426	Laus discipulorum quatenus	
		admit	

I N D E X.

<i>admittatur</i>	69	<i>Legis obscuritas</i>	346.	<i>potestas</i>
<i>Laus eadem non ubiq; capit</i>			345	
151		<i>Legis uerba diligenter perpē-</i>		
<i>Laus & uituperatio ad iudici</i>		<i>denda</i>		347
<i>orū momentū pertinēt</i>	145	<i>Leges contrariæ, quæ & ἀπνο</i>		
<i>Laus & uituperatio quomodo</i>		<i>μία</i>		136.348
<i>puero tractandæ</i>	75	<i>Leges duplices</i>		349
<i>Laus malis curæ non est</i>	568	<i>Leges impares</i>		348
<i>Laus quæ maxime grata audiē</i>		<i>Leges latoribus laudem affe-</i>		
<i>tibus</i>	145	<i>runt</i>		148
<i>Laus stimulos addit</i>	509	<i>Leges quomodo Romæ & α-</i>		
<i>Laudiscupiditas in oratoribus</i>		<i>puδ Græcos suadebātur</i>		78
591. <i>ne ab utilitate causæ pa</i>		<i>Leges temporariæ quædā</i>		78
<i>tronum abducatur</i>	590	<i>Legū laus & uituperatio</i>		77
<i>Laudis proprium</i>	146	<i>Lenas orator</i>		119
<i>Laudem homini quæ parent</i>		<i>Lenas Popilius</i>		565
149		<i>Lenocinia eloquentiæ affectū</i>		
<i>Lectio pueri ab Homero ac</i>		<i>tes</i>		359
<i>Virgilio incipere debet</i>	49	<i>Lentiora plus affectus habent</i>		
<i>Lectio pueri qualis esse debeat</i>				553
13.48		<i>Lentulus Spinther</i>		297
<i>Lectio oratorum nihil mi-</i>		<i>Leonides Alexandri pædago-</i>		
<i>nus laboriosum</i>	581	<i>gus</i>		9
<i>Ledi in iudicijs qui nō debeāt</i>		<i>Lepus epicœnum</i>		39. etymon
169				42
<i>Legale genus, νομικὸν</i>	126	<i>λέξις</i>		406
<i>Legales quæstiones</i>	138. earū	<i>Libellis indoctorum non esse</i>		
<i>species plures</i>	142	<i>utendum</i>		588
<i>Legationis male gestæ iudiciū</i>		<i>Liber & Ceres pro uino &</i>		
343		<i>pane licenter</i>		394
<i>Lex ad exules nulla pertinet</i>		<i>Liberi parentibus laudem affe-</i>		
321		<i>runt</i>		148

Liberorum

I N D E X.

<i>Liberorum propria ac differētia</i>	336	<i>Literarum inuentio</i>	<i>Mineruae</i>	146
<i>Liberum in uno, furiosum in alio</i>	518	<i>Literarum pura uoluptas quā do</i>		110
<i>Libertas in alijs, in alijs licentia</i>	156	<i>Literarum traditio qualis esse debeat</i>		12
<i>Libertinus quis dicatur</i>	232	<i>Literarum usus qui sit</i>	48. an	
<i>Libertinorum ordinem quomodo oppugnes</i>	526	<i>memoriæ obstet</i>		529
<i>Libidinosior quā ullus spado</i>	298	<i>Literis alijs alij pronūciandis laborant</i>		61
<i>Librariorum inscitiam insectātes quidam, suam confitentur</i>	452	<i>Litigantium personæ quomodo ponendæ</i>		200
<i>Libri ab autore non editi, inuulgati</i>	4	<i>Litigator corpulentus irrisus</i>		280
<i>Licentia, quæ & oratio libera</i>	415	<i>Litigatoris persona quomodo tractāda</i>	170. 285. 586. 589	
<i>Licinius Archias poëta</i>	509	<i>Litigatori non semper mos gerendus</i>		425
<i>Ligarij causa</i>	525	<i>Litigatores alij aliter tutandi</i>		519
<i>Lingua secretior glossa</i>	13	<i>Litigatores honestam rationē atq; adeo necessitatem prætexant</i>		169
<i>Lingua in quæstu</i>	5	<i>Litigatores pro se olim ipsi agere cogebantur</i>		100
<i>Linguae uitia</i>	31	<i>Littus quod dicatur</i>		269
<i>Lis de quo sit</i>	338	<i>Liuius cum Herodoto componendus</i>		485
<i>Literæ quædam aliter enunciantur quā scribantur</i>	47	<i>Liuius & Sallustius pares magis quā similes</i>	<i>ibidem</i>	
<i>Literæ unicum aduersorū solatium</i>	277	<i>Liuius pueris legendus magis quā Sallustius</i>		81
<i>Literarū ratio & potestas affinitas, & inuicem mutatio</i>	40. 46. 67			
<i>Literarum eburneæ formæ</i>	12			

Liuij

I N D E X.

Liuij epistola 475. Patauinitas	35.361	Locuples à locorū copia	231
Liuij in primo statim libro lo-		Locutio àtīqua immutata	424
cus 417. 457. Item eiusdem		Lodices mascul. exoletum	43
alius locus	299.373	λογικὸς status	126
Liuij ubertas lactea	474	λογιστικὸς δακτυλ	118
Loca in arte memorandi qua-		λογιστικὸς μνησικ	246
lia esse debeant	330	Lōga syllaba 453. ea optime	
Localis memoria	332	clauditur oratio 460. gemi	
Locus alius aliud dicendi ge-		nisuocalibus scribebatur 46	
nus poscit	319	Longarum syllabarum usus	
Locus Ciceronis, uide, Cicero-		ubi conueniat	459.466
nis locus.		Longis syllabis longiores, &	
Loci intellectus	132	breuibus breuiores	459
à Loco argumenta quomodo		Longi hominis irrisio	298
ducantur	228	Longi Sulpitij dictum retor-	
Loci communes à Q. Horten		tum	293
sio, & item à Cicerone com		Longorum uerborum conte-	
positi	67	xtus uitiosus	452
Loci communes testium & ar		Loquaces ac clamosi et obstre	
gumentorum	76	peri in iudicijs retūdēdi	307
Loci communes tractandi ei		Loquendi ratio ac uices	52.
qui copiam affectet	302		307
Loci communes uirtutum &		Loquentibus sua est obserua-	
uitiorum	75	tio	37
Loci in causis momentum	228	Lucanus poëta	483
Locorum communium usus		Lucilius satyricus	483
quatenus parandus	61	Lucilij præceptū de diphthon	
Locorum descriptio 418. laus		go ai & e	46
149		L. Cotta antiquitatis affecta-	
Locos argumentorum quos		tor	337
nocet Quintilianus	226	L. Crassus orator	358.395.
		eius temporibus coepere La	

I N D E X.

tini dicendi præceptores	78	Lysias orator	481.597
L. Galbæ ioci	297.298	cōpositionis studiosus	448.
Lucretius præcepta philoso-		optime prosopopœias fin-	
phia carminibus cōplexus		gebat 157. eius oratio pro	
117.482. lucubratio, opti-		Socrate reo	100.514
num secreti genus	498	Lysippus statuarius	595
Lucubrationum fuligo	539	M	
Lucus, quia non luceat	42	M, mugiens litera	599
Ludere nunquam uelimus	292	M, literæ ablatio seu obscura-	
Ludus, quia procul à lusu	42.	tio	452
296		Macer poëta 482. eius tetra-	
Ludi Floralia	35	stichon carmen	303
Ludis deorum honor præte-		μακρολογία	373
xitur	154	Magister aridus pueris maxi-	
Lupanar an adulterium capi-		me uitandus	73
at	333	Magistri uox per ambiguita-	
Lupercalia, unde compositum		tem dicta	296
36		Magistratum decretorum e-	
Lupus foemina	39	uitatio	211
Lucius tribunus à milite cæsus		Magna ac pulchra, difficilia	
164		495	
Lusu docendi pueri	11	Magnificèntia an narrationi	
Lusu mores aperiuntur	20	necessaria	190
Luxuria ueteribus Romanis		Magnitudinis uel dignitatis	
summum crimen	149	imminutio	373
Luxuriatur, luxuriat, idē	430	à Maiore argumentum	237
Lyciæ rhetores cantores	545	Mala discenda, ut uitentur	
Lyra, mundi compositionem		572	
imitata	54	Male mentis incommoda	568
Lyricorum licentia	49	Male tractationis actiones	
Lyricorum nouem Pindarus		342	
princeps	478	Maledicus à malefico nō nisi	
		occasione	

I N D E X.

occasione distat	392	ca scripsit	119
Maleficij scripti actio	343	M. Cato & iuris & dicendi	
Malus, idem & stultus	367	peritiss. fuit	119. 381. 611
Malus nemo uideri uult	156	M. Celij oratoris locus	199
Malorum comparatione, le-		Maribus propria à natura da	
uius boni locū obtinet	339	ta	252
Malorum parētes odimus	148	Maris potestas Neptuno tri-	
Malorum timor plus mouet,		buitur	146
quā spes bonorum	155	Mastruca	28
Malos tam multos esse mirum		ματαιότε χυρία	111
609		Materia rhetorices quæ	113
Mancipiorum negotiatores		Materia pueris dictandæ	74.
252		82	
ex Manifesto dubium colligi-		Materiae decorum seruandum	
tur	350	493	
Manilia lex	78	Materiae modo, uerborum cla-	
Manus intra pallium	597	ritas, sublimitas ac magni-	
Manus Oratoris rusticæ ne		ficentia æstimatur	368
sint	62	Matres etiam eloquentes	9
Manuum gestus 549. 550. 551		Matrimonij onus grauisimum	
552. & deinde		52	
Mappa, Pœnum uocabulū	35	Matrimoniorum duæ formæ	
Marcelli Victorij laus	4	232	
Marci cognomen è Manlio =		Maturitas festinata celerius oc-	
rum familia exēptum	148	cidit	272
M. Callidius orator	600	Medea Ouidij	386. 484
M. Antonius de rhetorica ali-		Media uia dicendi tenenda,	
qua scripsit	119. 357	quantum opus est, & quan-	
M. Antonius orator neminem		tum satis	187
uidit eloquentem	370	Mediæ in uersibus dictiones	
M. Aquilij defensio	96	quid artis postulent	456
M. Cato Censorius de rhetori		Mediæ syllabæ apud Lati-	

I N D E X.

nos accentus	30	usus	499
Medicus dicitur etiam qui curandi fecit finem	110	Membrum quid in oratione	449. 465
Medicus non omnia à præceptore discit	354	Membrorum incisorum quæ obseruatio	452
Medicorum in curâdo ratio	589	Memoriæ consideratio & de inde.	527
Medicinæ finis & constitutio	107. 120	Memoria, ingenij signum	19.
Medicinæ inuētio	107. Apollini tribuitur	535	
Medidies an meridies	42	Memoria oratori maxime necessaria	13. 121
Medium dicendi genus in Hesiodo	477	Memoria puerorum maxima	13
Medium dicendi genus ubi requiritur	604	Memoriæ primæ nõ fidēdū	13
Medium serium quod apophthegmaticum	305	Memoriæ uires	506. uirtus duplex
Meditantium ac scribentium gestus	497	Memoria sola constant literarum initia	11
Meditantibus commoda	498	Menalcas Virgilium in Aeglogis aliquādo significat	398
Meditatæ actiones inuisæ	535	Menander poëta	480. iustiora posteriorum quàm suæ ætatis iudicia inuenit
Meditatis diligenter, omnia tempora parata sunt	308	Mendax memor sit	194
μεγαλοψυχία, magnificentia	190	Mendacium dicere sapienti aliquando permissum	107
Mehe olim pro me	30	Mendacium mendacio eluditur	300
Melanthius pictor	594	Mendacia refellenda	306
Mellis sapor, homini inimitabilis	503	Menelai sermo qualis fuerit	604
Melius quàm possis ne dicere uelis	496	Menenij Agrippæ fabulæ	45
Membranarum in scribendo		Mens luxurioso cultu detegitur	

I N D E X.

gitur	359	μετωνυμία	436
Mentis agitatio homini pro-		μέτρον, id est dimensio	453
pria	8.	Metri conditio ac necessitas	
Mentis figura	406	quædam uariat	31.393.
Mētis hūanæ supbia	514.515	Metrici pedes in oratione	454
Mentis uis disertos facit	509	Metrodorus Scepsius	531
Menti in actione gestus	549	Metrodorus in signis Zodiaci	
Mentiendi & fingendi caute-		memorandi locos constitue	
la	195	bat	531
Mercedem oratori permitti-		Metus duplex	285
tur accipere	587	Metus in peroratione ponen-	
Meretrix mater filiam suam		dus	275
pudicam esse cuperet	525	Metus iudici amouendus	171
Meretricis amor	341	adhibendus	ibidem
Meritorum genera	341	Mihi, unde dictum	30
Merula, quasi mera uolans	43	Miles Marianus C. Lucium	
Messala orator	487.	tribunum interfecit	164
eius in		Militum dictio qualis esse de-	
dicendo dignitas	595.	libri	
48. proœmia	169	beat	517
μετάβασις	433	Milites insectandi ratio	526
μεταβολή	435	Milonianæ orationis exordiū	
μετάληψις	136.396	excussum	543
Metaleptica in ridiculorum		μίμησις	420
ordine	296	Mimorum etiam ridicula	292
Metamorphosis Ouidij	180	Minæ, quæ & κισίαπληθής	428
Metaphoræ consideratio	391.	Minerua Athenarum præstan	
& deinde.	400	tissima	595
Metaphora continua allego-		Minora minores facilius di-	
riam facit	418	scunt	11
μεταπλασμός	50	à Minore argumentum	236
μετάσασις	137	Minuendi ratio	384.402
Methodice	51	Miserabili in causa non io-	

I N D E X.

<i>candum</i>	293	<i>Mollis actio</i>	336
<i>Miseratio duplex</i>	363	<i>Mollitici signa</i>	222
<i>Miseratio etiam lacrymas iudicis prouocans, utilissima</i>		<i>Molon Apollonius Ciceronis præceptor</i>	385
170.276		<i>Molossus pes</i>	438
<i>Miseratio mouenda</i>	151.282.	<i>Molossus clausula cõuenit</i>	461
<i>discutienda</i>	<i>ibidem</i>	<i>Monitoria grauitatem exigunt</i>	
<i>Miseratio ne longa sit</i>	277	504	
<i>Miserationem accusator frequenter concitat</i>	276	<i>Monosyllaborum multorum</i>	
<i>Miserationem moturis quid agendum</i>	287	<i>continuitas uitiosa</i>	452
<i>Miseri inhumaniter iocis incessantur</i>	293	<i>Monstra contra naturam</i>	8
<i>Misericordiæ laus in iudice</i>		<i>μνοσιδ'ης</i>	343
341.eius numen	249	<i>Monotonia uitanda</i>	343
<i>Mithridatis memoria</i>	336	<i>Mores iudicis noscendi</i>	170
<i>Mitiganda acerbius in nos dicta</i>	258	<i>Mores plurimum profunt</i>	328
<i>Moderãdi rationes</i>	284.521.523	<i>Mores qui dicantur, indeq;</i>	
<i>Moderatio iracundia melior</i>	307	<i>Moralis philosophia</i>	283
<i>Modus in actiõe tenendus</i>	584	<i>Morũ alienorũ imitatio</i>	420
<i>Modus in omnibus maxime re gnatur</i>	92.365.584	<i>Morum atq; dicendi præcepto</i>	
<i>à Modo quomodo argumenta ducantur</i>	230	<i>res diu eosdem fuisse</i>	575
<i>Modi uerborũ, qui & status, & qualitates, & quot</i>	33	<i>Morum disciplina quibus debetur</i>	45
<i>Modorũ musicorum uis</i>	447	<i>Morũ disciplina oratori per noscenda</i>	574
<i>Molliendi formulæ</i>	191	<i>Morum prior ubiq; ratio</i>	815
		<i>Morũ senilis autoritas, in adulescētibus immatura est</i>	517
		<i>Moribus apta ætas, ad literas etiam pertinet</i>	10
		<i>Mortis actio</i>	344
		<i>Mors ac uita cõtendentes</i>	416
		<i>Mortui quidam ignominia affecti</i>	

I N D E X.

fecti	148	N, Græcum iucundum, & in	
Motus obseruatio	353	fine quasi tinniens	399
Mucro, gladius	393.471	Nam quis, pro quis nam	431
Mugitus, sibilus, murmur, fâ=		Nenia carmen funebre	362
ctitiæ uoces	395	Narrandi opus difficilimū	67
Muliebris cultus uiros non de		Narrationis consideratio	180.
cet	358	181. & seq.	
Mulieres eloquentes	9	Narratio priuata deliberatio	
Multa facilius quàm diu faci=		ni non est necessaria	151
mus	64	Narratio sinuosa	72
Multa nimis non esse quæ ab		Narrationis numeri	466
oratore instituendo exigit		Narrationis pronuntiatio	361
Quintilianus	608	Narrationum confirmatio &	
Multa simul ingenium huma=		destructio	75
num facere potest	63	Narrationum species duæ	132.
Munditiæ circa proprietatem		tres	72
significationemq;	379	Narratiuicula poëtarum qua=	
Munerarium	370	re grāmatico tractandæ	52.
Musæ Plautino sermone locu=		Nariū decorū ac indecorū	549
turæ	485	d Natione ut ducantur argu=	
A Musis ac Gratijs indoctos		menta	226
abesse	56	Natiōes totæ nō incesedæ	293
Musice, & eius laudes	54. &	Nationes exteræ quomodo	
deind.		cleues	526
Musice grammaticis necessa=		Nati recens fletibus excipiun	
ria	22	tur, defuncti cum letitia ef=	
Musicorum sonorum diuersi=		ferūtur apud quosdam	249
tas	505	Natiua uerba	371
Mutæ res quō mouent	277	Natura ad bonam mētem nos	
quæ sepius	400	genuit	609
Myron statuarius	595.	Natura ad risū qd ualeat	290
scobolos	93	Natura dux sequēda	318. 377

I N D E X.

Natura iustum	338	Negandi duplex forma	255
Natura pueri consideranda	84	Negare, fortissima se tuendi ratio	141
Natura sine doctrina non sufficit	85.89	Negligens ne usquam sit sermo noster	511
Natura primum responderi quid possit, intuendum	316	Negligentes aduocati	588
Natura si desit, præceptis atque arte nihil agas	7	Negligentiæ an locus esse in causis possit	255
Naturæ cultus	446	Negocialis, id est negotiorum	
Naturæ maximum ubique momentum	111	137. eius locus	134
Naturale maxime quid dicitur	446	Negotij definitio	128
Naturalia instrumenta	584	Negotiorum gestorum iudicium	346
Naturalis ne magis sit oratio incomposita, quam composita	446	Neronis dictum	296.388
Naturalis pulchritudo	80	Nescienda aliqua	51
Nauis pro republica	397	Nestoris dictio	604
Nauigationis ambitu non bene significari insularum magnitudines	59	Nicander poëta	478
Ne, non, quò usurpentur	34	Nicias dux astronomiæ ignarus	60
Necessarios lite pronocatiū dicitio qualis esse debeat & dein.	521	Nicostratus athleta	86
Necessitas quæ dicatur	153	Nigidius de gestu scripsit	558
Necessitas uirtutis laude honorata in poëtis	50	Nihil non dictum prius	241
Necessitatis excusatio	340	Nimum, ubiq; uitium est	372.
Necessitatibus serè repugnans	20	527	
		Nitor quidam citra reprehensionem in cultu uictuq;	390
		Niues capitis, dura translatio	393
		Nocentes defendere oratori permissum	572.573
		Noctis commoda	498.534
		Nonne quid significet	387

Nomen

I N D E X.

Nomen & uocabulum differunt	25	Numerare digitis	554
Nomen solus homo liber habet	336	Numerorum cōsideratio	453.
Nominis fictio	395	454. & deinde	
Nominis intellectus in duo ducitur	353	Numerus in fine dominatur & principio	455
à Nomine quomodo ducantur argumenta	227	Numeri intellectus	133
Nomina fœminina maribus cōuenientia	34	Número deducta quæstio, ex iure pendet	345
Nomina, iocorū materiã præbent	296	Numero plurali ad unum an recte utamur	32
Nominum externorum declinatio	35	Numeri duplices	56
Nominum origines inquirenda	25	Numeri in sermone etiam ac epistolis	448
Nominum cōpositiones	36	Numeri Latinorum duo	33
Nominum disceptatio	333	Numerorum ac modorum uis	447. 448
Nominū securus Quintil.	234	Numerorum libertas	393
in Nominibus per genus fiunt figure	429	Numeris, ratio compositionis cedit	449
Nosse se quisq; debet	535	Nūerosus sermo quī fiat	400
Nostra omnia dum nascuntur placent	495	Nutatio frequens uitiosa	556
Notæ & signa in arte memorie	532	Nutrices mutæ mutos etiam infantes reddunt	471
Nōdos quis dicatur Græcis	144	Nutrices quales esse debeāt & Nutricibus triennū dat Chrysippus 10. & carmē assignat	57
Noua uerba	37	Nutus pro uoce sæpe est	546
Nouitas in eloquēdo, grata	399	O	
Nouitij difficilè sermonem Latinum discunt	64	O, litera apud Græcos interim longa, ac breuis	45
		Obiecta aduersario, crimini cuius	

I N D E X.

ius reus sit, conueniant	327	Occupāda quæ aduersarius aut	
Obiurgatio, uerberū loco sit	21	dicturus aut facturus sit	262.
Obliqua primam aliquādo po			278
sitionem arguunt	38	Occupatio aduersorum	175.
Obliquæ allocutiones	417		276
Obliquorū à rectis deflexio	40	Odiū nocentes ac turpes se-	
Obscœnitas & à uerbis & à		quitur	170
rebus absit oratori	292.	Odi ratio	251. 260. 317
	361. 371	Oeconomia tragœdorum	49
Obscurādi quæ dicas studium		Oeconomia quid dicatur	122
	363. 370	Offensa cauenda	422
Obscuri, ac præcisi	492	Oĩmos, uia	168
Obscuritas uitanda	187. 260.	Oĩ pede standū, parœmia	393
eius modi ac species	364. &	ὁμοίωσις	441
dein.		ὁμοιοτέλεσις	441
Obscurum aut corruptum in		ὁμοιολογία	373
eloquentia ne sit	39	ὁμωνυμία	350
Obscurū ius & ambiguū	353	ὄνομα πῶσις	nominis fictio 395.
Obscurum suapte natura satis		404. nobis cōcessa nō est	37
est infirmum	256	Opes ibi, ubi amici	249
Obsœcratio iudicum	278	Opus rhetorices	95
Obsequiū à Terentio primū		Operis Quintiliani diuisio	6
dictum	371	Operum laus	149
Obseruātia, idē quod obserua-		Oppidō, uetustum uerbum	369
tio	197	Opiniones diuersas tueri ora-	
Obseruatio, artis initium	120	tori permissum	581
Obtinentia	420	Optima præcipienda	9
Obtineo, quō scribendum	45	Optima semper appetēda	612
Obuios interdum nō uidemus,		Optimi semper legēdi, atq; etiā	
cogitatione occupati	499	ex itegro lecti, relegēdi	472
Occasio	92. 133. 290	Optimis assuescendum	478
Oculorū gestus	61. oculorū sen-	Optimum quid sit	527
sus	333. efficacia		Optimus
	548		

I N D E X.

Optumus maxumus olim per u scribebatur 47	Orationis effœminatio 256
Opulentior potius facere iniu- riam quàm pati uidetur 386	Orationis genera duo 106
Orandi facultas quibus cõsum- metur 125	Orationis lumina 407. & de inde
Orãdi initiũ ùde cœperit 104	Orationis motus in quibus 411
Oratio canescit 517	Orationis partes tres secundũ Aristotelem 116
Oratio corrupta in quibus est 374	Orationis partium singulariũ pronunciatio 467. 560
Oratio incomposita an magis naturalis 446	Oratiõis uirtutes & uitia 27
Oratio magis sit non α ρ θ μ σ , quàm ϵ ν ρ θ μ σ 454	Oratio uitiosa quæ ab homine disidet 157
Oratio morata 190	Orationis summa uirtus per- spicuitas 43
Oratio mores plerũq; profert, animiq; secreta detegit 517	Orationis tum uera laus est, cũ finita est 591
Oratio naturalis quæ dicatur 446	Orationis uirilis habitus 252
Oratio nõ semper augẽda, sed aliquãdo submitteãda 368	Orationes lecturo oratori dili- gẽs ac peritus quispiam assi- stat 61
Oratio omnis quibus continea- tur 125	Orationes scribẽdi exercitatio 504
Oratio regina rerum 53. 65. 70. 612	Orationes uitiosæ aliquãdo le- gendæ 80
Oratio tẽporibus, locis, perso- nis accommodanda 311	Orator ad oẽs casus paratus esse debet ut dicat 507. 593
Oratio tot generibus corrup- pitur, quot ornatur 374	Orator an nascatur 537
Orationis cõtexus qualis esse debeat 363	Orator Ciceronis ad Brutum, & Partitiones oratoriæ cer- tiores Ciceronis sententiã continent 121
Oratiõis dispositio ac ordo 311	Orator est etiam qui tacet 110

Orator

I N D E X.

Orator fallit, non fallitur	106	Oratoris modestia	393
Orator futurus fortem ac uirilem eloquentiã sectetur	253	Oratoris officium	124. 209. 571
Orator futurus ne publicum formidet	17	Oratoris opera maxima in qualitate	341
Orator futurus, oratoris alicuius lateri adhaereat, quæ sequatur	504	Oratoris opes quæ sint	470
Orator in nullius sectæ leges iuratur	579	Oratoris peritia quanta esse debeat	115
Orator miser est, qui uerbum nullum perdere potest	360	Oratori aliquando desinendum agere	607
Orator nemo perfectus	54. 491	Oratori cogitanda	561
Orator non scientia sola constat	607	Oratori etiam minima necessaria	4
Orator nostro seculo perfectus esse deberet	494	Oratori interdum falsa dicere permissum	573
Orator perfectus Quintiliano instituitur	4	de Oratore libri rhetoricis substituti	138
Orator quæ præstet	126	Oratores decem una ætate Athenis	481
Orator qualis esse debeat	4. 6. 10. 571. 583	Oratores Latini uel cum Grecis conferendi	485. 486
Orator senex	585. 607	Oratores omnes differetes	84
Orator tum optime dicit, cum uidetur uera dicere	186	Oratores qui fieri non possunt, ad iuris se studium conuertunt	378
Oratoris cultus	557	Oratorum cum poetis collatio	473. 474
Oratoris dicturi habitus	561	Oratorem commendantia	519
Oratoris esse omnia tractare	4	Oratoria urbanitas rara	290
Oratoris gestus	17. 561	Oratoriæ artis finis	358
Oratoris inimitabilia	491	Oratoriæ utilitas	609. 612
Oratoris instrumentum. & de	583.	ad Oratoriam exhortatio	588
Oratoris labor potentiss.	283	Orbicularis figura omnium perfectissima	59

Ordo

I N D E X.

Ordo fidem aut affert, aut de-	soluatur, cauendum	333
trahit	332	Ouidius poëta
Ordinis alicuius insectandi ra-	Ouidij in Metamorphosi locus	484
tio	326	422. 436
Ordinis in oratione necessitas	Ouidij liber in malos poëtas	
449	303	
Ordinis in rerum natura nece-	Ouidij Medea	386. 483
sitas	312	ἰσίας, quæ & essentia
Ordines toti nõ incessendi	293	ἰσίας περὶ καὶ συμβεβηκότων sta-
Organorum cantu aliter atq;	tus	134. 137
aliter affici animos	56	
Organorum, soni	447	P
Ornatè dicere, eloquentissimi	dum	45
proprium	358	Pacificator habitus
Ornatum, & eius gradus	375	Pacificendi morem, piraticum
Ornatus consideratio	365. 366.	esse
367		Pacuius poëta
Ornatus purus in fœminis ama-	Pædagogi quales requirântur	484
tur	379	Pæon, pes
Ornatus qualis esse debeat	παιδαγωγῶν qui dicantur	453. 463
366	Pago	64
ὄρθοέπεια quid sit	31. 40	Palemō Quintilian. ætate
Orthographiæ rō	44. & dein.	25
Ortus, & occasus, non contrā	Palæstricis uacandum	62
449	Palæstrita qui esse nolit, ne sit	
Os oratoris	tamen ἀπέλασπος	454
344	Palimbacchius	458
Oris inanitas	61	Pallium Græcorū ad calceos
Oris puerilis formatio	14	usq; demittebatur
Oris uitia	31. 60. 540	558. 559
Ore magis quàm labris loquē-	Pamphilus pictor	594
dum	549	Palpebrarum gestus
Oscitatione nostra ne iudex	Pamphilus	548
Pancratiastes quomodo insi-	Pancratiastes quomodo insi-	134
tuendus	tuendus	

I N D E X.

tuendus	85	Pariabus, qui & Pyrrhichius	
Panegyrici	88.151	458	
Panegyrici in quo genere po- nantur	125.151	Parricida, nequam non dicen- dus	373
Panem candidum edo, quāquā reus sum	297	παρισσορ παρομιλα	441 246.399
Panē puerodate, ne ploret	280	Paroemia locum in iocis habet	
Pantomimi Augusti	298	303	
Panyasis poëta	477	παρομολεζια	445
Par in causis	339	παρφδη	416
à Pari argumentum	236	παρωνομασια	439
Pares cum paribus	249	Partiū orationis numerus	24
παρβολη, quæ & collatio	246	Partibus laborantes, uniuersi- tate pugnemus	326
Parabolæ usus	246. et lex	378	
παράδειγμα	242	Participium nonnūquam pro uerbo ponitur	430
παράδιασολη	439	Participialia uerba	26
παράδηγησις	428	Partitiōis cōsideratio	160.205
παράδοξον, inopinatum	414	Parua magnificis nominibus non efferenda	373
παραινετικη σασις	136	Paruulorum ingenia	18. eorū 11
Paraphrasi quomodo ludendū 501		memoria	11
παρσιώπησις	445	Pasienus orator	281
παρᾶξις	428	Pastor populi	393
παρέκβασις, quæ & egressio		παθητικη, probationes	258
202		πάθος quid	283.285
Parenthesis, seu interiectio		Patiētia iracūdiæ præstat	307
363.432		Patrare bellum	372
Parentum cura circa liberos	3	à Patria ut ducantur argumen- ta	226
Parium cōtrariorum ratio & gratia	441	Patrum aduersus liberos au- toritas	252
Parrhasius pictor	594		
παρρησια	415.445		
			Patrocles

I N D E X.

Patrocles rhetor	97	Pes temporum legē seruat	63
Patronus aduersæ partis qua-		Pedis supplotio	356
liter tractandus	169	Pedū rō in oratione	453. et de.
Patronus affectus quomodo		Pedes in oratione soluta diffi-	
mouebit	277	ciliores	449. 452
Patronus incredulus in discen-		Pedes inscitē ne proferat ora-	
do optimus	389	tor	62
Patronus iudicis personā in di-		Pedes nemo primos aut fingit,	
scēda causa sūere debet	390	aut pingit	161
Patronus qualis esse credi de-		Pedisequus	36
bet	169	Pedū gestus, & eorū uitia	355
Patroni acuti officiū	308. pri-	Pedum ictus in numerorū in-	
mum	327. pr oximū ibid.	teruallis notandis	453
Patroni petulātiā litigator		Pedū in metris obseruatio ibi.	
luit	392	Pedum proprietates notissime	
Patroni ambitiosi	201. 306	esse debent	30
Patroni causas sibi agēdas di-		Pentametri medio latens tem-	
ligenter à litigatoribus di-		pus	461
scant	388. & dein.	πενθμυμῆγῆς	458
Patroni pro reo persona	277	Pepigi, quam habeat primam	
Patronorum non esse iurare,		positionem	38
sed testium	427	Percontari & interrogare in-	
Paupertas an furādi causa	329	differenter utimur	411
Paupertas, humilitas, opes, in		Peregrina uerba	34
diuersum trahūtur in causis		Perfectum natura nihil	337
	238	Pericles Anaxagoræ auditor	
Peccandi esse principium	328	578. astronomiæ peritus	60.
Pectus disertos facit	308	orator 578. nihil scriptum	
Pectoris latitudo	358	reliquit 602. eius uotū	392.
Pecuniosus à pecorū copia	231	prior eo nemo scripsit quod	
Pedestris oratio	482	ornatū oratoriū habeat	118
Pedo poëta	483. eius iocus	Periclitātis dictio qualis	320
	297	Pericli	

Periclitantē commendātia	276	Personarum magnarū in cau-	
Periculi causa cōmendat	ibid.	sis obstacula	420.425
In periculis maxime uersantur		Personis litigatorū quæ adiu-	
affectus	279	gantur	172
περιεργία	374	Personas miserabiles induen-	
περίοδος 449. eius plura nomi-		tes, earum etiam affectus as-	
na	465	sumamus	288
Peripateticorum studia	579	Perspicuitatis cōsideratio	361.
περίφρασις	400.404		367
περίωλογία	400	Perspicuitas, eloquētiæ prima	
περίστασις, quæ et circūstātia	239	uirtus	71
Permissio	414	Perspicuitas, summa orationis	
Peroratio miseratione excitat.		uirtus	43
275.276		Perspicuitati euidētia subijci-	
Perorationis cōsideratio	198.	tur	190
273.274		Persuadēdi uis quo cōstet	560
Persæ libido	148	Persuasio alijs etiam rebus q̄	
Persius satyricus	484	oratione fit	96
Persij locus	435	Persuasio an rhetorices finis	96
Persona decoris causa intuen-		Persuasio de se arrogans ma-	
da	155	gnos conatus perdit	74
Persona natura prius tractan-		Pessimī etiam de iusto ac bono	
da uidetur, quàm causa	329	loquuntur	6
Persona nonnunquam argumē		Pestilentiae origo	322
ta suppeditat	226.325.328	Petentiū ac inficiantium, eadē	
Personæ momētum in scenicis		quæ accusantiū ac defenden-	
actoribus	277.553	tium ratio est	327
Personarum coniunctarū inter		Petitoris arbitrio non dicen-	
se actiones	284	dum	312
Personarum commixtio ac cō-		Petoritū, Gallicum uocab.	35
fusio	439	Phalereus Demetrius orator	
Personarum decorum	518	481	

I N D E X.

Pharsalus	287.379.508.595	rum agit Quintil.	5.6
Phidias statuarius	529	Phœnix Homericus	72
Phidias optimè Iouem fecit	71	Phormio Terentianus	297
Philemon poëta comicus	480	phœniss, quæ & elocutio	361
Philætas poëta elegiacus	478	Phryne nudato corpore peri-	
Philippi Macedonũ regis cu-		culo liberata	96
ra de filio suo Alexandro II		Physica etiã oratoris est	578
Philippicæ Demosthenis	159	Pictores clari	594.595
Philistus historicus	481	Pictoria ars	106
Philosophia oratori propria		Pictorum artificium	389
& necessaria	5	Picturæ uis	547
Philosophia simulari potest,		Pignora quæ dicantur	277
eloquentia non potest	582	Pilarij scenici	508
Philosophi à ciuilitate pro-		Pindarus lyricus	478
cul recesserunt	518	Piratica an dicatur	371
Philosophi à discipulis merce-		Pisander poëta	478
dem accipiebant	587	πίσις quid significet	224
Philosophi cur à nobis consu-		Pituita, quia petit uitam	43
lendi	6	Placendi cupido uim dicendi	
Philosophi insignes	482.	extemporalem auget	509
488. & deinde		Placet nihil, quod nõ decet	61
Philosophi quatenus legendi		Placidus, acidus	296
474		Plagosos præceptoretaxat	21
Philosophi turpe ducunt affe-		Plancus philosophus	488
ctibus moueri	274	Plani & uoluntatis status	346
Philosophorum arrogantia		πλατείας μὸς	31
ac uita	5	Plato 54.65.99.100.114	458.
Philosophorũ quæ secta orato-		482.598.610	
ri maxime cõducatur	578.579	Platonis peregrinatio	65
Philosophorum dictio	517	Platonicæ interrogatiões	218
Philosophos uelut repetunda-		Plaudite Comicorum ac tra-	
		gædorum	84

X

Plautus

I N D E X.

Plautus, quantus	485	scendum	473
Plenum uino, uini	429	Poëtarum iudices Aristarchus	
πλεονασμὸς	374. 436	& Aristophanes	477
Plinius orator	35. 558. 596	Poëtarum studium	49. 477
Plisthenes impudicus.	148	Poëtis permissa, non continuo	
πλοκῆ	435. 437	prose licent	50
Plotius Isignis orator	78. 558	Poëtas metri necessitas excu-	
Ploxenum	28	sat	37. 392. 477.
Plura eodem tempore simul di-		Poëtas primos puer legere as-	
sci an possint	63	suescat	13. 49
Plura quo simul aggrediamur		Poëtica exëpla etiã psüt	245
255		Poëtica themata quatenus tra-	
Poëma quomodo inuëctum	463	ctanda	87
Pœna iudicium	338. 340	ποιητικὴ ars, pictura	110
Pœnitentia dicti	421	ποιότης & ποσότης	340
Pœnitentiæ color	525	Pollice auerso demonstrare	554
Pœniturus, pœnitentiã actu-		Pollio & Messala Cicerõistẽ	
rus	430	poribus agere cœperũt	611
Poësis unde fastigium suum		Pollio Pataunitatem in Liui-	
acceperit	611	deprehendit	35
Poëta, Homerus itelligitur	386	Pollionis in dicendo diligen-	
Poëta ad uoluptatem omnia		tia	493. 595
refrunt	393	Pollionis & Casij inter se con-	
Poëta canunt	48	traria actiones	472
Poëta in oratione nõ imitãdi,		Polycletus statuarius	595
nec oratores i carmine	493	Polycrates Busirim ac Clytæ	
Poëta recensentur	476. 482	mnestrã laudauit 104. eius	
Poëta oratoribus legëdi	473	oratio in Socratem ibidem	
Poëtarũ autorit. 50. 249. 473		Polygnotus pictor	594
Poëtarum etiã figmenta ora-		Polyhistores & polygraphi	
tori noscenda	582	610. & deinde	
Poëtarum in lectione requie-		πολύπλοκον	434

I N D E X.

πολυσύνδεστος	437	Præceptore optimo protinus	
Pompeij in Ciceronem dictum		utendum	70
305		Præceptorum culpa	609
Pomponius Secundus tragicus		Præceptoribus binis puer non	
484		oneratur	68
Pontificum commentarij	363	Præcipiendi ratio	355
Populus subinde iudex est	602	Præcipiens quàm reprehens-	
Populum uerbo offendere Pe-		dens libentius auditur	82
ricles uerebatur	592	Præcipientis ac dicentis con-	
Porcius Latro declamator	503	cordia necessaria ad disci-	
Portus pro pace	397	plinam parandam	86
Possibile, quod & δυνατόν	153	Præcipua cuiusque generis,	
Posidonius grammaticus	134	propria	363
Positio in pedū quātitate	463	Prædictio	413
Potentia, morum experimen-		Præiudiciorum cōsideratio	211
tum facit	147	Præiudicium de causa sua ad-	
Potuerit ne quis peccasse, quo		uocatus asserens, iudici in-	
modo tractetur	329.330	gratus	516
πραξις	110	Prælectio autorum	79
Præcepta artis nō tanquā my-		Præmiorum consideratio	341
steria traduntur	92. & dein	Præmium omnia spectant	509
de. &	263	Præmiolis prouocādipueri	11
Præcepta experimentis iun-		Præmunio	413
genda	585	Prænomena, liberorū sunt	336
Præceptis atque arte nihil a-		Præparatio	189.413
gas, si natura desit	7	Præpositiones in compositio-	
Præceptor familiariter ami-		ne quæ sonum seruent	45
cus sit	16. & iucundus	73	Præpositionū immutatio
Præceptoris mores & officia		Præpostera narratio	194
9.16.68.364.592		Præscriptionis contentio	140
Præceptoris uox Solis istar	16	Præscriptiones quæ	140
Præceptoris uultus attenden-		Præsumentem partes suas ad-	
us	69	uocatum	

I N D E X.

uocatū iudex inuitus audit	416	Probationis ac refutationis in- agendo ordo	262.309.328
Præſūptio, quæ et πρόληψις	413	Probatiōes ex ſua cuiuſq; per- ſona firmæ ac ualidæ	252
Præteritum tempus in iudicijs maximè ualet	322	Probatiōes finitiōis propriæ	335
Prætextati quidam cauſas ege- re	384	Probationes προθητικῆς	251
Prætor iudices ſortitur	362	Probationes quæ optimæ	189
Præuaricabitur nunquàm ora- tor	425	Probationum ab affectibus di- ſcrimen	282
Præuaricationum crimina	317	Probationū pronuntiatio	662
πρωματικὸς ſtatus	134	Probationum ſemina ſpargen- da	189
πρωματικοί, iuris interpretes	138.581	in Probationibus ad affectus p̄liuior animus iudicis	197
à Præuis quomodo ducantur argumenta	228	Procuratiōis malè geſtæ iudi- cium	343
πρωξις	133	Prodicus Chius Rhetor	118
Praxiteles ſtatuarius	111.595	Prodigioſa corpora contra na- turam	8
Primum ſerè occurrit, quod ul- timum dicendum	316	Proditionis cauſa quomodo tractanda	331
Principum dictio qualis	518	Productio ac correptio ſylla- bæ ambiguitatis cauſa	352.
Principium facile ſit	355	rus	455 440
Principiorum orationis nume- rus	455	Priuata iudicia	162
Priuata iudicia	162	πρωεπιλήσει	428
Priuatarū cauſarū affectus	279	πρωεπιλήσει τῆ ὑπερβολῆ	371
Priuatum conſilium purus ſer- mo decet	367	Proſectus diligētia conſtat	83
Probabilia	360.368	Profeſſionum diuiſio	4
Probādū qd' propoſueris	239	Progenies ginitiuo ſingulari caret	41
Probationū conſideratio	209. 210. 211. 212. 213. 214. 215.	πρόληψις, quæ eſt præſumptio	175. 413. 445
216. 217. & deinde			

Proles

I N D E X.

Proles ducenda tragicum	369	Proœmio an semper opus sit	
Promiscuum genus	25	in omni oratione	150
Promissa in actione, præstan-		Propertius poëta	483
da	306	Proposita quæ & themata	313
Pronunciationis consideratio		Propositio ubi ponenda	161
536. & deinde usque ad fi-		Propositionis coniunctæ plures	
nem XI.		questiones	313
Pronüciandi ratio in dicendo		Propositionis consideratio	
potentissima	472	203. & deinde	
Pronunciatio æquabilis	542	Propositione aduersarij ali-	
Pronunciatio apta quæ dica-		quando utendum	318
tur	546	Propria ad coniecturæ par-	
Pronunciatio & actio, idē	121	tem pertinent	232
eius necessitas	121	Propria & communia non ni-	
Pronunciatio singularum par-		mium auersanda	601
tium orationis	467. 560	Propria rei unius plura	232
Pronunciatio uerborum uim		Propria uerba dignitatem ex	
uariat	560	antiquitate accipiunt	369
Pronunciationis puerilis for-		Propria uerba quæ sint	37
mandæ ratio	14. 60	Proprietates quomodo perpen-	
Proœmium nouissimè non scri-		denda	362
bendum	161	Proprietates rerum nõ auersan-	
Proœmij cōsideratio	168. 169.	da, sed affectāda potius	351
170. 171. 172. 173. 174. 175.		Proprietatis species ibidem	
176. 177. 178. 179. 180		Proprietatis uerborum studio-	
Proœmij ac epilogi discrimen		sissimi Iurisconsulti	269
172		Proprietates rerū Aristoteles	
Proœmij compositio	406	secūdo Rhetoricorū tractat	
Proœmij & narrationis qui		225	
sit usus	210	Proprium quid dicatur	231
Proœmij pronuntiatio	561	Proprium quod non est, non	
Proœmio ac epologo maximè		continuo improprij uitio la-	
mouendi affectus	281	borat	

I N D E X.

borat	362	curatius dicendi genus re=	
Propriorum ac differentium		quirunt	368
usus in approbando refellen		P. Varro, poëta	29
doq; sine	336	Pudenda quomodo queramur	
Proprijs confirmatur defini=		526	
tio, differētibus soluitur	231	Pudor ad dicendum stimulos	
Prosa quæuis in uersiculorum		addit	509.517
genera redigi potest	454	Pudor animum refringit	21
Prosa uincta, ac dissoluta	533	Pudor ualidius bonos inhi=	
Pro sapia, exoletum	43	quàm metus	423
προσαποδοσις	444	Puer qualem optet Quintil.	
Proscripturio	396	20	
προσηγορία uocabulum ne an ap=		Puer quando Rhetori traden=	
pellatio uocetur	25	du	66
προσηγορία, id est, accentus	30	Pueri adolescentibus commi=	
προσηγορία	124	xti ne sedeant	70
Prosopopœiæ 49.66.157.197.		Pueri cōdiscipuli oratoris fu=	
277.415.416.417.518		turi quales esse debeant	9
Protagoras Abderites rhetor		Pueri laborū tolerantissimi	64
118		Pueritiæ uitia perdurant	14.
Protogenes pictor	594	117	
προτηγία σασις	136	Pueritiæ in adolescētiam tran=	
Proidentia an regatur mun=		situs	540
du	219	Pueris in exemplum proposi=	
Prouerbia in iocis opportuna		ta, ociosa ne sint	13
303		Pueris quæ legenda	48
Proximum esse aliud est quàm		Pugnantia in actione aduersa	
secundum esse	478	rij arguere, artificis est	258
Prudentia quæ uocetur	112	Pugnandum diu non esse in ijs	
Prudentia sine doctrina	311	quæ obtinere nō possis	308
†διδασκαλία	58	Pulchritudo corporis	80.147
Publicæ capitalesq; causæ ac=		Pullata turba	306
		Punitus	

I N D E X.

Punitus es inimicos, pro puni-	429	Quæstiones occultiores quo-	318
sti		modo inueniendæ	
Puppis pro nauis in prosa non	393	Quæstionum uis semper cre-	
dicitur		scere debet	315.328
Pusio	369	Quæstionibus quæ scripto cõ-	
Pyrrhichius pariambus	458	stant, multa nouantur	239
Pyrrho philosophus	579	Quæstiucularum inuicem pro	
Pythagoras	54.57.516.570	positio	20
Pythagoreorum in excitando		Quæstus nulla iustior ratio q̄	
à somno & ad somnum cõ-		ex officio præceptoris	587
cedendo ritus	447	Quale quicque uideatur, elo-	
Pyxides cuiuscunq; materiæ		quentiæ opus est	342
396		Qualitatis tractatio & consi-	
		deratio	338. & deinde
Q		Quantitas duplex	132
Q, nomini quorundã nota	23	Quantitas etiam qualitati sub	
Q, sonus durior	599	iacet	344
Quadrantaria Clytemnestra		Quantitatis status	340
399		Quantitate syllabæ mutata	
Quadrupes pro equo in prosa		uerbi significatio	440
non dicitur	393	Quianam	369
Quæstio aut in rebus extrã po-		Quicquid quomodo scriben-	
sitis, aut in nostris opinioni-		dum	45
bus	134	Quid sit quæstionis, duplex	
Quæstio coniuncta & separa-		opus	335
ta	323	Quid debeat, & quid expedi-	
Quæstio omnis aut in re aut		at in õni actu cõsideradũ	93
in persona est	220	Quiete non fraudanda natura	
Quæstio ois, oratoris est	577	498	
Quæstio quid sit	163	Quincunx hortorum	366
Quæstionis diuisio	126	Quintilianus Beronices regi-	
Quæstiones iuris quomodo		næ causam dixit	172
tractandæ	315		

X 4 Quintilianus

I N D E X.

Quintilianus filij sui mortē deplorat 270.271.272. item & uxoris 271	Q. Hortensius orator 208
Quintilianus sua quædam re tractat 138.139	Q. Hortensij loci communes 67. uide Hortensius
Quintiliani de Institutioibus suis oratorijs testimonium 608	Quod nō fecisses, ego feci? 251
Quintil. de seipso opinio 288	Q. Hortensij filiæ oratio 9
Quintil. iuuentutem uiginti annis erudit 3	Quo modo, & quæ maxime scribendum 495
Quintiliani libri duo rhetorices imperfecti 4	Quotidie quomodo scribendum 45
Quintiliani exemplum nobile in causa agēda diligēter tractatum 319.320. & deinde	R
Quintiliani experiētia in causis forēsibus 194. eius lacrymæ & pallor in agēdo 288	R, & S, literarū inter se commutatio 24
Quintiliani liber de causis corruptæ eloquentiæ 270.402	ꝑ litera laborabat Demosthenes 61
Quintiliani cura et mos in causis agendis 288.312.313.315.317.318.423	ꝑ in l mutatur ibidem
Quintiliani memoria 534	Rabirius poëta 483
Quintiliani oratio prima 326	Rapto uiuere quibusdam honestum 149
Quintiliani pater 440	Ratio analogia & etymologia constat 37
Quintiliani probitas in exponendis etiam arcanis 286	Ratio oratione proditur 103. eā participāt et bruta ibid.
Quintiliani scripta 326	Ratio quid sit 163
Quintiliani seculum ferendis ingenijs fecundum 488	Ratiōi maxime obstat ira 307
	Rationales status tres 139
	Ratiocinatio, quæ & syllogismus 353
	Ratiocinatio ab inductione differt 243
	Ratiocinatione applicaciones fieri quō intelligēdum 380
	Ratiocinatiuus status 349
	Reatum

I N D E X.

Reatum Messala primus dixit	370	Reprehensu facilia uitia	259
Redargutio iocosa	299	Repudij actiones	344
Redditio in similitudine	380	Repugnantibus quomodo	
Refutare dicendo quæ nõ pos-		argumenta ducantur	234
sumus, quasi fastidiendo cal-		Requisita se occultant, eadem	
cemus	257	fortè succurrunt	532
Refutationis cõsideratio	253.	Res ipsa, argumenta in causis	
254		præstat	324
Refutatio urbana	299	Res dum pateat, uerborum se-	
Regressio	435	curus est Quintil.	382. 404
Relatio	444	Res, causarum nerui	358
Relegendũ idem sæpius	472	Rei coniectura	322
Religio à superstitione differt		Reipublicæ læsæ actiones	344
374		Respublicæ tres	232
Remedia fictorũ uerborũ	370	Rei generales quæstiones &	
Remedia melius adhibet, qui		definitæ	322
quæ nocent nouit	572	Rei obseruatio quadrup.	560
Remigium pennarum	393	Res multæ appellationibus ca-	
Reminiscentiæ uis	528	rent	599
Remissionis modus	20. 315	Rerum ac exemplorum cogni-	
à Remotione argumentũ	233	tio ex historijs petèda	471
Reor, horridũ uocabulũ	369	Rerũ ac uerborũ copia	470.
Repetèdum sepe idem & in-		delectus	495
culcandum puero	13	Rerũ imagines & circumstã-	
Repetitio eiusdem	371. 432.	tiæ animo concipiendæ	508
433. & deinde		Rerum ordo an sequendus in	
Repetundarum reus quomo-		narratione	194
do crimen refellat	182	Rerum sollicitudo, uerborum	
Reprehensio	413. 525	cura	361
Representatio, quæ & évâp=		Rerum uis uocabulis non mu-	
244	375	tatur	406
		Rerum uitia	374

I N D E X.

Rebus accommodāda compo=	325	
fitio	466	de Reo si tantū queratur, quo
Rebus accidentia	228	modo procedendum ibid.
a Rebus argumenta quomodo		Rei non semper defensione, sed
ducantur	228	excusatione quoq; ac uenia
Rebus uerba conueniant	371	frequentē utuntur
Respirationis in oratione con		Rheda Gallicum uocabulū
sideratio	541. 542	Rhetoris officium
Respōdēdo q̄ prouocādo uenu		Rhetorices et ymon & diuisio
stiora urbana omnia	290	94. finis 95. & deinde. De=
Respondentes, primum refuta=		finitio 97. & deinde. Mate=
mus	262	ria 113. & dein. Instrumentū
Respondere cū nō potes, quid		116. Scriptores 117. Origo
agas	309	120. Partes 121. An sit utilis
Responsio aduersario tollenda		101. An ars 104. An uirtus
276		111. Quid a Dialectica diffē=
Responsio natura prima	316	ratio 9. 112. An sit eius neces=
Responsionis figuræ	413. 414	saria cognitio
Responsionum difficultas	254	Rhetorici Ciceronis quomodo
Reticentia	420	compositi
Retractatores operū suorum		Rhetoricorum scriptores Ro=
139		mani
Reuertor, reuerto, idem	430	Rhodium dicendi genus
Reus in defensione moderatus		quod uol, qui & nūeri 453. & de.
sit	343	eorū a metris differētia ibi.
Rei capitis dictio qualis sit	519	Ridendi modus seruandus
Rei facies sepe ridiculo est	280	Rideri captans puer nō est in=
Res in causa quæ primo ponē=		dolis bonæ
da	314	Ridiculum dictum, plerūq; fal=
Rei uita in causis	340	sum
Reum in causis iuuantia ibid.		Ridiculum in seipsum
Reo factum prius probandum		Ridiculum
		289. 290. 291
		Risus

I N D E X.

Risus cōsideratio 288. & dein.	me tradi	70
eius mouēdi difficultas 289	Rumoris ac famæ cōsideratio	
Risus ne probitatis impendio	212	
constet 293	Rustici & indocti nō diu quæ-	
Risus non uisus captari, maiore	runt unde incipiant 497	
ris gratia 291	Rustici etiam naturales causas	
Risus in hyperbole 402	inquirunt 6. & subinde indi-	
Risus uis maxima 289	cant 603	
Risum faciens reus quidam ri-	Rusticitas 290	
diculus 280	Rutilius Lupus orat. 119. 428	
Rixatores 317	S	
Robur corporis laudandū 147	S, literæ commissura 451	
Romana uideatur oratio, non	S, literæ cognatio cum T 24	
ciuitate donata 36	S, literæ delicia 61	
Romanus pudor 371	S, literæ geminatio 46	
Romanus quidam sapiēs sit or-	Sacerdotum Romanorum sal-	
rator 376	tatio 62	
Romanus sermo maxima ex	Sacrilegij definitio 333	
parte ex Græco cōuersus 35	Sæuitia indoctorum pedago-	
Romanus sermo Venerē Atti-	gorum 9	
cam non recipit 485	Saleius Bassus poëta 483	
Romanorum epulis fides ac ti-	Saliorum carmina 43	
biæ adhiberi solitæ 36	Saliorū uersus carmē habēt 36	
Romanorum exempla uirtutū	Salis condimentum 298	
380	Sallustiana breuitas uitādarū 7	
Romulus Martis filius 146. c=	Sallustius Thucydidi componē	
ius lupa 75	dus 348	
Roscus citatior, Aesopus gra-	Sallustius incessitur 370	
uior 353	Sallustij locus 93. 430. 458	
Rubor in uerecundia 348	Sallustij locus in Ciceronem	
Rudimenta ab eminentissimis	178	
præceptoribus etiam opti-	Sallustij in scribēdo labor 495	
	Sallustij	

Sallustij plurima ex Græco translata	431	lunt philosophi, magna ar- rogantia	5
Sallustij proœmia	151	Sapientum septem Græci elo- gia	249
Salse dicēdi ratio in quo sit si- ta	301	Sata cœlo terraq; mutatis dege- nerant	597
Salsum quid dicatur	291	Satagere, non agere, dictus qui- dam	296
Saltatio πρᾶξις ἡ ἀρσ	110	Satis aliquid esse debet in elo- quentiæ cura	360
Saltatio Romanis dedecori nō fuit	62	Satis nihil est quibusdā	496
Saltationis usus quatenus ora- tori necessarius	ibidem	Saturnini cōtra imaginē diser- te dixit Cicero	281
Saltationem quandā Lacedæ- monij ad bella utilem inter- exercitationes habebāt	62	Satyrici poëta	483
Saltator ne sit orator	550	σάτυροι ποῖοι	399
Saltatorum conatus	495	Scæuola iuris peritus facundus	582
Salutatio sine uoce sæpe intel- ligitur	546	Scæuola lusor memoriæ tena- cis	533
Sanctitas ac uirilitas ab anti- quis petenda	50	Scandalum pueris nostris ipsi- ponimus	15
Sanguinis motus in rubore & uerecundia	548	Scelera consiliū nō habēt	330
Santra orator	596	Scenica & scurrilis dicacitas oratorem non decet	292
Sapiētia oratoris propria	575	Scenici actores persona plus mouent	277
Sapientes atq; eloquentes idē habebantur	5	Scenicorū uis in agendo	536
Sapiens perfectus nondum re- pertus	6	Schema orationis	373
Sapiens Stoicus qualis esse de- beat	569	Schema quod uis, uitiū esset, si nō peteretur, sed accideret	433
Sapiētiae præcepta uersibus tra- dita	22	Schema quō damnetur	233
Sapiētiae studiosi soli uideri uo-			χρηματα

I N D E X.

σχήματα διανοίας	299	& deinde	
Schemata λέξεως	429, 444	Scribendi studiū & cetera	12
Schemata omnia discenda	50	Scribēdo dicimus diligētius, di-	
Schematum utilitas	429	cēdo scribimus facilius	51E
σχηματισμὸς	50, 422	Scribendum ita quicq; quomo-	
Scholæ eligendæ	17	do pronuntiatur	48
Scholarum cōsuetudo quid ita		Scribentium cura ac sollicitudo	
in forum ituris noceat	33E	602	
Scholarum publicarum institu-		Scribētium promptitudo	242
tum & utilitas	14, 17	Scribentibus sua est obseruatio	
in Scholis an domi pueri me-		37	
lius erudiantur	14	Scripserūt, uerius est quā scri-	
Scientia annis augetur	609	psere	33
Scientia & actione theses di-		Scripti & uoluntatis quæstio	
stinguuntur	126	346, 347	
Scio, quæ uarie exprimatur	47E	Scripti maleficij iudicium	343
Sciolorū arrogātia	509, 510	Scripta aliter, aliter enuncian-	
Sciolos taxat	9	tur	47
Scipio Serapion dictus	297	Scripta nonnunquam dicturis	
Scipionis Africani putantur eæ		officiunt	593
comœdiæ quæ Terentij no-		Scripta non tam fideliter memo-	
mine inscribuntur	485	rantur, quā quæ cogitatio-	
Scopas	530	ne complexus sis	505
Scribenda quæ sint præcipue		Scripta nostra pluribus modis	
500		tractanda	502
Scribenda quædam, quæ nō di-		Scripto an semper standū	348.
cenda: & contra	603	& deinde	350
Scribendi ac dicendi an eadem		ex Scripto non scriptum collig-	
fit ratio	602	gitur	350
Scribendi maxima cura sit pue-		Scriptorum ambitio praua	101
ris	83	Scriptum defendens, uolunta-	
Scribendi ratio ac utilitas	498	te etiam se tuebitur	348
		Scripturo	

I N D E X.

Scripturo puero quæ propo- nenda	13	Sensus iacent, ubi uerba lau- dantur	360
Scruporū duodecim lusus	533	Sensu etiam Cacophaton fieri	
Sculptura & calatura	114	373	
Scurrile Ciceronis dictū	296	Sensus iudicium	366
Scurrilitas oratori idcora	517	Sententia quid sit	385.502
Se nemo satis ueretur	510	Sententia eadem uarijs modis efferenda	502
Seccessus studijs aptus	498	Sententia ex locis nasci debet, non accersiri	77
Secreta studia	17.585	Sententiæ ambiguitate eludere	422
Secretus locus & silētium scri- bentibus commoda	498	Sententiæ eiusdē repetitio	440
in Secundis ac tertijs consisten- dum, si summa non posses as- sequi	611	Sententia quid, & earū destru- ctio & confirmatio	502
Securitas litigantis odiosa iudi- ci	176	Sententiā alterius, cognoscētiū quisq; ratam ferē cupit esse	211
Θημελιον, tempus est unum	454		
Θημελια	220		
Semiuocalium geminatio	46	Sententiæ & tropi differētia	403
Senatus unde dictus	41.42	Sententiæ grammaticorum of- ficij sunt	52
Senatusconsultorum eadē quæ legum ratio	349	Sententiæ ne crebræ sint &c.	389.391
Seneca 488. & 489. eius copia 595. declamationes	417	Sententiæ quos deceant	386
Senes etiam artes discere posse	611	Sententiæ orationū qualis esse debeant	386.389
Senum autoritas	582	Sententiolæ gratia iurans, fidē non meretur	427
Senū dictio qualis esse debeat	517	Sententiarum cupiditas dicētes in errorem aliquando indu- cit	28
Sensa & sensus	385	Sententiarū dē sitas inuicē ob- stat	
Sēsiculi minuti ac corrupti	387		
Sensus communis	17		
Sēsus & sententiæ differūt	385		

I N D E X.

stat	389	Sermonis suspensio	548
Sententiarum destructio & cōfirmatio	302	Sermonis uis uerbis inest	449
Sententiarum figuras quas tra-		Sermoni dediscendo ne puer as-	
ctet Quintilianus	413	suescat	8
Sententiarum genera	385	Sermonē à natura accipim.	120
Sententiarum lumina	389.409	Sermone utendum ut numo	38
noua genera	387.ornamēta	Sermocinatrix	124
409.utilitas	602	Sero occisus Clodius	296
Sententias modò sectantur no-		Serpente genitus Scipio	75
ui comici ac tragici	49	Seruire, & seruū esse, differūt	
Sententias omnino damnantes		232	
389.390		Serui definitio	336
Septennibus minores an literis		Serui an honeste armētur	154
instituenti	10	Seruo pessimo nihil neq; occlu-	
Septentriones	396	sū neq; obsignatū esse	296
Septimus casus an apud nos	26	Scriorum tria genera	305
Sergius Flavius	370	Sero non esse discendum	11
Serio iocus cōtrarius	291. eius	Seruius Galba miseratione ela-	
tria genera	305	psus	96
Sermo incompositus an magis		Seruius Sulpitius orator	487.
naturalis	446	eius locus	276
Sermo nullus sit negligens	511	Seruij Sulpitij et Messalæ cōtra-	
Sermo ociosus est, quem audi-		riæ inter se actiones	472
tor suo ingenio non intelli-		Seruilus Nonianus	485
gat	364	Seueritas dictis commissa, gra-	
Sermo puerilis	14	tiam magnam habet	292
Sermo quibus constet	37	Seueritas emendationis, nimia	
Sermonis coniuncti ornatus ra-		ne sit	73
tio	371	Sexus uterq; alterutro in qui-	
Sermonis percussiones latētes		busdam significatur	429
553		Sexus effœminati mendacium	
		253	

à Sexti

I N D E X.

à Sexu ut ducantur argumen- ta	226	cuntur	248
Si cantas, male cantas &c. Cæ- saris dictum	49	Similium confutatio	257. qua druplex ratio 441
Si occidi, recte feci: sed non oc- cidi, an bona defensio	207	Similium legum & contraria- rum conflictatio	353
Sibe & quæse antiquitus	47	à Similibus argumenta	234
Sicarij qui dicantur	471	Similibus inesse dissimile	247
Sicilia tyranni	402	Similiter cadentia, desinentia & declinata, si multa iungā- tur, uitiosum	452
Significanter ornateq; dicendi partes, rhetoris sunt	48	Similitudo amphibolia iungi- tur	297
Significatio ambigua, apicis appositiōe distinguēda	44	Similitudo in ridiculis	ibid.
Signorū cōsideratio	220. 221	Similitudo proximas exempli uires habet	246
Signū aut iudicium quanquā per se non cōuincit, alijs ta- men adiutū, fidē facit	222	Similitudo, quæ et exēplū	242
Signa necessaria & nō neces- saria	ibidem	Similitudinis ac metaphora discrimen	392
Signa sunt etiam parua ma- gnorum & contrā	225	Similitudinis, allegoria, & trāslationis cōmistiō	403
Signorum bellicorum concen- tus	447	Similitudinis omnimoda in na- tura difficultas	491
Silentio an locus sit in causis	255	Similitudinum cōsideratio	377
Silentio malam causam confi- temur	19	earum usus	ibid.
Simile difficilius facias, quā idem	491	Similitudinibus adhibendis iu- diciū interponendū	247
Simile plus & minus recipit	247. 350	Simonides poëta	379. artē me- moriae primus ostendit 529
Simili ex iure argumenta du- cuntur		Simplex intentio quomodo tra- ctanda	313. 314
		Simplicium uerborum optima quæ dicantur	368
			Simul

<i>Simulandi nescia ætas puerilis</i>		<i>Sollicitudo nimia mala</i>	261. 496
20		<i>Sollicitudo oratori simulanda</i>	
<i>Simulatio</i>	418		583
<i>Simulatio iocum præstat</i>	301	<i>Solitariae uitæ pallor.</i>	17
<i>Simulatio malis hominibus statim excidit</i>	571. & deinde	<i>Solitaurilia (lege potius, ut est apud Liviū in primo Deca. I. suouetauralia) unde compositum</i>	36
<i>Simulationis & dissimulationis discrimen</i>	201	<i>Solæcis mi consideratio</i>	31. 32.
<i>Singula à singulis uinci, optimum</i>	326	<i>Solus se quisquam frustra intel ligat</i>	361
<i>Singulis si loquendum, non erit eloquentia</i>	19	<i>Soli aliqua scire uideri quidam affectant</i>	364
<i>Sitiunt segetes</i>	391	<i>Somni & mortis laudes</i>	149
<i>Smyrna Cinnæ</i>	500	<i>Somno quod supererit, studijs impartendum</i>	498
<i>Sobrius ad Remp. euertēdam Cæsar accessit</i>	363	<i>Somniorum & superstitionū colores</i>	195
<i>Socrates ἡρώων dictus</i>	418. eius	<i>Soni definitio</i>	129
<i>grauitas</i>	99. 513. laus	384	
<i>Socrates senex lyra institui nō erubuit</i>	55	<i>Soni proprij & ineuitabiles quibusdam nationibus</i>	31
<i>Socratis uita, irōia quædā</i>	418	<i>Sonis etiam et affectibus Græci nomina aptant</i>	370
<i>Socrati ad uictū collatū</i>	587	<i>Sonis homines ut æra tinnitu dignoscuntur</i>	540
<i>Socrati obiecta</i>	101	<i>Sonos, aures iudicant</i>	29
<i>Socratica inductio</i>	242	<i>Sophocles poëta tragicus</i>	479
<i>Socraticæ interrogatiōes</i>	218. 247	<i>Sophon Mimorū scriptor</i>	55
<i>Socratici philosophi oratorē optime præparant</i>	475	<i>Sordes & squallores reorum ad quid prosunt</i>	278
<i>Solea, quid sit</i>	362	<i>Sordidis in oratione eruditi locus non est</i>	368
<i>Solertia, homini propria</i>	8		
<i>Solis puluinar</i>	45		
<i>Sollicitudo actarditas initiorum sit</i>	495		

I N D E X.

Botadea pueris amouenda	49	Status ex scripto & uoluntate	
Spadices probis uirginibus re-		346	
enfandi	57	Status oratoris indecorus ne	
Species, id est, eloquentia ab		sit 62. qualis esse debeat 561	
utilitate non diuiditur	367	Status quid sit 128. & deinde.	
Species genus probat, non re-		eius cōsideratio ibidem, &	
futur	231	dein. 131. 132. 133. 134. et de.	
Species inde accipitur, unde		Statuum inter se cognatio &	
& uires	358	diuersitas 353. & deinde	
Species ultima causam conti-		Stella, luminis stilla	42
net	315	Stesichorus poëta	478
Specië Cicero formã uocat	232	Sterilia haud facile uincuntur	
Speciosiora, quæ honestiora		73	
601		Stertinius orator	119
Speciosos locos affectates	318	Stoici philosophi	482
Speculi usus oratoribus	547	Stilatum & stlites	24
Sperare dolore, ipropriũ	362	Stomachus ciborum uarietate	
Spes uoluntatem facit	230	reficitur	63
Spem plurimorũ etiam in pue-		Stomachus Ciceronis	305
ris elucere	8	Stratocles, comœdiarũ actor	
Sphingem domi habes	303	564	
Spiritus uocis qualis esse debe-		Studentũ semper, et ubiq; 510	
at 538. & deinde		Studentibus commoda, & in-	
Spiritus quo plus habet sylla-		commoda	498. 503
ba, eo auditu pulchrior 368		Studere amplius	270
Spiritus unius duratio	364	Studium omnia superat	8
Spiculum, prælij signum	532	Studio ad profectum opus, nõ	
Spondeus 458. eo plurimum		indignatione	496
usus Demosthenes	457	Studia contenta esse non pos-	
Spuitio crebra orat. scædas	45	sunt	16
Græci statum uocãt	129	Studia oratoris post finẽ quæ	
Statuarij insignes	595	sint	607
			Studiorum

I N D E X.

Studiorum fatigatio	17	Subcoenant alij, Galbæ dictum	
Studiorum finem non facientes	359	Subdititij libri	22
Studiorum fructus maximus, sui contemplatio	110	Subiectio sub oculos	413. 417
Studiorum infantia	11	Sublime dicendi genus	367
Studiorum utilitas	382	Sublimitas unde oritur	392
à Studijs ut ducatur argumenta	227	Subtile dicendi genus	603
Stulta, per se ridicula	299	Sullaturio, uerbum	370
Stultitia cōtra urbanitatē	289	Sulpitius ad iuris peritiam etiam facundia uirtutem adiecit	382
Stultus eruditi uideri qui uolūt eruditus stulti uidentur	310	Sulpitius carminum uersione se exercebat	302
Stupratoris pœna	344	Sulpitius Gallus astronomia peritia milites metu prodigij liberauit	60
Styli cōsideratio	494. & dein.	Sulpitij orationes	318
Stylus deletilis non minus agit	300	Sulpitius Longus fœdissimus	293
Stylus opt. dicendi magister	494	Summa rei consideranda	263
Stylus secreto gaudet	309	Sūma sisesperes, quid agas	618
Styli tarditas & incōmodū	12	Sūmū quomodo quid fiat	380
Stylo inherētium pericula	280	Summorum nisus longius it	6
Sua omnia quibusdā placent, alijs suum nihil	496	Suouetaurilia unde compositum	36
Suadæ medulla	96	Superbia mentis humane	314
Suadendi partes	153	Superba quō tractanda	257
Suadentis persona	156	Superciliorum indecorus habitus	61
Suasoriarū seu deliberatiuarū cōsideratio	150. 151. et dein.	Superciliorum motus	348
Suasoriarum ornatus	367. numeri	Superuacua in oratione uerba	373
Suburra olim succurra	47		

I N D E X.

Supinitas omnis odiosa	555	thymema	268
Supplicationum honor decretus	102	Cic. Syllogismi & ratiocinationis consideratio	349. & deind.
Suspicio, ioci materia	301	Sylua scriptorum quæ uocetur	497
Suspicionem iudicis ut uitemus	421	Syluæ ac nemora an scribentibus apta	498
Suspicione quoq; carendum	70	συναίρεσις	29
Sustentatio, quod & inexpectatum	414	συναρσιφῆ	29. 451
Sybaritis frugalitas odiosa	149	συναρσολογίμους	384
συγκρίσις	132	Synedoches cōsideratio, eiusq; usus	393
Syderum ratio grammaticis noscenda	22	συνεξέδραμένον	439
Syllaba correpta interdū pro ducitur, & contra	29	συνέχρον	164
Syllabæ extremæ ne intercitant	61	συνωικέωσις	439
Syllabæ omnes puero perdiscende	13	Synonyma ediscendum puerilis cura	470
Syllabarum aliæ clariores, aliæ obscuriores		συνουμία	368
Syllabarum contextus	452	συντελικῆ σῆσις	136
Syllabarum non eadem quæ literarum ratio	13	T	
Syllabarū similiū icidētia	452	T, & D, cognatio	24
Syllabas tres quod excedit, id ex pluribus est pedibus	458	Tabularum consideratio	212
Syllabis lōgis lōgiores, & breuius breuius	459	Tædiū discēdi deuorandū	534
σλλογισμὸς 136. infirmior finitio	333	Talarium ludorū licentia	545
Syllogismus oratorius, En-		Tam magis quàm magis	431
		Tanquam elephanto assem dare	297
		ταπεινωσις	373
		Tarracone palma in ara Augusti enata	300
		Tarditas ac sollicitudo in oratorum initijs sit	495
		Tarditas	

INDEX.

<i>Tarditas uocis nimia, uitiosa</i>	544	Tempore eodem an plura si= mul disci possint	63
<i>Tarditatis ac temeritatis ui= tandæ notæ</i>	392	à Tempore quomodo ducatur argumenta	229
<i>Tarëtinorū iuuenū iocus</i>	289	Tēpora quæ frustra perdimus serijs artib. magis dāda	65
<i>Taurus homonymum</i>	363	Tempora tria	234
<i>ταυθολογία</i>	373	Temporum iactura multiformis	610
<i>Tautologiam non ubique ui= tauit Cicero</i>	373	Temporum trāslatio, quæ est μετάστασις	417
<i>ταυθολογία καὶ περιουλογογία</i>	187	à Teneris assuescendum	20
<i>τεκμήρια</i>	221	Tonorū, qui accētus, ratio	30
<i>Tectum pro domo, etiam in prosa</i>	393	Tentanda non sunt, quæ effici non possunt	86.207
<i>Tempus aliud, aliud dicendi genus postulat</i>	319	Terentius comicus	485
<i>Tempus dolores mitigat</i>	277	Terentius Varro, doctissimus	484
<i>Tempus nullū ociosum sit</i>	10	Terëtij in Eunucho locus	420
<i>Tempus præteritum in iudi= cijs maxime ualet</i>	322	Terra altius effossa, sæcundi= or	494
<i>Tempus suscipiendarum cau= sarum quod sit</i>	384	Terra ut cultu, sic animus di= sciplinis melior fit	377
<i>Temporis in laude considera= tio</i>	147	Terræ succus ut æqualiter tra= hatur	367
<i>Temporis in scribendo modus esse debet</i>	300	Terra orti	149
<i>Temporis intellectus</i>	132	θεός quid dicatur Græcis	126
<i>Temporis momentum in cau= sis</i>	229	Testamentariæ actiones	344
<i>Temporis præsentis contro= uersiæ</i>	323	Testamentorum uoluntas sæ= pe manifesta, etiam ubi ni= hil scriptum sit	347
<i>Tempus secretum studia po= stulant</i>	16	Testium ac argumentorum in	

I N D E X.

ter se collatio	218	Theopompus historicus	480.
Testium consideratio	213	Isocratis discipulus	83
Testium personis quædam mu- tantur	603	Theopōpi Lacedæmonij astus	106
de Testibus & argumentis loci communes	76	Theophrastus Arist. discipu- lus 118. ab illo non timide dissentit	159
Testimonia diuina	219	Theophrastus philosophus	482. unius affectatione uer- bi hospes deprehensus
Theatri utilitas, et religio	154	θεωφραν	110
in Theatris sibi locum inueni- unt quædam, quibus nullus est in bibliothecis	536	Thersite contemptus	148
Quarta, quæ & proposita	313	Thesaurus eloquentiæ, memo- ria	528
Themata scholarum	184	Thesis à causa quomodo di- stinguitur	127
Themistocles ciuitatem apud deos deponēdā cēsebat	426	Theses ad exercitationem di- cendi maxime uberes	76
Themistocles intra annum u- num optime Persice loqui didicit	535	Theses quæ dicantur	126. 127
Themistocles lyre imperitus, indoctior habitus	56	θέσται, quibus Cic. exercebatur	502
Theocritus poëta	478	Thrasymachus Calcedon.	118
Theodectes Aristotelicus	97.	Thucydides historicus cōpo- sitionis studiosus	480
118. eius memoria	536	Thucydides & Xenophon Ciceroni non uidentur ora- tori utiles	474
Theodorus Byzantius	118	Thyestes Varij poëtæ	484
Theodorus Gadareus, seu Rhodius, præceptor Herma- goræ	119	Tibicen reus, quod sacrifican- tem in insaniam cantu suo adegisset	57
Theodori Gadarei definitio rhetorices	97. 98	Tibullus poëta	483
Theodorci	119	Timagenes	
Theodoti de pœna cōsult.	158		
Theon orator	136		
Theon Samius pictor	595		

I N D E X.

Timagenes historicus	54.481	Trachalli orat. uocalitas	583
Timantes Cithnius pictor	93	Traductio	440
Timere sic, quis tibi permisit?		Tragici poëta	479.484
387		Tragœdia pueris quatenus	
Timorem fingere nonnūquam		legenda	49
debet orator	583	Tragœdia Thyestes, solœcia	
Timotheus musicus	70	smus non est	34
Tisæ & Coracis temporibus		Tragœdiarum antiquarū gra	
extitisse rhetoricæ artis præ		uitas	49
ceptores	104	Tragœdias paruis litibus mo=	
T. Lii iucunditas	485	uere, indecorum	279
Tityus maximus	299	Trāsgressiões lōgæ nimis	450
Tityus, saltatiōis genus quod		Translata quomodo probena=	
dam	556	tur	381
Toga delapsa, reponenda	559	Trāslata remedijs quibusdam	
Toga, ne crassa sit, non serica		præmunienda	372
601		Trāslata uerba quædicāt.	369
Togæ formæ	558	Traslatorum proprietas	362
Togati poëta	485	Trāslatio criminis in aliū	340
Tonare ac fulgurare uideri		Translationis lex	398
homini concessum	103	Translatio lucem affert	269
τοναι, qui & accentus	30	Translatio quando locum ha	
Tonores, qui & tenores seu		bet	255
accentus	ibidem	Translatiōis, quæ & metapho	
Trópios fistula	57	ra, consideratio	391
Toper	43	Translationis uis quadruplex	
τοποςγραφία	418	392	
Tormentorum ratio	212	Translationis usus in uerbis	
Totum minus est dicere quàm		aptandis	392
omnia	377	Translationis utilitas	501. &
Trachallus orator	488	deinde	
Trachalli dictum	300	Translationē nō esse status	38
Trachalli in dicēdo sonus	596	Y 4	Transla

I N D E X:

Translationē primus Hermas	401	Tropus quare dicitur fieri	401
goras tradidit	138	ῥόπος intellectus	133
Translationum humilitas &		Tropi oēs puero discendi	50
deformitas uitanda	393	Tropi unde dicti	403
Translationibus maxime or-		Troporum consideratio	390.
natur oratio	397	& deinde	
Transsumptio, quæ & μεταλή		Tropos in omnes dicta cadūt	
ψis	396	298	
Trebatius, iurisconsultus	165	Tuberonis accusatio aduersus	
Trepidationis uitia	555	Ligarium	259.472
Tres syllabas qd' excedit, id		Tuberōis i Ligariū actio	525
ex pluribus est pedibus	458	Tuendi se, rationes	141
ῥιβὴν quid sit	99	Tullius, Tollius	296
ῥιβὴν ἀλυστος	508	Tumultuosa actio, iddecora	517
Tribrachys	458	Tumultus quid sit	336
Tribum solus liber habet	336	Turba quæ ualent argumēta,	
ῥικωλα	441	diducenda sunt	256
Triennium intra instituendi		Turbātes cōtra, audendū	307
infantes	10	Turdi pisces	362
Triquedra, an triquetra	41	Turpia laudandi ratio	524
Tristis semper ac demissus pu-		Turpia ut decora fiant	522
er spem de se non dat	20	à Turpibus ut recta obtinea-	
Tristes ac ieiuni Pollionem		mus, cautio magna adhiben-	
emulari uideri uolunt	492	da est	155
Triumphalis habitus	512	Turpiter aut impotēter dictū	
Trocheus	458	homini liberali indignū	301
Troiā quinquaginta reges op		Turpitude ac deformitas, ri-	
pugnaturi accessere	323	sus sedes	289
ῥόπος, qui & modus	230	Turpitude an etiā uerbis in-	
Tropus quid sit	390.403	fit	371
Tropus et figura sæpe in cas-		Tusis oratori foeda	545
dē sentētiis cōueniunt	403	Tutela iudicia	343

Tyberius

I N D E X.

Tyberius Cæsar Theodorum	Varius poëta	484
Gadareum audiuit	119 Vario Marte pugnare, erudi	
Tydeus paruus, sed bellator	tus sermo	394
147	Varro ac Lucretius poëta phi	
Tyrannicidæ cõsideratio	341 losophici	22
Tyrannidis affectatæ causa	Varronis disciplinæ	611.
quomodo tractanda	331 doctrina	484
Tyro Ciceronis libertus	289. Varronis etymologiæ	43
511	Vatinij d Cicerone irrisio	300
Tyrtæus poëta	478 Vbertatis facile remedium	73
V	Vbi amici, ibi opes	249
V, & I, literæ medius quidam	Vbi dicas, plurimū refert	519
est sonus	23 Vbi quibus utendum	292
Vs finita nominatiuo, quomo=	Vehementer	30
do genitiuos faciant	39 Vel, in principio oratiõis	431
Vu geminatum Græci non ha	Velati capitis dolor	93
bent	599 Venales, nouitij intelliguntur	
Vacillatio in dextrum ac fini=	362	
strum latus, indecora	556 Venenum cruditati componi=	
Valesij quõdã, nũc Valerij	24 tur	323
Valerius Flaccus poëta	483 Veneno ferrum armare, ele=	
Valerij coruus	75 gans translatio	392
Valetudo bona studijs necessa	Venti quatuor quidem prin=	
ria	498 cipales, sed plurimi eorum	
Valetudo, non robur, corpora	medij sunt	605
inflat	71 Ventilatores scenici	508
Varenus poëta, ut quidam le=	Ventris gestus	555
gunt	483 Venus cur apud Lacedæmoni	
Variandæ artis bona	543 os armata	76
Varietas animos reficit	63 Venus pro coitu	394
Varietas in pronuciãdo	564 Veneris abstinentia uoci con=	
Varices Ciceronis	554 fert	539
Varietate res gaudent	421 Y 5 Venustum	

I N D E X.

Venustum quid dicatur	290	oratione sint aliena	470
Verba participialia	26	Verba perse nullam uirtutem	
Verbo rite clauditur oratio		habent	372
449		Verba omnia philosophis qui	
Verborum regula certissima		busedā uidetur amphibolasa	350
consuetudo	491	Verba polysyllaba uersuum	
Verbū insolens uitandum	177	fini inepta	456
Verbum nullū a quo animo per		Verba propria quæ dicatur	37
dens, miser orator est	360	Verba rebus conueniant	368
Verbum pro nomine, item &		Verba regionibus familiaria,	
pro participio positū	430	aut artium propria	363
Verbū qd' quoq; loco maxime		Verba uerbis, et nomina nomi-	
quadret, nosse, præcipuū in		nibus ne nimium continen-	
cōpositione opus est	455	tur	452
Verbi eiusdem geminatio	433	Verba repetita	43. reperta 372
Verbi sensus uehemens	450	Verbalia	26
Verbi unius lapsu, tota causa		Verborum ac factorum in sce-	
cecidisse uidemur	334	leribus consideratio	330
Verbo claudenda oratio	449	Verborum ac sententiarum idē	
Verbo integro & diuiso alia		significantium congeries ca-	
atq; alia significatio uest	351	tiam amplificat	384
Verbo populum offendere Pe-		Verborum alia natiua, alia re-	
ricles uerebatur	592	perta	371
Verba, ab aëre uerberato	42	Verborum compositio quan-	
Verba ab autoribus ius su-		tum momenti habeat	446
munt	22	Verborum cura cum rebus	
Verba alia alios decent	518	iungenda	358
Verba alia pro alijs in tropis		Verborum cura, rerum solici-	
ponuntur	518	tudo	358
Verba cur sint inuenta	360	Verborum delectus	368. 470
Verba omnia suis locis apta-		Verborum diuisio	27. 34. 369
ta optima	471	Verborum diuisionem poëtis	
Verba parum uerecunda, ab		aliquando	

I N D E X.

aliquādo permissam, oratio	derandum	360	
prosa non recipit	401	Verbis nō periclitandum 334	
Verborum duntaxat causa ni	hil mutandum	360	Verbis ne adstringas 334
Verborū duplex intellectus	27	Verbis omnibus in oratione	locus est 470
Verborum, & appellationum	consideratio	25	Verbatim cogitata in agendo
Verborum figuræ	429	referentes	505
Verborum geminatio	408	Verres, quōd oīa uerret	269
Verborum humilitas nonnun-	quā uim rebus affert	368	Verecūdia silētio uīdicāda 372
Verborū idē significātium se-	paratio, & cōgregatio	436	Verecūdia nihil ad concilian-
Verborū iūctura alia alia cla-	rior, audituq; iucūdiōr	368	dum gratius 562
Verborum magnificentia an	suasorias deceat	159	Verecūdia uitiū amabile 583
Verborū mistura indecora	363	Verēcūdiæ impedimentū 583	
Verborum modi, qui & sta-	tus, & qualitates	33	Verecūdiæ minor irrogatur
Verborum ne sis sollicitus in	arduis rebus	367	pœna 308
Verborum officium, seruire	sensibus	600	Verecūdiæ optima emenda-
Verborū pōdus et autorit.	372	Veriloquiū dicta etymologia	41
Verborum proprietates ac diffe-	rētia omnibus communis	6	Veritas an narratione obscu-
Verborum uarietas in pronun-	ciando	564	randa 190
Verbis cuiusmodi utendum	43	Veri à contemplatione abdu-	cenda iudicis mens 282
Verbis cleuanda quædam	192	Veronemo contentus est	402
in Verbis etiā figuræ fiūt	429	Verruca saxeæ	392
Verbis in singulis quid consi-	derandum	437	Versicolor eloquutio 359
			Versificatio in pœmate, com-
			positio in oratione 464
			Versus ab oratione absit 457
			Versus ad imitationē scribēdi
			propositi, ociosi ne sunt: 13
			Versus etiam imprudentibus
			excidunt 437

I N D E X.

Verſus non bene finitur penta ſyllabis aut tetraſyllabis diſtionibus	456	Vibij Criſpi dictum	387
Verſus poetarũ ſoluẽdi pueris & paraphraſi uertendi	52	Vicinitate uirtutũ uitiorumq; niſi coactus non utatur orator	149
Verſus prima pars quæ optime orationem claudit	457	Victoriæ aureæ	426
Verſuum initia, orationis initijs non conueniunt	457	à Victu ut ducantur argumẽta	227
Verſuum ultima initijs orationis bene coueniunt	456	Video, uerbum	471
Vertenda Græca in Latinum, & contrâ	501	Videri optimum uirum, quantum habeat momenti	251
Vertex quid ſit	362	Vilia, etiã poſt optimos cibos grata in magnis epulis	478
Vesperug	46	Vilia hoc ipſo pleraque ſunt, quòd precium habeãt	587
Veſtis longa mulieres decet	512	Vinci ubi neceſſe eſt, ibi cedendum eſt	308
Vetera, maiestate ac religione commendantur	37	Vinctæ orationis partes	449
Veteres qui legendi	81	Vini inuentio Libero tribuitur	146
Veterũ poëmata cui uſui oratoribus fuerint	50	Vio, pro eo, infelix fictio	396
Veteribus inueniendæ artes fuerunt, nobis cognoſcendæ duntaxat ſunt	610	Violẽtia, nõ uis dicatur, quam facit indoctus	91
Vetuſtas quæ cenſenda	390	Vir, ac foemina, nõ cõtrâ	449
Vetuſtatis autoritas	369	Vir bonus eſſe debet orat.	567
Vetuſtatis commendatio	43	Vir ciuilis, uereq; ſapiens	518
Vetuſtorum præſtantia	475	Vir fortis optet qd' uolet	345
Viatores leuantur ſpatiis itineris cognoſcendis	208	Vir optimus ſi ſit qui dicat, maximũ id momẽtũ eſt	251
Vibius Criſpus, orat. 262.	488	Vir uere ciuilis, reip. utiliſſimus, Orator	5
Vibius Curius à Cicerõe dicto rio exceptus	299.302	Virum bonum decentia	519
		Viri boni ut ſimus, uoluntate maxime	

I N D E X.

maxime constat	608	Virius etiam ipsa disciplina	
Virorum clarorum dicta in		indiget	575
exemplum pueris scriben-		Virtutis oratoriae indicium	502
da proponenda	13	Virtutes diuersae	527
Vires suae metiendae	280.593	Virtutes in quibusdam grati-	
Virium non unum genus	379	am non habent	564
Virilis ne magis sit oratio in-		Virtutes orat. necessariae	112
cõposita quàm cõposita	446	Virtutum ac uitiorum uicinia	
Virilitatem etiam in oratione		90.149	
optaret Quintil.	252.253	Virtutum & uitiorum loci cõ-	
Virgilius primo a pueris le-		munes	75
gendus	49	Virtutum exempla in Roma-	
Virgil. uetustatis amator	431	nis	579.580
Virgilij in scribendotardit.	495	Virtutum seminanobis inatam	112
Virgilij poëtae laus	482	Vis diuina	96
Virgilij locus.	222.245.287.	Vis maior uidetur in inartifi-	
363.368.373.375.376.377.		cialibus	90
381.383.387.391.392.393.		Vis oratoria mentes audien-	
394.395.396.397.398.399.		tium alienat	366
400.401.412.416.417.		Vissellius rhetor	428
419.420.421.430.431.		Visiones, quae & φαντασμοί	287
432.433.434.435.436.		Visurus, ad uidendum missus	
437.438.439.441.444.		430	
459.471.541.547.564.		Vitae anteaetate conuitijs quan-	
571		do abstinendum	328
Virgilij principia	173	Vitae anteaetate crimina primè	
Virgilij manus, id est, autogra-		purganda	314
phum Quintiliani tempore		Vitae honestae facilis institutio	
extabat	46	609	
Virginus orator 119. eius la-		Vitae honestae ratio ad Philo-	
psus	171	sophos non est releganda	4
Virtus doctrinae perficitur	574	Vitam ad discendum satis esse	
Virtus est uitium fugere	430	longam	

I N D E X.

longam	609	Viva uox	69
Vitium, aut in rebus est, aut in uerbis	77	Viuentes inuidia sequitur, de sanctos gloria	120
Vitij in figura excusandi rationes	429	ut Viuit quisque, ita dicit	517
Probabilis sit oratio	372	Vltima syllaba indifferēs	460
Vitia aliena quam sua quisq; reprehendi mauult	81	Vltimum quod dicendum, primum fere occurrit	316
Vitia humilia	517	Vlysses reus Aiadis cædis	182
Vitia in bonum uix uerteris	8	Vlyssis dicturi habitus	561
Vitia ipsa in quibusdam deletant	564	Vmbra corpus arguit	235
Vitia orationis 372. & dein.		Vmbratilis uita	17
Vitia pueritiæ in uirilem usq; ætatem perdurant	9	Vnitatis numerus pro plurali saepe ponitur	393
Vitia quædam puerorum ferēda	72.73	Vnus quilibet è populo, populum totum representat	241
Vitia quædam in quantitatis, carmine excusantur	29	Vocabulum quid sit	25
Vitia reprehensu facilia	259	Vocabulis, rerum uis non mutatur	404
Vitia uirtutibus uicina	366. 492	Vocalitas obseruanda	27
Vitiorū i oratiōe excusatio	27	Vocales an in consonantium uim transeant	23
Vitijs carere, prius ac antiquius sit	390	Vocalium coitio	23.541
Vitiosæ etiam orationes legendæ	80	Vocalium concursus	451
Vinosum in oratione uerbum quod dicatur	374	Vocalium geminatio in longis syllabis	46
Vituperationi, laude detrabitur	399	Vocalium geminatione ueteres uelut apice utebatur	23
Vituperatio ijsdē quibus laus modis constat	148	Volubilitas uocis nimia, uitiosa	544
		Voluntatis causæ nō solæ querendæ, sed & erroris	329
		Voluntarij testis interrogandi ratio	

I N D E X.

ratio	215	tas, spiritus	338
Voluntate cōstat discēdi studiū		Voces factitiæ	395
20		Vocum ambiguitas	239
Volūtas ne peccādi fuerit, quō tractetur 329. & deinde		Vocum studio, res non omit- tendæ	338
Voluptas audientis ad fidem multum adiuvat 270		Vr finita nomina quomodo in genitiuo exeunt	40
Voluptas oculorum ac aurī, cogitādi sensum aufert 498		Vrbes conditoribus laudem af- ferunt	148
Voluptatem ac uirtutem fin- xit Prodicus 416		Vrbane dicere affectare uide- ri non debet orator	292
Vopiscus 26		Vrbanitas quid secundum Fa- bium	304
Vortices & uorsus, uertices ac uersus facta 47		Vrbanitas animos reficit	175
Vox bona 342		Vrbanitas Ciceronis	288
Vox fusca 363		Vrbanitas rusticitati contra- ria	290
Vox infinitam habet differen- tiam 338		Vrbanitas refutandis maximè conuenit	307
Vox nulla latina sine acuta 31		Vrbanitatis breuitas	295
Vox naturæ rerum de quibus dicitur, accōmodatur 467		Vrbanitatis commodum	289
Vox oratoris qualis esse de- beat 339. & deinde		Vrbanitatis definitio	304
Vox præceptoris, solis instar est 16		Vrbanus, Ciceroni nouum ce- rat uerbum	372
Vox p affectibus mutatur 346		Vrbs, Roma intelligitur	91.
Vox uiua plenius alit 69		362. 386	
Vox ut feritur, ita sonat 346		Vrbis captæ descriptio ac ca- lamitas	376
Vocis cuiusq; uim intelligere, aut cōmune prudentum est, aut oratoris proprium 381		Vrbium laudes quomodo tra- ctentur	149
Vocis cura 338. 339		Vrbanitatis consideratio, uide caput de risu	288. & dein.
Vocis natura, quantitas, quali		Vsitatæ uerbistutius utimur	37

I N D E X.

Vsus uis	309	ti, deformes	80
Vsu dura molliuntur	37	Vultus dicētis supinus nescit	61
Vsu trita, reformidanda non sunt	361	Vultus efficacia	347
Vsura mortis hostilis frui	298	Vultus ingressusq; animi habitum arguit	346
Vtendi uoce, ratio	339	Vultus mutatio	445
Vtile an semper cum honestate coniunctum	150	X	
Vtile cū honesto an pugnetis	153	X, carere potuimus	23
Vtilia honestis præferim.	154	Xenophon	482
Vtilia inter se collata	154	Xenophontis ore musæ locuta	474
Vtilitas ab eo quod decet, an separetur	314	Y	
Vtilitas despicienda, ut honesta faciamus	154	Y, & { literas nō habemus	398
Vtilitas & tempore & natura discernitur	78	ὑπελλαγῆ	394
Vtilitas uariat multipliciter	154	ὑπελλακτικῆς σάσις	136
		ὑπερβαῖον	400
		ὑποτόπιωσις	181. 417. 420
		ὑποτόπιωσις narratio non est habenda	33
Vulcanus pro igne	394	ὑπόθεσις	126
Vulgare orationis genus non auersandum	359	Z	
Vulgaris sermonis, & uiri eloquentis orationis alia atq; alia natura	601	Z, literæ dulcedo	398
Vulgi etiā laus, nō solū doctorum, captanda oratori	606	Zenon rhetoricen ac dialecticē coniungebat	112
Vulgo recepta fidem unde habeant	249	ζήτημα	163
Vulgo persuasæ, utilia sunt testimonij	248	Zeugma	430
Vulpes, uolipes	42	Zeusis pictor	394
Vulsi ac lauati & calamistrati		Zodiaci in signis memorandi locos Metrodorus cōstituebat	331
		Zopyrus Clazomenius	129

F I N I S.